

LENIN

Proletari din toate țările, uniți-vă!

LENIN

OPERE

5

INSTITUTUL MARX — ENGELS — LENIN
de pe lângă C. C. al P. C. (b) al U. R. S. S.

V. I. LENIN

OPERE

V. I. LENIN

VOL.

5

Mai 1901 — Februarie 1902

EDITURA PENTRU LITERATURĂ POLITICĂ
1953

PREFAȚA

Volumul al cincilea cuprinde operele lui V. I. Lenin scrise în perioada Mai 1901—Februarie 1902.

Din volum fac parte articolele și notele lui Lenin publicate în „Iskra”: „Cu ce să începem?”, „Un nou măcel”, „O mărturisire prețioasă”, „Învățămintele crizei”, „Iobăgiștii la lucru”, „Lupta împotriva celor infomețați”, „Treburi din străinătate”, „De vorbă cu apărătorii economismului”, „Începutul demonstrațiilor”, „Ăgitația politică și «punctul de vedere de clasă»” și altele. În aceste articole, Lenin se face ecoul tuturor evenimentelor mai importante din viața internă a Rusiei, lămurește sarcinile concrete ale construirii partidului și ale luptei de clasă a proletariatului.

Articolul „Prigonitorii zemstvelor și Haniballii liberalismului”, publicat în Decembrie 1901 în revista „Zaria”, este consacrat elaborării tacticii partidului marxist al proletariatului față de burghezia liberală.

Lucrarea „Problema agrară și «criticii lui Marx»” este consacrată expunerii și dezvoltării teoriei marxiste a problemei agrare și criticii revizioniştilor ruși și internaționali.

Din volumul de față face deasemenea parte și lucrarea lui Lenin „Ce-i de făcut?”, ale cărei teze teoretice au constituit bazele ideologice ale Partidului Bolșevic.

În acest volum se publică șapte lucrări ale lui Lenin incluse pentru prima oară în operele lui V. I. Lenin. Printre acestea sunt trei note din „Iskra”: „Congresul zemților”, „Despre scrisoarea «Muncitorilor din Sud»” și „Răspuns «Unui cititor»”. Următoarele patru documente: „Cuvântarea din 21 Septembrie (4 Octombrie)” (cuvântarea lui Lenin la Congresul „de unificare” al organizațiilor din

Traducerea în limba română apare în urma hotărârii C.C. al P.M.R.
Ea a fost întocmită sub îndrirea unei comisii a C.C. al P.M.R.
după originalul în limba rusă, ediția a 4-a

străinătate ale P.M.S.D.R., ținută la 21 Septembrie [4 Octombrie] 1901), „Despre revista «Svoboda»”, „Cu prilejul celei de a 25-a aniversări a activității revoluționare a lui G. V. Plehanov” și „Anarhism și socialism” n’au fost publicate în perioada când au fost scrise, și au văzut lumina tiparului abia după Revoluția din Octombrie.

CU CE SĂ ÎNCEPEM?

Scria în Mai 1901

Publicat în Mai 1901 în ziarul
„Iskra” nr. 4

Se tipărește după textul ziarului
„Iskra”

РОССИЙСКАЯ СОЦИАЛИСТИЧЕСКАЯ
РАБОЧАЯ ПАРТИЯ

ИСКРА

ПЕРВОЕ РУССКОЕ КОММУНИСТИЧЕСКОЕ
ОБЩЕСТВО

№ 4.

1901 ГОДА

№ 1

Вопрос о том, что такое социализм, является одним из самых важных и сложных вопросов, стоящих перед человечеством. Социализм — это учение о справедливом устройстве общества, основанном на братстве и равенстве. Он призывает к ликвидации эксплуатации и к созданию общества, в котором каждый человек имеет право на труд и на отдых. Социализм — это не только учение, но и движение, направленное на достижение этих целей. Социалисты борются за то, чтобы власть перешла к рабочим и крестьянам, чтобы они могли управлять своей жизнью и своей страной. Социализм — это путь к счастью и процветанию всего человечества.

Социализм — это учение о справедливом устройстве общества, основанном на братстве и равенстве. Он призывает к ликвидации эксплуатации и к созданию общества, в котором каждый человек имеет право на труд и на отдых. Социализм — это не только учение, но и движение, направленное на достижение этих целей. Социалисты борются за то, чтобы власть перешла к рабочим и крестьянам, чтобы они могли управлять своей жизнью и своей страной. Социализм — это путь к счастью и процветанию всего человечества.

Социализм — это учение о справедливом устройстве общества, основанном на братстве и равенстве. Он призывает к ликвидации эксплуатации и к созданию общества, в котором каждый человек имеет право на труд и на отдых. Социализм — это не только учение, но и движение, направленное на достижение этих целей. Социалисты борются за то, чтобы власть перешла к рабочим и крестьянам, чтобы они могли управлять своей жизнью и своей страной. Социализм — это путь к счастью и процветанию всего человечества.

Intrebarea : „ce-i de făcut ?” se ridică în anii din urmă cu o deosebită putere în fața social-democraților ruși. E vorba nu de alegerea drumului (ca la sfârșitul deceniului al nouălea și începutul ultimului deceniu al secolului trecut), ci despre ce pași practici trebuie să facem și cum anume trebuie să-i facem pe un drum cunoscut. E vorba de sistemul și planul activității practice. Și trebuie să recunoaștem că la noi această problemă a caracterului luptei și a metodelor de luptă, problemă fundamentală pentru un partid care activează practic, rămâne încă nerezolvată, mai provoacă încă divergențe serioase, care dau la iveală o regretabilă nestabilitate și oscilare în gândire. Pe de o parte, curentul „economist”, care caută să ciuntească și să îngusteze munca de organizare și agitație politică, e încă de parte de a fi murit. Pe de altă parte, curentul eclectismului lipsit de principii, care se adaptează la fiecare nouă „adlere” și nu știe să deosebească cerințele momentului de sarcinile fundamentale și de nevoile permanente ale mișcării în întregul ei, își ridică semeț capul ca și în trecut. După cum se știe, acest curent și-a făcut cuibul la „Rabocee Delo”². Ultima sa declarație „programatică” — un articol bombastic cu titlul bombastic : „O cotitură istorică” (nr. 6 din „Listoc «Rabocevo Dela»”) — confirmă într-un mod deosebit de limpede caracterizarea făcută. Ieri încă mai flirtam cu „economismul”, ne manifestam indignarea față de condamnarea categorică a ziarului „Raboceala Măsli”³, „atenuam” teza lui Plehanov asupra luptei împotriva absolutismului, — iar astăzi cităm deja cuvintele lui Liebknecht : „Dacă împrejurările se schimbă în 24 de ore, trebuie să schimbăm

și tactica în 24 de ore". Vorbim deja despre o „puternică organizație de luptă” pentru un atac direct, pentru asaltul împotriva absolutismului, despre o „largă agitație revoluționară politică de massă” (ia te uită cât de energic: și revoluționară, și politică!), despre „chemarea neîncetată la proteste de stradă”, despre „organizarea de manifestații de stradă cu un pronunțat (sic!) caracter politic” etc. etc.

Am putea, dacă vrei, să ne declarăm satisfăcuți de faptul că „Rabocce Delo” și-a însușit atât de repede programul creării unui partid organizat, puternic, care să urmărească nu numai cucerirea a diferite concesi, ci chiar a însăși forțării absolutismului, program formulat de noi încă în primul număr al „Iscrei”⁴; dar lipsa oricărui punct de vedere ferm la acești oameni care și-au însușit programul nostru e de natură să ne strice toată satisfacția.

Numele lui Liebknecht este invocat, schimbă, fără rost de „Rabocce Delo”. În 24 de ore poți să fîrbi tactica agitației într-o chestiune specială oarecare, poți să schimbi tactica într-o chestiune de detaliu a organizației de partid; a-ți schimba însă nu numai în 24 de ore, ci fie chiar și în 24 de luni, părerea în problema dacă sunt necesare în general, totdeauna și necondiționat o organizație de luptă și agitația politică în masse, aceasta o pot face numai niște oameni lipsiți de orice principii. Este ridicol să se invoce deosebirile de situații, schimbarea perioadelor: munca pentru făurirea unei organizații de luptă și pentru desfășurarea unei agitații politice este obligatorie în orice situație, oricât de „searbădă” și de „pașnică” ar fi ea, în orice perioadă de „scădere a spiritului revoluționar”. Mai mult: tocmai în asemenea situații și perioade este deosebit de necesară această muncă, căci în momentele de explozii și de izbucniri e târziu să mai crezi organizația: ea trebuie să fie gata pregătită, pentru ca să-și poată desfășura de îndată activitatea. „Să schimbi în 24 de ore tactica”! Dar pentru ca s-o schimbi trebuie mai întâi s-o ai, și dacă nu există o organizație puternică, încercată în lupta politică dusă în orice situație și în orice perioadă, atunci nici vorbă nu poate fi de un plan sistematic de activitate, stabilit în lumina unor principii ferme și aplicat fără șovăire, singurul care merită numele de tactică. Uitați-vă într-adevăr: ni se și spune că „momentul istoric” pune în fața partidului nostru o chestiune „cu desăvârșire nouă”, chestiunea teroarei. Ieri, cu

„desăvârșire nouă” era chestiunea organizației și a agitației politice; astăzi e chestiunea teroarei. Nu-i oare ciudat să auzi niște oameni, care au uitat până într'alai cecece-i intrudește, vorbind despre o schimbare radicală a tacticii?

Din fericire, „Rabocce Delo” n'are dreptate. Chestiunea teroarei nu-i deloc o chestiune nouă, și e destul să reamintim pe scurt vederile statornicite ale social-democrației ruse.

Principal, noi n'am renunțat niciodată și nu putem renunța la teroare. Aceasta este o operațiune militară care poate fi pe deplin folositoare și chiar necesară într'un anumit moment al bătăliei, într-o anumită stare a armatei și în anumite împrejurări. Dar chestiunea stă tocmai în aceea că teroarea e preconizată în momentul de față nu ca una din operațiunile unei armate în campanie, strâns legată și coordonată cu întregul sistem de luptă, ci ca un mijloc de atac izolat, de sine stătător și care nu depinde câtăuși de puțin de vreo armată. Și, dată fiind lipsa unei organizații revoluționare centrale și slăbiciunea celor locale, teroarea nici nu poate fi altceva. Tocmai deaceia declarăm hotărât că în împrejurările actuale un asemenea mijloc de luptă nu este oportun, nu este potrivit, că el abate pe cei mai activi luptători dela sarcina lor adevărată și cea mai importantă pentru interesele întregii mișcări, că e un mijloc de luptă care dezorganizează nu forțele guvernului, ci pe cele ale revoluției. Reamintiți-vă ultimele evenimente: în văzul nostru masele largi de muncitori și „poporul simplu” dela orașe manifestă dorința de a se arunca în luptă, în timp ce revoluționarii n'au un stat-major de conducători și de organizatori. Dacă în aceste condiții cei mai energici revoluționari se consacră teroarei, oare nu amenință acest lucru să slăbească tocmai detașamentele de luptă în care ne putem pune speranțe serioase? Oare nu amenință acest lucru să rupă legătura dintre organizațiile revoluționare și masele de nemulțumiți răzlețite, care protestează, sunt gata de luptă și care sunt slabe tocmai datorită răzlețirii lor? Or, această legătură constituie unica cheazăie a succesului nostru. Departe de noi gândul de a nega orice însemnătate a atacurilor eroice izolate; dar datorită noastră este să punem în gardă cu toată energia împotriva atracției pentru teroare, împotriva considerării teroarei ca mijloc principal și fundamental de luptă, idee către care mulți, foarte mulți

inclină în prezent atât de puternic. Teroarea nu poate deveni niciodată o operațiune militară obișnuită: în cel mai bun caz ea poate fi numai una din metodele asaltului hotărât. Se pune întrebarea: putem noi în momentul de față să chemăm la un astfel de asalt? Pe cât se vede, „Rabooce Delo” crede că da. În orice caz, ea strigă: „Rânduiți-vă în coloane de asalt!”. Dar acesta este iarași un zel nechipzuit. Grosul forțelor noastre militare îl alcătuiesc voluntarii și insurgenții. Ca armată permanentă avem numai câteva detașamente mici, și nici acestea nu sunt mobilizate, nu sunt legate între ele, nu sunt învățate să se rânduiască în coloane militare în general, necum în coloane de asalt. În astfel de împrejurări trebuie să fie limpede pentru oricine este în stare să vadă condițiile generale ale luptei noastre, fără să uite de ele la nicio „cotitură” a mersului istoric al evenimentelor, că lozinca noastră în momentul de față nu poate fi „să pornim la asalt!”, că ea trebuie să fie: „să organizăm o asediere în toată regula a fortăreței inamice!”. Cu alte cuvinte: sarcina nemijlocită a partidului nu poate fi chemarea imediată la atac a tuturor forțelor existente, ci trebuie să fie chemarea la formarea unei organizații revoluționare în stare să unească toate forțele și să conducă mișcarea nu numai cu numele, ci și de fapt, adică să fie totdeauna gata să sprijine orice protest și orice izbucnire, folosindu-le pentru sporierea și întărirea forțelor militare apte pentru lupta hotărâtă.

Învățămintele evenimentelor din Februarie și Martie⁵ sunt atât de convingătoare, încât cu greu s'ar putea întâlni acum obiecții principale împotriva acestei concluzii. Dar ceea ce se cere din partea noastră în momentul de față e nu o rezolvare principială a chestiunii, ci una practică. Se cere nu numai să ne lămurim ce fel de organizație anume și pentru care muncă anume este necesară; se cere să elaborăm și un plan anumit al organizației, astfel ca să se poată pași din toate părțile la construirea ei. Dată fiind importanța și urgența chestiunii, ne permitem, în ce ne privește, să supunem atenției tovarășilor o schiță de plan, dezvoltată de noi mai amănunțit într-o broșură pe care o pregătim pentru tipar.

După părerea noastră, punctul de plecare al activității noastre, primul pas practic spre făurirea organizației dorite, în sfârșit, firul principal, de care ținându-ne vom pu-

tea să dezvoltăm, să adâncim și să lărgim neîncetat această organizație, trebuie să fie înființarea unui ziar politic pe întreaga Rusie. Înainte de toate ne trebuie un ziar; fără el e cu neputință desăvârșirea sistematică a unei propagande și agitații principiale și ample, care constituie o sarcină permanentă și principală a social-democrației în general și o sarcină deosebit de actuală în momentul de față, când în straturile cele mai largi ale populației s'a trezit interesul pentru politică, pentru problemele socialismului. Niciodată nu s'a simțit atât de puternic ca acum nevoia ca agitația sărămișată, dusă prin înrăurire individuală, prin foi locale, prin broșuri etc., să fie întregită cu o agitație generalizată și regulată, care poate fi dusă numai cu ajutorul unei prese periodice. Putem spune fără exagerare că cel mai exact criteriu al trăinicieii cu care e organizată la noi această ramură a activității noastre de luptă, ramura cea mai primordială și mai vitală este: cât de des și cât de regulat apare (și e răspândit) ziarul. Apoi avem nevoie tocmai de un ziar pe întreaga Rusie. Dacă nu vom ști și atâta timp cât nu vom ști să unificăm prin intermediul cuvântului tipărit influența noastră asupra poporului și asupra guvernului, ideea unificării celorlalte mijloace de influențare, care sunt mai complicate, mai anevoioase, dar în schimb mai energice, va rămâne o utopie. Mișcarea noastră suferă cel mai mult, atât din punct de vedere ideologic cât și din punct de vedere practic, organizatoric, de pe urma sărămișării ei, de pe urma faptului că majoritatea covârșitoare a social-democraților sunt aproape cu desăvârșire absorbiți de munca pur locală, care le îngustează și orizontul, și amploarea activității, și îndemânarea și pregătirea conspirativă. Tocmai în această lărmărie trebuie căutate cele mai adânci rădăcini ale nestatorniciei și ale oscilațiilor despre care am vorbit mai sus. Și primul pas înainte pe calea înlăturării acestui neajuns, pe calea transformării celor câtorva mișcări locale într-o singură mișcare pe întreaga Rusie, trebuie să fie înființarea unui ziar pe întreaga Rusie. În sfârșit, ne trebuie neapărat un ziar politic. Fără un organ politic e de neconceput în Europa de astăzi o mișcare care să merite numele de mișcare politică. Fără un organ politic este absolut irealizabilă sarcina noastră de a concentra toate elementele de nemulțumire politică și de protest și de a fecunda cu ele mișcarea revoluționară a proletariatului. Am făcut primul pas, am

trezită în clasa muncitoare ardoarea demascării „economice” a demascării stării de lucruri din fabrici. Trebuie să facem și pasul următor: să trezim în toate păturile cât de cât conștiente ale poporului ardoarea demascării politice. Nu trebuie să ne turbure faptul că în momentul de față sunt atât de puțini aceia care demască politicește, că glasul lor răsună atât de slab și de timid. Cauza acestui fapt nu constă deloc într-o resemnare generală în fața samavolniciei poliției. Cauza este că oamenii în stare și gata să demască n’au o tribună dela care să poată vorbi — nu există un auditoriu care să asculte cu ardoare și să încurajeze pe oratori —, că ei nu văd nicaieri în popor forța în fața căreia ar avea rost să se plângă de „atotputernicul” guvern rus. Acum însă toate acestea se schimbă cu o repeziune uimitoare. O asemenea forță există: este proletariatul revoluționar; el a și dovedit că este gata nu numai să asculte și să sprijine chemarea la luptă politică, dar să se și avânte cu curaj în luptă. Acum suntem în stare și suntem datori să creăm o tribună pentru demascarea guvernului țarist în fața întregului popor; — o astfel de tribună trebuie să fie ziarul social-democrat. Clasa muncitoare rusă, spre deosebire de celelalte clase și pături ale societății ruse, manifestă un interes permanent pentru cunoștințele politice, prezintă permanent (și nu numai în perioadele de deosebită fierbere) o foarte mare cerere de literatură ilegală. Dată fiind această cerere masivă, dat fiind că au început deja să se formeze conducători revoluționari experimentați, dată fiind concentrarea clasei muncitoare, care o face să fie de fapt stăpână în cartierele muncitorești din orașele mari, în așezările muncitorești, în orașelele muncitorești, — întemeierea unui ziar politic este un lucru în totul pe puterile proletariatului. Iar prin intermediul proletariatului ziarul va pătrunde în rândurile micii burghezii orașenești, în rândurile meșteșugarilor dela sațe și ale țăranilor și va deveni un adevărat ziar politic popular.

Însă rolul ziarului nu se mărginește numai la răspândirea de idei, numai la educarea politică și la câștigarea de aliați politici. Ziarul nu este numai un propagandist colectiv și un agitator colectiv, ci și un organizator colectiv. În această privință el poate să fie asemănat cu șchele care se ridică în jurul unei clădiri în construcție și care fixează contururile clădirii, înlesneste legătura dintre diferiții constructori, îi

ajută să repartizeze munca și să cuprindă dintr’odată cu privirea ansamblul rezultatelor dobândite prin munca organizată. Cu ajutorul ziarului și în legătură cu el, se va forma dela sine o organizație permanentă, care se va ocupa nu numai cu munca locală, ci și cu o muncă generală sistematică, o organizație care va deprinde pe membrii ei să urmărească cu atenție evenimentele politice, să aprecieze însemnătatea lor și înfrăurirea lor asupra diferitelor pături ale populației, să elaboreze metode potrivite prin care partidul revoluționar să înrăurească asupra acestor evenimente. Chiar numai sarcina tehnică — aceea de a asigura aprovizionarea regulată a ziarului cu material și răspândirea lui regulată — impune alcătuirea unei rețele de agenți locali ai partidului unic, agenți care să fie în relații vii unii cu alții, care să cunoască starea generală de lucruri, care să se obișnuiască a îndeplini regulat funcțiile divizate ale muncii pe întreaga Rusie, care să-și încerce forțele în organizarea cutărei sau cutărei acțiuni revoluționare. Această rețea de agenți * va forma osatura tocmăi a unei astfel de organizații cum ne trebuie nouă: destul de mare pentru a cuprinde țara întreagă; destul de largă și de variată pentru a aplica o diviziune riguroasă și amănunțită a muncii; destul de consecventă pentru a putea, în orice împrejurări, la orice „cotitură”, în fața oricărei surprize, să-și desfașoare fără șovăială munca *sa proprie*; destul de elastică pentru a putea, pe de o parte, să evite o bătălie în câmp deschis cu un dușman covârșitor prin forțele de care dispune și pe care și le-a concentrat într-un singur punct, iar pe de altă parte pentru a și se folosească de neîndemânarea acestui dușman și a-l ataca în locul unde și în momentul când se așteaptă cel mai puțin la atac. Astăzi, în fața noastră stă o sarcină relativ ușoară: aceea de a sprijini pe studenții care demonstrează pe străzile marilor orașe. Măine, vom avea, poate, o sarcină mai grea, de pildă sprijinirea mișcării șomerilor dintr-un anumit raion. Poimăine, va trebui să fim la postul nostru pentru a participa în mod revoluționar la o răscoală țărănească. Astăzi trebuie să ne folosim de înăs-

* Se înțelege dela sine că asemenea agenți ar putea să lucreze cu succes numai cu condiția unui foarte strâns contact cu comitetele (grupurile, cercurile) locale ale partidului nostru. În general, întregul plan schițat de noi nu poate fi realizat, firește, decât cu sprijinul cel mai activ al comitetelor, care nu odată au făcut încercări de unificare a partidului și care — suntem convinși — vor înălța această calificare dacă nu astăzi, atunci mâine, într-o formă sau alta.

prerea situației politice, provocată de campania întreprinsă de guvern împotriva zemstvelor. Măine va trebui să sprijinim revolta populației împotriva abuzurilor cutărui sau cutărui zbir țarist care a întrecut măsura și să ajutăm ca — prin boicot, hărțueli, manifestații etc. — să i se dea o lecție care să-l silească să bată în retragere în mod fățuș. La un asemenea grad de pregătire pentru luptă se poate ajunge numai printr'o activitate permanentă, deslășurată de o armată regulată. Și dacă ne vom uni forțele pentru scoaterea ziarului comun, o asemenea muncă va pregăti și va scoate la iveală nu numai pe cei mai îndemânatici, propagandiști, dar și pe cei mai iscusiți organizatori, pe cei mai talentați conducători politici de partid, capabili să dea la momentul potrivit lozincă luptei hotărâtoare și să conducă această luptă.

În încheiere, câteva cuvinte pentru evitarea unei eventuale neînțelegeri. Am vorbit tot timpul numai despre pregătirea sistematică, după plan, dar n'am voit deloc să spunem prin aceasta că absolutismul poate fi răsturnat exclusiv printr'un asediu în toată regula sau printr'un asalt organizat. O asemenea părere ar însemna un doctrinarism absurd. Dimpotrivă, e pe deplin posibil și istoricește mult mai probabil că absolutismul va cădea sub presiunea uneia dintre acele explozii spontane sau cele complicați politice neprevăzute care-l amenință necontenit din toate părțile. Dar niciun partid politic nu poate, fără a cădea în aventură, să-și bazeze activitatea numai pe eventualitatea unor astfel de explozii și complicați. Trebuie să ne urmăm calea, să îndeplinim cu hotărâre munca noastră sistematică, și cu cât mai puțin vom conta pe surprize, cu atât e mai mare probabilitatea ca nu ne vor putea surprinde niciun fel de „cotituri istorice“.

UN NOU MĂCEL

Se pare că trecem printr'un moment când mșcarea noastră muncitorească duce din nou cu putere irezistibilă, la ciocnirile vehemente, care sperie atăta guvernul și clasele avute, care încurajează și bucură atăta pe socialiști. Da, ne încurajează și ne bucură aceste ciocniri, cu tot numărul enorm de victime cazute în masacrele militare, pentru că, prin împotrivirea sa, clasa muncitoare dovedește că nu se împacă cu situația în care se află, că nu vrea să rămână înrobă, că nu se supune în tăcere teroare, și bunului p.a.c. Actuala ord.ne impune clasei muncitoare marea și în mod inevitabil victime nenumărate, chiar și în timpurile cele mai pașnice. Mui și zeci de mii de oameni, care muncesc toată viața pentru a crea bogății altora pier de pe urma loamei și a subnutriției permanente, mor înainte de vreme de boli provocate de condițiile infecte de muncă, de locuri mizerabile și de insuficientă odihnă. Cel care preferă morții încete a unei măroage abrutizate, istovite și supuse moartei în lupta dreaptă împotriva apărătorilor și paștorilor acestei ordini ticăloase, acela merita de o sută de ori numele de erou. Nu vrem ne-decum să spunem că lupta corp la corp cu poliția este cea mai bună formă de luptă. Dimpotrivă, am arătat întotdeauna muncitorilor că este în propriul lor interes să facă ca lupta să fie mai caldă și mai susținută, să caute să canalizeze orice nemulțumire spre sprijinirea luptei organizate a partidului revoluționar. Dar izvorul principal care alimentează social democrația revoluționară este tocmai spiritul de protest generat în rândurile masei muncitoare, care, în condițiile de simțire și de asuprire în care se afla muncitorii, nu poate să nu

sute de garzi calări, de jandarmi, sergenți de stradă și infanteriști. Amintiți-vă, oare a fost ușor poliției să ia cu asalt o singură casă — casa nr. 63 de pe drumul Schlüsselburgului? ²³ Gândiți-vă, oare va fi ușor „să curețe de muncitori” nu 2 sau 3 case și curți, ci întregi cartiere muncitorești din Petersburg? Nu va fi oare nevoie, atunci când lucrurile vor ajunge la lupta hotărâtoare, „să curețe” casele și curțile capitale nu numai de muncitori, ci și de toți cei care n-au uitat marelui mărșav dela 4 Martie²⁴, toți cei care nu s-au împăcat cu guvernul polițienesc, ci sunt numai întimidați, de el și nu au încă ncredere în propriile lor forțe?

Toți raș, ¹ Cutați să strângeți numele tuturor celor omorâți și ranți, în ziua de 7 Mai. Toți muncitorii din Capitală să le venereze memoria și să se pregătească pentru noi lupte hotărâtoare împotriva guvernului polițienesc, pentru libertatea poporului!

„Iskra” nr. 5 din Iunie 1901

Se publică după textul ziarului „Iskra”

PRIGONITORII ZEMSTVELOR ȘI HANIBALII LIBERALISMULUI ¹⁰

Scris în Iunie 1901
Publicat pentru prima oară în
Decembrie 1901 în revista „Zaria”
nr. 11-12
Semnat: T. P.

Se îndreptă după textul revistei
comparat cu textul cuingerei:
VL. Ilia „Id 19 ani” 1907

№ 2-3

Декабрь

1901-го г.

Morgenthau

№ 2-3

ЗАРЯ

Социаль-демократический ~~научно-политический~~
научно-политический журнал.
Издается при ближайшем ~~участии~~
участии Г. В. Плеханова, В. И.
Засулич и П. Е. Аксельрода.

Цена 3 руб.

Stuttgart

A. H. W. Dietz Nachf. (G. m. b. H.)

1901

Coperta revistei „Zaria” nr. 2-3 din 1901. În care au fost publicate lucrările lui V. I. Lenin: „Prizonierii zărilor și Manibelli berlusconului”, primele patru capitole din lucrarea „Problema agrară și critica lui Marx” (sub titlul „D-nii critici” în problema agrară”) și „Cronica internă”

Dacă s'a spus despre țărănul rus că este sărac mai ales în ceea ce privește conștiința sărăciei sale, atunci despre Rusul de rând sau supusul rus se poate spune că este sărac în drepturi cetățenești, el este deosebit de sărac în ceea ce privește conștiința lipsei sale de drepturi. Așa cum țărănul s'a obișnuit cu mizeria fără nicio ieșire în care se află, s'a obișnuit să trăiască fără să se gândească la cauzele ei și la posibilitatea înlăturării ei, tot așa și Rusul de rând în genere s'a obișnuit cu atotputernicia guvernului, s'a obișnuit să trăiască fără a-și frământa gândul dacă această atotputernicie se poate menține și de acum înainte, și dacă nu cumva există pe lângă ea fenomene care rod învechita orânduire politică. Un „antidot” deosebit de bun la această lipsă de conștiință politică și dormitare îl constituie de obicei „documentele secrete”*, care arată că nu numai niște huligani gata la orice sau dușmani înverșunați ai guvernului, ci și înșiși membrii guvernului, inclusiv miniștrii și țarul, își dau seama cât de subredă este forma absolutistă de guvernare și caută tot felul de mijlocuri să îmbunătățească situația, care nu-i sâftace deloc. Din cauza acestor feluri de acțiune face parte memoriul lui Witte care s'a prezentat la începutul acestui an la țar și care s'a prezentat și cu ministrul afacerilor interne, Gorenștein, în problema introducerii zemstvelor la perfecție, a totarilor și a etaleze într'un mod deosebit perspicaceitatea și devotațiunea

* Eu mă refer, bine înțeles, numai la acel fel de „antidot” deosebit de singular și denegat de a avea „un elect” de o putere „care îl constituie publicațiile presei”

tul fața de absolutism prin alcătuirea unui act de acuzare împotriva zemstvelor*.

Zemstvele sunt acuzate de faptul că sunt incompatibile cu absolutismul, că sunt constituționale prin însuși caracterul lor, ca existența lor da naștere inevitabil la fricțiuni și ciocniri între reprezentanții societății și ai guvernului. Actul de acuzare este alcătuit pe baza unui material (relativ) foarte amplu și cât se poate de bine prelucrat, iar întrucât acesta este un act de acuzare în materie politică (și pe deasupra și destul de original), putem fi siguri că el va fi citit cu nu mai puțin interes și cu nu mai puțin folos decât actele de acuzare din procesele politice publicate pe vremuri în ziarele noastre.

I

Să încercăm dar să analizăm dacă afirmația după care zemstvele noastre ar fi o instituție constituțională este justificată prin fapte, și dacă da, atunci în ce măsură și în ce sens anume.

În această problemă o importanță deosebit de mare are epoca în care au fost introduse zemstvele. Prăbușirea robăgiei a constituit o cottura istorică atât de mare, încât nu putea să nu rupă și vâul polițienesc care camufla contradicțiile dintre clase. Clasa cea mai închețată, cea mai înstrăută și cel mai mult deprinsă a exercitat puterea politică — nobilimea — a manifestat cât se poate de precis tendința de a îngrădi puterea absolutistă prin instituții reprezentative. Menționarea acestui fapt în memoriul lui Witte este extrem de instructivă. „Declarații cu privire la necesitatea unei reprezentări” generale a nobilimii, cu privire la „dreptul” țării rusești de a-și avea delegați în Consiliul puterii, suprema se făceau încă în adunările nobililor în 1859-1860”. „Se pronunța chiar și cuvântul „constituție””. „Necesitatea de a chema societatea să participe la conducere a fost aratăta atât de unele comitete guvernale pentru problema

țărănească, cât și de membrii comitetelor chemați în comisii redacționale. «După un timp în mod vădit spre constituție», scria în 1859 în jurnalul său *Nichtlenko*”.

Când, după publicarea Actului dela 19 Februarie 1861 aceste speranțe puse în absolutism s'au dovedit a fi departe de a fi realizate, și când pe deasupra dela executarea acestui Act au fost îndepărtate elementele mai „crosse” din sânul administrației înseși (ca și cum nu, mișcarea în favoarea „reprezentării” a devenit în număr mare adunări ale nobililor în 1862, și în adrese întregi întinse la adunările de acest fel dela Novgorod, Tula, Simbirsk, Moscova, Petersburg, Tver. Printre adrese care mai remarcăm a este cea din Moscova prin care se cerea autoadministrare locală, „conducerea proceselor în sed. de public. răspunderea la comunitate a pământului și convocarea la Moscova a unei Zemstvei duma alături de reprezentanții tuturor claselor, în vederea pregătirii unui proiect în afară de reforme. Cele mai categorice au fost întinse la un proiect în afară de Tver din 2 Februarie cu privire la necesitatea unei serie de reforme cu caracter civic și economic (de pildă egalizarea drepturilor diferitelor stări sociale, răspunderea obligatorie a pământului, or. țărănesc) și a convocării delegaților întregii țări rusești ca unei m. loc de a rezolva în mod satisfăcător problemele redactate dar care n'au fost rezolvate de Actul din 19 Februarie”.

În poli de pedepșelor administrative și judecătorești aplicate în favorul adresei din Tver** conștientă Dragomanov — (de altminteriu, nu direct pentru adresa ci pentru mișcarea în legătură cu ea) a ieșit în mod colectiv din funcția de ministru de pace, declarați în spiritul acestei adrese se făceau încă în 1862 și începutul lui 1863 în diferite adunări ale nobililor la care erau elaborate totodată și proiecte de autoadministrare locală.

În acest timp mișcarea constituțională s'a desășurat în rândurile ereznoicilor, răsunând și expres a la societăți secrete și prin anumiți ma mult sau mai puțin revoluționari. «Velikorusii» (din Aug. și până în Noembrie 1861, la citare nu luat parte în afară de „cei alții”) „Zemstvea duma” (1862) „Zemli a volas” (1862-1863) în afară

* Dragomanov, B. Reproducerea necenzurată în „Memorii” pag. 66 cu referință nu la Dragomanov, ci la „Colcoz” nr. 26 s. Revue des de la „Mort des” („Cronica lumii vechi și noi”. — Nota Trad.) 1862 un 15 Iunie, citat de Dragomanov.

** A propos Nu demult (la 10 Aprilie anul curent, adică 1901) a decedat la moșia sa natală din gubernia Tver și al. de acest „tătar” Novla. Alexandrovici Racunin. Tatăl său, mare al comitatului M. A. Iliașcu. Nu prună cu fratele său mezin Alcaei, și cu alii medietori de pace. N. A. a plecat din adresa din 1862. Această adresă — comunică autorul notei deșure N. A. Racunin într-unul din articolele noastre — a odată cu pedepșelor „civice” în afară de Tver. După un an de acest în fortifica Petropavlov, de la care a plecat în libertate N. A. Racunin. S'a înțeles că în acest timp, în afară de, nu au avut cererea de grațiere în urma cărui fapt lor nu li s'a permis să ocupe funcții sociale. După această N. A. s'a mai activat, în vederea și a nu mai putea să a se vede pe lângă societ. În a căm se afla în „unul celor mai mari reformatori universali noștri cu nobilii moșieri care acționau în mod legal”. Și această a avut loc în 1862, înainte de răscoală poloneză, când până și Calcoz” propunea convocarea unei Zemstvi sobor pe întreaga Rusie.

* Absolutismul și zemstvele. Memoriul confidențial al ministrului de finanțe S. I. Witte cu privire la administrația lui R. N. S. Publicat de revista „Za sverhu” J. H. W. Dietz. Nota Trad.) 1901 pag. XLIV s. 212.

** S. Dragomanov. Liberalismul zemstvelor în Rusia. pag. 4 D. I. Witte. Anotul memoriului de forțe multe ori nu arată că copierea de Dragomanov (comandă de pildă. „Memorii”, pag. 36-37 și articolul arătat pag. 55-56) din în a se referă în acest autor.

Noi nu vrem să spunem că toți sau fie chiar unii dintre membrii clicii cărmuitoare erau pe deplin conștienți de această tactică polițienească reacționară premeditată și o urmăreau în mod sistematic. Unii membri ai acestei clici puteau, desigur, în mărginirea lor să nu se gândească la această tactică în ansamblul ei și să se extazieze naïv de „liberalism”, fără să observe învelişul lui polițienesc. În general însă, nu începe îndoielă că experiența colectivă și rațiunea colectivă a guvernanților îi făceau să urmărească încontinuu această tactică. Doar nu degeaba cei mai mulți dintre potențiali și demnitari au trecut printr-o îndelungată școală a serviciului nicolaevist și a instrucțiunii polițienescă, au trecut, cum s'ar spune, prin ciur și prin dârmon. Ei țineau minte cum monarhii ba cobetău cu liberalismul, ba erau căla i rădăcevilor¹⁷ și asmuțeau pe araccievi¹⁸ împotriva credincioșilor lor supuși, ei țineau minte ziua de 14 Decembrie 1825¹⁹ și exercitau funcția de jandarm al Europei, pe care (funcțiune) a îndeplinit o guvernul rus în 1848-1849²⁰. Experiența istorică a absolutismului nu numai că făcea guvernul să urmeze o tactică de intimidare și de corupere, dar îndemna și pe mulți liberali independenți să recomande guvernului această tactică. Iată ca dovadă a justetei acestei păreri raționamentele lui Coșelev și Cavelin. În broșura sa „Constituția, absolutismul și Zemscăia дума” (Leipzig, 1862), A. Coșelev se pronunță împotriva constituției, pentru o Zemscăia дума consultativă și prevăde următoarea obiecție:

„A convocarea Zemscăia дума înseamnă a duce Rusia la revoluție, adică la repetarea a noi a Fiats généraux²¹, care s'au transformat în Convent²² și, și-au încheiat activitatea prin evenimentele anului 1792, cu prăsierea ga oțma noi, des²³ etc.” „Nu! domnilor — răspunde Coșelev — nu convocarea unei Zemscăia дума deschide, pregătește terenul pentru revoluție așa cum o înțelegeți d.v., ci mai degrabă și în mod mai sigur o provoacă acțiunile nesigure și contradictorii ale guvernului. Un pas înainte și unul înapoi, ordinele și legile greu de executat, lămurile în care sunt încătușate gândirea și cuvântul, supravegherea polițienească (stărușă și, cu atât mai rău, secretă) asupra activității lor sociale și ale individului, persecutarea meschină a unor persoane delapdarea și stărușă, cheltuielile și recompensele, excesele și nechezile în incapacitatea oamenilor de stat și înstrăinarea lor de Rusia etc. etc. într-un mod și mai sigur pot duce la revoluție (iarăși în sensul d.v.), în țara care abia și-a revenit după o asuprire

de ani și ani, execuțiile marțare, cazematele și deportările: fiindcă rănilor vechi sunt incomparabil mai sensibile și mai lătlabile decât cele noi. Dar nu vă fie teamă, o revoluție nu mai lătlabilă decât celelalte cum credeți d.v., de zăgăz și alți scriitori, în noi nu va avea loc Nădădum deosemena ca în Rusia nu se va a cătușă (deși acestuia e mai greu să garantezi vreo asociație de capete înfrumusețate gata la orice, care să aleagă asasinatul drept mijloc de viață și așteptările). Dar mult mai probabil și mai primejdios este faptul că între țărani și orașeni, cărora li se vor alătura tineretul și vârstă ei²⁴, scriitorii și adepții ai proclamației „Evel corăscă”²⁵ „Evel corăscă” etc., se va crea sub influența se zăgăz, țara ca polițienescă, se va crea nească și cea secretă să obscură, o înțelegere și înțelegere care dă truge totul și propovădușele egalității nu în fața egalității și a egalității (ce mai liberalism! fără seamăn! Noi suntem bine înțeles, pentru egalitate, dar pentru o egalitate nu în fața egalității, a egalității, care înstrăinează egalitatea²⁶), nu obștea poporului, istorică, o prognoză răsunătoare a acestuia, și puterea nu a rațiunii, de care așa de mult se tem unii oameni de stat, ci puterea forțelor brutale la care s'au înțeles atâtea de bucurii, — o astfel de înțelegere, zic și ea la noi, înțelegere atâtea putând fi mult mai puternică decât opoziția moderată, la noi, mai puțin născută și de sine sălătoare față de guvern, opoziție care este în viață de nesuferita bucurii și noastră și pe care o înțelegem, în fe și cliș, cautiând s'o înțelegem. Să nu credeți ca partidul proșet, ferne secrete, fără nume este puțin numeros și slab și să nu vă înțelegem că alți rețezat ramurile și rădăcinile, nu! prim faptul că s'au înțeles tineretului să și termine studiul prin d'area absurdității la rangul de crimă de stat, prin tot felul de persecuții, moșteniri și supraveghere alți înțeleg forța acestuia partid, alți raționând și alți înțeleg în imperiu. La ce vor recurge oamenii noștri de stat când această înțelegere va exploda? — La forța armată! Dar se va putea avea conta în mod sigur pe ea?” (pag. 49—51).

Oare din frazele pompoase ale acestei tirade nu rezultă în mod evident tactică — și numele „capetele gata la orice” și pe partizanii „înțelegere” dintre țărani și orașeni, iar „opozitia moderată, bine intenționată și satisfăcută și s'o dezbini prin concesii”. Numai că guvernul s'a dovedit a fi mai deștept și mai abil decât își dădea pu ai lui Coșelev, și a scăpat cu concesii mai mici decât concesia pe care ar constituia o Zemscăia дума „consultativă”.

Dar iată scrisoarea particulară adresată de C. D. Cavelin lui Hertzen la 6 August 1862: „Vestile din Rusia nu sunt, după părerea mea, atât de proaste. A fost arestat nu Nicolai, ci Alexandru Solovievici. Arestările nu mă surprind și, marturăsesc, nu mi se par revoluționare. Partidul revoluționar consideră bune toate mijloacele pentru a răsturna guvernul, iar guvernul se apără prin toate mijloacele. Alțeva erau arestările și deportările pe timpuri, în timpul de Nicolai. Oamenii piereau pentru ideile, convingerile, cre-

¹⁷ — „Slatele generale” — „Nota Red.”
¹⁸ — „Încercare în masă” — „Nota Trad.”

dința și cuvintele lor. Aș vrea să fii tu în locul guvernului și atunci să vedem cum ai proceda tu împotriva unor partide care lucrează atât pe ascuns, cât și pe față împotriva ta! Îubesc pe Cernăyschi, îl iubesc foarte, foarte mult, dar un astfel de brouillon" (un om arțagos, certăreț, care nu se înțelege cu nimeni și care baga zăzămii). „un astfel de om lipsit de tact și încrezut n'am mai văzut niciodată. Sa plara pentru nimic, chiar pentru nimic! Câ incendiile sunt în legătură cu proclamațiile, în privința aceasta nu mai începe acum nicio îndoială"*. Iată o mostră de gândire profesorală servilă! Vina pentru toate o poartă acești revoluționari, care sunt atât de încrezuți că hudească pe liberalii frazeologi, atât de arțagoși ca pe ascuns și pe față lucrează împotriva guvernului, atât de lipsiți de tact încât nimeresc la Petropavlovsk. Cu asemenea oameni, și el, profesor liberal, s'ar răfui „prin toate mijloacele" dacă ar fi la putere.

II

Așa dar reforma zemstvelor a fost una dintre concesiile smulse dela guvernul absolutist de valul framântărilor sociale și al asaltului revoluționar. Noi am analizat deosebit de amănunțit caracterizarea acestui asalt pentru a completa și corecta expunerea „Memoriului", al cărui autor birocrat a estompat lupta care a dat naștere acestei concesi. Dar caracterul neconsecvent, laș al acestei concesi este conturat destul de limpede și în „Memoriu":

„La început, când abia se trecuse la reforma zemstvelor, se preconiza fără înfrînă să se lăsa prin pas pe calea introducerii instituțiilor reprezentative", „mai târziu însă, când pe contele Lanskoi și N. A. Milutin s'a înlocuit contele Valuev, a apărut foarte clar dorința pe care n'a tăgădit-o nici chiar fostul ministru al afacerilor interne, de a proceda într'un spirit împăcitor" „Guvernul însuși nu este lamurit în cecece privește intențiile sale — spune el altund. Într'un cuvânt, s'a făcut o încercare pe care, din păcate, oamenii de stat o repetă foarte des și care întodeauna se soldează pentru

* Cîm după traducerea în germană a ediei lui Dragomanov a corecpondenței lui C. D. Gavrilin și I. S. Turgenev cu A. I. Herzen. Bibliotek 65. no. 21. gart. 1894. (Istoriografa momentelor literare ruse editată de Th. Schemann, vol. 4, pag. 55-56, Stuttgart, 1894.) Nota trad.

** „Pără îndoială" eă autorul „Memoriului" care repetă suzele lui Lanskoi și nu Milutin sau s'ar în vedere nimic cu adevărat precis. Încă principiu, eă este periculosul constituției, dar socoteala prematură introduse

toți cu rezultate negative — încrețirea de a proceda evaziv, situându-se între două opinii, contrarii, și, satisfăcând tendințele l berale, de a menține ordinea existentă".

Foarte amuzant este aici acest fariseic „din păcate" „Un ministru al guvernului polițienesc prezintă ca o întâmplare tactică pe care acest guvern nu poate să n'o urmeze, pe care el a aplicat-o la promulgarea legilor inspecției de fabrică, a legii cu privire la reducerea zilei de muncă (din 2 Iunie 1897), pe care o aplică și astăzi (1901) cu ajutorul cochetarului generalului Vannovskii cu „societatea" 22.

Pe de o parte, în n'ta explicată la legea cu privire a instituțiilor zemstvelor se spune că sarcina legii proiectate este de a dezvolta cât mai complet și mai consecvent principiile de autoadministrare locală, că „consiliul zemstvelor nu este decât un organ special al n'ei și aceleași puteri de stat" „Severnaia Poca" 23, pe atunci organul Ministerului afacerilor interne, făcea în articolele sale auzii foarte clare la faptul că instituțiile care se creează vor fi, o școală a instituțiilor reprezentative.

Pe de alta parte, instituțiile zemstvelor sunt numite în nota explicativă instituții particulare și obștești, supuse legilor generale pe aceeași bază ca și diferitele asociații și persoane particulare.

Atât prevederile înseși ale legii din 1864, cât și nașterea toate măsurile ulterioare ale Ministerului afacerilor interne, toate n legătură cu instituțiile zemstvelor dovedesc destul de limpede că guvernul se temea mult de „caracterul de sine stătător" al instituțiilor zemstvelor și se arăta că de o dezv'ltare cuse-lă acestor instituții, înfăgăduind foarte bine unde va duce ea" (Subliniat de noi peste tot). „Fără îndoială că cei care au fost nevoiți să se desăvârșesc la reforma zemstvelor au început această reformă numai făcând o concesiune opiniei publice, pentru așa cum s'a spus în nota explicativă „a pune capăt așteptărilor irealizabile și năzuințelor spre libertate ale diferitelor strări sociale", trezite de decă instituțiile zemstvelor. În același timp, aceste persoane își dădeau seama împiedecă reprezentarea (?) reformei? și au căutat să nu dea zemstvelor dezvoltarea cuvenită, să le năprime un caracter particular, să le năprime complicitatea lui Lanskoi și pe liberalii înfăgăduind că se pot va fi și cel din urmă spunând și mai exact, repetând despus de partizanii orientării liberale cu privire la necesitatea de a investi instituțiile zemstvelor cu o putere reală și, de sine stătătoare, de a se va, chiar în timp ce se elabora legea din 1864 a căutau în fel și chip să îngădească această putere și să pună instituțiile zemstvelor sub o severă tutelă administrativă...

Nelind pătrunde de o singură idee călăuzitoare, fiind în forma în care se a creat legea din 1864, când a început instituirea, eă eă compromis a două orientări opuse zemstvelor s'au dezvoltat, eă eă respunzătoare nici din fundamentale a autoadministrării, care a fost pusă la baza lor, nici structurilor administrative în care ele au fost

în mod mecanic încadrate și care pe deasupra a rămas nereformată și neadaptată noulor condiții de viață. Legea din 1864 a încercat să îmbine lucruri incompatibile și să satisfacă astfel și pe partizanii și pe adversarii autoadministrării zemstvelor. *Celor din urmă li se ofer au aparențe și speranțe de viitor, iar pentru a fi pe placul secundelor, competența zemstvelor a fost stabilită într-un mod extrem de elastic*”.

Ce vorbe nimerite aruncă uneori fără să vrea miniștrii noștri, când vor să pună piedică vreunui coleg și să arate profunzimea lor de gândire, și cât de folositor ar fi pentru toți fiiiștii ruși naivi și pentru toți admiratorii „marilor” reforme să-și atârne pe perete într-o ramă de aur marile precepte ale înțelepciunii polițienești: „Înșește-te pe liberali cu făgădueli ca primul pas nu va fi și cel din urmă”, „oferă-le „aparențe și speranțe de viitor”! Mai ales în momentul de față ar fi folositor să consulte aceste precepte la citirea fiecărui articol sau note de ziar cu privire la „grăji mișcătoare” a generalului Vannovsch.

Așa dar, zemstvele au fost chiar dela bun început sortite să fie a cincia roată la căruța administrativă a statului rus, roată pe care burocrăția o *adnule* numai în măsura în care ea nu-i străbește atotputernicia, iar rolul deputaților din partea populației se limitează la o practică goală, la o simplă înepunere tehnică a unui număr de sarcini trasate de aceeași funcționarime. Zemstvele n’au avut organele lor executive, trebuind sa acționeze prin poliție; ele n’au fost legate una de cealaltă și au fost puse de îndată sub controlul administrației. Și făcând aceasta concesie imensă, pentru ei, chiar de a doua zi după instituirea zemstvelor, guvernul a început în mod sistematic să le puna piedici și să le îngreuească atotputernicia clica burocratică nu se putea împaca cu reprezentanța aleasă de toate strările sociale și a început s’o prigonească în fel și chip. Totalizarea lătelor privitoare la această prigoană, deși vădit incompletă, constituie o parte foarte interesantă a „Memoriului”.

Am văzut cu câtă lăpăte și cât de neclăuzit procedau liberalii față de mșcarea revoluționară dela începutul deceniului al 7-lea. În loc să sprijine „înțelegera orașenilor și țărănilor cu partizanii proclamații „*Velicoruss*”, ei se temeau de această „înțelegere”, sperând cu ea guvernul. În loc să se ridice în apărarea conducătorilor mșcării democratice persecutați de guvern, ei se spălau în mod fariseic pe mâini și căutau sa justifice guvernul. Și ei au suferit o dreaptă pedeapsă pentru această politică de tră-

dare, de pălăvrăgeală demagogică și de moliciune rușinoasă. După ce s’a rălit cu oamenii capabili nu numai să pălăvrăgească, ci și să lupte pentru libertate, guvernul s’a simțit destul de tare pentru a înlătura treptat pe liberali de pe pozițiile modeste și de importanță secundară ocupate de aceștia „cu aprobarea autorităților”. Cât timp a existat o primejdie serioasă din partea „înțelegerii orașenilor și țărănilor” cu revoluționarii, însuși Ministerul afacerilor interne băgăua despre „școala instituțiilor reprezentative”, iar după ce buidulor și „zurbagii” „lipsiți de tact și încrezuți” au fost înlăturați, „școlarii” fura strânși fără nicio jenă în chingi. Începe o epopee tragică: mică zemstvele fac demersuri pentru lărgirea drepturilor, în vreme ce lor li se ia necontenit un drept după altul, și la demersurile făcute li se răspunde cu povești „părintești”. Dar să lăsăm să vorbească datele istorice, fie chiar numai cele citate în „Memoriu”.

La 12 Octombrie 1866 o circulară a Ministerului afacerilor interne pune pe funcționarii zemstvelor într-o deplină dependență de instituțiile guvernamentale. La 21 Noiembrie 1866 apare o lege care limitează dreptul zemstvelor de a impune la taxe întreprinderile comerciale și industriale. La adunarea zemstvei din Petersburg din 1867, aceasta lege este aspru criticată și se adoptă în urma propunerii conțutului A. P. Suvalov) hotărârea de a face demersuri pe lângă guvern ca la discutarea problemelor atinse de această lege să participe „cu forte comune și muncă conșomitentă” administrația centrală și zemstvele. La acest demers guvernul răspunde prin lichidarea institutului zemstvei din Petersburg și prin represiuni: președintele consiliului zemstvei din Petersburg, Cruze, este deportat la Orenburg, contele Suvalov — exilat la Paris, iar senatorul I. Iubogovschii se cere sa demisioneze. „Severnaya Pochta”, organul Ministerului afacerilor interne, publică un articol în care „această măsură severă de sancționare se explica prin aceea că și adunările zemstvei chiar dela desclădare ședintelor lor n’au procedat în conformitate cu legea” (cu care lege? și dece infractorii n’au fost urmați pe cale judiciară? doar tocmai atunci se instituiseră justiție promptă, dreaptă și echitabilă?) „și în loc de a sustine adunările zemstvelor din alte gubernii, folosindu-se de drepturile acordate de forurile supreme în scopul de a avea cu alevat grijă pen-

rieri utopice care nega lupta politică, mișcarea a dus la o încaierare inversunată între un mănunchi de eroi și guvern, la lupta pentru libertate politică. Datorită acestei lupte, și numai datorită ei, situația s'a schimbat din nou, guvernul fiind din nou nevoit să facă concesii, iar cercurile liberale dovădindu-și odată în plus lipsa de maturitate politică, incapacitatea de a susține pe luptători și de a exercita o adevărată presiune asupra guvernului. Tendințele constituționale ale zemstvelor s'au vădit împede, dar ele n'au constituit decât „un elan” neputincios. Și aceasta în ciuda faptului că însuși liberalismul zemstvelor a făcut, din punct de vedere politic, un pas însemnat înainte. E remarcabilă mai ales încreșterea lui de a forma un partid ilegal și de a-și crea un organ politic propriu „Memoriul” lui Witte adună datele din câteva scrieri ilegale (ale lui Chennan, Dragomanov, Tshomirov), pentru a caracteriza „calea alunecoasă” (pag. 98) pe care au pășit zemstvele. La sfârșitul deceniului al 8-lea au avut loc câteva congrese ale liberalilor din zemstve. Liberalii au hotărât „să ia măsuri pentru a pune capăt, fie măcar vremelnic, activității distrugătoare a partidului revoluționar extremist, deoarece ei erau convinși că prin mijloace pasnice nu se va putea obține nimic, dacă teroristii vor continua să irite și să harțuiască guvernul cu amenințări și cu acte de violență” (pag. 99). Așa dar, în locul griii pentru largrea lupte, pentru susținerea diferiților revoluționari de către o patruză socială mai mult sau mai puțin largă, pentru organizarea vreunui asalt general (sub formă de demonstrație de refuz al zemstvelor de a efectua plățile obligatorii etc.), liberalii încep din nou cu același „tăcut” „să nu iritam” guvernul! „sa obținem „prin mijloace pasnice”, care nu joacă pasnice „în deceniul al 7-lea s'au dezvoltat într-un mod atât de stralucit a nu fi bune de nimic”. Bine înțeles că revoluționarii n'au acceptat niciun fel de înclătcare sau întrerupere a ostilităților. Zemstii au format atunci o „ligă a clementelor opozitioniste”, care s'a transformat apoi în „Societatea uniunii zemstvelor și

* Pe bună dreptate spune Dragomanov: „În aceste priveste liberalismul din Rusia n'el nu este liberă o viață de om, ci doar întru totul siguranța este interzisă în viața omului, cererea de schimbare a condițiilor modului de viață s'a vădit interdicte, și cel puțin întru aceasta s'a dovedescă zemstvele că nu s'au putut elibera din lăcăterii. Într-adevăr liberalii din Rusia au avut de suferit de o mare forță ei nu au ajuns la momentul când guvernul și încrederea menționată pag. 41—42).

a autoadministrării” sau „Uniunea zemstvelor”. În programul „Uniunii zemstvelor” erau cuprinse următoarele revendicări: 1) libertatea cuvântului și a presei; 2) garantarea inviolabilității persoanei și 3) convocarea Adunării constituante. Încrederea de a edita broșuri ilegale în Galiția a dat greș (poliția austriacă a confiscat manuscrisele și a arestat pe cei care intenționau să le tiparească), și organul „Uniunii zemstvelor” a devenit din August 1881 revista „Volnoe slovo”*, apărând sub redacția lui Dragomanov (fost profesor la universitatea din Chiev) la Geneva. „În cele din urmă — scria însuși Dragomanov în 1888 — nu se poate considera reușită experiența ed. tar., organului zemstvelor sub forma revistei „Volnoe slovo”, fie chiar și pentru faptul că materialele privind propriu z. zemstvele au început să parvină redacției în mod regulat abia la sfârșitul anului 1882, iar în Mai 1883 revista și-a și încetat apariția” (lucrarea menționată, pag. 40). În succesa, organului liberal a fost un rezultat firesc al sfârșitului anului liberal. La Moscova, la 20 Noiembrie 1878, Alexandru al II-lea a adresat reprezentanților starilor sociale o cuvântare în care își exprima speranța ca aceștia „vor ajuta la tineretului răscălit să fie oprit de la drumul nefast în pre care caută să-l atragă oamii suspecti”. După aceea a apărut și în „Pravitel'svennii Vestnik”²³ (1878, nr. 186) un apel prin care se cerea concursul socialilor. Drept răspuns la adunări ale zemstvelor (de la Hîreca, Poltava, Cernigov, Samara și Tver) au declarat necesară convocarea unui Zemski sobor „Se poate crede, desămenea, scrie Witte, autorul „Memoriului”, după ce expun pe larg conținutul acestor adrese, dintre care numai 3 — patrin — în presă în întregime — ca declarațiile zemstvelor — să previre la convocarea unui Zemski sobor ar fi fost mult mai numeroase, dacă Ministerul afacerilor interne n'ar fi luat la timp măsuri pentru interzicerea acestor declarații. Într-adevăr, n. bilimii, care prezidează la lucrările gubernale ale zemstvelor, le a fost trimisă o circulară prin care li s'a cerrea să nu permită nici măcar citirea în adunări a unor astfel de adrese. În unele locuri au fost efectuate arestări și exilări de delegați ai zemstvelor, iar la Cernigov n. sala

* — „Cuvântul liber” — Nota Trad.

** — „Monitorul oficial” — Nota Trad.

când dela ideea fundamentală (confirmată, într'adevăr, după cum am văzut, de istorie) că „opoziția față de guvern s'a cîmbarat adînc în zemstve” (pag. 139 din „Memoriu” din proiectul inițial de reformă a zemstvelor) D. A. Tolstoi proiecta să înlocuiască consiile zemstvelor prin instituții subordonate guvernatorului, toate hotărârile adunărilor zemstvelor urmînd să fie supuse aprobării guvernatorului. Aceasta ar fi fost o reforma într'adevăr radicală, însă foarte interesant este faptul că pîna și acest discipol al lui Cat-cov, „ministru al luptei”, n'a renunțat după expresia chiar a autorului „Memoriului” — la politica obișnuită a Ministerului afacerilor interne față de zemstve. Ideea sa — de a desființa, în fond, zemstvele — n'a exprimat-o direct în proiectul său; sub pretextul unei dezvoltări normale a principilor de autoadministrare, el urmarea să mențină forma exterioară a acestora, lipsind-o însă de orice conținut interior. În Consiliul de stat această politica înțeleaptă de stat a „cozii de vulpe” a fost completată și dezvoltată, și, ca urmare a acestui fapt, legea din 1890 a zemstvelor „n'a fost altceva decît o nouă jumătate de măsură în istoria instituțiilor zemstvelor. El n'a desființat zemstvele, dar le-a depersonalizat și le-a făcut să fie lipsite de culoare; n'a desființat nici principiul reprezentării tuturor stărilor sociale, dar i-a imprimat un caracter de instituție limitată la anumite stări sociale... n'a făcut din zemstve adevărate organe ale puterii, dar a instituit asupra lor o și mai mare tutelă a guvernatorilor, a largit dreptul de protest al guvernatorilor”. Potrivit intenției autorului, legea din 12 Iulie 1890 a constituit un pas pe calea desființării zemstvelor, însă în niciun caz o transformare radicală a autoadministrării zemstvelor”.

Nota „junătate de măsură” — după cum se spune mai departe în „Memoriu” — n'a înlăturat opoziția față de guvern (bine înțeles, opoziția față de guvernul reacționar nici n'ar fi putut fi lichidată prin întreprinderea reacționarismului), ci doar a disimilat unele manifestări ale ei. Opoziția se manifesta, în primul rînd, prin împotrivirea la legile potrivnice zemstvelor, dacă se poate spune așa, care de facto nu erau aplicate; în al doilea rînd, tot prin demersuri constituționale (sau, cel puțin, care aduceau a constituționalism). Primul fel de opoziție s'a manifestat, de pildă, cu prilejul apariției legii din 10 Iunie 1893 care

supunea organizarea de către zemstve a serviciului medical unei reglementări amănunțite „Zemstvele au dat o ripostă unanimă Ministerului afacerilor interne, care a bătut în retragere. A fost necesară suspendarea introducerii statutului deja alcătuit și părăsirea lui pentru a se alcătui o culegere completă de legi și spre a se elabora un nou proiect, construit pe baza unor principii cu totul opuse (adică mai pe placul zemstvelor)”. Legea din 8 Iunie 1893 referitoare la evaluarea bunurilor imobile, care de asemenea introducea principiul reglementării și stăruenții drepturilor zemstvelor în ceea ce privește impunerea, a fost și ea n'împinată cu răceală, și în foarte multe cazuri „nu se aplica deloc în practică”. Forța instituțiilor medicale și de statistică create de zemstve și care au adus un născimînt (în comparație cu autoritățile, desigur) folositor populației se dovedise a fi suficientă pentru a paraliza statutele fabricate în cancelăriile din Petersburg.

Celălalt fel de opoziție s'a manifestat și în noile zemstve în 1894, când în adresele zemstvelor prezentate lui Nicolae al II-lea se făcea din nou o auzie foarte împedecătoare la cererile lor de a largi autoadministrarea și care au determinat „celebrele” cuvinte despre țărani absurde:

Spre groaza d-lor miniștri, „tîndu-ntele poltice” ale zemstvelor n'au dispărut. Autorul „Memoriului” vorbește de plîngerile amare ale guvernatorului din Iver (facile n'dareea lui de seamă pe 1898) „potrivă... unui cerc strans unit de oameni cu orientare liberală”, care concentrează în mâinile lor întreaga conștiință a tuturor zemstvelor guvernale. „Din dareea de seamă pe 1895 a aceluiaș guvernator reiese și faptul că lupta desfășurată de zemstve împotriva opoziției constituie o grea sarcină a administrației locale și că mareșalilor nobilimii, care prezidează adunările zemstvelor, se cere uneori chiar «curaj civic» (sic!) pentru a evitarea circulației confidențiale ale Ministerului afacerilor interne cu privire la chestiunile care nu trebuie să privească instituțiile zemstvelor”. Urmarea apoi, stăruența, felul în care mareșalul de guvernare al nobilimii a predat înăntate de adunare funcția sa de președinte celui de județ (în Iver), cel din Iver — celui din Novotorgscia a, în vreme ce cel din Novotorgscia s'a îmbolnăvit și el, predînd președinția celui din Starița. Așa dar, pîna și mareșalul nu i-au dat bir cu fugiții, nevrînd să îndeplinească funcții polițienești!

tare spus ! Aceste cuvinte tari ar fi fost o podoabă a articolului dacă acesta ar fi fost în întregime pătruns de același spirit de luptă neșovăitoare, intransigentă („jurământul lui Hamibal” !). Aceste cuvinte tari — tocmai pentru că sunt atât de tari — vor suna discordant dacă alături de ele va apărea o notă de împacare și liniștire artificială, o încercare de a promova, fie chiar cu prețul a tot felul de artificii, concepția dezvoltării pașnice, strict legale. Iar la d-l R.N.S. aceasta notă și aceste încercări sunt, din păcate, într-un număr prea suficient. El consacra, de pilda, o pagină și jumătate „fundamentării” pe larg a ideii că „politica de stat din timpul domniei lui Nicolae al II-lea merita o condamnare și mai (subliniat de noi) aspră din punct de vedere moral și politic decât revizuirea în timpul lui Alexandru al III-lea a reformelor lui Alexandru al II-lea”. Dar de ce o condamnare mai aspră ? Ființă Alexandru al III-lea, vedeți d-v., a luptat împotriva revoluției, pe când Nicolae al II-lea — împotriva „năzuințelor legale ale societății ruse”. — primul — împotriva unor forțe sociale conștiente din punct de vedere politic, celalalt — „împotriva unor forțe sociale cu totul pașnice și care uneori chiar acționează fără a fi călăuzite de o idee politică clară” („care nici nu și prea dau seama de faptul că munca lor culturală constituie subminează orânduirea de stat”). De fapt, acest lucru este într-o măsură foarte însemnată inexact — lucru despre care vom vorbi mai jos. Dar și în afară de aceasta trebuie să relevăm unele contradicții în ceea ce privește însăși desfășurarea raționamentelor autorului. El condamnă absolutismul, și din ce doi autocrați condamnă mai mult pe unul, nu pentru caracterul politicii sale, care a ramas aceeași, ci pentru faptul că în fața acestuia nu exista (chipurile) „zurbagii” care sa provoace, „firește”, din partea lui o ripostă vehementă, deci nu exista nici motiv pentru persecuții. Nu transpiră oare clar din însăși folosirea unui asemenea argument o vadită concesie făcută parea smeritului argument după care faluculul nostru țar n-are de să-i fie teama sa convoace pe oamenii care îi sunt pe plac, deoarece toți a acesti oameni care îi sunt pe plac nici nu s-au gândit vreodată la ceva care să iasă din cadrul năzuințelor pașnice și al strictei legalități ? Nu trebuie să fie de mirare constatarea unei atari „desfășurări a gândurilor” (sau a unei atari desfășurări) a muncii lui la d-l Witte, care scrie în memo-

riul său : „S’ar parea că acolo unde nu există nici partide politice, nici revoluții, unde nimeni nu contesta drepturile puterii supreme, — acolo administrația nu poate să fie opusă poporului sau societății ” etc. etc. Nu trebuie sa ne mire un atare raționament la d-l Cicerin, care în memoriul prezentat după 1 Martie 1881 conținea Milutin a declarat că „puterea trebuie sa și arate energia, sa dovedeasca ca ea nu și-a plecat steagul în fața amenințării”, că „ordinea monarhică numai atunci este compatibilă cu instituțiile liberale când acestea sunt rodul dezvoltării pașnice, al inițiativei pașnice a puterii supreme înseși”, și sfatua sa se creze o putere „viguroasă și liberală”, care sa acționeze printr-un „organ legislativ, întărit și reînnoit de elementul aces...” Din partea unui domn Cicerin ar fi cu totul firesc sa considere ca politica lui Nicolae al II-lea merita sa fie condamnata mai mult pentru că în timpul domniei lui dezvoltarea pașnică și inițiativa desfășurată în liniște de însuși puterea supremă ar putea sa ducă la instituirea liberale. Dar este oare firesc, este oare nimerit un astfel de raționament în gura unui om care a depus jurământul lui Hamibal — de lupta ?

Nici din punct de vedere faptic d-l R.N.S. n’are dreptate. „Acum — spune el, comparând domnia actuală cu cea precedentă — nimeni nu se gândește serios la o revoluție violentă de felul celui pe care și o imagineau militanții organizației „Narodnaya Vola”... Parcă poartă vous, monsieur ! Vorbiți numai pentru d-v. ! Noi n-avem stăruie prea bine ca mișcarea revoluționară din Rusia din cursul ultimei domnii nu numai că n’a murit și că n’a slăbit în comparație cu domnia trecută, ci, dimpotrivă, a reînviat și a crescut de multe ori. Și ce fel de mișcare „revoluționară” ar fi aceasta dacă nimeni dintre participanții ei nu s’ar gândit serios la o răsturnare violentă ? Nu se va oare putea, poate, că în rândurile cete, d-l R.N.S. are în vedere nu o răsturnare violentă, în general, ci o răsturnare „specie”, na rodovoltăna*, adică o răsturnare în același timp politica și socială, o răsturnare care să ducă nu numai la sfârșitul absolutismului, dar și la cucerirea puterii. O astfel de

* Pag. 205. Aceasta nu este nici mai mult nici mai puțin decât R.N.S. în adnotarea la acest pasaj. Faptul că din raționamentele menționate mai sus ale d-lui R.N.S. de-a pag. XI-XII din opera lui s-a scos o asemenea concluzie călăpăd este „Memoriul” lui Witte, pag. 122-123. „Consultuția conținea Loris-Melicov”, pag. 24.

obiectiv ar fi lipsită de temei, deoarece, în primul rând, pentru absolutism ca atare (adică pentru guvernul absolut, și nu pentru „burghezie” sau pentru „societate”) im portant nu este nicidecum *dece vor* să-l răstoarne, ci *că vor* să-l răstoarne. În al doilea rând, și militanții organizației „Narodnaia Volia” „au servit” guvernului, chiar la începutul domniei lui Alexandru al III-lea, tocmai aceeași alternativă pe care o pune în fața lui Nicolae al II-lea social democrația: sau lupta revoluționară, sau renunțarea la absolutism (Vezi scrisoarea din 10 Martie 1881 a Comitetului Executiv al organizației „Narodnaia Volia” adresată lui Alexandru al III-lea, în care se puneau două condiții: 1. amn stia generală pentru toate delictelor politice și 2. convocarea reprezentanților întregului popor rus în condițiile unui drept de vot universal și ale libertății presei, cuvântului și întrunirilor.) Ba, d-l R. N. S. știe și singur foarte bine că la o răsturnare violentă „se gândește serios” mulțime nu numai din rândurile intelectualilor, ci și din rândurile clasei muncitoare „aruncați ochii pe pag. XXXIX și urm din articolul său, pagini în care se vorbește despre „social-democrația revoluționară”, cărora îi sunt asigurate atât „baza de masă, cât și forțele intelectuale” și care pășeste spre „lupta politică hotărâtă”, spre „lupta sângeroasă desfașurată de Rusia revoluționară împotriva regimului absolutist-birocrațic” (XLI). Nu încape, astfel, nicio îndoială că „vorbele bine intenționate” ale d-lui R. N. S. constituie doar o metodă specială, o încercare de a influența guvernul (sau „opin. a publică”) încredințându-l de modestia sa (sau a altora).

De altfel, d-l R. N. S. socotește că noțiunea de luptă se poate da o interpretare foarte largă „Desfășurarea zemstvelor” - scrie el - va da propagandei revoluționare un mare atu — o spunem aceasta cu totul obiectiv (sic!), fără să nutrim un sentiment de repulsie față de ceea ce este denumit de obicei activitate revoluționară, dar și fără să ne extaziem și să ne pasămăm totuși, pentru această formă (sic!) de luptă pentru progresul politic și social”. Această tiradă este foarte semnificativă. Îndrăgindu-l acestei formulări, quasi savante, care face cu totul ne la locul său paradă de „obiectivitate” (din moment ce autorul însuși pune chestiunea preferinței lui pentru o formă sau alta de activitate, sau de luptă, a vorbi despre obiectivitatea altu-

dinii sale este același lucru ca și a echivala de două ori doi cu o lămurare de stearina), găsim o argumentare veche de tot mie puteți să mi dați crezare, domni guvernanti, dacă vă sperii cu revoluția, deoarece n-o am deloc la inimă. Refuzarea la obiectivitate nu este altceva decât frunza de viță care acopera antipatia subiectivă pentru revoluție și pentru activitatea revoluționară. D-l R. N. S. are nevoie de acoperire tocmai pentru că această antipatie nu este de fel compatibilă cu jurământul lui Hanibal — de luptă.

Oare nu cumva greșim noi în privința acestui Hanibal? A făcut el oare, într-adevăr, jurământul de luptă împotriva Romanilor sau numai de luptă pentru propășirea Cartaginei, care propășire, firește, în ultima instanță ar fi daunat Romei? Oare nu se poate interpreta cuvantul luptă nu atât de „îngust”? D-l R. N. S. crede că se poate. Lupta „împotriva absolutismului” — așa rezultă din confruntarea „jurământului lui Hanibal cu textul tiradei citate — se manifestă în diferite „forme”: o formă — lupta revoluționară, ilegală, cealaltă formă — în genere, „lupta pentru progresul politic și social”, adică, cu alte cuvinte, activitatea pașnică, legală, care să răspândească cultura în cadrul îngăduit de absolutism. Noi nu ne ndoim cătuși de puțin ca și în condițiile absolutismului este posibilă o activitate legală care să dezvolte progresul Rusiei în unele cazuri să dezvolte destul de rapid progresul tehnic, în anumite cazuri într-o măsură foarte neînsemnată progresul social, în cazuri cu totul excepționale și, în proporții cu totul minuscule — progresul politic. Se poate discuta cât de însemnat este acest progres minuscul și în ce măsură este el posibil, în ce măsură cazurile izolate ale acestui progres sunt în stare să paralizaze coruperea politică în proporții de masă a populației, pe care absolutismul o desfașură pretutindeni și în mod permanent. Dar a neadresa le chiar și în mod indirect activitatea legală pașnică în noștea de luptă împotriva absolutismului înseamnă a contribui la această corupție, înseamnă a slăbi la Rusul de rând conștiința răspunderii sale ca cetățean pentru tot ce face guvernul, conștiința răspunderii care și fără această este infinit de slabă.

Din păcate, în rândurile publiciștilor care scriu în presa ilegală d-l R. N. S. nu este singurul care încercarea să șteargă deosebirea dintre lupta revoluționară și activitatea

pașnică culturală. El are un precursor, d-l R. M., autorul articolului „Realitatea noastră”, apărut în faimosul „Supliment separat al ziarului «Raboeaia Măslă»”²⁹ (Septembrie 1899). Combătând pe social-democrații-revoluționari, el scria: „Doar și lupta pentru autoadministrarea obștească de zem-tvă și orășenească, și lupta pentru școala obștească, și lupta pentru justiția obștească, și lupta pentru ajutoarea obștească a populației înfometate etc. este luptă împotriva absolutismului. Această luptă socială, care dintr-o ciudată neînțelegere nu atrage asupra sa atenția bine voitoare a multora dintre publiciștii revoluționari ruși, după cum am văzut, este desăvârșită deja de societatea rusă, și aceasta nu de ieri. Problema actuală constă în ce mod anume aceste paturi sociale diferite... vor desfășura această luptă împotriva absolutismului cu cât mai mult succes... Iar principala problema pentru noi constă în ce mod anume trebuie să desfășoare aceasta lupta socială împotriva absolutismului muncitorilor noștri, a căror mișcare este considerată de revoluționarii noștri ca fiind cel mai bun mijloc de rasturnare a absolutismului” (pag. 8-9). După cum vedeți, d-l R. M. nici nu consideră necesar să-și ascundă antipatia pentru revoluționari; el declară opoziția legală și activitatea pașnică de a dreptul luptă împotriva absolutismului și consideră chiar ca principala problemă constă în modul în care trebuie să ducă muncitorii „această” luptă. D-l R. N. S. este departe de a fi atât de primitiv și atât de deschis, dar atitudinea de tendințe politice ale liberalului nostru și ale marelor admiratori ai mișcării pur muncitorești este destul de evidentă*.

Cât privește „obiectivismul” d-lui R. N. S., trebuie să constatăm că uneori face pur și simplu abstracție de el. El rămâne „obiectiv” atunci când vorbește despre mișcarea muncitorească, despre creșterea ei organică, despre înviata lupta care se anunță între social democrația revolu-

ționară și absolutism, despre faptul că organizarea liberalilor într-un partid ilegal va fi un rezultat inevitabil al desființării zemstvelor. Toate acestea sunt expuse foarte concret și cu foarte multă luciditate, cu atâtă luciditate încât ne putem bucura de răspândirea în cercurile liberale a unei juste înțelegeri a mișcării muncitorești din Rusia. Când însă d-l R. N. S. începe să vorbească nu despre lupta împotriva dușmanului, ci despre eventuala „resen nare” a dușmanului, — el își pierde dintr-o dată „obiectivismul” și începe să și exprime sentimentele proprii, ba trece chiar dela indicativ la imperativ.

„Numai în caz că printre cei care dețin puterea se vor găsi oameni care vor să aibă curajul să se resemneze în fața istoriei și să facă să se resemneze în fața alucerii, lucrurile nu vor duce la o luptă finală și sângeroasă a Rusiei revoluționare împotriva regimului absolutist și reacționar. Fără îndoială că în rândurile reacției de demure sunt oameni care nu simpatizează cu politica reacționară... Ei, puținele persoane care nu accese la tron, nu îndrăznesc niciodată să și spună sus și tare convingerile... Dar poate că uriașă umbră a înveită hitei răsplăți istoric ce umbră mărețelor evenimente, va introduce sovăeli în mediul guvernamental și va distruge la timp regimul de fier al poliției reacționare. Pentru aceasta acum nu e nevoie de prea multe. Poate că el (guvernul) deosebitează în înțelegere nu prea târziu ce pericol fatal rezidă în acotirea prin toate mijloacele a regimului absolutist. Poate că el, dat fiind că nu s'a lovit încă de revoluție, va obosi singur în lupta sa împotriva dezvoltării largi și necesare a libertății și va începe să cedeze în poliția sa „obiectivă” înclinată de a mai fi consecvent în lupta împotriva libertății, el va fi nevoit să-i deschidă din ce în ce mai larg porțile. Poate... nu, nu, nu! poate, așa va fi!” (Subliniat de autor)

Amin! atât ne rămâne să spunem cu privire la acest bine intenționat și înălțător monolog Hanibalul nostru progresează atât de rapid încât apare în fața noastră deja într-o treia formă prima formă — lupta împotriva absolutismului, a doua — răspândirea culturii, a treia — apeluri la resemnarea dușmanului și încercări de a-l speria cu „umbră”. Ce mai grozavii! Noi suntem cu totul de acord cu venerabilul d-l R. N. S. că de „umbră” biogoții guvernului rus se vor speria mai mult decât de orice pe lume și chiar imediat înainte de această invocare a umbrelor, autorul nostru, arătând creșterea forțelor revoluționare și apropiata explozie revoluționară, exclamă: „Cu atâtă durere prevedem îngrozitoare jertfe atât de oameni, cât și de forțe culturale — preț al acestei nebu-

* Organizațiile economice ale muncitorilor — spune d-l R. N. S. într-un alt pasaj — vor constitui o genă de educare politică reală a maselor muncitorești. Noi am știut pe vremea lui Lenin că nu numai că nu trebuie să se realizeze prin el de banalizat de cavalerii oportunisti. Nu se poate să găsim în anume condiții și organizațiile economice ale muncitorilor pot să fie ale condiții, ce noi contribuim cu câte ceva și în cunoștința lor politică. Pe lângă aceasta, de o lăță poate fi dată maselor muncitorești numai prin participarea la luptele de stradă, inclusiv la războiul civil împotriva apărării forțelor politice și economice.

nești politici agresiv-conservatoare, care n'are nici sens politic, și nici umbră de justificare morală". Ce mlaștină de doctrinarism și de dulcегarie dezlăue acest final al raționamentului despre explozia revoluționară! Autorul nu înțelege cătuși de puțin ce enormă importanță istorică ar avea aceasta dacă poporul din Rusia ar da măcar o singură lecție usturătoare guvernului D-v, în loc ca, arătând „jertfele îngrozitoare" pe care poporul le-a adus și le aduce absolutismului, sa trezită ura și revolta, sa ațâțați hotărîrea și pasiunea de luptă, în loc de aceasta d-v. vă referiți la *uitoarele jertfe*, pentru a speria poporul și a-l abate dela lupta Ehei, domnilor! Mai bine nu vorbiți deloc despre „explozia revoluționară", decât sa stricați acest raționament cu un astfel de final: *Să înfaptuiți „evenimente mărețe"*, se vede treaba, d-v nu vreți, vreți numai să vorbiți despre „umbra mărețelor evenimente", dar și aceasta numai cu „persoane care au acces la tron".

De o astfel de vorbărie cu umbrele și despre umbre e, după cum se știe, arhiplină și presa noastră legală. Iar pentru a face ca umbrele să pară cât mai reale, se obișnuiește a se referi pentru exemplificare la „marile reforme", cântându-le se un aleluia plin de mincuna convențională. Unui publicist ale cărui scrieri trec prin cenzură trebuie să-i ierți uneori această mincună, deoarece altfel el nu-și poate exprima năzuințele spre transformări politice. Dar lucrarea d-lui R. N. S. n'a trecut prin nicio cenzură. „Marile reforme" — scrie el — n'au fost concepute pentru un și mai mare triumf al birocratiei. Priviți numai cât de evaziva este aceasta fraza apologetică *De cine „concepute"*? De Hertzen, Cernășevski, „Uncoșchi și de cei care i au urmat"? Dar acești oameni cereau incomparabil mai mult decât ceea ce au înfaptuit „reforme". Și pentru cerințele lor au fost supuși la persecuții din partea guvernului care înfaptuia reforme „mari". De guvern și de cei care, înalțând orbește osanale, îl urmau, stropindu-se la „zurbagii"? Dar guvernul a făcut tot ce era posibil și imposibil pentru a ceda cât mai puțin, pentru a cunști revendicările democratice și a le cunști *toamă* pentru „un și mai mare triumf al birocratiei". D-l R. N. S. cunoaște foarte bine toate aceste fapte istorice, și numai deaceia el estompează faptul că ele răstoarnă pe-de-a-ntregul teoria lui senină despre o eventuală „resemnare" a autocrației. În politică nu e

există loc pentru „resemnare", și numai o simplitate fără margini (o simplitate pe atât de sfântă pe cât de mlaștinoasă) poate lua drept resemnare „străvechea metodă politienască divide et impera dezbînă și domnește, cedează ceea ce nu este important pentru a păstra esențialul, dă cu stînga și ia cu dreapta". Guvernul lui Alexandru al II-lea, începînd și înfaptuind emările reformelor, nu și propunea pe atunci un scop conștient de „lăsa cu orice preț poporului rus orice cale legală spre libertate politică, nu cumpăna din acest punct de vedere fiecare pas al său, orice articol de lege". Aceasta *nu este adevărat*. Guvernul lui Alexandru al II-lea, și atunci când „concepem" reformele, și atunci când le înfaptuia, își propunea dela bun început un scop cu totul conștient să nu cedeze în fața revendicărilor de libertate politică formulată chiar atunci. Dela bun început și până la sfârșit, el lăsa orice cale legală spre libertate, deoarece răspundea prin repres-uri până și la simple cereri, deoarece nu îngăduia nicui să se vorbească liber despre libertate. Pentru a spulșeri osanalele d-lui R. N. S. e deajuns să ne referim fie și numai la faptele citate de noi mai sus, și pe care Witte le expune în „Memoriul" său. Cât privește însă persoanele care alcătuiau guvernul lui Alexandru al II-lea, masă Witte se exprimă, de pildă, astfel: „Trebuie relevat că oamăni de stat de seamă din deceniul al 7-lea, ale căror glorioase nume posteritatea recunoșcătoare le va păstra, au savărsit la timpul lor atâtea lucruri mari căte nu cred sa fi savărsit urmașii lor, și au muncit la reînnoirea orânduirii noastre de stat și sociale din sinceră convingere, cu un devotament plin de încredințare față de suveranul lor, și nu împotriva năzuințelor lui" („Memoriul", pag. 67). Iată, ce-i drept e drept, d-nu sinceră convingere, cu un devotament plin de abnegație față de suveranul care se află în fruntea unei bande de poliști.

După cele expuse, nu trebuie să ne mai mire faptul că d-l R. N. S. se preocupă extrem de puțin de problema cea mai importantă — de rolul zemstvelor în lupta pentru libertate politică. În afara de obișnuitele referențe la opera „practică" și „culturală" a zemstvelor, el arată în treacă „importanța lor educativ-politică", spunînd că „zemstvele au o importanță politică", că zemstvele, după cum vede l'impo-

d-l Witte, „sunt periculoase (pentru ordinea existența) numai în virtutea tendinței istorice a dezvoltării lor — ca germene al constituției”. Și în încheierea acestor observații parcă aruncate întâmplător, el are o ieșire împotriva revoluționarilor: „Noi apreciem lucrarea d-lui Witte nu numai pentru adevărul ei despre absolutism ci și ca un pretios certificat politic eliberat zemstvelor de birocrația însăși. Acest certificat servește drept excelent răspuns tuturor a celor care din lipsă de pregătire politică sau care din pasiune pentru fraze revoluționare (sic!) n'au vrut și nu vor să vadă marea importanță politică pe care o au zemstvele ruse și activitatea lor culturală legală”. Dar cine a dat dovadă de lipsă de pregătire politică și de pasiune pentru fraze? unde și când? Cu cine și din ce cauză nu este de acord d-l R. N. S.? La aceasta nu se dă răspuns, iar ieșirea autorului nu arată nimic în afară doar de antipatia sa pentru revoluționari, cunoscută nouă și din alte pasaje ale articolului. Nu lămurim cătuși de puțin chestiunea nici o adnotare și mai ciudată: „Prin aceste cuvinte, noi nu vrem (?) nicidecum să atingem pe militanții revoluționari, al căror curaj moral în lupta împotriva samavolniciei nu putem să nu-l apreciem”. Dar pentru ce asta? ce rost are? Ce legătură are curajul moral cu neaprecierea de a aprecia zemstvele? D-l R. N. S. s'a corectat, dând, pe drept cuvânt, din lac în puț mai întâi a lui în revoluționari, acuzându-i fără teme și „anonym” (adică îndreptînd acuzația nu se știe împotriva cui) de ignoranță și frazeologie, iar acum „lovește” și atunci când presupune ca ei pot fi siliți să „înghită” hapul acuzației, de „ignoranți” dacă aceasta este îndulcit cu cecimasterea curajului lor moral. Ca incununare a lipsei de claritate, d-l R. N. S. se contrazice singur, declarând — parcă într'un glas cu cei care „au pasiune pentru fraze” — că „zemstvele ruse de astăzi... nu reprezintă o instituție politică, care prin forța ei nemijlocită s'a putut impune cuiva, să poată intimida pe cineva. Ele abia-abia își apără poziția lor „modestă”. „Astfel de instituții (ca zemstvele) pot periclită prin ele însele această orânduie (absolutistă) numai într'un viitor îndepărtat și numai în legătură cu dezvoltarea întregii culturi a țării”.

VI

Să încercăm dar să ne descurcăm în această problemă, despre care d-l R. N. S. vorbește cu atăta pornire și cu atăta lipsă de conținut. Din faptele citate mai sus reiese că „importanța politică” a zemstvelor, adică importanța lor ca factor în lupta pentru libertatea politică, constă în special în următoarele. În primul rând, această organizație de reprezentanți ai claselor noastre avute (și mai ales ai nobilimii funciare) opune în mod permanent instituțiile alese birocrației, provoacă mereu conflicte între ele, arata la fiecare pas caracterul reacționar al funcționarilor țariste, lipsită de simț de răspundere, întreține nemulțumirea și alimentează opoziția față de guvernul absolutist*. În al doilea rând, zemstvele, înghesuate ca a cinc a roata la căruța birocrației, tind să și consolideze situația, să și mărească importanța, tind — și chiar, după expresia lui Witte, „pășesc în mod inconștient” — spre constituție, înaintînd cereri în acest sens. Deaceia ele se dovedesc a fi un prost aliat al guvernului în lupta lui împotriva revoluționarilor, ele pastrează o neutralitate amicală față de revoluționari și le aduc un serviciu fie chiar și indirect, dar neîndoielnic, făcînd guvernul să sovie în momente critice când ia măsuri represive. Bine înțeles nu se poate considera un factor „important” sau, în general, cătuși de puțin independent al luptei politice o instituție care până acum n'a fost capabilă să facă în cel mai bun caz decât cereri liberale și să manifeste o neutralitate amicală, dar nu se poate tagădui zemstvelor rolul de a fi fost unul dintre factorii auxiliari. În acest sens suntem gata chiar, dacă vrem, să afirmăm că zemstvele sunt o parte din constituție. Cătorul va spune, poate va să ca sunteți de acord cu R. N. S., care mai mult nici nu afirmă. Nicidecum. Abia aici și începe divergența noastră.

Zemstvele sunt o părțică din constituție. Fie și așa. Dar ele sunt o părțică care servește drept momeală pentru a îndepărta „societatea” rusă de la înlocuirea constituției. Aceasta este tocmai o poziție, relativ foarte puțin însemnată, pe care absolutismul a cedat o democratismului crescînd

* Vezi lucrările entom de amplitudine a acestei laturi a problemei în broșura lui P. B. Azarov „Situația istorică și raportul dintre democrația liberală și democrația socialistă din Rusia” (Geneva, 1900), în special pag. 5, 6, 11-12, 17-19.

pentru a-și păstra pozițiile principale, pentru a împărți și dezbina pe cei care revendicau transformări politice. Am văzut cum această dezbinare pe baza „încrederii” față de zemstve („germene al constituției”) a reușit în deceniul al 7-lea și în 1880 — 1881. Problema atitudinii zemstvelor față de libertatea politică constituie un caz particular al problemei generale a raportului dintre reforme și revoluție. Și din acest caz particular noi putem vedea întreaga îngustime și absurditate a teoriei bernsteiniene la mola, care înlocuiește „lupta revoluționară printr-o luptă pentru reforme, care declară (prin gura, de pildă, a d-lui Berdiaev) că „principiul progresului este — cu cât este mai bine, cu atât mai bine”. Acest principiu, în formă generală, e tot atât de greșit ca și cel contrariu — cu cât este mai rău, cu atât mai bine. Revoluționarii nu vor renunța, desigur, niciodată la lupta pentru reforme, la cucerirea unei poziții fie chiar neînsemnate și izolate dela dușman *dacă* această poziție face ca asaltul lor să se întărească și dacă asigură victoria deplină. Dar ei nu vor uita niciodată că există cazuri când inamicul însuși cedează anumite poziții pentru a dezbina pe cei care atacă și pentru a-i zdrobi astfel mai lesne. Ei nu vor uita niciodată că numai dacă vor avea în vedere na în vedere „scopul final”, numai dacă vor aprecia fiecare pas al „mișcării” și fiecare reforma izolată din punctul de vedere al luptei revoluționare generale, numai atunci vor putea asigura mișcarea împotriva unor pași greșiți și a unor greșeli rușinoase.

Tocmai această latură a problemei — însemnătatea zemstvelor ca instrument de întărire a absolutismului printr-o concesie făcută pe jumătate, ca instrument de atragere către „voluntă” a unei anumite părți a liberalilor — n'a înțeles-o d-l R. N. S., deloc. El a preferat să inventeze o schemă doctrinară în care zemstvele și constituția sunt legate direct, potrivit „formulei” cu cât este mai bine, cu atât mai bine. „Dacă veți desființa întâi zemstvele din Rusia — spune el, adresându-se lui Witte —, iar apoi veți lărgi dreptul fie individului, veți fi privați în felul acesta de cea mai bună ocazie de a da țării o constituție moderată, formulă istoricește pe baza autoadministrării locale exercitate de reprezentanții diferitelor stări sociale. Cauzei conservatorismului îi veți face, în orice caz, un foarte prost serviciu”. Ce mai concepție armonioasă și frumoasă! O

autoadministrare locală exercitate de reprezentanții diferitelor stări sociale — un înșept conservator care are acces la tron — o constituție moderată. Pacat numai că în realitate înțeleptii conservatori au avut, datorită zemstvelor, nu odată „cea mai bună ocazie” de a nu „da” țării o constituție.

„Concepția” pașnică a d-lui R. N. S. s'a vădit și în formularea lozincii arborate de el cu care își înceie art colul și care este tipică tocmai ca o lozincă într'un rând special și cu caractere grase „Drepturi și zemstve investite cu putere în întreaga Rusie!”. Trebuie să recunoaștem deschis că aceasta este, în fond, aceeași cocheterie nedemna cu prejudecățile politice ale masei largi, a liberalilor ruși pe care o constatam la „Rabocetia Măsl.”, care cochetează cu prejudecățile politice ale masei largi a muncitorilor. Suntem obligați să ne ridicăm împotriva acestei cochetării, atât în primul caz, cât și în cel de al doilea. Este o prejudecată să se creadă ca guvernul lui Alexandru al II-lea nu ar fi tăiat calea legală către libertate, că existența zemstvelor ar constitui cea mai bună ocazie de a da țării o constituție moderată, că drept steag — nu mai zic al mișcării revoluționare — dar cel puțin al mișcării pentru o constituție — poate servi lozincă: „drepturi și zemstve investite cu putere”. Aceasta nu este un steag care să ajute să deosebești pe dușmani de aliați, care să fie în stare să îndrume mișcarea și să o conducă, ci doar o carpa care va ajuta numai pe oamenii cei mai nesiguri, să se strecoare în nișe care, care va înlesni înca odată guvernului necredarea de a scăpa prin promisiuni solene și prin reforme pe jumătate. Da, nu trebuie să în profet pentru a prezice aceasta — când mișcarea noastră revoluționară va atinge apogeeul, frământările liberale din sânul societății se vor începe în guvern vor apărea noi lărmăși și ignaviați, care vor înscrie pe steagul lor „drepturi și zemstve investite cu putere”. Cel puțin aceasta ar fi cea mai dezavantajoasă soluție pentru Rusia și cea mai avantajoasă pentru guvern. Dacă o parte cât de puțin considerabla dintre liberali vor da crezare acestui steag și, lăsându-se antrenati de el, vor ataca pe la spate pe revoluționarii „zurbaguri”, aceștia vor putea ajunge în situația de a rămâne izolați, iar guvernul va încerca să facă concesii minime care să se margineze la vreo constituție consultativă sau nobilo-aristocratică. Reușita sau

În timp, ca și liberalii noștri să se elibereze de cea mai înconștientă, s'ar pareă, din punct de vedere teoretic și cea mai viabilă din punct de vedere practic, iluzie că ar mai fi cu putință parlamentarea cu absolutismul rus, ca o oarecare zemstvă reprezintă un germen al constituției ca partizanii sinceri ai constituției își pot îndeplini jura-mantul lui Hanibal printr-o activitate legală staruioare și prin a peluri perseverente prin care să ceară dușmanului să se potolească.

O MĂRTURISIRE PREȚIOASĂ

În ultimul timp turburările muncitorești din nou au făcut să se vorbească pretutinduri cu insistență despre ele. S'au alarmat și sferele cărmuitoare și s'au alarmat rău de tot — acestea se poate vedea din faptul că au găsit de cu-vință „să pedepsească” cu suspendarea pe timp de o săptămână până și un ziar atât de arhicunoscut și care se prosternează întotdeauna în fața autorităților ca „Novoe Vremia”³² pentru articolul său „În legătura cu dezordnile muncitorești”, apărut în nr. 9.051 (din 11 Mai). Pedepșa a fost provocată — desigur, nu de conținutul articolului, care este plin de cele mai bune sentimente față de guvern, de cea mai sinceră grădă pentru interesul lui. Este considerată periculoasă orice discuție a acestor evenimente „care frământă societatea”, or ce poartă despre răspândirea și importanța lor. Circulara secretă (tot din 11 Mai)³³ — reprodusă de noi mai jos — prin care se cere ca articolele despre dezordine din fabricile și uzinele noastre și despre relațiile dintre muncitori și patroni să fie publicate numai cu încuviințarea departamentului poliției, dovedește mai bine decât orice raționamente în ce măsură guvernul însuși înclină să considere turburările muncitorești drept un eveniment de o importanță de stat. Iar articolul în „Novoe Vremia” prezintă un interes deosebit tocmai pentru că în el se schițează un întreg program de stat, care, în fond, se reduce în întregime la încercarea de a potoli nemulțumirile cu ajutorul câtorva pomeni ne-nsemnate și în parte false, însoțite de afișarea cu emfază a grădă, cord ilicită etc. și oferind un pretext pentru întărirea supravegherii din partea autorităților. Dar acest program, care nu este nou, în-

tru, "pează" înțelepciunea, se poate spune, „maximă” a oamenilor de stat de astăzi și chiar nu numai din Rusia, ci și din Occident: într-o societate bazată pe proprietate privată, pe întrobirea a milioane de oameni ai muncii și neavând de către un pumn de bogatași, guvernul nu poate să nu fie prietenul și, aliatul cel mai credincios al exploataților pазitorul cel mai credincios al stăpânirii lor. Iar pentru a fi un pazitor de nădejde, în vremurile noastre tunurile batoanele și, nagacele nu sunt de ajuns: trebuie să te străduiești să sugerezi celor exploatați ideea ca guvernul stă deasupra claselor, ca el servește nu interesele nobililor și ale burgheziei, ci interesele dreptății, că el se îngrijește de apărarea celor slabi și săraci împotriva celor bogați și puternici etc. Napoleon al III-lea în Franța, Bismarck și Wilhelm al II-lea în Germania și au dat destulă osteneală pentru a cocheta în felul acesta cu muncitorii. Dar în Europa, unde există o presă mai mult sau mai puțin liberă și o reprezentanță a poporului, luptă electorală și partide politice deja formate toate aceste manopere ipocrite se demascău prea repede. În Asia, inclusiv în Rusia, masele populare sunt atât de abrutizate și ignorante, iar prejudecățile care susțin credința în tăcutul-tar atât de puternice, încât astfel de manopere se bucură de mare succes. Și iată, unul dintre motivele foarte caracteristice care arată că în Rusia pătrunde spiritul european este *nerezista* acestei politici: în ultimul 10—20 de ani s'a recurs la această politică de nenumărate ori, și în fiecare s'a putut constata că, la câțiva ani dela emiterea vreunei legi „de ocrotire” a muncitorilor (vorba vine de ocrotire), se ajungea din nou la situația din trecut — sporea numărul muncitorilor nemulțumiți, creșteau frământările, se înțeau turburările —, iar acum se preconizează din nou, cu mare tam-balău, o politică „de ocrotire”, răsunând fraze pompoase despre ocrotirea inimoasă a muncitorilor, se emite câte o lege în care găsești foloase pentru muncitori — de o para chioară — și vorbe goale și mincinoase — de un galben —, iar la câțiva ani povestea se repetă. Guvernul se zbate ca peștele pe uscat, se face luntre și pune ca să astupe ba ici, ba colo cu vreo zdreanță nemulțumirea muncitorilor, — dar nemulțumirea răbufnește într'un alt loc și cu o putere și mai mare.

Într'adevăr, reamintim-vă cele mai importante jaloane de care este marcată istoria „legislației muncitorești” din

Rusia. Pe la sfârșitul deceniului al optulea al secolului trecut au loc greve foarte mari la Petersburg, socialiștii încearcă să folosească acest prilej pentru a intensifica agitația. Alexandru al III-lea include în politica sa, așa zisă „populară” (în realitate nobilă-politistă), legislația industrială. În 1882 se institue inspectia de fabrică, care la început publica chiar dari de scama, etc. c. Guvernului nu i au fost, desigur, pe plac aceste dari de scama, și el o *oprit* tipărirea lor. Legile cu privire la supravegherea în fabrici s'au dovedit a fi tocmai o astfel de zdreanță. Vine anul 1884—1885. Criza din industrie provoacă o uriașă mișcare a muncitorilor și un șir de greve foarte furtivoase în regiunea centrală (îndeosebi e remarcabilă greva dela Morozov). Din nou se preconizează o politică „de ocrotire” — de data aceasta o preconizează deosebit de staruitor (ахов) în „Moskovskie Vedomosti.” „Căteva tuna și fundera împotriva faptului, ca greviștii dela Morozov au fost trimiși în fața Curții cu jur., cele o sută și una de întrebări puse juraților de către Curte sunt denumite de e. no sută de șapte de atinerie trase în semn de salut în cinstea promitei muncitorești vite în Rusia”, dar cere în același timp ca „statul” să ia apărarea muncitorilor, să interzică amonzi e scandatoase, care au făcut să zburcească, în cele din urmă, turburările țesătorilor dela Morozov. Apoi legea din 1886, care intensifică de multe ori supravegherea în fabrici, și interzice amonzi le arbitrare în folosul fabricantului. Trece zece ani — și iată o nouă izbucnire de turburări și muncitorești. Grevele din 1893 și în special arăsa greva din 1896 face guvernul să se cutremure (mai ales pentru faptul, că acum alături de muncitori merg sistematic în anarhie, mâna social-democrației), și cu o repez căune nemăsurată până atunci el emite legea „de ocrotire” (din 2 iunie 1897) care prevede o reducere a zilei de lucru, în comisia care a elaborat această lege, funcționari, Miniștrii afacerilor interne, inclusiv directorul departamentului poliției, tipa cât n'înțelegura — este necesar ca muncitorii din fabrici să aibă în guvern un apărător permanent, un vorbitor drept și mincinos. (Vezi broșura „Documente secrete referitoare la legea din 2 iunie 1897”³⁵) Iar între timp ceea ce ocrotire este pe nesimțite ciuntită în fel și chip și anulată prin circuli ale aceluiaș guvern. Izbucnește o nouă criză industrială, muncitorii se conving pentru a suta oară că muncitorii de

„ocrotire” din partea guvernului polițist nu le poate da o serioasă ușurare și libertatea de a-și purta singuri de grijă, — noi turburări și lupte de stradă, — guvernul e din nou alarmat, — din nou vorbărie polițistă despre „ocrotirea de către stat”, debutată de data aceasta în ziarul „Novoe Vremia”. Dar nu vi se urășe odată, domnilor, să tot carați apa cu ciurul?

Nu, guvernului nu i se va urî, desigur, niciodată să se repete încercările de a intimida pe muncitorii intransigenți și de a mori spre el prin vreo pomană pe cei mai slabi, mai proști și mai fricoși. Dar nici nouă nu ni se va urî niciodată să demascăm adevăratul sens al acestor încercări, să demascăm pe acei bărtați „de stat” care astăzi țipa despre ocrotire, după ce ieri au ordonat soldaților să traga în muncitori, — care ieri vorbeau despre spiritul lor de dreptate și despre ocrotirea muncitorilor, iar astăzi înșelăci și înșelăci, pentru a fi reprimat, de poliție fără judecată, pe cei mai buni oameni din rândurile muncitorilor și ale intelectualilor. Și deacera socotim de cuvântă sa ne oprim asupra „programului de stat” al ziarului „Novoe Vremia” din timp înainte de a fi apărut încă vreo lege „de ocrotire”. Dar și mărturisim-le pe care le face cu ocazia prilej un organ atât de „competent” în domeniul politicii noastre interne me rită atenție.

Ziarul „Novoe Vremia” se vede nevoit să recunoască că „fenomenul regretabil care are loc în sfera probleme muncitorești” nu sunt ceva întâmplător. Firește, vinovați sunt aici și socialiștii. Izard evita acest cuvânt groznic, preferând să vorbească mai vag despre „psendolcorii dau naloare”, despre „propagarea unor idei antistatale și anti sociale”, dar — iar dece tocmă, socialiștii sunt aceia care se bucură de succes în mediul muncitoresc? „Novoe Vremia” nu pierde, bine întels, ocazia de a ocară pe muncitori: ei sunt atât de „inapoiți și ignoranți”, neacă ascultă cu mai mult plăcere predica socialiștilor, predică daunătoare prosperității politienest. Sunt vinovați, deci, și socialiști, și muncitori, — iar împotriva acestor vinovați și due jandarmerii de foarte multa vreme o război înverșunat umplând închisorile și locurile de deportare. Nu ajuta să vede treaba că există astfel de condiții în situația muncitorilor din fabrici și uzine care „provoca și întrețin nemulțumirea pentru situația lor de astăzi” și astfel „favorizează

succesul” socialismului. „Munca grea a muncitorului din fabrică sau uzină în condiții de viață extrem de puțin favorabile nu i da acestuia mai mult decât strictul necesar, atâtă timp cât el poate să nuanțască, iar ori de câte ori survine ceva și el rămâne pentru un timp mai mult sau mai puțin îndelungat fără lucru, el aduce în situația disperată despre care au scris, de pilda, zilele acestea ziarele referindu-se la muncitori dela exploatare petroliferă din Bacu”. Astfel partizanii guvernului trebuie să recunoască faptul că succesul socialismului se explică prin situația reală proastă a muncitorilor. Dar este recunoscut acest lucru în mod foarte vag și evaziv, cu rezerve care arată împedea că oamenii de felul acesta nu pot avea nici cea mai mică intenție să se atingă de „sacra proprietate” a capitalștilor care apasă pe muncitori. „Din păcate — scrie „Novoe Vremia” — noi cunoaștem prea puțin starea reală de lucruri din sfera problemei muncitorești dela noi din Rusia. Da, din păcate!” Și „noi” cunoaștem puțin numai pentru că permit guvernului polițist să țină în robă întreaga presă, să astupe gura oricărei demascări cinstite a stărilor scandaloase dela noi. În schimb însă, „noi” ne străduim să canalizăm ira omului muncitor nu împotriva guvernului asiatic, ci împotriva „străinilor”: „Novoe Vremia” face aluzie la „administrările straine ale uzinelor”, comitându-le „rădile s-lacome”. Cu un asemenea prececut nu poți prinde în cursă decât pe muncitori cei mai naționali și mai ignoranți, care cred că toată nenorocirea vine „dela Neami” sau „dela Jidan”, care nu știu că atât muncitorii germani, cât și sovieticii se unesc în vederea luptei împotriva exploatarea lor germină și sovieticii și muncitorii care nu știu că acest lucru văd din mil de cazuri că mai „lacomii” și mai lipsiți de scrupule decât oricine „atât sunt capitalștii rusi, mai „brutali” decât oricine sunt polițistii și sa guvernarea.

Nu este, deasemenea, lipsit de interes nici regretul ziarului „Novoe Vremia” cu privire la faptul că muncitorul nu este chiar atât de inapoiat și atât de săpuc ca țarismul. „Novoe Vremia” deplânge faptul că muncitorii „săd de ciubul său dela țară”, că „în centrele industriale se strâng mase de adunătură”, că „sateanul se rupe de sat cu interesele și relațiile sale sociale economice modestă (ata esențialul), dar de să ne stătoare”. Într’adevăr cum sa nu plângă? Sateanul este legat de ciubul său și tătându se

să nu piardă acest cuib, nu îndrăsnă să prezinte moșie
rului său vreo revendicare, să-l sperie cu o grevă etc.; și
teanul nu cunoaște rândurile din alte locuri, nu este pre-
ocupat decât de sătucul său (partizanii guvernului tocmai
și denumesc aceasta „interese de sine stătătoare” ale să-
tucului, nu se amestecă unde nu i fierbe oala, nu și baga-
nasul în politică - ce poate fi mai plăcut pentru auto-
rități?) - iar în acest sătuc lipitoare locală, moșierul
sau chiburul, îi cunoaște pe toți pe degele, și toți au moș-
tenit încă din moși strămoși știința „lugarnică a supunerii,
și n'are cine să trezească în ei conștiința. La fabrică însă
sunt oameni „de adunătură”, care nu sunt legați de cuib
(tot una e unde lucrez), care au trecut prin multe, sunt
curajoși, se interesează de tot ce se petrece în lume.

Cu toată această transformare dureroasă a țărânului
modest într'un muncitor conștient, înțelepții noștri poliști
mai spera să păcălească masa muncitoare cu „grija sta-
tului pentru o bună organizare a condițiilor de trai ale
muncitorilor”. „Novoe Vremia” sprijină această speranță
cu următorul raționament răsuflat: „Trufaș și atotputernic
în Apus, capitalismul mai este la noi deocamdată un copil
slab care nu poate să meargă decât dacă e dus de mână,
și guvernul este acela care-l duce de mână”. Ei bine, ace-
stui cântec vechi despre atotputernicia puterii de stat nu-
va da crezare decât poate doar țărânul modest! Muncitorul,
însă, vede prea adesea cum capitalismul „duce de mână” pe
slușbași polițienesci, clericali, militari și civili. Și iată,
în cont nua „Novoe Vremia” —, totul e ca guvernul „să
insiste” asupra îmbunătățirii condițiilor de trai ale mun-
citorilor, adică sa ceară fabricanților această îmbunătățire.
Vedeți cât e de simplu - să dea o dispoziție — și treaba e
facută. Dar simplul e doar s'o spui, în realitate însă dispo-
zițiile autorităților, până și cele mai „modeste”, cum e de
organizarea de spitale pe lângă fabrici, nu sunt executate
de capitaliști decenu de a-rândul. Și nici n'o să intras-
nească guvernul sa ceară ceva în mod serios capitaliștilor,
fără a încălca „sacra” proprietate privată. Și nici nu va
dori guvernul o seroasă îmbunătățire a condițiilor de trai
ale muncitorilor, pentru că el însuși este în mii de cazuri
patron, înșeală la socoteală și oprimă atât pe muncitorii
dela uzina Obuhov și dela sute de alte uzine, cât și pe zeci
de mii de funcționari dela poștă, căi ferate etc. etc. Ziarul

„Novoe Vremia” simte și el însuși că nimem nu va avea
încredere în dispozițiile guvernului nostru, așa că încearcă
sa și găsească un sprijin în înălțătoarele exemple din isto-
rie. Lucrul acesta trebuie făcut - spune el despre îmbuna-
tăirea condițiilor de trai ale muncitorilor. „La fel ca acum
o jumătate de secol, când guvernul a luat în mâinile sale
problema țărănească, călăuzindu-se de convingerea înle-
leaptă că e mai bine sa preîntâmpini prin transformări de
sus revendicarea lor de jos, decât s'o aștepti pe aceasta
din urmă”.

Aceasta este într'adevăr o mărturisire prețioasă! În-
ainte de eliberarea țăranilor țarului a făcut nobililor aluzii la
o rascoală a poporului, spunând mai bine să-i elibereze
de sus, decât să așteptăm când vor începe sa se elibereze
singuri de jos. Și iată că acum un ziar slugarnic fața de
guvern mărturisește că starea de spirit a muncitorilor
„inspira nu mai puțină încredere decât starea de spirit a țără-
nilor „dinainte de eliberare”. Mai bine de sus, decât de
jos! Se înșeală amarnic gazetarii lacnei ai absolutismului
atunci când gasesc o „asemănare” între revendicarea de
atunci și cea de astăzi a transformărilor țăranilor cereau
desființarea iobăgiei, neavând nimic împotriva puterii țar-
riste și crezând în țar. Muncitorii sunt porci, în primul
rând și cel mai mult împotriva guvernului, muncitorii, vad
că lipsa lor de drepturi în fața abuzului smula, poliștii
leagă de mâini și de picioare în lupta împotriva capitali-
știlor, și ei cer deaceia eliberare de autoritatea guvernului
și de fărâdelegile comise de acesta. Muncitorii se frământă
și ei „dinainte de eliberare”, dar aceasta va fi eliberarea
întregului popor, care va simulea despotismului libertăți po-
litice.

Știi cu ce mare reformă vor ei să aspi pe nemulțumiri
rea muncitorilor și să manifeste „grija statului”? Dacă se poate da crezare unor zvonuri destul de
persistente, - are loc o luptă între Ministerul de Finanțe
și Ministerul afacerilor interne - acesta din urmă cere ca
inspecția de fabrică sa fie trecută în competența sa, înre-
dinând că atunci ea va favoriza mult puțin pe capitaliști
și va purta mai mult de grija muncitorilor, preîntâmpinând

astfel turbările Muncitorii sa fie gata pentru o nouă fa-voare din partea țării: inspectorii de fabrică își vor pune uniforme noi și vor fi trecuți la un alt departament (pro-babil, cu o simbrie mai mare), și în plus tocmai la acel de-partament care poartă de vreme atât de îndelungată și cu-alăta dragoste (în special departamentul poliției) de grija muncitorilor.

„Iskra” nr. 6 din Iulie 1901

Se hidratează după textul stăruit
Iskra

INVĂȚĂMINTELE CRIZEI

Iată că sunt aproape doi ani de când durează criza comercialo-industrială. Și, după cum se vede, ea ia pro-porții tot mai mari, caprinzând noi ramuri ale industriei, se extinde asupra unor noi regiuni, este agravată de noi cra-huri bancare. Începând din Decembrie anul trecut, ziarul nostru a relevat într'un ter sau altul, în fiecare număr, dez-voltarea crizei și efectele ei dezastruoase. E timpul să punem problema generală a cauzelor și a importanței ace-stui fenomen. Pentru Rusia, acesta este un fenomen relativ nou, după cum este nou și ntregul nostru capitalism. Dai în vechile țări capitaliste, adică în țările în care cea ma-re parte a produselor sunt fabricate pentru a fi vândute în care majoritatea muncitorilor n'au nici pământ, me-unelte de muncă și și vând forța lor de muncă, angajându-se la exploatare străine, angajându-se ca proprietari, care stăpânesc pământul, fabricile, mașinile etc., — în țările capi-taliste criza este un fenomen vechi, care se repetă la anumite intervale ca un acces de boală cronică. Deaceia crizei po-fi prezise, și când în Rusia capitalismul a început să se dezvolte într'un ritm deosebit de rapid, în literatura social-democrată a fost prezisă și criza actuală. În broșura „Sim-cinile social-democraților ruși”, scrisă la sfârșitul anului 1897, se spunea „În momentul de față trecem, pe cât se vede, printr'o fază a ciclului capitalist (ciclu — alternare a unora și acelorăși evenimente, așa cum alternează iarna cu vara), în care industria «prosperă», comerțul merge bine, fabricile lucrează din plin, faza în care răsăr ca emperete după ploaie nenumărate uzine noi, întreprinderi noi, societăți pe acțiuni, cai ferate etc. etc. Nu trebuie să fim pro-

cumpărătorii trebuie să fie întreaga masă a populației, deoarece urașele întreprinderi produc munți și munți de produse. Or, în toate țările capitaliste nouă zecimi din populație este alcătuită din sărăcie din muncitori, care primesc un salariu derizoriu, din țărani, care în marea lor masă duc un trai și mai prost decât muncitorii. Și iată că, atunci când în perioada prosperității marea industrie se străduiește să producă cât mai mult, ea aruncă pe piață o cantitate atât de mare de produse încât majoritatea neavută a poporului nu e în stare să o plătească. Numărul de mașini, unelte, depozite, căi ferate etc crește mereu, dar din timp în timp această creștere se întrerupe, și aceasta pentru că masa poporului, căreia îi sunt destinate în ultimă analiză toate mijloacele acestea îmbunătățite de producție, rămân într-o sărăcie vecină cu mizeria. Criza arată că societatea de astăzi nu poate produce o cantitate incomparabil mai mare de produse care să fie folosite pentru îmbunătățirea tratului întregului popor muncitor, dacă pământul, fabricile, mașinile etc n'ar fi acaparate de un pumn de proprietari particulari, care storc milioane din mizeria poporului. Criza arată că muncitorii nu se pot margini numai la lupta pentru unele concesiuni din partea capitaliștilor în perioada de înviore a industriei pot fi cucerite asemenea concesiuni (și muncitorii ruși prin lupta lor energică au cucerit nu odată concesiuni în anii 1894-1898), dar se produce crashul, și capitaliștii nu numai că revin asupra conceselor făcute, dar și profită de neputința muncitorilor pentru a reduce și mai mult salariile. Și așa va continua în mod inevitabil până ce armatele proletariatului socialist nu vor răsturna domina capitalului și a proprietății private. Criza arată că de micșor au fost acei socialiști (care își zic „critici”, probabil, pentru motivul că împrumută fără critica teoriile economiștilor burghezi) care acum doi ani declarau cu emfază că crăhurile încep să devină mai puțin probabile.

Învățămintele crizei, care dezvăluie toată absurditatea subordonării producției sociale față de proprietatea privată, sunt atât de instructive încât astăzi și presa burgheză cere intensificarea supravegherii, de pildă, asupra băncilor. Nici un fel de supraveghere nu va împiedica însă pe capitaliști să înfinjeze în perioada de înviore a întreprinderi, care mai târziu vor da inevitabil faliment Alceveschi, fondatorul băn-

cii agricole și ai bancii de comerț din Harcov, amândouă falite, își procura pe căi legale și nelegale milioane de ruble pentru înălțarea și susținerea întreprinderilor miniere, care promiteau mii de aur. A fost de ajuns o defecțiune în industria pentru ca aceste bănci și întreprinderi în mare (societatea Doneț Juniev) să piară. Dar ce înseamnă „pierea” unor întreprinderi în societatea capitaliștilor? Aceasta înseamnă că capitaliștii slabi, cei „de mână a doua” sunt înalțurați de milionarii, mai solzi. Locul milionarului Alceveschi, din Harcov îl ia milionarul Riabehinski din Moscova, care dispunând de un capital mai mare, va oprima și mai mulți pe muncitori. Înlocuirea bogătaşilor de mână a doua prin cei de prima mână, creșterea puterii capitalului, prinirea unei mase de mici proprietari (de pildă, a micilor deponenti care odată cu falimentul băncii își pierd toată averea) — săracirea îngrozitoare a muncitorilor — iată ce aduce după sine criza. Sa mai reamintim crăzările de crise în „iscra”, când capitaliștii prelungesc ziua de lucru și cu preleul concedierilor caută să înlocuiască pe muncitorii conștienți prin țărani mai docili.

În Rusia, acțiunea crizei este, în general, nemăsurat mai puternică decât în oricare altă țară. Stagnări în industrie se adaugă, la noi, foametea în rândurile țăranilor. Muncitorii șomeri sunt trimiși la urma din orașe în sate, dar unde vor fi trimiși țărani șomeri? Prin trimțerea la urma a muncitorilor se urmărește curățirea orașelor de elementele turbulente dar poate ca cei trimși la urma vor reuși să trezească macar o parte dintre țărani din supunerea lor seculară și să i ridice la formidarea nu numai de rugăminți, dar și de revendicări? Pe muncitori și țărani îi apropiu acum nu numai șomajul și foametea și și asuprirea polițienească, care lipsește pe muncitori de posibilitatea de a se uni și de a se apăra, iar pe țărani îi lipsește până și de ajutorul acordat de filantropii banești. Criza la hăți polițienească devine de o sută de ori mai grea pentru milioanele de oameni ale poporului, care sunt lipsiți de orice mijloc de trai. Jandarmii și poliția la orașe, zămiscl și naționalnici și uriașnici la sate văd împede ca ura împotriva lor crește, fapt pentru care încep să se teama nu numai de cantinele dela sate, ci și de anunțurile din ziare cu privire la colecte. Teamă de colecte! De buna seamă, hoțul se simte,

pare-se, cu musca pe căciulă. Când hoțul vede că omului je-
fuit de el un trecător îi da o pomană, începe să i se pară că
aceștia își dau unul altuia mâna pentru ca, unindu-și for-
țele, să se răfuiească cu el.

„Iskra” nr. 7 din August 1901

Se tipărește după textul ziarului
„Iskra”

IOBĂGIȘTI LA LUCRU

A apărut o nouă lege — din 8 Iunie 1901 — prin care
se acordă particularilor pământuri ale statului în Siberia.
Cum se va aplica această lege, — asta va arăta viul ruf.
Dar însuși caracterul acestei legi este atât de instructiv și
ea arată atât de elocvent adevărata natura și adevăratele
tendințe ale guvernului țarist, încât merita să arătăm
această lege mai minuțios și să ne îngrijim ca ea să fie cât
mai larg cunoscută în rândurile clasei muncitoare și ale
țăranimii.

Guvernul nostru face de multă vreme pentru viața și
lor nobili-moșieri el a organizat pentru aceasta banca no-
bililor, a acordat nu de înlesniri, ci de aceeași privilegii acor-
darea de împrumuturi și amânarea plății restanțelor și a aju-
tat să pună la cale o înțelegere secretă a mii de hono-
rari canți de zahăr în vederea urcării prețurilor și marilor profi-
tului, s'a îngrijit de slujburi de zenschi pentru poșta
podraslele scapitate ale nobililor, iar acum aranjază nobi-
lilor fabricări de băuturi spirituoase vânzarea către stat în
condiții avantajoase, a racușului. Insa, prin acordarea de
pământuri, el nu numai că face o pomană exploatatorilor
celor mai bogați, celor mai nobili, — dar el creează o nouă
clasă de exploatatori și condamnă milioane de țărani și mun-
citori la o aservire permanentă de către nobilii moșieri.

Să analizăm principalele principii ale noulor legi. Tre-
buie notat, în primul rând, faptul, că această lege — mon-
de a fi fost depusă la Consiliul de stat de către Ministerul
agriculturii și al domeniilor statului — a fost arătată în
consfătuirea specială pentru chestiunea nobililor. Toa-
tă lumea știe că în timpul de față în Rusia nu muncitorii și

nu țărani sunt aceia care duc un trai de cea mai mare mizerie, ci nobilii, moșierii, și iată că „consfătuirea specială” nu întârzie să găsească un mijloc de a-i ajuta pe aceștia să scape de mizerie. Pământurile statului se vor vinde și se vor da în arendă în Siberia „particularilor” în vederea amenajării de „gospodării particulare”, interzicându-se, totodată, pentru toată viața supușilor străini și alogenilor (dintre aceștia, țările ruse și Evrenii) orice achiziție a acestor pământuri. Așadar, în țară (aceasta este, după cum vom vedea, o țară avansată, operă pentru viitorii moșieri) este permis în mod expres nobililor, care „glăsuștește legea”, meritând încredere din punct de vedere economic, sunt de dorit intențiile lor guvernului, ca proprietarii de pământ în Siberia”. Așa dar, intențiile guvernului constau tocmai în: „într-o primă etapă a muncii marilor proprietari landa nobili”. Cât de mari — aceasta se poate vedea din tabloul suprafața terenurilor ce se vând nu poate depăși, conform legii, *trei mii de desiatine*, suprafața terenurilor arendate, *nu mai mult de două mii de desiatine*, iar durata arendei *nu depășește 99 de ani*. După socoteala guvernului nostru, banii lui moșierii trebuie de două sute de ori mai mulți pământ decât unui țăran, cărui i se dă în Siberia 15 desatine de familie.

Și în plus, câte înlesniri și scutiri nu prevede legea țărănoilor — la moșieri! În cursul primilor cinci ani, renșăși nu plătește nimic. Dacă cumpără pământul arendat, el este scutit de plata noii lege, el are *arest drept*, alături de lucrătorii esențiali, ca pământul de vânzare în rate platibil în 3 ani. Pe lângă unele aprobări speciale, se admit și vânzarea de suprafețe de pământ de peste trei mii de desatine, și vânzarea în rate, pe termen lung, dar nu pe termen scurt, și amănarea plății în rate pe termen lung, până la cinci ani, dar nu mai mult de 5 ani. În orice caz, noua lege vor profita, în general, numai oamenii de rând și pe rând de care au relații la curtea elita — care pot să obțină în toate aceste înlesniri și scutiri țărănoii de ba ta. În cap, numiți spunând două vorbe într-o conversație salon guvernatorial sau vreunui ministru.

Dar iată care-i nenorocirea. Ce folos vor scoate țărănoii de pământ fie chiar și de câte trei mii de desatine toți proprietarii lor generali, dacă nu se vor găsi mijloci necesari să muncească pentru acești generali, care trăiesc în rândurile populației din Siberia mizeria crește într-

ritm rapid, totuși țăranul de acolo este incomparabil mai „independent” decât cel „din Rusia” și nu prea e obișnuit să muncească de frica biciului. Noua lege caută să-l obișnuiască. Terenurile destinate pentru gospodării particulare se vor repartiza, „pe cât posibil, astfel încât să fie amestecate cu suprafețele acordate țăranilor” — glăsuștește art. 4 al legii. Guvernul țarist se îngrijește ca țăranii săraci să aibă „un câștig”. Cu zece ani în urmă același Eremolov, care astăzi, în calitate de ministru al agriculturii și al domeniilor statului, a depus la Consiliul de stat legea prin care se acordă particularilor pământuri ale statului în Siberia, a publicat, (fără semnătură) o carte „Recolta proastă și mizeria poporului”. În această carte el a declarat fără ocol că nu există motive pentru a se permite mutarea în Siberia a țăranilor care pot avea „cești guri” la moșieri locali. Oamenii de stat din Rusia nu se silesc să exprime concepții pur iobăgăști. Țăranii au fost creați ca să muncească pentru moșieri, și deaceia țăranilor nu trebuie nici măcar să li se „permită” să se mute acolo unde vor ei, dacă din această cauză moșierii vor fi lipsiți de muncetorii ieftini. Iar atunci când, în ciuda tuturor greutăților, a țărănelor, și cina, și interzicerea directă, țăranii au continuat să se mute din satele de rău în Siberia — guvernul țarist, asemenea vecinilor unui boier de altădată, a porcit în fuga din fața ei, pentru a le veni de hac și pe locușii cei răi. Dacă terenurile nobililor moșieri având trei mii desiatine de pământ vor fi „amestecate” cu loturile sărăcăcioase și pământurile țăărănești (conține care cele mai bune sunt deja ocupate), — atunci în scurt timp nu va mai fi, pe termen lung, țară ca să se mute în Siberia. Și prețul la pământurile nobililor moșieri, se va ureca cu atât mai repede cu cât viața țăranilor din țară va deveni mai strămătorată. Acești țăranii vor fi nevoiți să se angajeze pentru o plată în muncă și să lucreze pe pământurile moșierilor la un preț extrem de mic, și să muncească în „Rusia”. Grija directă a nobililor este, totuși, nu în crea cât mai repede un rău nou pentru moșierii și nu la un nou pentru țăranii — ci mai degrabă referitor la darea în arendă pe un singur an se face o rezervă specială. În general, nu este vorba pentru darea în arendă a pământului statului, ci doar se cere o aprobare specială, iar darea în arendă pe un singur an se admite în mod absolut doar în Siberia, poate să și limiteze toate grijele doar la angajarea unui omni-

trator, care să dea pământul pe desiatine în arendă țăranilor care au pământurile „amestecate” cu moșia moșierului și să trimită boierului bani ghiașă.

De altfel, nu întotdeauna nobilii vor fi dispuși să ducă chilar și o asemenea „gospodărie”. Ei pot primi deodată o sumă frumoasă, dacă vor revinde pământul statului la ade vărăți gospodari. Doar nu degeaba noua lege apare tocmai într'un moment când a fost construită o cale ferată până în Siberia, când deportarea nu se mai face în Siberia, iar mutările în Siberia au luat proporții imense: toate acestea vor duce în mod inevitabil (și duc de pe acum) la urcarea prețurilor la pământ. Deaceia acordarea de pământuri ale statului unor particulari în momentul de față înseamnă, în fond, jefuirea vistieriei statului de către nobili: prețul pământurilor statului crește, iar ele sunt date în arendă și vândute în condiții deosebit de avantajoase la tot felul de generali, care vor și profita de pe urma acestei creșteri a prețurilor. De pildă, în gubernia Ufa, într'un singur județ nobilii și slujbașii au făcut următoarea operațiune cu pământurile ce le-au fost vândute (pe baza unei legi asemănătoare): ei au plătit vistieriei pentru pământul cumpărat 60.000 de ruble, iar după doi ani au vândut aceleași pământuri cu 580.000 de ruble, cu alte cuvinte, printr'o simplă revânzare ei au realizat *peste o jumătate de milion de ruble*! Ne putem închipui, după acest exemplu, câte milioane vor intra în buzunarele bieților moșieri prin acordarea de pământuri în întreg cuprinsul Siberiei.

Pentru a camufla acest jaf nerușinat, guvernul și partizanii săi invoacă tot felul de considerente înalte. Se vorbește despre dezvoltarea culturii în Siberia, despre marea importanță a gospodăriilor model. În realitate, moșiile mari, care pun într'o situație fără ieșire pe țăranii care locuiesc în vecinătatea lor, nu pot în prezent decât să înăspreasca metodele cele mai necivilizate de exploatare. Gospodăriile model nu se creează prin jefuirea vistieriei, iar acordarea de pământuri va duce la simple afaceri de samsarilă cu pământul din partea nobililor și slujbașilor sau la înfiorarea metodelor înrobitoare și cămătărești de gospodărie. Nobilii de viță, în cărdășie cu guvernul, au înălturat dela pământurile siberiene ale statului pe Evrei și ceilalți alojeni (pe care se străduiesc să-i prezinte în fața poporului înipoai ca exploataori

deosebit de nerușinați), și aceasta spre a se ocupa nestin ghierit ei *înșuși* de o exploatare chiaburească de cea mai josnică speță.

Se mai vorbește despre însemnătatea politică a nobililor moșieri în Siberia: printre intelectuali sunt acolo deosebit de mulți foști deportați, oameni suspecți, și iată că, pentru a contracara, cică, pe aceștia, trebuie creat un reazim sigur al puterii de stat, un element „statat” de nădejde. Și aceste afirmații conțin mult mai mult adevăr și un adevăr mult mai profund decât își închipue „Grajdanin”²⁰ și „Moscovschie Vedomosti”. Statul poliștii ridică până într'ată impotriva sa massa populației încât se vede nevoit să creeze în mod artificial grupe de persoane capabile să servească drept reazim al patriei. Se vede nevoit să creeze o clasă de mari exploataori, care să datoreze totul guvernului, care să depindă de mila acestuia, care să realizeze venituri enorme prin mijloacele cele mai josnice (samsar lăc, chiaburie), și din această cauză să fie întotdeauna partizani siguri ai oricărei samavolnicii și asupririi. Guvernul asiatic are nevoie de un sprijin în marea proprietate funciară asiatică, în sistemul feudal de „acordare de moșii”. Și dacă în momentul de față nu se pot acorda „moșii populate”, se pot cel puțin acorda moșii *amestecate* cu pământurile țăranilor care sărăcesc; și dacă nu e comod a dărui direct mii de desiatine lingăilor dela curte, atunci acordarea de pământ se poate camufla prin vânzare și „dare în arendă” (pe timp de 99 de ani), însoțite de mii de privilegii. Cum să nu denu mești iobagistă această politică agrară în comparație cu po litica agrară a țărilor înaintate de astăzi, ca, de pildă, Ame rica? Acolo nimeni nu îndrăznește să discute chestiunea în cuviințării sau a neîncuviințării mutărilor, pentru că orice cetățean are dreptul să se mute unde vrea. Acolo oricine do rește să se ocupe cu agricultura are, *după lege*, dreptul să ocupe pământurile libere dela periferiile statului. Acolo se creează nu o clasă de satrapi asiatici, ci o clasă de fermieri energici, care au dezvoltat toate forțele de producție ale țărilor. Acolo clasa muncitoare, datorită abundenței de pământuri libere, a ocupat primul loc în ceace privește nive lul de trai.

Și când anume a venit guvernul nostru cu legea lui iobagistă? În timpul celei mai acute crize industriale, când zeci și sute de mii de oameni nu găsesc de lucru, într'o pe-

resc regulamentul zemstvelor (art. 87); dar această adunare a fost convocată fără aprobarea și știrea forurilor administrative și, prin urmare, ca să folosim cuvintele aceluiași regulament, adunarea s'a ținut „cu încălcarea normelor de funcționare a zemstvelor”, iar dela probleme pașnice, nevinovate, zemșii întruniți au trecut fără să și dea ei înșiși seama la discutarea stării generale a lucrurilor. Aceasta e logica vieții. Zemșii conștiincioși, oricât s'ar lepăda ei uneori de radicalism și de muncă ilegală, se izbesc, prin forța lucrurilor, de necesitatea de a crea organizații ilegale și de a acționa cu mai multă hotărâre. Nu noi vom fi, desigur, acela care să condamnăm această cale firească și cu totul justă. E timpul, în sfârșit, ca și zemșii să dea o ripostă energetică și organizată guvernului, care a luat-o razna, care a distrus autoadministrarea sătească, a mutilat autoadministrarea orașenească și de zemstvă și, cu o consecvență de măgar, a ridicat securea asupra ultimelor rămășițe ale instituțiilor zemstvistice. Se spune că la congres, în timpul dezbaterilor asupra problemei cum trebuie să se lupte împotriva legii limitative a fonului de impunere de către zemstve, un bătrân și venerabil membru al zemstvei ar fi exclamat: „Zemșii trebuie să și spună, în sfârșit, cuvântul, sau de nu, ei nu și-l vor mai spune niciodată!” Suntem cu totul de acord cu acest strigat al acestui militant liberal, gata să cume la lupta deschisă împotriva absolutismului birocrat. Zemstvele sînt în ajunul unui faliment lăuntric. Și dacă cei mai buni dintre zemșii nu vor lua acum măsuri hotărâte, dacă nu vor rupe cu obișnuitul lor manifestivism, cu problemele lor marunte, de ordin secundar — „cu sporea căldărilor”, cum s'a exprimat unul dintre zemșii de vază, — zemstvele vor rămîne pusti și se vor transforma în simple „cancelarii”. Această moarte fără glorie e inevitabilă, pentrucă nu se poate ca zeci de ani să nu faci, nepedepsit, altceva decît să tremuri de frică, să mulțumești și să soliciți cu umilință — trebi e să ameninți, să ceri și, lăsându-te de fleacuri, să te apuci de o muncă adevărată.

„Iskra” nr. 8 din 10 Septembrie 1901

Se îndreaptă după textul original
facerii

Scrie în rusă Septembrie 1901

Capitolele I-IV au fost publicate pentru prima dată în Decembrie 1901, în revista „Zaria” nr. 3, semnat V. Lenin, autorul și IX în Februarie 1906 în revista „Proletariet” nr. 2 semnat V. Lenin

PROBLEMA AGRARĂ ȘI „CRITICII LUI MARX”

Se îndreaptă după textul registrului
cu înscrisuri în limba
ruse nr. 94

XV.

1906.

ОБРАЗОВАНИЕ.

ЖУРНАЛЪ

ЖУРНАЛЪ

Литературный

общественно-политический.

Art 2.

С. ПЕТЕРБУРГЪ

Типо-литогрaфия Н. М. Волфа. Гаврикала, 14.
1903.

Suprafa revistelor: Obituare: 1000
In care este publicata si cuprinsul: 1000
Problema revistii: 1000

... A demonstra... că marxismul dogmatic în domeniul problemelor agrare este scos de pe poziții, — ar însemna a bate la o ușă deschisă"... Așa a declarat anul trecut „Russcoe Bogatstvo”³⁹ prin gura d-lui V. Cernov (1900, nr.8, pag. 204). Ciudată însușire mai are acest „marxism dogmatic”! Iată că încă de mulți ani oamenii învățați și oamenii cei mai învățați din Europa declară cu emfază (iar publicistii dela zăre și reviste repetă și reproduc) că marxismul este deja scos de „critică” de pe pozițiile sale, — și cu toate acestea fiecare critic nou rula dela capat bombărea reia acestei poziții, chipurile, distruse. D-l V. Cernov, de pildă, atât în revista „Russcoe Bogatstvo”, cât și în culegerea „Într’un post de cinste” „bate la o ușă deschisă”, de-a-lungul a *nici mai mult, nici mai puțin decât 240 de pagini*, „stând de vorba” cu editorul asupra cărții lui H. Hertz Opera atât de amănunțit repede sa. lui Hertz căto la rândul său, comentează cartea lui Kautsky, a fost deja tradusă în limba rusă. D-l Bulgacov, făcându-și promisiunea de a combate pe același Kautsky, a publicat în acest scop o *adevărat studiu în două volume*. De data aceasta, nimeni, de sigur, nu va mai găsi nici resturi din „marxismul dogmatic”, strivit mortal sub aceste vrături de tipăritură critică

I

„LEGEA” FERTILITĂȚII DESCRESCANDE A SOLULUI

Să ne familiarizăm întâi cu fizionomia teoretică generală a criticilor. D-l Bulgacov a publicat încă în revista „Na cealo”⁴⁰ un articol împotriva „Problemei agrare” a lui

rii și a morilor, până când transformarea radicală a mijloacelor de producție nu va fi creat o bază pentru noi forme de industrie.

Așa dar „legea fertilității descrescândă a solului” nu este cătuși de puțin valabilă în cazurile în care tehnica progresa, în care mijloacele de producție suferă o transformare; ea este valabilă într-o măsură foarte relativă în cazurile în care tehnica rămâne invariabilă, și aceasta nu în totdeauna. Iată de ce nici Marx, nici marxistii nici nu vor beșe de această „legă”, ei țipă despre ca năma, reprezentanți științei burgheze, de felul lui Brentano, care nu se pot menține descolțos de prejudecată la veci economii politice cu legile ei abstracte, eterne și naturale.

D-l Bulgacov apără „legea universală” cu argumente care te fac să răzi.

„Ceeace înainte era un dar liber al naturii, astăzi trebuie să fie făcut de om: vântul și ploaia alinau solul plin de elemente nutritive, și omului, pentru a obține cele necesare, îi era suficient un efort minim. Cu timpul o parte din ce în ce mai mare a muncii productive a revenit omului; ca și prelungim, procesele naturale sunt înlocuite tot mai mult de cele artificiale. Dar dacă în industrie acest lucru este expresia victoriei omului asupra naturii, în agricultură el este un indice al faptului că greutatea existenței, pentru care natura își reduce darurile, crește din ce în ce mai mult.

În cazul de față este indiferent dacă greutatea crescândă în ceea ce privește producerea hranei își găsește expresia în sporirea muncii omului și sau a produselor acestor, de pildă, în uneltelor de producție sau în îngrășămintelor etc.” (d-l Bulgacov are să spună că este îndreptat dacă greutatea crescândă de a produce hrana își găsește expresia în sporirea muncii omului și sau în sporirea produselor acestora), „important este numai faptul că ea crește pe o parte din ce în ce mai seimp. Tocmai în această măsură a forțelor naturii prin munca omului, a factorilor naturali și a producției prin factori artificiali constă legea fertilității descrescândă a solului” (16).

După ce te vede, pe d-l Bulgacov nu lăsa să doarmă laurii. Elor Struve și Tugan-Baranovskii, care au ajuns să creadă că nu omul lucrează, cu ajutorul mașinilor, ci mașina cu ajutorul omului. Asemenea acestor critici, el alina a fost la nivelul economiei, vulgare, vorbind despre înlocuirea for-

țelor naturii prin munca omenească etc. În general vorbind, este tot atât de imposibil să înlocuiești forțele naturii prin muncă omenească pe cât este de imposibil să înlocuiești metrii prin puduri. Atât în industrie, cât și în agricultură omul nu poate decât să folosească acțiunea forțelor naturii, dacă a ajuns să cunoască acțiunea lor, și să-și înlesnească aceasta folosirea cu ajutorul mașinilor, uneltelor etc. Ca omul primitiv obținea toate cele necesare ca un dar liber al naturii, — aceasta i un basm prostesc pentru care îl pot îndui pe d-l Bulgacov până și studenții începători. Înaintea noastră n'a existat niciun fel de secol de aur, și omul primitiv a fost cu totul copleșit de greutatea existenței, de greutatea luptei cu natura. Introducerea mașinilor și metodelor perfecționate de producție au înlesnit omului nemăsurat de mult această luptă, în general, și producerea hranei, în special. A crescut nu greutatea de a produce hrana, ci greutatea de a obține hrana pentru muncitorii — și ea a crescut în urma faptului că dezvoltarea capitalista a umflat renta funciara și prețul pământului, a concentrat agricultura în mâinile capitaliștilor mari și mici, a concentrat și mai mult mașinile, unele, banii, fără de care nu e posibilă o producție înconunată de succes. A explica aceste greutăți crescândă ale existenței muncitorilor prin aceea că natura își reduce darurile înseamnă a deveni un apologet al burgheziei.

„Adoptând această lege — continuă d-l Bulgacov —, noi nu afirmăm deloc că greutatea în ceea ce privește producerea hranei crește necontenit și nu negăm că agricultura face progrese: a afirma primul lucru și a nega pe al doilea ar însemna a nesocoti ceea ce este evident. Fără îndoială că aceste greutăți nu cresc necontenit, dezvoltarea se desășoară în zig zag. Descoperiri agronomice perfecționare tehnice transformă pământurile sterpe în pământuri fertile, anihilând vremelnic tendința care și-a găsit expresia în legea fertilității descrescândă a solului” (ibid.)

Profund, nu-i așa?

Progresul tehnic este o tendință „vremelnică”, pe când legea fertilității descrescândă a solului, adică a produselor vității descrescândă (dar și aceasta nu întotdeauna) a investițiilor suplimentare de capital pe baza unei tehnici ne schimbate, „are o importanță universală”. Este absolut același lucru ca și a spune: oprirea trenurilor în stații constituie o lege universală a transportului cu aburi, pe când

mișcarea trenurilor între stații — o tendință vremelnică, care paralizează acțiunea legii universale a staționării

Există, în sfârșit, și numeroase date care desmint în mod evident universalitatea legii fertilității descrescânde a solului: date cu privire la populația agricolă și cea neagră. D-l Bulgacov recunoaște singur că „procurarea de hrană ar necesita o cantitate relativ mereu crescândă” (nota bene!) „de munca și, prin urmare, și o populație agricolă din ce în ce mai numeroasă dacă lucrare țara s'ar limita la resursele ei naturale” (19). Dacă în Europa occidentală populația agricolă descresce, aceasta se explică prin faptul că prin importul de cereale țările respective au reușit să scape de acțiunea legii fertilității descrescânde a solului.

Nimic de zis, grozava explicație! Savantul nostru a uitat amănuntul că scăderea relativă a populației agricole se constată în toate țările capitaliste, inclusiv cele agricole și cele importatoare de cereale. Populația agricolă descresce relativ în America și în Rusia, și începând dela sfârșitul secolului al XVIII-lea, descresce în Franța (vezi cifrele în aceeași lucrare a d-lui Bulgacov, II, pag. 168), această descrescere relativă trecând uneori chiar într-o descrescere absolută, în timp ce în deceniul al 4-lea și al 5-lea preocuparea importului de cereale asupra exportului a fost cu totul infimă, și numai dela 1878 încoace nu mai constatăm amănuntul care exportul sa preocupănească asupra importului*. În Prusia populația rurală descresce relativ dela 73,5% în 1816 până la 71,7% în 1849 și 67,5% în 1871, pe câtă vreme importul secare; a început abia pe la începutul deceniului al șaptelea, iar al grâului — la începutul deceniului al optilea al secolului trecut (ibidem, II, 70 și 88). În sfârșit, dacă vom lua țările europene importatoare de cereale — de pildă, Franța și Germania din ultimul deceniu —, putem vedea, paralel cu un *incontestabil progres* al agriculturii, o *scădere absolută* a numărului de muncitori ocupați în agricultură în Franța numărul acestora a scăzut din 1882 până în 1892 — dela 694.3504 la 666.135 („Statist. agric.”, partea a II-a, pag. 218 — 251), în Germania din 1882 până în 1895 — dela 8064.000 la 8045.000**. Astfel se poate considera că in-

treaga istorie a secolului al XIX-lea, prin numeroase date referitoare la cele mai diferite țări, dovedește într'un mod incontestabil că legea „universală” a fertilității descrescânde este cu totul paralizată de tendința „vremelnică” a progresului tehnic, care dă posibilitate populației rurale descrescânde în mod relativ (dar uneori chiar absolut) să producă o cantitate tot mai mare de produse agricole pentru masa crescândă a populației.

De altfel, aceste numeroase date statistice răstoarnă deasemenea în întregime și următoarele două puncte centrale ale „teoriei” d-lui Bulgacov, și anume: în primul rând afirmația sa că teoria creșterii mai rapide a capitalului constant (unelte și materiale de producție) față de cel variabil (forța de muncă) este absolut mapteabilă la agricultură” D-l Bulgacov declară că în fața de această teorie nu este justă, referindu-se în spiritul pareri sale „la „prof. A. Sevortov” (celebru mai ales prin faptul că atribuia teoria ratei mijloc la prof. lui a lui Marx unor subversive intenții de agitație) și la faptul că în condițiile reînălțării gospodăriei numărul muncitorilor crește pe unitatea de suprafață. Aceasta este una din cauzele de neînțelegere intenționată a textelor din Marx de care mereu dau dovadă reprezentanții critici la modă. Gândiți-vă numai: teoria creșterii mai rapide a capitalului constant față de cel variabil este infirmată prin faptul creșterii capitalului variabil pe unitatea de suprafață! Și d-l Bulgacov nu observă că datele statistice citate de el însuși într'un număr atât de abundent confirmă teoria lui Marx. Dacă în întreaga agricultură germană numărul muncitorilor a scăzut între 1882 și 1895 de la 8064.000 la 8045.000 (iar data a agriculturii persoanele pentru care agricultura este o ocupație secundară, a crescut dela 11.208.000 la 11.623.000, adică abia cu 3,7 %),

SEM, pag. 66. Nota Trad. D-l Bulgacov scrie: „... în aceste condiții al progresului tehnic în condițiile descrescării populației rurale, fapt care, divizând întregul în mulțimi din ce în ce mai mici, conduce la următoarea concluzie: că în agricultură, în condițiile descrescării populației rurale, creșterea capitalului constant este mai rapidă decât creșterea capitalului variabil”. În realitate, în agricultură, în condițiile descrescării populației rurale, creșterea capitalului constant este mai lentă decât creșterea capitalului variabil. Aceasta este o concluzie care nu poate fi decât o simplă repetiție a ceea ce se spune în textul lui Bulgacov. În realitate, în agricultură, în condițiile descrescării populației rurale, creșterea capitalului constant este mai lentă decât creșterea capitalului variabil. Aceasta este o concluzie care nu poate fi decât o simplă repetiție a ceea ce se spune în textul lui Bulgacov.

* „Statist. agricole de la France. Enquête de 1892”. P. 1897, p. 113 (Nota Trad.).

** „Statistik des Deutschen Reichs”, Neue Folge, Bd. 112: „Die Landwirtschaft im Deutschen Reich”. Berlin, 1908, S. 68. (Statistica Imperiului german, seria nouă vol. 112. Agricultură în Imperiul german” Berlin

în timp ce numărul vitelor a crescut pentru aceeași perioadă dela 23 000 000 la 25 400 000 de capete (scoțând toate vitele în vite mari), adică de mai mult de 10%, numărul cazurilor de folosire a cinci tipuri de mașini mai importante a crescut dela 458 000 la 922 000, adică mai mult de două ori, cantitatea de îngrășăminte importate — dela 636 000 tone (1883) la 1 961 000 tone (1892) și cantitatea de saruri de potasiu — dela 301 000 de chintale la 2 400 000 *, — atunci nu este oare lămpede că raportul dintre capitalul constant și cel variabil crește? Nu mai vorbim de faptul că aceste date luate în bloc disimulează într-o mare măsură progresul mării producții. Despre aceasta vom vorbi mai jos.

În al doilea rând, progresul agriculturii în condițiile descreșterii sau ale unei infime creșteri absolute a populației rurale răstoarnă în întregime încercarea absurdă a d-lui Bulgacov de a reînvia malthusianismul. După cât se pare, primul dintre „foștii marxști” ruși, care a făcut această încercare a fost d-l Struve în ale sale „Note critice”, dar ca întotdeauna, el n'a depășit cadrul unor observații timide, spuse pe jumătate și echivoce, al unor concepții negândite până la capăt și neînchegate într'un sistem. D-l Bulgacov este mai curajos și mai consecvent — țara sa mult pe gânduri, el transformă „legea fertilității descreșcând” în „una dintre cele mai importante legi ale istoriei civilizației” (sic!, pag. 18) „Întreaga istorie a secolului al XIX-lea... cu problemele lui privind bogăția și saracia ar fi fost de neînțeles fără această lege”. „Pentru mine este absolut neîndoiește faptul că problema socială, așa cum se pune astăzi, este legată vital de această lege” (așa declară severul nostru savant chiar în pagina a 18-a a „studiului” său!). „Fără îndoială — declară el la sfârșitul lucrării — în caz că exista suprapopulație, o anumită parte a sărăciei trebuie pusă pe seama sărăciei absolute, a sărăciei de producție, iar nu a celei de repartuție” (II, 221) „Problema populației, în cadrul ei special pe care l crează condițiile producției agricole, constituie, în ochii mei, principala greutate care stă — cel puțin în momentul de față — în calea înfăptuirii pe o scară cât de cât largă a principiilor colectivismului sau a cooperărilor în întreprinderile agricole” (II, 265) „Trecutul lasă moștenire viitorului problema cerealelor, problemă mai

îngrozitoare și mai grea decât problema socială, — problema producției, și nu a repartuției” (II, 455) etc. etc. etc. Nu mai e nevoie să vorbim — după ce am analizat această lege — de însemnătatea știmplică a acestei „teorii”, indisolubil legată de legea universală a fertilității descreșcând a solului. Iar ca cochilarea critică cu malthusianismul a dus în neevitabilă sa dezvoltare logică la cel mai vulgar apologism burghez, — acest fapt este adevărat cu o tranchetă care nu lasă nimic de dorit în concluziile d-lui Bulgacov, pe care le am citat.

În studiul următor vom analiza datele unor izvoare noi indicate de criticii noștri (care țipa la toate răspântiile că ortodoxii se tem de detalare) și vom arăta că, în general, d-l Bulgacov transformă cuvântul „suprapopulație” într'un șablon a cărui folosire îl scutește de orice analiză și mai ales de analiza contradicțiilor de clasă din sânul „țării noastre”. Iar acum, marginindu-ne la „atari” teoretică generală a problemei agrare, trebuie să ne mai oprim asupra teoriei rentei. „În ceea ce privește pe Marx, în cel de al III-lea volum al „Capitalului”, în forma în care îl avem noi astăzi — scrie d-l Bulgacov —, el nu adaugă nimic care să merite atenție la teoria rentei diferențiale a lui Ricardo” (87). Să reținem aceasta: „nimic care să merite atenție” și să comparăm sentința pronunțată de critica armată de declarație făcută anterior: „În ciuda unei atitudini vădit negative față de această lege (legea fertilității descreșcând a solului), Marx și neuseste din ceea ce privește principiile fundamentale, teoria rentei a lui Ricardo, bazată pe această lege” (13). Reiese deci, după d-l Bulgacov, că Marx n'a observat legătura dintre teoria rentei a lui Ricardo și legea fertilității descreșcând a solului, fapt care l-a făcut să n'o scoată la capăt! Nu putem spune decât un singur lucru cu privire la o astfel de expunere: nimeni nu denaturează atât pe Marx ca foștii marxști, nimeni nu dă dovadă de atâta lipsă extraordinară de... de... jenă în a atribui autorului criticat o mie și unul de păcate de moarte.

Afirmația d-lui Bulgacov este o flagrantă denaturare a adevărului. În realitate, Marx nu numai că a observat această legătură dintre teoria rentei a lui Ricardo și legea în vățătură a acestuia despre fertilitatea descreșcând a solului, dar a și demascat într'un mod cum nu se poate mai precis greșala lui Ricardo. Cine a citit cu măcar cât de câtă „atenție” volumul III al „Capitalului”, nu putea să nu

* „Statist. d. R. R.”, 112, S. 36 • Bulgacov, II, 103.

observe faptul, care „merită atenție” în cel mai înalt grad, că tocmai Marx este acela care a eliberat teoria rentei diferențiale de orice legătură cu faimoasa „lege a fertilității descrescânde a solului”. Marx a arătat că pentru formarea rentei diferențiale este necesar și suficient faptul că diferite investiții de capital, în pământ dat o productivitate diferită. În acest caz nu importa cătuși de puțin dacă se face trecerea dela un pământ mai bun la unul mai prost, sau vice-versa, dacă productivitatea investițiilor suplimentare de capital în pământ scade sau crește. În realitate, aceste cazuri diferite se combină în fel și chip, astfel încât aceste combinații nu pot fi neadrate în nicio regulă generală unică. Așa, de pildă, Marx descrie mai întâi renta diferențială I, provenită din productivitatea diferită a investițiilor de capital în pământuri diferite, și-și explică apariția prin tabele (privitor la care d-l Bulgacov face o aspră observație în legătura cu „slăbiciunea excesivă a lui Marx pentru îmbrăcarea ideilor sale” — adeseori foarte simple „într-o complicată haină matematică”). Această complicată haină matematică se mărginește la cele patru operațiuni aritmetice, iar ideile foarte simple n’au fost, după cum am văzut, deloc înțelese de savanții profesori. După ce a analizat aceste tabele, Marx conchide: „Astfel cade prima premiza greșită a rentei diferențiale, care mai domnește la West, Malthus și Ricardo, anume că renta diferențială presupune în mod necesar trecerea la un sol din ce în ce mai prost sau o productivitate mereu descrescândă a agriculturii. Renta diferențială, după cum am văzut, poate să existe atunci când se trece la pământuri din ce în ce mai bune; renta diferențială poate să existe dacă treapta inferioară o ocupă un sol mai puțin înalt decât celui vechi, mai prost, ea poate fi legată de progresul în creștere al agriculturii. Ea este determinată în mod exclusiv de faptul că fertilitatea solului nu este egală” (Marx nu vorbește aici de productivitatea diferită a investițiilor succesive de capital în pământ, deoarece aceasta da naștere rentei diferențiale II, or, în capitalul de față este vorba de renta diferențială I). „În măsura în care este vorba de dezvoltarea productivității, în aceeași măsura renta diferențială presupune ca creșterea fertilității absolute, a întregii suprafețe agricole nu înaduce această înegalitate, ci fie ca o face să crească, fie ca o lasă neschimbată, fie ca o micșorează numai” („Das Kapital”, III, 2, §

199 *). D-l Bulgacov n’a observat această deosebire fundamentală dintre teoria rentei diferențiale a lui Marx și teoria lui Ricardo. În schimb, el a preferat să gasească în volumul al treilea al „Capitalului” „un fragment care permite să se creadă mai curând că Marx era departe de a avea o atitudine negativă față de legea fertilității descrescânde a solului” (pag. 13, nota.). Cititorul sa ne scuze pentru faptul că vom fi nevoiți să dam foarte multă atenție unui fragment cu totul necesar (fașa de problema care ne interesează pe noi și pe d-l Bulgacov). Dar ce să faci dacă eroni critici contemporane (care mai cutesc să se învinuie pe ortodocșii de rabulistica **) denaturează cu totul înțelesul clar al teoriei ostile lor prin citate scoase la întâmplare din context și prin traduceri false? D-l Bulgacov citează fragmentul găsit în felul următor: „Din punctul de vedere al modului de producție capitalist are loc întotdeauna o scumpire relativă a produselor (agricole) deoarece” (rugăm pe cititor să acorde o atenție deosebită cuvintelor subliniate de noi) „pentru obținerea produsului se face o muncă mai grea decât trecea să se facă, și am putea spune că ea este înaintea noastră nu se recompensează”. Și Marx spune mai departe ca elementele naturii care intră în producție, ca agenții ai acesteia, țara sa costă în muncă, constituie o forță productivă a muncii naturale și gratuite, iar dacă pentru producerea plusprodusului, trebuie să se lăuzeze forța agentului acestei forțe naturale, atunci e nevoie de cheltuirea unui nou capital, ceea ce duce la scumpirea producției.

Cu privire la acest mod de „a cita”, noi trebuie să facem trei observații. În primul rând, cuvântul „deoarece”, care imprimă trăsături în înțeles absolut de stabilitate unei „legi”, a fost introdus de d-l Bulgacov în definiția sa puerilă. În original („Das Kapital”, III, 2, § 277-278 ***) este vorba de „deoarece”, și „dacă”. Dacă trebuie să se recompenseze ceva, ce înainte nu se recompensea, atunci are loc întotdeauna o scumpire relativă a produselor, ceea ce mai trebuie să însoțească cu recunoașterea „legii” fertilității descrescânde a solului, nu-i așa? În al doilea rând, cuvântul „agricole” a fost introdus împreună cu pământurile de d-l Bulgacov în original el lipsește cu desăvârșire din textul original, fapt pentru care domnii critici, d-l Bulgacov a fost probabil, cu

* - „Capitalul”, vol. III, partea a 2-a, pag. 199 * - Nota Red

** - Exibitii retorice — Nota Trad.

*** - „Capitalul”, vol. III, partea a 2-a, pag. 277-278 ** - Nota Red

Marx poate să vorbească aici numai de produse agricole și să aibă în vedere că în realitate, Marx vorbește aici de toate produsele, în general, fragmentul citat de d-l Bulgacov este precedat de cuvintele lui Marx: „în general, trebuie relevat următorul lucru: Forțele gratuite ale naturii pot intra și în producția industrială — așa este exemplul adus de Marx, în aceeași secțiune despre rentă, al caderii de apă care înlocuiește pen- sune suplimentară de produse fără ajutorul acestor forțe gra- tuite, atunci va avea loc întotdeauna o scumpire relativă a produselor. În al treilea rând, trebuie examinat contextul acestui fragment. Marx vorbește în acest capitol despre ren- ta diferențială obținută de pe un pământ cultivat, de o ca- litate mai proastă, și analizează, ca întotdeauna, două cazuri, pentru ei absolut egale, *absolut în aceeași măsură posibilă*, primul caz — productivitatea crescândă a investițiilor succe- sive de capital (S 274-276) ⁴⁵ și al doilea caz — produc- tivitatea descrescândă a acestora (S 276-278) ⁴⁶. Cu privire la acest din urmă caz din cele două posibile, Marx spune: „Despre productivitatea descrescândă a solului în condiție investimenter succesive de capital vezi la Liebig”. Dar în ge- neral trebuie relevate următoarele” (subliniat de noi). Ur- mează fragmentul „tradus” de d-l Bulgacov, în care se spune că dacă se recompensează ceea ce înainte nu se recompensa, atunci se produce *întotdeauna scumpirea produselor*.

Lasăm ca cititorul singur să aprecieze conștiințiozita- tea științifică a criticului, care a transformat observația lui Marx cu privire la unul dintre cazurile posibile în ad- miterea de către Marx a acestui caz drept o „lege” generală. Dar iată părerea pe care d-l Bulgacov o arată în con- cluzie despre fragmentul citat de el:

„Acest fragment, desigur, nu este limpede”... Cred că eu? După ce d-l Bulgacov a înlocuit un cuvânt printr-altul, acest fragment e lipsit chiar de totul de sens. „Dar nu poate fi înțeles altfel decât ca admiterea indirectă sau chiar directă” (ascultați numai!) „la legii fertilității descrescândă a solului. Mie nu mi este cunoscut ca Marx să mai fi vor- bit undeva direct despre aceasta din urmă” (I, 14). Ca unu- fost marxist, d-l Bulgacov „nu-i este cunoscut” ca Marx a declarat de-a dreptul „absolut greșită” presupunerea lui West, Malthus și Ricardo că renta diferențială ar presupune

încercarea la pământuri mai proaste sau fertilitatea descres- cândă a solului”. Lui „nu-i este cunoscut” că Marx arată de zece de ori în amănunțita sa analiză a rentei că el consi- dera productivitatea descrescândă și crescândă a cheltuielilor suplimentare de capital drept cazuri posibile în absolut aceeași măsură!

II

TEORIA RENTEI

D-l Bulgacov, în general, nu a înțeles teoria rentei a lui Marx. El este sigur că zdrobește această teorie prin urmă- toarele două obiecții: 1) Potrivit lui Marx, capitalul agrar intră în procesul de egalizare a ratei profitului, așa încât rentă este creată de profitul suplimentar care depășește rata mijlocie a profitului. După părerea d-lui Bulgacov, acest lucru este greșit, deoarece monopolul proprietății, funci- narea înăbușarea libertatea concurenței, care este necesară procesului de egalizare a ratei profitului. Capitalul agrar nu intră în procesul de egalizare a ratei profitului; 2) Renta absolută nu este decât un caz special al rentei diferențiale, și, separarea acesteia nu este justă. Aceasta separare se bazează pe o dubla interpretare, cu totul arbitrară, a unui și aceluiași fapt: posesunea monopolistă a unui dintre factorii produc-ției. D-l Bulgacov este atât de sigur că argumentele sale sunt zdrobitoare, încât nu se poate abține de la un întreg torrent de cuvinte tari la adresa lui Marx: petiții, principii, nemarxism, fetisșism logic, pierderea de către Marx a liber- tății perspectivei gândirii etc. Or, ambele lui argumente se bazează pe o greșală destul de grosolană. Aceeași sim- plificare unilaterală a lucrurilor care l-a îndemnat pe d-l Bul- gacov să ridice unul dintre cazurile posibile (scăderea pro- ductivității cheltuielilor suplimentare de capital) la rangul de lege universală a fertilității descrescândă, îl îndem- nă ca în problema data să opereze în mod necritice cu noțiunea

* Această presupunere a lui Marx a fost contestată de către d-l Bulgacov în viața sa, sau Brentano. O critică a lui Bulgacov este în „Revoluția” — date legea fertilității descrescândă a solului” (I, 90). Renta cre-ștătoare în cazul în care rentă este creată de profitul suplimentar de capital este productivitatea diferențială în genere descrescândă” (I, 14).

* Argument bazat pe deducție dintr-o lege care mai corect ar fi de- monstrată. — Nota Trad.

de „monopol”, ridicând această noțiune la rangul de ceva în felul său tot universal, confundând totodată urmarile care rezultă în condițiile organizării capitaliste a agriculturii și dirijării lucrului în agricultură, pe de o parte, și din faptul că pământul este limitat, pe de altă parte. Doar acestea sunt două lucruri diferite. Sa ne explicăm.

„Condiția apariției rentei funciare, fără a fi totuși izvorul apariției acesteia — scrie d-l Bulgacov —, este aceea că pământul este limitat și posibilitatea monopolizării pământului ca caracter limitat al forțelor productive ale pământului și nevoia nelimitată crescândă pe care o are omul de a-l avea” (190). În loc de „caracter limitat al forțelor productive ale pământului”, trebuie spus: „caracterul limitat al pământului” (Caracterul limitat al forțelor productive ale pământului se reduce, după cum am mai aratat, la „caracterul limitat al nivelului respectiv al tehnicii, al stării respective a forțelor de producție”). În condițiile orânduirii capitaliste a societății caracterul limitat al pământului presupune într-adevăr monopolizarea pământului, dar a pământului ca obiect al economiei, iar nu ca obiect al dreptului de proprietate. Presupunerea cum că agricultura este organizată în mod capitalist include în mod necesar presupunerea că întregul pământ este ocupat de diferite gospodării particulare, dar nu include nicidecum presupunerea că întregul pământ se află în proprietatea particulară a acestor gospodări sau a altor persoane sau în proprietatea particulară, în general. Monopolul posesiunii pământului pe baza dreptului de proprietate și monopolul gospodăriei pe pământ sunt lucruri cu totul diferite nu numai din punct de vedere logic, ci și din punct de vedere istoric. Din punct de vedere logic ne putem foarte bine închipui o organizare pur capitalistă a agriculturii în care să lăsească cu totul proprietatea particulară asupra pământului, în care pământul să se afle în proprietatea statului sau a obștilor etc. Și într-adevăr, constatăm că în toate țările capitaliste dezvoltate, întregul pământ este ocupat de diferite gospodării particulare, dar aceste gospodării exploatează nu numai pământurile lor proprii, ci și pe cele ale proprietarilor particulari, și pe cele ale statului, și pe cele ale obștilor, arendate de ele (de pildă în Rusia, pe pământurile țărănești din obște în fruntea gospodăriilor particulare stau, după cum este știut, gospodăriile țărănești capitanești). Și nu în zadar Marx face chiar a

începutul analizei rentei observația cum că modul de producție capitalistă găsește (și și subordonează) cele mai variate forme de proprietate funciară, începând cu proprietatea de clan⁴⁷ și proprietatea feudală și terminând cu cea a obștilor țărănești.

Așa dar, faptul că pământul este limitat presupune în mod necesar numai monopolizarea exploatarei pământului (în condițiile dominației capitalismului). Se pune întrebarea care sunt urmările necesare ale acestei monopolizări în ceea ce privește problema rentei? Faptul că pământul este limitat duce la aceea că prețul cerealelor este determinat de condițiile de producție nu pe un pământ de calitate mijlocie, ci pe cultivarea pământului de o calitate mai proastă. Acest preț al cerealelor dă fermierului (= întreprinzător capitalist în agricultură) posibilitatea de a acoperi cheltuielile de producție și profitul mijlociu la capitalul său. Pe un pământ de calitate bună fermierul obține un profit suplimentar, care constituie tocmai *renta diferențială*. Cereșterea dacă există sau nu proprietate particulară asupra pământului n-are absolut nicio legătură cu problema formării rentei diferențiale, care este inevitabilă într-o agricultură capitalistă fie chiar și pe pământuri obștești, sau ale statului, sau pe pământuri care nu aparțin nimănui. În condițiile capitalismului, singura urmare a faptului că pământul este limitat este formarea rentei diferențiale de pe urma productivității diferite a cheltuielilor diferite de capital. D-l Bulgacov vede o a doua urmare în înălțarea în agricultură a liberei concurențe, atunci când spune că lipsa acestei libertăți împiedică capitalul agrar să participe la formarea profitului mijlociu. Aceasta este o vadită confuziune a problemei exploatarei pământului cu cea a dreptului de proprietate asupra pământului. Din faptul că pământul este limitat (independent de proprietatea particulară asupra pământului), în mod logic rezultă numai faptul că întregul pământ va fi ocupat de capitaliștii fermieri, dar nu rezultă nicio necesitate a unei înțelegere negând a libertății concurenței între acești fermieri. Caracterul limitat al pământului este un fenomen general, care se poate învecina cu orice agricultură capitalistă. Într-o înțelegere logică a confuziilor, acestor lucruri diferite este confirmată în mod concret și de istorie. Nu mai vedem de Anglia — acolo separarea proprietății funciare de gospodăria

agricolă este evidentă, libertatea concurenței dintre fermieri, este aproape deplină, transferarea în agricultură a capitalului format în comerț și industrie a avut și are loc pe o scară foarte largă. Dar *această proces de separare a proprietății funciare de gospodăria agricolă* are loc și în toate celelalte țări capitaliste (contrar părerii d-lui Bulgacov, care, urmând pe d-l Struve, încearcă în zadar să prezinte renta „engleză” drept ceva cu totul aparte) — numai ca această are loc sub cele mai diferite forme (arendă, ipotecă). Neobservând acest proces (asupra cărui Marx stăruie deosebit de mult), d-l Bulgacov, se poate spune, nu observă elementul * în toate țările europene, constatăm după desființarea iobăgiei născutarea caracterului feudal al proprietății funciare, libera circulație a proprietății funciare, transferarea capitalului comercial și industrial în agricultură, creșterea arendei și a datorniilor ipotecare. Și în Rusia, în ciuda faptului că există mai multe ramificații ale iobăgiei, constatăm după reformă o intensă cumpărare a pământurilor de către țărani, raznocinți și negustori, dezvoltarea arendarii pământurilor aparținând proprietarilor particulari, statului și obștilor etc. etc. Ce dovedesc toate aceste fenomene? Creșterea, în poziția monopolului proprietății funciare și în ciuda formelor înfrânte de varietate ale acestei proprietăți, a liberei concurențe în agricultură. În momentul de față, în toate țările capitaliste orice posesor de capital poate cu aceeași ușurință sau aproape cu aceeași ușurință să investească acest capital în agricultură (prin cumpărarea sau luarea în arendă a pământului), ca și în orice ramură a comerțului sau a industriei.

Obiectând împotriva teoriei rentei diferențiale formulate de Marx, d-l Bulgacov arată ca „toate aceste deosebiri (deosebiri în condițiile de producere a produselor agricole) sunt contradictorii, și se pot” (subliniat de noi) „într-un proces, — distanță, după cum a mai arătat și Rodbertus, poate fi paralizată prin fertilitate, iar fertilitatea diferită poate fi nivelată printr-o producție mai intensă pe terenurile cu fertilitate mai mare” (1, 81). Pacat numai că severul nostru savant uită ca Marx a relevat acest fapt și a știut să-l aprecieze într-un mod nu atât de unilateral. „E limpede — scrie Marx — că aceste două baze diferite ale rentei

diferențiale, fertilitatea și poziția” (terenurilor) „pot acționa în sens contrar. Un teren poate să aibă o poziție favorabilă și să fie foarte puțin fertil, și invers. Aceasta împrejurare este importantă, deoarece ea ne explică de ce la deselestire, într-o țară dată, trecerea poate să se facă atât de la un pământ mai bun la unul mai prost, cât și invers. În sfârșit, este limpede că progresul producției sociale în general acționează, pe de o parte, în sensul nivelării asupra poziției” (terenurilor) „ca baza a rentei diferențiale, creând piețe locale, creând poziție favorabilă prin construirea de căi de comunicație, iar pe de altă parte accentuează deosebirea în ceea ce privește poziția a terenurilor, atât prin separarea agriculturii de industrie, cât și prin formarea unor importante centre de producție, alături de reversul acestui fenomen — accentuarea izolării relative a satului” (relative Vereinsamung des Landes). („Das Kapital” III, 2, 190 *). Astfel, în timp ce d-l Bulgacov repetă cu un aer triumfător demult cunoscută indicație asupra posibilității anihilării reciproce a deosebirilor, Marx merge mai departe, punând problema transformării acestei posibilități în realitate, și arată că pe lângă influențele nivelatoare se observă și altele care duc la diferențiere. Rezultatul final al acestor influențe contradictorii constă, după cum știe oricine, în faptul că în toate țările și peste tot există imense deosebiri între terenuri în ceea ce privește fertilitatea și poziția lor. Obiecțiunea d-lui Bulgacov nu dovedește decât că el nu aprofundează deloc observațiile sale.

Noțiunea ultimă, celei mai puțin productive cheltuieli de muncă și de capital — continuă să obiecteze d-l Bulgacov — „este folosită Jeopotriva de necriticul atât de Ricardo cât și de Marx. Nu este greu de vădit ce element de arbitrarie se introduce prin această noțiune — să zicem că pentru pământ se cheltuiește 10 a din capital, fiecare a fiind de o productivitate descrescândă, produsul general al solului este exprimat prin A. Este evident că productivitatea muncii a fiecăruia a va fi de 1/10, și dacă vom considera întregul capital ca un tot întreg, atunci prețului va fi egalat tocmai de această productivitate mai mică” (1, 82). Este evident — vom spune noi — că din cauza razelor sale pompoase despre „caracterul limitat al forțelor productive

* — expresie dintr-o fabulă a lui Crăciun, care vrea să spună că nu se observă niciun element al

Nota Trad.

* — „Capitalul”, vol III, partea a 2-a, pag. 190¹⁰ — Nota Red.

ale pământului", d-lui Bulgacov i-a scăpat un *amănunt*: faptul că pământul este limitat. Acest caracter limitat, absolut independent de orice fel de *proprietate* asupra pământului, creează un anumit monopol, și anume: întrucât pământul este în întregime ocupat de fermieri, întrucât cîrerea de cereale se referă la toate cerealele, produse pe întregul pământ, inclusiv pe terenurile cele mai proaste și cele mai îndepărtate de piață, — este limpede că prețul de realezilor este determinat de prețul de producție pe terenurile cele mai proaste (sau de prețul de producție în condițiile ultimei, celei mai puțin productive cheltuiuri de capital). „Productivitatea mijloace” a d-lui Bulgacov este un simplu exercițiu de aritmetica, deoarece formarea reală a acestor medii este împiedecată de faptul că pământul este limitat. Pentru ca să se formeze această „productivitate mijlocie” și să determine prin sine prețurile, este necesar ca fiecare capitalist nu numai să poată, în genere, investi un capital în agricultură (în această măsură există în agricultură, după cum am mai spus, libertatea concurenței), ci și ca fiecare capitalist să poată oricînd — peste numărul existent al întreprinderilor agricole — să întemeieze o *nouă* întreprindere agricolă. Dacă ar fi așa, atunci între agricultură și industrie n’ar exista nicio deosebire, atunci nu ar putea lua naștere niciun fel de rentă. Dar tocmai faptul că pământul este limitat face ca acest lucru să nu fie așa.

Sa mergem mai departe. Până acum am făcut raționamente lăsînd cu totul la o parte problema proprietății asupra pământului, am văzut că acest procedeu este obligatoriu atît din considerente de ordin logic, cît și în virtutea datelor istorice, care dovedesc că agricultura capitalistă apare și se dezvoltă în condițiile oricăror forme de posesiune a pământului. Sa introducem acum această nouă condiție. Sa presupunem că întregul pământ se află în proprietate privată. Cum se va reflecta acest lucru asupra rentei? Renta diferențială va fi luată de proprietarul funciar dela fermier pe baza dreptului său de proprietate, dat fiind că renta diferențială reprezintă un surplus de profit la profitul normal, mijlociu la capital, și dat fiind că în agricultură libertatea de concurență în sensul liberății

de a investi capital în economia rurală există (respectiv „este creată de dezvoltarea capitalistă”), proprietarul funciar va găsi întotdeauna un fermier care să se mulțumească cu profitul mijlociu și să-i cedeze lui, proprietarului, funciar, supraprofitul. Proprietatea privată asupra pământului nu creează renta diferențială, ci doar o face să treacă din mîinile fermierului în mîinile proprietarului funciar. Oare influența proprietății private asupra pământului se limitează numai la aceasta? Se poate oare presupune că proprietarul funciar va permite fermierului să exploateze în *mod gratuit* pământul de cea mai proastă calitate și cu cea mai proastă poziție care da numai un profit mijlociu la capital? Desigur că nu. Proprietatea funciară este un monopol, și pe baza acestui monopol proprietarul funciar va cere fermierului plată și pentru acest pământ. Aceasta plată va fi *renta absolută*, care nu are nicio legătură cu productivitatea diferită a diferitelor investiții de capital și care rezultă din *proprietatea privată asupra pământului*. Acuzînd pe Marx de interpretare arbitrară într-un dublu sens a lui și aceluiași monopol, d-l Bulgacov nu și-a dat osteneala să reflecteze asupra faptului că avem într’adevăr de-a face cu un dublu monopol: în primul rînd avem monopolul exploatarei (capitaliste) a pământului. Acest monopol rezultă din faptul că pământul este limitat, ceea ce face ca el să fie necesar în orice societate capitalistă. Acest monopol face ca prețul grînelor să fie determinat de condițiile de producție pe pământurile cele mai proaste, plus profitul suplimentar, adus de investițiile de capital în pământurile cele mai bune sau de investiții mai productive de capital formînd renta diferențială. Aceasta rentă apare absolut independent de proprietatea privată asupra pământului, care nu face decât să dea posibilitatea proprietarului funciar de a o lua fermierului. În al doilea rînd există monopolul proprietății private asupra pământului. Nici din punct de vedere logic, nici din punct de vedere istoric acest monopol nu este rezolvat în mod îndoielnic ** de cel precedent. Acest monopol nu este cîtăuși de puțin necesar societății capitaliste și organizării capitaliste a agriculturii. Pe de o parte, putem foarte bine

* — Sau — *Noți* Trad.

** E puțin probabil să fie necesar să amintim cititorului că, avînd aici de-a face cu teoria generală a rentei și a organizării capitaliste a agriculturii, nu ne referim la fapte ca vechimea și absolutizarea proprietății private asupra pământului, ca subminarea progresivă de concurență de peste Ocean a unor forme de monopol indicată de noi, iar în parte și a ambelor în formele

vații pentru a caracteriza acest produs al „ultimei, celei mai puțin productive cheltuiuri” de „muncă” proiesora a „Noua” teorie a rentei este construită după veciea rețetă: „mai intrat în horă, trebuie să joci”. Dacă există libertatea concurenței, — atunci nu trebuie să existe absolut niciun fel de „îngrădiri” ale ei (deși o asemenea libertate absolută a concurenței n’a existat nicăieri și niciodată) Dacă există monopol, — s’a sfârșit cu toate. Prin urmare, renta nu provine cătuși de puțin din plusvaloare și nici măcar din produsul agricol, ea provine din produsul muncii neagricole este pur și simplu un tribut, un impozit, ceva ce se scade din întreaga producție socială, o cambie a proprietarului funciar. „Capitalul agrar cu al său profit și muncă agricolă agricultura în general, ca domeniu de investiții de muncă și capital, constituie, așa dar, în imperiul capital-ist un stat în statu” toate (sic!) definițiile capitalului, plusvalorii, salariului și valorii în general aplicate la agricultura devenind simple ficțiuni” (I, 99).

Așa. Așa. De acum totul este limpede: atât capitaliștii, cât și muncitorii din agricultură nu sunt decât simple ficțiuni. Dar dacă se întâmplă ca d-l Bulgacov să o ia razna uneori el raționează totuși destul de chibzuit. Patrușprezece pagini mai departe citim: „Producerea produselor agricole costă societatea o anumită cantitate de muncă, această este valoarea lor” Foarte bine. Prin urmare, cel puțin „definițiile” valorii nu sunt tocmai ficțiuni. Mai departe: „Dacă producția este organizată în mod capitalist, și în fruntea producției se află capitalul, atunci prețul grânelor va fi stabilit după prețul de producție, adică calcularea productivității investiției respective de muncă și de capital se va face în funcție de productivitatea socială mijlocie”. Minunat! Prin urmare, nici „definițiile” capitalului, plusvalorii și salariului nu sunt tocmai ficțiuni. Prin urmare, există și libertatea concurenței (deși nu absolută), căci fără trecea capitalului din agricultura în industrie și invers ar fi imposibilă a „calcularea productivității în funcție de productivitatea socială mijlocie”. Mai departe: „Datorită însă monopolului asupra pământului, prețul se ridică peste valoarea până la limitele îngadute de condițiile pieței”. Splendid! Numai că unde a mai văzut d-l Bulgacov ca tributul „impozit, cambie etc.” să depindă de condițiile pieței? Dacă

datorită monopolului, prețul se ridică până la limitele permise de condițiile pieței, atunci toată deosebirea dintre „noua” și „vechea” teorie a rentei constă în aceea că autorul care a mers pe un „drum propriu” nu a înțeles, pe de o parte, deosebirea dintre influența faptului că pământul este limitat și influența faptului că pământul este proprietate privată, iar pe de alta parte, legătura dintre noțiunea de „monopol” și noțiunea de „ultima, cea mai puțin productive” investiție de muncă și capital”. Și să te mai miri că după aceasta, șapte pagini mai departe (I, 120), d-l Bulgacov a uitat deja cu totul de teoria „sa” și face raționamente cu privire la „modul de împărțire a acestui produs (agricol) între proprietarul funciar, fermierul capital-ist și muncitorii agricoli”? Final strălucit al unei critici strălucite! Minunat rezultat al non teoriei bulgacoviste a rentei, care de acum îmbogățește știința economiei politice!

III

MAȘINILE ÎN AGRICULTURĂ

Să trecem acum la „minunata”, după părerea d-lui Bulgacov, lucrare a lui Hertz (Die agrarischen Fragen im Verhältniss zum Sozialismus. Wien, 1899”. Traducerea rusă a lui A. Hunschi, Petersburg 1900) De altfel vom înveți că un anumit timp sa analizăm laolaltă argumentele identice ale ambilor scriitori.

Pentru „criticii” problema mașinilor în agricultură și, în stransa legatură cu ea, problema marii și mici producții în agricultură constituie, în mod deosebit de frecvent, un pretext pentru „înfrimarea” marxismului. Mai jos vom analiza amănunțit unele date detaliate citate de ei, dar până atunci vom analiza considerațiile generale — cu privire la acest subiect. Criticii consacra pagini întregi unor raționamente dintre cele mai amănunțite pe tema că în agricultură folosirea mașinilor întâmpina mai multe dificultăți decât în industrie și că pentru acest motiv ele sunt folosite mai puțin și au o însemnatate mai mică. Toate acestea sunt incontestabile și au fost arătate absolut precis, de pildă, de același Kautsky, al cărui nume doar nu aduce pe

* Un stat în stat — Nota Trad.

* Problemele agrare în legătura lor cu socialismul” Viena, 1899, — Nota Trad.

d-nii Bulgacov, Hertz și Cernov într-o stare vecina cu nebunia. Dar acest lucru incontestabil nu infirmă cătuși de puțin faptul că folosirea mașinilor se dezvoltă rapid și în agricultură, exercitând asupra ei o puternică acțiune transformatoare. Criticii pot numai să se „eschiveze” dela a ceasta concluzie inevitabilă prin intermediul unor rațiuni mente profunde de felul acestuia: „...Agricultura se caracterizează prin dominația naturii în procesul de producție prin faptul că voința omului nu este liberă” (Bulgacov, I, 43)... „în locul muncii nesigure și neprecise a omului, ea (mașina din industrie) „execută cu o precizie matematică atât operațiuni micrometrice, cât și lucrări de proporții urașe. Mașina nu poate face nimic asemenea” (?) ca și vorba de producția produselor agricole, deoarece până în prezent acest instrument de muncă se află nu în mâinile omului, ci în mâinile naturii-mame. Aceasta nu este o metaforă” (ibid.). Într-adevăr, aceasta nu este o metaforă, ci pur și simplu o frază lipsită de conținut, căci oricine știe că plugul cu aburi, semănătoarea în rânduri, batoza etc. fac ca muncă să devină mai „sigură și precisă”, și, prin urmare, a spune „nimic asemenea” înseamnă a spune prostie. Este tot așa ca și cum ai spune ca mașina în agricultură „nu poate, în nicio măsură (sic!) să revoluționeze producția” (Bulgacov, I, 43-44; el citează specialiști în construcția de mașini agricole, care, înșă, vorbesc numai de deosebirea relativă dintre mașinile agricole și mașinile industriale sau ca „mașina nu numai că nu poate aici să transforme pe muncitor într-o anexă a sa (?), dar ca acestu muncitor îi rămâne ca și înainte rolul de conducător al procesului.” (44) de pilda, rolul celui care alimentează batoza cu snopi ?

Invocând pe Stumpfe și Kutzleba (care au scris despre capacitatea micu gospodării de a concura cu cea mare d-l Bulgacov caută, în opoziție cu concluziile specialiștilor în construcția de mașini agricole și în economia agrară (Fähling, Perels), să minimalizeze superioritatea plugului cu aburi, aducând, totodată, argumente de felul celui al posibilitatea arăturii prin mijloace mecanice acționale de

aburi cere un sol special* și „terenuri extrem de vaste” (după părerea d-lui Bulgacov, acesta este un argument nu împotriva micu gospodării, ci împotriva plugului cu aburi¹⁾, că la o brazda adâncă de 12 joli munca cu vitele este mai ieftină decât munca mașinilor cu aburi etc. Cu astfel de argumente se pot umple tomuri întregi, neînfirmând prin aceasta cătuși de puțin nici faptul că plugul cu aburi a creat posibilitatea efectuării unei arături extrem de adânci (mai adânci chiar de 12 joli), nici faptul că folosirea lui s-a extins cu repeziune. În Anglia în 1867 el era folosit numai pe 135 de domenii, iar în 1871 s'au folosit deja peste 2.000 de pluguri cu aburi (Kautsky). În Germania, între 1882 și 1895, numărul gospodăriilor care foloseau pluguri cu aburi s'a ridicat dela 836 la 1.696.

În problema mașinilor agricole, d-l Bulgacov citează în repetate rânduri pe Fr. Bensing, prezentându-l ca „autor al unei monografii speciale despre mașinile agricole” (I, 44). Am comit o mare nedreptate dacă nu am releva și în cazul de față felul cum citează d-l Bulgacov și cum însuși martorii citați de el îl combat.

Afirmând că „construcția” lui Marx cu privire la creșterea mai rapidă a capitalului constant în comparație cu capitalul variabil nu este aplicabilă la agricultură, d-l Bulgacov se referă la necesitatea de a cheltui, din ce în ce mai multă forță de muncă pe măsură creșterii productivității agriculturii și citează, între altele, calculul lui Bensing: „În diferitele sisteme de gospodărie nevoile generale de muncă omenească se exprimă astfel în gospodăriile bazate pe asolament trienal — 712 z e de muncă, în gospodăriile bazate pe asolament Norfolk — alternarea culturilor — 1.615 zile de muncă, în gospodăriile bazate pe alternarea culturilor și cu o producție considerabilă de sfeclă — 3.179 de zile de muncă” pentru 60 de hectare (Franz Bensing „Der Einfluss der landwirtschaftlichen Maschinen auf Volks- und Privatwirtschaft”. Breslau, 1897, S. 12** Bulgacov, I, 32). Pacat numai că prin acest calcul Bensing vrea să demonstreze tocmai rolul crescând al mașinilor

* Hertz „...că dacă ar fi vorba de o muncă deosebit de tristă care semăna cu arătura, atunci și în domeniul absolut” (S. 66, traducerea nr. 36). Așa în orice caz, și la plugul cu aburi este superior celui cu tracțiune animală. Aceasta este tocmai ceea ce numim a forța o țară dezechilibrată.

** Influența mașinilor agricole asupra gospodăriilor agricole de stat și particulare” Breslau, 1907 pag. 42. — Nota Trad.

aplicând aceste cifre la întreaga agricultură, Bensing ajunge la concluzia că numărul existent de muncitori agricoli ar fi suficient numai pentru cultivarea pământului, după sistemul asolamentului trienal și că, prin urmare, introducerea alternării culturilor ar fi, în general, dacă nu s'ar folosi mașinile, imposibilă. Deoarece se știe că în condițiile dominației vechiului asolament trienal mașinile nu erau aproape deloc folosite, calculul lui Bensing dovedește contrariul celor ce vrea să dovedească d-l Bulgacov, și anume: acest calcul dovedește că creșterea productivității agriculturii trebuia în mod necesar să se producă paralel cu creșterea mai rapidă a capitalului constant față de cel variabil.

Altă dată, afirmând că „există o deosebire radicală (sic!) între rolul mașinii în industria prelucrătoare și în agricultură”, d-l Bulgacov citează următoarele cuvinte ale lui Bensing: „mașinile agricole nu sunt în stare să sporească nelimitat producția, ca cele industriale” (I, 44). Și din nou d-l Bulgacov are ghinion. Bensing releva această deosebire, deloc „radicală”, dintre mașinile agricole și cele industriale la începutul capitoului VI, care este intitulat „Influența mașinilor agricole asupra venitului global”. Analizând în mod amănunțit pentru fiecare fel de mașină în parte datele literaturii agricole speciale, și îndeosebi ale anchetei făcute de el, Bensing ajunge la următoarea concluzie generală: câștigul global crește la folosirea plugului cu aburi cu 10%, la folosirea semănătoarei în rânduri — cu 10%, la folosirea hatozei — cu 15%; în afară de acestea, semănătoarea în rânduri economisește 20% din semințe și numai la folosirea mașinilor pentru recoltarea cartofilor se observă o reducere a câștigului global cu 5%. Afirmăția d-lui Bulgacov după care: „în orice caz, plugul cu aburi este singura mașină agricolă în favoarea căreia pot fi aduse anumite considerente de ordin tehnic” (I, 47-48) este în orice caz infirmată de același Bensing la care se referă imprudentul d-l Bulgacov.

Pentru a da o imagine cât mai precisă și mai încheată a însemnătății folosirii mașinilor în agricultură, Bensing face o serie de calcule foarte amănunțite cu privire la rezultatele gospodăriei fără mașini, cu folosirea unei singure mașini, a doua mașini etc. și, în sfârșit, a tuturor mașinilor mai importante, inclusiv plugul cu aburi și caile ferate

destinate transportării produselor agricole (Feldbahnen). Se constată că în condițiile inexistenței mașinilor, câștigul global = 69 040 de mărci, cheltuielile = 68 615 mărci, venitul net = 425 de mărci sau câte 1,37 mărci la hectar, pe când în condițiile folosirii tuturor mașinilor mai importante venitul global = 81 078 de mărci, cheltuielile 62 551,5 mărci, venitul net = 18 526,5 mărci, adică câte 59,76 de mărci la hectar, adică de mai bine de patruzeci de ori mai mult. Și aceasta este influența numai a mașinilor, deoarece se presupune că sistemul de gospodărire rămâne neschimbat! Că folosirea mașinilor este însoțită, așa cum arată aceleași calcule ale lui Bensing, de o creștere uriașă a capitalului constant și de *mușorirea* capitalului variabil (adică a capitalului cheltuit pentru forță de muncă și a însuși numărului muncitorilor), acest lucru este delăsine înțeles. Într-un cuvânt, lucrarea lui Bensing combate în total pe d-l Bulgacov și demonstrează atât superioritatea mării gospodării în agricultură, cât și faptul că pentru aceasta din urmă legea creșterii capitalului constant pe seama celui variabil este valabilă.

Un singur lucru aproprie pe d-l Bulgacov de Bensing: faptul că Bensing se situează pe o poziție pur burgheză, nu înțelege deloc contradicțiile inerente capitalismului și include cu semnatate ochii la plătirea muncitorilor de către mașini etc. Despre Marx acest moderat și conștiințios elev al profesorilor germani vorbește cu aceeași ură ca și d-l Bulgacov. Numai că Bensing este mai consecvent: el denumește pe Marx „adversar al mașinilor” în general, și în agricultură și în industrie, deoarece, clipurile, Marx „denaturează faptele”, vorbind de însemnătatea mășinilor, a mașinilor asupra muncitorilor și dînd pe seama mașinilor toate nenorocirile (Bensing I c. 5, § 4, 11 *). Atitudinea d-lui Bulgacov față de Bensing ne arată încă și încă odată ce anume imprimată dela savanții burghezi d-nii „critici” și la ce se uită printre degete.

Ce fel de „critică” face Hertz se vede îndeajuns din următorul exemplu: la pag. 149 (trad. rusă) el acuză pe Kautsky de „procedee de foileton” și la pag. 150 „combate” afirmația cu privire la superioritatea mării producției cercece privește folosirea mașinilor prin următoarele ar-

gumente: 1. prin intermediul cooperativelor cumpărarea de mașini este accesibilă și micilor gospodării. Acest lucru, vedeți d. v., desminte faptul că folosirea mașinilor în marile gospodării este mai răspândită! Cui sunt mai accesibile binefacerile unirii în cooperative, despre aceasta vom discuta cu Hertz în mod deosebit într'un al doilea studiu. 2. David a arătat în „Sozialistische Monatshefte” (V, 2) că folosirea mașinilor în micile gospodării este „larg răspândită” și se dezvoltă puternic „că și semănătoarea în rânduri este des (sic!) întâlnită chiar și în gospodării foarte mici. Același lucru se petrece și cu mașinile de cos și cu celelalte mașini” (S 63, pag 151, trad. rusă). Iar dacă cititorul se va adresa articolușului lui David, el va constata că acesta ia cifrele absolute cu privire la numărul gospodăriilor care foloseau mașina, și nu raportul procentual al acestor gospodării față de numărul total al gospodăriilor din grupa dată (cum face, bine înțeles Kautsky).

Să comparăm aceste cifre referitoare la întreaga Germania pe anul 1895 ***

Grupuri de gospodării	Total gospodării	Dintre acestea foloseau mașini			
		Seamănători	%	Semănători în rânduri	%
Sub 2 ha	3.230.567	274	0,01	14.733	0,45
2 - 5 „	1.010.315	551	0,05	15.035	1,50
5 - 20 „	998.874	5.252	0,53	48.751	4,88
20 - 100 „	281.767	12.341	4,39	49.852	17,69
100 și mai multe ha.	23.061	14.563	53,14	14.560	57,33
Total	5.530.517	20.675	0,39	140.730	2,54

Nu-i așa că aceasta confirmă cuvintele lui David și Hertz, că secerătorile și cositorile se întâlnesc „des” chiar și în gospodăriile foarte mici? Și dacă Hertz trage „con-

cluzia” că „din punct de vedere statistic afirmația lui Kautsky nu rezistă deloc criticii”, apoi la cine constatăm în realitate metode cu adevărat foiletoniste?

Trebuie relevat că o curiozitate faptul că, negând superioritatea marii gospodării în ceea ce privește folosirea mașinilor, negând munca excesivă, determinată de acest fapt, și consumul insuficient în mica gospodărie, „criticii” se combat fără cruțare pe ei înșiși atunci când sunt nevoiți să se refere la starea de lucruri reală (și când uită de „principala” lor „sarcină” — combaterea marxismului „ortodox”), „Marea gospodărie” — spune, de pildă, d-l Bulgacov în vol II al cărții sale (pag 115) — lucrează în totdeauna cu investiții mai mari decât cea mică, și de aceea, în mod firesc, dă preferință factorilor mecanici ai producției în raport cu forța vie de muncă! Că, în calitate de „critic”, d-l Bulgacov, ca și d-nii Struve și Tugan-Baranovskii, înclină spre economia vulgară, opunând „factorii” mecanici ai „producției” celor vii, — acest lucru, într-adevăr, este pe deplin „firesc”. Dar a fost firesc oare faptul că el a negat cu atâta lipsă de prudență superioritatea marii gospodării?

În ceea ce privește concentrarea în producția agricolă, d-l Bulgacov nu are altă expresie decât „legea mistică a concentrării” etc. Dar iată că e nevoit să aibă de-a-face cu datele engleze, și se constată că tendința de concentrare a fermelor a existat din deceniul al 6-lea până către 1880. „Micile gospodării, bazate pe consum propriu — serie d-l Bulgacov —, se uneau în gospodării mai mari. Această consolidare a terenurilor nu apare câtăuși de puțin ca rezultat al luptei dintre marea și mica producție(2), ci ca tendință conștientă (1) a landlorilor de a spori renta lor prin reunirea mai multor gospodării mici care plateau o rentă foarte scăzută, într-o gospodărie mare care poate plăti o rentă mai mare” (I, 239). Înțelegi, cititorule, nu lupta între gospodăria mare și cea mică, ci înălțarea celei de a doua, ca fiind mai puțin rentabilă, de cele prime! Dacă gospodăria este organizată pe baze capitaliste, atunci, indiscutabil, în anumite limite, marea gospodărie capitalistă are avantaje neîndoielnice față de mica gospodărie capitalistă (I, 239-240). Dacă acest lucru este indiscutabil, atunci de ce face și de ce a făcut atâta zarvă d-l Bulgacov (în „Nacealo”) împotriva lui Kautsky, care-și începe capi-

• „Revista socialistă lunară” — Nota Trad.
 • În cartea lui David „Socialismul și agricultura” (Petersburg, 1900) p. 104 se vede practica greșită (p. 129) în ceea ce privește calculul.
 • „Stat. d. D. R.” II 2 Bd., S. 36.

total privitor la marea și mica producție (în „Problema agrară”) declarând: „Cu cât agricultura devine mai capitalistă, cu atât se dezvoltă mai mult deosebirea calitativă în ceea ce privește tehnica dintre marea și mica producție”?

Dar nu numai perioada de înflorire a agriculturii în Anglia, dar și perioada de criză duce la concluzii nefavorabile pentru mica gospodărie. Rapoartele comisiilor referitoare la ultimii ani „afirma cu o insistență extraordinară faptul că cele mai grele urmări ale crizei le au avut de suportat tocmai micii gospodari” (I, 311). „Casele acestora se spune într-un raport despre micii proprietari, — sunt mai proaste decât cottage-urile muncitorilor. Munca tuturor acestora este extrem de grea și de durată mai lungă decât a muncitorilor; mulți dintre ei spun că nu au o situație materială atât de avantajoasă ca a muncitorilor, că ei trăiesc nu așa de bine și că rar mănâncă carne proaspătă”. „Impovărați de ipotecă, yeoman-ii au pierit prima” (I, 316). „Ei fac economie la toate, așa cum numai puținii muncitori fac”. „Micii fermieri o mai scot la capăt atâta timp cât se bucură de munca neplătită a membrilor familiei”. „Că viața micului fermier este infinit mai grea de cât a muncitorului, aproape că nici nu e nevoie să mai subliniem” (I, 320-321). Am citat aceste fragmente, pentru ca cititorul să-și poată face o idee despre justițea următoarei concluzii a d-lui Bulgacov: „Crunta ruinare a gospodăriilor care s-au menținut până în epoca crizei agrare arată numai (!!) ca în asemenea cazuri micii producători pier mai rapid decât marii producători — și nu numai mult (sic!)”. A trage de aici vreo concluzie generală cu privire la viabilitatea lor economică generală este absolut cu neputință, deoarece în această perioadă întreaga agricultură engleză s-a dovedit a fi într-o stare de saracenie” (I, 333). Frumos, nu-i așa? Și d-l Bulgacov, în capitolul cu privire la condițiile generale ale dezvoltării gospodăriei țărănești chiar generalizează acest mod minunat de a raționa „Scăderea subită a prețurilor are repercusiuni grele asupra tuturor formelor (tuturor formelor?) de producție, dar producția țărănească, dispunând de un capital foarte neînsemnat, este, firește, mai puțin stabilă decât marea producție (ceace nu atinge câtă de puțin problema viabilității generale)” (II, 247). Așa dar, în societatea capitalistă gos-

podărnile care dispun de un capital foarte însemnat sunt mai puțin stabile, dar aceasta nu atinge viabilitatea lor „generală”!

Lucrurile nu stau mai bine în ceea ce privește consecvența raționamentului nici la d-l Hertz El „combat” (prin metodele caracterizate mai sus) pe Kautsky, dar, atunci când vine vorba de America, el recunoaște superioritatea gospodăriilor ei mai mari, care permit „a trăi măsura mult mai largă folosirea mașinilor, ceea ce nu permite gospodăria noastră parcelară” (S. 36, tr. 93); el recunoaște că „țărănul european gospodărește adesea, folosind metode de producție permiate, rutinare, spelându-se (robolind) pentru o bucată de pâine ca și muncitorul, iară a nașii spre mai bine” (ibid.) Hertz recunoaște și că „în general, „mica producție folosește relativ mai multă muncă decât cea mare” (S. 74 trad. rusă 177), el ar putea împărții cu succes d-lui Bulgacov date cu privire la sporierea recoltelor ca: urmare a introducerii plugului cu aburi (S. 67-68, trad. rusă 162—163) etc.

Este firesc ca paralel cu nestatornicia criticilor noștri în ceea ce privește conceptele lor teoretice asupra însemnății mașinilor să întâlnim la ei repetarea neputnică a concluziilor net reacionare ale proprietarilor funcari adversari ai mașinismului. Hertz, ce drept, este încă foarte nehotărât în ceea ce privește acest punct dificil, vorbind de „greutățile” pe care le pune agricultura în calea introducerii mașinilor, el face următoarea remarcă: „Există părerea că iarna rămâne atât timp liber, neat treieratul, că mâna este mai avantajoasă” (S. 65, trad. rusă 156-157). Hertz este inclinat, se vede, să conchidă de aici o logică care îl caracterizează ca acest fapt este nu împotriva miciei producții, nu împotriva pierderii capitalului în calea introducerii mașinilor, ci împotriva mașinilor! În schimb, d-l Bulgacov nu degeaba mustră pe Hertz de faptul că acesta este „prea legat de parșivul partidului său” (II, 287). Profesorul rus este, desigur, mai prus de asemenea „legături” înșoțitoare și declară cu mâhnire: „Sunt destul de liber de prejudecata atât de răspândită, în special în literatura marxistă, potrivit căreia trebuie să vezi progresul în orice mașină” (II, 48). Din nefericire, elanul de gândire din acest raționament splendid nu corespunde deloc concluzii concrete „Lipsind pe mulți și mulți muncitori de

ocupație pe timpul iernii — serie d-l Bulgacov —, batoza cu aburi a constituit, indiscutabil, un rău considerabil pentru muncitori, rău necompensat de avantajele tehnice*. Acest lucru îl indică, printre altele, Holtz, care formulează chiar un deziderat utopic* (II, 103), anume dezideratul de a limita folosirea batozei, îndeosebi a celei cu aburi, „în scopul de a îmbunătăți situația muncitorilor agricoli — adaugă Holtz —, precum și pentru reducerea emigrării și migrării” (prin migrare, Holtz are probabil, în vedere, adăugăm dela noi, stramutarea la oraș).

Amintim cititorilor că tocmai această idee a lui Holtz a relevat-o în a sa „Problema agrară” și Kautsky. Nu este lipsit de interes să comparăm atitudinea față de această problemă concretă de economie (însemnătatea mașinilor) și de politică (nu e cazul să limităm folosirea lor?) a ortodoxului îngust, cufundat în prejudecăți marxiste, cu cea a criticului modern, care și-a însușit minunat întregul spirit al „criticismului”.

Kautsky spune („Agrarfrage” **, S. 41) că Holtz atribuie batozei o deosebit de „dăunătoare influență” — ea rapete muncitorilor agricoli principala lor ocupație de iarnă, îi alungă la oraș, accentuează despopularea satelor. Și Holtz propune să se limiteze folosirea batozei, propune — adaugă Kautsky — „în aparență, în interesul muncitorilor agricoli, în realitate, însă, în interesul moșierilor, pentru care”, cum spune însuși Holtz, „paguba provenită din aceasta lătmare va fi cu prisosință compensată — dacă nu imediat cel puțin pe viitor — prin sporirea numărului brațelor de muncă pentru perioada de vară”. „Din fericire”, continuă Kautsky —, această bunăvoință conservatoare față de muncitori nu este altceva decât o utopie reacționară. Batoza este prea avantajoasă «imediat», pentru ca moșierii să poată renunța la folosirea ei pentru un profit «în viitor». Și deaceia batoza „și va continua munca ei revoluționară”, ea va alunga pe muncitorii agricoli la oraș, devenind astfel un puternic instrument, pe de o parte, pentru sporirea salariilor la sat, iar pe de alta parte, pentru dezvoltarea construcției de mașini agricole“.

Atitudinea d-lui Bulgacov față de modul în care pune problema un social democrat și un proprietar funciar este caracteristică în cel mai înalt grad — ea este o mica mostră de poziție între partidul proletariatului și partidul burgheziei, poziție pe care a ocupat-o în general întreaga „critică” modernă. Criticul, se înțelege, nu este așa de marginit și de amator de șaloane încât să se situeze pe poziția luptei de clasă și a revoluționarizării tuturor relațiilor sociale de către capitalism. Dar, pe de alta parte, deși criticul nostru „a devenit mai deștept”, totuși amintirea timpurilor când era „tânăr și prost” și împărțea prejudecățile marxismului nu-i permite să adopte în întregime programul noului său tovarăș, proprietarul funciar, care, pornind dela raul pe care îl constituie mașina „pentru întreaga agricultură”, ajunge în mod cu totul rezonabil și consecvent la formularea doleanței: să se interzică! Și bunul nostru critic se vede în situația magarului lui Buridan, între două capete: pe de o parte, el a pierdut orice simț a dreptei de clasă și acum este în stare să vorbească de raul pe care-l constituie mașina pentru „întreaga agricultură”, uitând că întreaga agricultură contemporană este condusă în primu, rând de întreprinzători, care nu se gândește decât la profitul lor, el a uitat până într’atât „anul tinereții”, când era marxist, încât ajunge să puna întrebarea cât se poate de absurdă dacă avantajele tehnice ale mașinii „recompensează” acțiunea lor dăunătoare asupra muncitorilor (dar aceasta acțiune dăunătoare o exercită nu numai batoza cu aburi, ci și plugul cu aburi, și cositoarea, și mașina pentru cu rătat semințe și altele). El nu observă nici măcar că în fond proprietarul funciar nu urmărește decât o mai profundă aservire a muncitorilor, atât iarna cât și vara. Dar, pe de alta parte, el își amintește vag învechita prejudecată „dogmatică” că interzicerea mașinilor este o utopie. Bătuț d-l Bulgacov, va reuși el oare să iasă din această neplăcută situație?

Este interesant de relevat că, încrezând în răspateri să minimalizeze însemnătatea mașinilor agricole, invocând chiar și „legea fertilității descrescânde a solului”, criticul nostru au uitat (sau intenționat n-au voit) să amintească de noua revoluție tehnică în agricultură pe care o pregătește electrotehnica. Dimpotrivă, Kautsky, care, după părerea mai mult decât nejustă a d-lui P. Maslov, „a făcut

* Comp. vol. I, pag. 81 — Batoza cu aburi afectează principalmente lucrările din perioada de iarnă și iată această sarcină în creșterea pierderii muncii în timpul acesteia, pentru întreaga (și nu numai) agricultură este de aceea mai mult decât îndreptățită. Cu acest fapt vom mai avea de-a face! ** „Problema agrară” — V. I. Lenin.

o greșală esențială, nedefinind deloc în ce direcție se desfășoară dezvoltarea lorțelor de producție în agricultură" („Izini", 1901, nr. 3, pag. 171). Kautsky a subliniat încă în 1899 („Agrarfrage") însemnătatea electricității în agricultură. În momentul de față indiciile viitoarei revoluții tehnice se conturează cu mai multă claritate. Se fac încercări pentru a demonstra din punct de vedere teoretic însemnătatea electrotehnicii în agricultură (vezi Dr. Otto Pringsheim: „Landwirtschaftliche Manufaktur und elektrische Landwirtschaft", Brauns Archiv, XV, 1900, S. 406-418, și articolul lui K. Kautsky din „Neue Zeit" ** XIX, 1, 1900-1901, nr. 18, „Die Elektrizität in der Landwirtschaft" **), se aud glasurile moșierilor practicieni, care descriu experiența lor în ceceaze privește folosirea electricității (Pringsheim citează cartea lui Adolf Seifergeld, care vorbește despre experiența făcută cu gospodăria sa), care vad în electricitate un mijloc de a face ca agricultura să devină din nou rentabilă și care chiamă guvernul și pe moșieri să construiască instalații centrale de forță și să organizeze producția în masă a energiei electrice pentru gospodării agricole (în Königsberg a apărut anul trecut o carte a lui P. Mack, moșier din Prusia orientală, intitulată „Der Aufschwung unseres Landwirtschaftsbetriebes durch Verbilligung der Produktionskosten Eine Untersuchung über den Dienst, den Maschinenteknik und Elektrizität der Landwirtschaft bieten" ***).

Pringsheim face remarcă foarte justă, după părerea noastră, ca agricultura modernă — prin nivelul general al tehnicii sale și, poate, și al economiei — se apropie cel mai mult de stadiul de dezvoltare a industriei, denumit de Marx „manifacatură". Precumpănirea muncii manuale și a cooperărilor simple, folosirea sporadică a mașinilor, proporțiile relativ mici ale producției (dacă judecăm, de pildă, după suma produselor vândute anual de o întreprindere), proporțiile relativ mici, în majoritatea cazurilor, ale prețelor, legătura dintre marea producție și cea mică (aceasta din urmă, la fel ca și meșteșugarii în relațiile lor cu marea

patron de manufactură, furnizând forță de muncă celei dintâi, sau cea dintâi cumpărând „semifabricatele" celei de a doua, de pildă, proprietarii de mari gospodării cumpărând sfeclă, vite etc. dela cei cu gospodării mici), — toate aceste caracteristici arată într-adevăr că agricultura nu a atins încă treapta unei adevărate „mari industrii mecanizate" în sensul spuselor lui Marx. În agricultura încă nu există un „sistem de mașini" legate într'un singur mecanism de producție.

Nu trebuie, desigur, să exagerăm această comparație pe de o parte, existanța particularităților ale agriculturii care sunt absolut de neînlăturat (dacă lăsam la o parte posibilitatea prea îndepărtată și prea problematică a producerii în laborator a albuminei și a brânzei). Ca urmare a acestor particularități, marea producție mecanizată din agricultură nu va avea niciodată toate trăsăturile pe care le are în industrie. Pe de altă parte, și în manufactura marea producție din industrie a devenit deja predominantă și a capatat o considerabilă superioritate asupra celei mici. Micul producător a încercat încă multă vreme să paralizaze această superioritate prin prelungirea zilei de muncă și reducerea treburilor, trasatura atât de caracteristică și pentru meșteșugar, cât și pentru țăranul cu gospodărie mică din zilele noastre. Predominarea muncii manuale în manufactura mai oferă încă micilor producători o oarecare posibilitate de a rezista prin astfel de mijloace „eroice", — dar oamenii care și făceau dinu asupra acestor lucruri și vorbeau de viabilitatea meșteșugărilor (tot astfel cum erici, de altăz, vorbeau de viabilitatea țăranului) au fost foarte repede desființați de acea „tendință temporară" care paralizazează „legea universală" a stagnării tehnice. Să amintim, pentru exemplificare, de cercetătorii ruși ai țesătoriei manuale în gubernia Moscova — decenii al 8-lea. În ceceaze privește țesătorii bumbacului — spuneau ei —, cauza țesătorului manual este pierdută: mașina a ieșit învingătoare, datorită căi în schimb în ceceaze privește țesutul mătăsii, meșteșugarii mai pot încă să reziste, mașinile nu sunt încă pe departe așa perfecționate. Au trecut două decenii — și tehnica a răpit micul producător încă unul din ultimele sale reșugii parci, spunând — celor ce au urechi să audă și ochi să vadă — că economistul trebuie întotdeauna să privească înainte, în direcția progresului tehnic, căci altfel va rămâne fără doar și

* Dr. Otto Pringsheim „Manufactura agricolă și agricultura electrică".
 ** Adina Braun „Nota Trad."
 *** Timon „no." „Nota Trad."
 **** „Nota Trad."
 ***** P. Mack „Adina Braun" „Nota Trad."
 **** „Adina Braun" „Nota Trad."
 ***** „Adina Braun" „Nota Trad."

poate în urmă, căci cine nu vrea să privească înainte, acela întoarce spatele istoriei: aici, cale de mijloc nu există și nu poate exista.

„Scriitorii care, ca și Hertz, au tratat problema concurenței dintre mica și marea producție în agricultură, ignorând totodată rolul electrotehnicii, vor trebui să-și reînnoiească cercetarea” — a remarcat foarte just Pringsheim, și remarcă lui apasă cu o și mai mare putere asupra lucrării în două volume a d-lui Bulgacov.

Energia electrică este mai ieftină decât forța aburului, se caracterizează printr-o mai mare divizibilitate, poate fi transmisă cu mult mai mare ușurință la foarte mari distanțe, iar mișcul mașinilor este mai regulat și mai lin, — deaceia ea poate fi folosită cu mult mai lesne și la treierat, și la arat, și la muls, și la tocatul nutrețului pentru vite” etc Kautsky descrie una dintre tăfundeile ungare **, în care energia electrică este transmisă de la centrala electrică în toate direcțiile spre colturile îndepărtate ale moșiei, pentru a pune în funcție mașini agricole, pentru tocatul silelei, pentru scosul apei, pentru iluminat etc. etc „Pentru a scoate zilnic 300 de hectolitri de apă dintr-o fântână adâncă de 29 de metri și a-i pompa într-un rezervor aflat la o înălțime de 10 metri, precum și pentru pregătirea nutrețului necesar la 240 de vaci, 200 de viței, 60 de boi și cai de muncă, adică pentru tăierea, tocarea silelei etc., era nevoie lăna de două perechi de cai, iar vara de o pereche, deoarece costa 1.500 de guldeni. În locul cailor lucrează acum un motor de 3 și 5 C.P., a cărui muncă costă, socotind toate cheltuielile, 700 de guldeni, adică cu 800 de guldeni mai puțin” (Kautsky I c ***). Mack consideră valoarea unei zile de muncă efectuată cu calul egală cu 3 măci iar dacă aceeași muncă este efectuată cu ajutorul electricității — ea costă atunci 40 — 75 de penigi, adică cu 400 — 700% mai ieftin. Dacă peste 50 de ani sau mai mult — spune el — cei 1.750.000 de cai din agricultura germană ar fi înlocuiți prin energia electrică (în 1895 în agricultura germană erau folosiți pentru muncile câmpului 2.600.000 de cai + 1.000.000 de boi + 2.300.000 de vaci, dintre care în

* Spre cunoștința cititorului d. Bulgacov care vorbește cu curaj și fără teamă de răsunet o chestiune agricolă care sunt absolut inaccesibile mai multor oameni de știință. (Ibid. p. 49).

** I-a spus cunoștința d-lui Bulgacov, care încredințe despre „degenerarea la lăna a mărilor gospodăriei”.

*** Kautsky, loc. citat. — Nota Trad.

gospodăriile cu peste 20 ha — 1.400.000 de cai și 400.000 de boi), — acest lucru va micșora cheltuielile de la 1.003 milioane de măci la 261 milioane, adică cu 742 milioane de măci. Imensa suprațată pe care se produce nutrețuri pentru vite ar putea fi folosită pentru producerea de hrană pentru oameni, pentru îmbunătățirea alimentației muncitorilor, pe care d-l Bulgacov îi înspăimântă atât de mult cu „reducerea darurilor naturii”, cu „problema cerealelor” etc Mack recomandă insistent îmbinarea agriculturii cu industria în vederea unei exploatare permanente a energiei electrice, recomandă construirea canalului mării albe, care să alimenteze cu energie electrică 5 stațiuni centrale, fiecare dintre acestea distr. buind energie electrică a gospodăriei agricole pe o rază de 20 — 25 km, recomandă „înlăzarea turbei în același scop, cere unirea gospodăriei agricole „numai printr-o unire armonioasă cu industria și cu marea capital este posibil ca marea noastră de producție să devină din nou rentabilă” (Mack, S. 48). Se înțelege că folosirea poilor metode de producție va întâmpina o mulțime de dificultăți și se va produce nu lin, ci în zig-zag, dar nu încapă îndoială că ea se va produce, că revoluționarea agriculturii este inevitabilă. „În lumea celor mai mari părți a atelelor prin electricitate — spune în mod just Pringsheim — înseamnă posibilitatea existenței sistemului de mașini. În agricultură... Ceeace n-a putut să facă forța aburului, va reuși cu siguranță să facă electrotehnica, și anume transformarea agriculturii dintr-o manufactură veche într-o mare producție modernă” (Ibid. p. 414).

Nu ne vom mai opri spre a arăta ce uriașă victorie a mariei producției va însemna în parte și înșurșării îndrădărnica electrotehnica în agricultură, — aceasta împrejurare este prea evidentă pentru a mai insista asupra ei. Să examinăm mai bine în care gospodării din zile noastre există germeni ai „sistemului de mașini” pe care s-a pusă în funcțiune stațiunea centrală de forță dintr-o parte și sistem de mașini este necesară la „scut folosirea diferitelor mașini în practică, sunt necesare exemple de folosire în comun a unui număr mare de mașini. Răspunsul la aceasta problemă îl dau datele recensământului german al gospodăriilor agricole din 14 Iunie 1890. Avem date cu privire la numărul gospodărilor din fiecare grup care însoțesc mașini propriu sau închiriate (d-l Bulgacov greșese

atunci când citează la pag. 114 din volumul II o parte din aceste date și socotește că ele se referă la numărul mașinilor. În trecut s-a spus, datele cu privire la numărul gospodăriilor care foloseau mașini proprii sau închiriate prezintă deșigur superioritatea marii producții într-o măsură mai slabă decât este ea în realitate. Marii gospodări au mai adeseori mașini proprii decât micii gospodari, care plătesc peste preț pentru folosirea lor). Aceste date se referă la folosirea mașinilor în general, fie la folosirea fiecărui fel de mașină în parte, astfel că nu putem stabili câte mașini au folosit gospodăriile din diferitele grupuri. Dar dacă vom aduna pentru fiecare grup numărul tuturor gospodăriilor care au folosit fiecare fel de mașină în parte, vom obține numărul cazurilor de folosire a mașinilor agricole de tot felul. Cităm datele prelucrate în felul acesta și care arată cum se pregătește „sistemul de mașini” în agricultură

La 100 de gospodării revin		
Proportile gospodăriilor	gospodării care folosesc mașini agricole în general (1835)	Cazuri de folosire a unei mașini agricole sau a altuia (1835)
Sub 2 ha	2,33	2,30
2 — 5 „	13,81	14,46
5 — 20 „	45,83	56,04
20 — 100 „	28,79	138,46
100 și mai mult ha	94,16	322,34
Total	16,36	22,56

Astfel, în gospodăriile mici, sub 5 hectare (gospodăriile de acest fel reprezintă mai mult de trei pătrimi din numărul total, 4 100 000 din 5 500 000, adică 75,5% — ele au însă numai 5 milioane hectare de pământ din 32,5 milioane, adică 15,6%) numărul cazurilor de folosire a mașinilor agricole de orice fel (am socotit aici și mașinile folosite în gospodăriile producătoare de lapte și de produse lactate) este cu totul infim. În gospodăriile mijlocii (5-20 ha), mai puțin de jumătate din numărul gospodăriilor folosesc în general mașini, și la 100 de gospodării revin numai 56 de cazuri de folosire a mașinilor agricole. Numai

în marea producție capitalistă* se constată că majoritatea gospodăriilor ($\frac{3}{4}$ — $\frac{1}{10}$) folosesc mașini și că începe să se infiripe un sistem de mașini de fiecare gospodărie revine mai mult de un caz de folosire a mașinilor. Prin urmare, în aceeași gospodărie se folosesc mai multe mașini: de exemplu, gospodăriile cu peste 100 ha foloseau fiecare circa 4 mașini (352% față de 94% care foloseau mașini în general). Din 572 de latitudini (gospodării cu 1 000 ha, și mai mult) 555 foloseau mașini, și numărul cazurilor de folosire a mașinilor este de 2 800, adică pentru fiecare gospodărie câte 5 mașini. De aici este lesne de înțeles care sunt gospodăriile care pregătesc revoluția „electrică” și care vor profita cel mai mult de pe urma ei.

IV

DESFIINȚAREA CONTRADICȚIEI DINTRE ORAȘ ȘI SAT. PROBLEME DE AMANUNT RIDICATE DE „CRITICI”

Dela Hertz să trecem la d-l Cernov. Deoarece acesta nu face decât „să discute” despre Hertz, ne vom margini aici la o caracterizare succintă a metodelor de discuție ale lui Hertz (și a metodelor de parafrază ale acestuia de către d-l Cernov), pentru a trece în studiul următorilor la analiza unor date faptice noi, prezentate de „critici”.

Pentru a arăta ce fel de teoretician este Hertz, e suficient să dăm un singur exemplu. Chiar la începutul cărții lui întâlnim un paragraf cu pretențios titlu „Noțiunea de capitalism național”. Hertz vrea nea, mai mult nici mai puțin decât să formuleze definiția capitalismului: „Putem, desigur, — scrie el — să-l caracterizăm drept un sistem al economiei naționale, care din punct de vedere juridic se bazează pe principiele pe deplin niștite ale libertății persoanei și proprietății, din punct de vedere tehnic — pe producția de proporții largi” (marx), din punct de vedere social — pe separarea mijloacelor de producție de producătorii nemijocată, din punct de vedere politic — pe acți-

* Peste 20 ha au numai 0,3 milioane de gospodării din cele 5,5 milioane adică numai 5,5% din numărul total, dar acestea au 17,7 milioane ha de pământ din 32,5 adică 54% din terenul agricol total. — „D-l V. Cernov, în discursul său din 17 noiembrie 1905, vorbește despre producția care a atins o înălțime înaltă de dezvoltare. Așa dar, țară cum a găsit cu cale „să înțeleagă” expresia germană „auf grosser Stückzahl”!

nerea de către capitaliști a puterii politice centrale" (a te-
lei politice concentrate a statului?) „numai în virtutea
meiului economic al repartiției proprietății” (traducere
rusă, pag 37) Aceste definiții sunt, în complecitate, cer
precizări — spune Hertz —, de exemplu, în ce privește
și arendarea unor terenuri mici se mențin muncă la dom
paralel cu marea producție. Nu este necesar să înțelegem
toare nici definiția reală (să zicem) a capitalului și a
în care producția se afla sub controlul „măștii ca
trotol) „capitaliștilor” (posesorilor de capitaluri). Nu e
că această definiție „reală” a capitalului ca domnia
capitaliștilor este magnifică? Și că este de caracter
această goană, atât de la moda în prezent, qua
listă, iar în realitate eclectică, după o enumerare comp
a tuturor diferitelor caracteristici și a diverselor „factori
Drept rezultat, deigur, această încercare absurdă de a
introduce în noțiunea generală toate caracteristicile partic
lare ale unor fenomene singulare, sau, invers, „de a enu
a se lăsa de extrema varietate a fenomenelor” —
care denotă pur și simplu o neînțelegere elementară a
este știință, — face pe „teoreticieni” să vada corac
să nu vadă pădurea Hertz, de pildă, a uitat un am
ca producția de mărfuri și transformarea forței de m
în marfă! În schimb, însă el inventează următoarea
finiție genetică, care — spre a pedepsi pe cel care a
tat-o — trebuie reproducă în întregime „capitalismul
această stare a economiei naționale în care realizarea
cipților liberei circulații, ale libertății persoane și pro
tăți a atins punctul cel mai înalt (relativ), determi
dezvoltarea economică și de condiții de ompr
de către economii naționale în parte” (S. 10 „Agricultura
38—39 nu este tocmai exactă). D-l V. Cernov, după
copiază și răscopiază, plin de evlavie venetiană, aceste
loane de săpun și, în plus, de-a lungul a două mai multe
mai puțin de trezeci de pagini servite celor
„Russcoe Bogatstvo” o „analiză” a tipului „capitalism
național. Din această foarte instructivă analiză se pot de
prinde o serie de indicații extrem de precise și cer
nu sunt căzuți de puțin șablon, ca, de pildă, nici
privire la „caracterul independent, manifest și energ
Britanicului”, la „soliditatea burgheză” a țării și la

racterul antipatic” al politicii ei externe, — la „tempera
mentul pasionat al rasei române” și la „punctualitatea
germană” (pag 152 în nr 4 „R.B.”). Marxismul „dog
matic”, se înțelege, este delivritiv nimic din această analiză.

Nu mai puțin nimeni nu este analizat datelor cu privi
re la ipoteza făcută de Hertz. Cel puțin d-l Cernov este
entuziasmat de ea. Fapt este — scrie el — că datele lui
Hertz nu au fost încă desmintite de nimeni în răspunsul
său la cartea lui Hertz. Kautsky, acordând o extraordinar de
mare atenție unor chestii de amănunț (de genul de
demonstrări denaturărilor comise de Hertz „I rumaose „ches
tiuni de amănunț”!), „nu răspunde nici cu un singur cu
vânt la argumentația lui Hertz în problema „potecilor”
 („R.B.” nr 10, pag 217, cursiv al d-lui Cernov). După cum
se vede din trimiterea dela pag 218 a aceluiaș mular al
revistei „R.B.”, d-l Cernov are cunoștința de articolul de răsp
uns al lui Kautsky („Zwei Kriker in der Agrarfrage” d-n
„Neue Zeit”, 18, 1, 1899-1900), d-l Cernov nu putea să
nu știe, deasemenea, că revista în care a fost publicat acest
articol este interzisă în Rusia de cenzură. Cu atât mai
semnificativ pentru caracterizarea întregii fizionomii a „criti
cii” contemporane este faptul că cuvintele „naționale de
înusu” d-l Cernov conțin în sine un neadevarat direct de aarece
în problema „potecilor Kautsky a răspuns lui Hertz, David,
Bernstein, Schippel, Bulgacov și tutti quanti” ** la pag 472—
477 din același articol indicat de d-l Cernov. Ce piete silează
obligătie — a restabilii adevărul denaturat, — iar d-n mo
ment ce ar de a face cu domnul Cernov, n-ai cum să scapi
de ea.

Kautsky a răspuns lui Hertz, bine înțeles, în bătaie de
joc, căci și în această problemă Hertz și-a manifestat lipsa
de pricepere sau de înțelegere ceva și în lupta
de a repeta argumentele banale ale economiștilor burghezi.
În „Agrarfrage” a lui Kautsky era vorba (S. 88-89) de
concentrarea „potecilor”. Numeroși mici cămătari „la rate
— a scris Kautsky — sunt înșiși din ce în ce înmulți
pe planul al doilea, celand locul marilor instituiții „la rate
liste sau obștești centralizate, care monopolizează creditul
„potecar”. Kautsky enumera câteva instituții capitaliste și

* * * Dela critici ale lucrărilor mele „Probleme agrare” — Nota Trad.

* * * Expresie a lui Kautsky, pag 472, „N. Z.” este tutti quanti — și totu
r celor asemenea — Nota Trad.

obștești de acest gen, vorbește despre societățile de credit financiar reciproc (genossenschaftliche Bodenkreditinstitute), subliniază ca atât *cassele de economie*, cât și societățile de asigurări și numeroasele corporații (S. 89) își investesc fondurile în ipotece etc. De pildă, în Prusia 17 societăți de credit reciproc au emis în jurul anului 1887 titluri ipotecare în valoare de 1 650 milioane de marci. „Aceste cifre arată deja uriașă concentrare a rentei funciare într'un număr mic de instituții centrale” (Subliniază de noi), „dar concentrarea crește repede. În 1875 bancele ipotecare germane au emis titluri ipotecare în valoare de 900 milioane de mărci, în 1888 -- în valoare de 2 500 milioane, în 1892 această sumă constituia deja 3 400 milioane, concentrate în 31 (în 1875 în 27) de bănci” (S. 89). Această concentrare a rentei funciare arată împiedicarea concentrării proprietății funciare.

Nu, răspund Hertz, Bulgacov, Cernov & Co., „constatăm cea mai hotărâtă tendință de decentralizare, de fără-mărire a proprietății” („R.B.” nr. 10, 216), deoarece „mai mult de o patrimonie din creditul ipotecar este concentrată în mâinile instituțiilor democratice de credit (sic!), cu o masă de mici depunători” (ibid.) Reproducând o serie de tabele, Hertz demonstrează cu o răvnă extraordinară că *micii depunători* constituie masa depunătorilor în *cassele de economie* etc. Se pune numai întrebarea: la ce bun toate acestea? Doar de societățile de credit reciproc și de *cassele de economie* a vorbit și Kautsky însuși (fără a-și închipui, desigur, cum își închipue d-l Cernov, că acestea sunt instituții deosebit de „democratice”). Kautsky vorbește de centralizarea rentei într'un număr mic de instituții centrale, -- iar lui i se atrage atenția asupra masei micilor depunători ai *casselor de economie*! Și acest lucru este denumit „fărămișirea proprietății”! Dar ce legătură cu agricultura (este vorba de concentrarea rentei) are numărul depunătorilor în *bancele ipotecare*? Oare o mare fabrică înțelegea de a mai însemna centralizare a producției pe temeiul că acțiunile ei sunt repartizate în rândurile unei mase de mici capitaliști? „Până când Hertz și David nu m'au informat -- scria Kautsky în răspunsul către Hertz --, n'aveam nici idee de unde își procură banii *cassele de economie*. Credeam că operează cu economiile rotschilzilor și vanderbilților”.

Cu privire la transmiterea ipotecilor în proprietatea

statului, Hertz spune: „Acesta ar fi un foarte prost mijloc de luptă împotriva marelui capital și, desigur, un mijloc minunat pentru a ridica împotriva vinovaților de această reformă armata imensă, în continuă creștere, a micilor proprietari, și dintre ei în special a muncitorilor agricoli” (S. 29, traducerea rusa 78 D-l Cernov repetă cu plăcere acest lucru la pag. 217--218 din „R.B.”).

Iată cine sunt acești „proprietari”, despre sporirea numărului cărora tipă Bernstein & Co.¹ răspunde Kautsky. -- Sunt servitorii având 20 de marci la casa de economii! Și cât de vechi și banal este acest argument împotriva socialiştilor, și anume că prin „exproprierea” cerută de ei vor jefui o armată uriașă de oameni ai muncii! Acest argument a fost folosit cu deosebită răvnă tocmai de Eugen Richter într-o broșură publicată după desființarea legii excepționale împotriva socialiştilor² (și pe care fabricanții au cumpărat-o cu mule spre a o împărți gratuit muncitorilor). În această broșură Eugen Richter a lansat pe vestita sa „Agnese cea economică” -- o croitoreasă săracă, care avea câteva zeci de marci la casa de economii, ea a fost jefuită de rai socialişti, care acaparaseră puterea de stat și transformaseră bancele în proprietate de stat. Iată din ce izvor își sorb argumentele „critice” bulgacovii, hertzii și cernovii!

„Pe atunci -- spune Kautsky despre „faimoasa” broșură a lui Eug. Richter -- Eug. Richter era luat în răs de toți social-democrații. Iar astăzi printre aceștia din urmă se afla oameni care, în organul nostru central” (sunt vizate, pare-se, articolele lui David din „Vorwärts”) înălță osanale unei lucrări care repetă aceleași idei: Hertz, preamărîm mărețele tale isprăvi!”

În apusul vieții, pentru bietul Eugen aceasta este un adevărat triumf, și, spre mulțumirea lui, nu pot să nu citez următorul pasaj din aceeași pagină a lucrării lui Hertz: „Vedem că pe micul tiran pe proprietarul de casă dela oraș și îndeosebi pe marele proprietar funciar îi expropriază tocmai clasele inferioare și, mijlocul și principalul contingent al acestora este furnizat indeseutabil de populația sătească” (Hertz, S. 29, traducerea rusa 77 -- Repetat cu

¹ D-l Bulgacov a folosit împotriva lui Kautsky aceiași argumente cu privire la „ipotecă în „Nacasol”, iar în limba germană și în „Archiv” lui Braun.

² -- „Insinua” -- Nota Red

extaz în „R.B.“ nr. 10, pag. 216—217). „Teoria lui David despre „gohrea“ (Aushöhlung) capitalismului prin contracte colective cu privire la salarizare (Tarifgemeinschaften) și prin asociațiile de consum este astăzi întrecută. Ea pălește în fața expropriării tertizene a expropriatorilor prin rasele de economii Agnesa cea economică, care era considerată moartă, renaște la o viață nouă” (Kautsky, I c., S. 475), și „criticii“ ruși laolaltă cu publiciștii dela „Russcoe Bogatsvo“ se grabesc să transplanteze pe solul rus pe aceasta „econoama Agnesa“, înviata pentru a face de rușine social-democrația „ortodoxă“.

Și iată că acest d. V. Cernov, care se sufocă de entuziasm în fața argumentelor lui Eugen Richter, repetate de Hertz, „face praf“ pe Kautsky în paginile revistei „Russcoe Bogatsvo“ și ale culegerii „Într'un post de cînte“, dedicată d-lui N. M. Baïlovski. Ar fi o nedreptate dacă nu am releva câteva perle din această prafitura „Kautsky recunoaște, iarasi repetand pe Marx — scrie d. Cernov în nr. 8 din „R.B.“, pag. 229 —, ca progresul agriculturii capitaliste duce la saracirea solului în substanțe nutritive. Sub forma diferitelor produse, pământului i se ia în permanență ceva care este trimis la oraș și nu mai este restituit pământului. Dupa cum vedeți, în problema legilor fertilității solului, Kautsky repeta neputincios (s.c.) cuvintele lui Marx, care se bazează pe teoria lui Liebig. Dar, când Marx a scris primul sau volum, „legea restabilirii“ formulată de Liebig era ultimul cuvânt al agronomiei. Dela această descoperire a trecut mai bine de jumătate de veac. În cunoștințele noastre despre legile fertilității solului s'a produs o întreagă revoluție. Și ce se întâmplă? Întreaga perioadă de după Liebig, toate descoperirile de mai târziu ale lui Pasteur, Ville, experiențele lui Solari cu introducerea azotului, descoperirile lui Berthelot, Hellriegel, Villefort și Vinogradski în domeniul bacteriologiei solului — toate acestea au trecut fără urmă pentru Kautsky“. Draguțul de d. Cernov! Cîl de mîmilor seamana el cu Vorosilov al lui Turgheniev. Va arăta și de tânărul docent rus — din „Fumul“ —, care a făcut o călătorie de plăcere în străinătate și care se distingea în general prin aceea că era foarte tăcut, dar care din timp în timp izbucnea și începea să debeatze zici și sute de nume savante și foarte „savante, rare și foarte rare“. Exact așa este și savantul nostru d. Cernov,

care a distrus cu totul pe acest ignorant de Kautsky. Dar totuși ce-ar fi dacă am consulta și cartea lui Kautsky? Ce ar fi să ne uităm măcar la tabla ei de materii? Găsim capitolul IV: „Agricultura modernă“, paragraful d) „Ingrășăminte, bacterii“. Deschidem la paragraful d) și citim: „În a doua jumătate a deceniului trecut s'a descoperit că plantele silicoase, spre deosebire de celelalte culturi de plante, își capătă aproape întreaga rezervă de azot nu din sol, ci din aer, ca ele nu numai că nu s'arăcesc în azot solul, dar îl și îmbogățesc. Ele au însă această însușire numai dacă solul conține anumite microorganisme, care se lipesc de rădăcinile lor. Acolo unde aceste microorganisme nu există, se poate ca printr'o tratare corespunzătoare a solului să se dea plantelor silicoase însușirea de a transforma solul sarac în azot, într'un sol bogat în azot și de a intrași în felul acesta până la un anumit grad de folos pentru celelalte culturi de plante. Combinată cu ingrașămintele minerale corespunzătoare (saruri de fosfor, ingrașăminte de potasiu), tratarea cu bacterii a plantelor silicoase da, de regula generală, posibilitatea de a obține în mod constant de pe acest pământ cele mai bogate recolte, chiar și fără balegar. Numai datorita acestei descoperiri „agropodaria liberă“ a căpatat o baza cu totul solidă” (Kautsky, 51—52). Cine a fundamentat, așa dar, din punct de vedere științific această minunată descoperire a bacteriilor fixatoare de azot? — Hellriegel..

Vina lui Kautsky constă în aceea că el are prostul obicei (care se observa deasemenea la mulți ortodocși înguști) de a nu uita niciodată că membrii partidului socialist luptător trebuie și în lucrările lor de știință să nu pară din vedere pe cititorul muncitor, trebuie să se străduiască să scrie simplu, fără artificii de stil, fara accente neexteriorice de „savantlăc“ care captivază atât de mult pe decadenți și pe reprezentanți cu titluri a științei oficiale. Kautsky a preferat și aici să arate pe înțeles și limpede în ce constă ultimele descoperiri agronomice și să lase la o parte numele savante, care nu spun nimic pentru nouă zecimi din public. Vorosilovii precedeaua invers — ei preferă să însere un sac întreg de nume savante din domeniul agronomiei, economiei politice, filozofiei critice etc., ascunzând sub gunoi savant esența lucrurilor.

oamenii se sufocă, după expresia lui Engels, în propria lor murdărie și, periodic, toți cei ce pot fug din oraș în căutare de aer proaspăt și de apă curată⁵⁵. Industria se dispersează deasemenea pe cuprinsul țării, căci și ei îi este necesară apă curată. Exploatarea cadrelor de apă, a canalelor și râurilor în vederea obținerii de energie electrică va da un nou imbold acestei „dispersări a industriei”. În sfârșit, — last but not least — utilizarea rațională a tuturor delor orașe în general și a excrementelor omenești în special, atât de importante pentru agricultură, cere deasemenea desființarea contradicției, dintre oraș și sat. Și iată că tocmai împotriva acestui punct al teoriei lui Marx și Engels s'au gândit d'nu critici să-și îndrepte obiectivul de ordin agromonic (d'nu critici au preferat să se abțină dela o analiză completă a teoriei care în această problemă a fost expusă foarte amănunțit de Engels în „Anti Dühring”⁵⁶). Marginalizându-se, ca întotdeauna, la o simplă parafrazăre a unor fragmente din ideile vreunui Brentano) Răționamentele lor se desfașoară în felul următor. Liebieh a dovedit necesitatea de a se da solului atâtă cât i se ia. El a considerat deaceea aruncarea lăturilor dela orașe în mare și râuri ca fiind o irosire a substanțelor necesare agriculturii. Kautsky împărtășește teoria lui Liebieh. Dar agromonia modernă a demonstrat deplina posibilitate a restabilirii forțelor productive ale pământului fără bălegar, cu ajutorul îngrășămintelor chimice și al tratării plantelor silicoase cu anumite bacterii fixatoare de azot etc. Prin urmare, Kautsky și toți acești „ortodocși” nu sunt decât niște oameni înăpoiți.

Prin urmare — vom răspunde noi — d'nu critici s'ar vârșesc și aici una dintre numeroasele și nesfârșitele lor denaturări de sens. Expunând teoria lui Liebieh, Kautsky a arătat în același timp ca agromonia modernă a demonstrat deplina posibilitate de „a se dispensa cu totul” de bălegar (S. 50, „Agrarfrage”; vezi pasajul citat mai sus), dar a adăugat totodată că acesta este un *paliativ* în comparație cu irosirea excrementelor omenești provocată de sistemul de canalizare dela orașe. Dacă criticii ar fi fost în stare să discute lucrurile în esența lor, ei ar fi trebuit să combată tocmai acest punct, demonstrând că acesta nu

⁵⁵ — Ultima a număr, dar nu și ea importantă — Nota Trad.
⁵⁶ În „Anti Dühring”⁵⁷. Nota Red.

este un paliativ. La acest lucru ei nici nu s'au gândit. Se înțelege dela sine că posibilitatea înlocuirii îngrășămintelor naturale prin îngrășăminte chimice și faptul acestei înlocuirii, (parțiale) nu infirmă cu nicio iotă faptul că este nerățional să se arunce în zadar îngrășămintele naturale, otrăvind totodată cu lătură răurile și aerul în preajma orașelor și fabricilor. În jurul marilor orașe există și astăzi câmpuri de irigație care utilizează lăturile din orașe cu imens folos pentru agricultură, — dar în felul acesta este utilizată numai o parte infimă a lăturilor îngrășămintelor chimice — spune Kautsky, răspunzând în pag. 211 din cartea sa la obiecția cum că agromonia modernă infirmă faptul exploatarea agromonică a satului de către oraș, pe care d'nu critici i-o prezintă ca pe ceva nou. „Ingrășămintele chimice „dau posibilitatea de a preîntâmpna scăderea fertilității solului, dar necesitatea de a lăsa aceste îngrășăminte chimice în proporții din ce în ce mai mari înseamnă a apăsa agricultura cu încă una dintre numeroasele poveri care nu sunt medecum o necesitate naturală, ci provin din relațiile sociale existente”⁵⁸.

În cuvintele subliniate de noi rezidă întreg „miezul” problemei, incurcată cu atâtea zădărnice critici. Scriitorii care, asemenea d-lui Bulgacov, înspăimântă proletariatul cu „problema cerealelor”, ca fiind o problemă mai îngrozitoare și mai importantă decât problema socială, și care se exaltă în fața limitării artificiale a natalității, spunând că „reglementarea creșterii populației” devine „principală (sic!) conștiință economică” a bunăstării țării (S. 11, 261), că aceasta reglementare merită „respect” și că „creșterea populației, în rândul țărănilor stăruiește nădădind în fațarnică” (numai fațarnică⁵⁹ și nu o valigă mare legitimă împotriva rănduvelor sociale actuale⁶⁰). Altruismul sentimental⁶¹), ca și cum lăscivitatea nerăzbată (sic!) este în sine o virtute⁶²), — a fel de scriitori trebuie în mod firesc și inevitabil să se străduiască să lase în umbră predicile *capitaliste*, care stau în calea progresului agriculturii, pentru a arăta totul pe seama „legii” naturale a „fertilității” descrescând a solului⁶³, pentru a prezenta desființarea contradicției dintre oraș și sat

⁵⁸ Se înțelege — spune Kautsky mai departe — că după înțelegerea că pământul trebuie cultivat cu orice mijloc de sporire — vor trebui găsite și cu substanțe speciale, și nu vor exista intrădăsură surse la restabilirea fertilității solului.

ca fiind o „fantezie pură”. Dar cât de mare trebuie să fie ușurința d-lor cernovi, spre a repeta asemenea raționamente și totodată a reproșa criticilor marxismului „lipsa de principialitate, eclektismul și oportunistul” („R. B.” nr. 11, pag. 246) ?! D-l Cernov, reproșând altora lipsa de principialitate și oportunistul — ce poate fi mai comic decât un astfel de spectacol ?

Toate celelalte isprăvi critice ale lui Vorosișilov al nostru sunt absolut la fel cu cele pe care le-am analizat acum.

Dacă Vorosișilov vă încredințează că Kautsky nu înțelege deosebirea dintre creditul capitalist și cămătărie, că el da dovadă, atunci când vorbește despre țăranul care îndeplinește funcții de întreprinzător și ca atare ocupă fața de proletariat un loc asemănător fabricantului, de o totală nepricepere sau lipsa de dorința de a-l înțelege pe Marx, dacă Vorosișilov se bate totodată cu pumnul în piept și exclamă: „spun acest lucru fără a ezita, deoarece simt (sic!) sub picioare pământ solid” („Într'un post de cinst”, pag. 169), — puteți fi liniștiți: Vorosișilov iar încurcă, fără rușine, lucrurile și tot atât de fără rușine se laudă. El „nu a observat” în cartea lui Kautsky pasajele consacrate cămătăriei ca atare („Agrarfrage”, S. 11, 102—104, în special 118, 290—292) și forțea din toate puterile o ușă deschisă, făcând totodată, așa cum se obișnuiește, zarvă pe tema „formalismului doctrinar”, a „rigidității morale” a lui Kautsky, a faptului că acesta „și bate joc de suferințele omenești” etc. Cât privește însă îndeplinirea de către țăranii a funcțiilor de întreprinzător, acest lucru umitor de complicit, după cât se pare, depășește măsura înțelegerii lui Vorosișilov. În studiul următor vom încerca totuși să i-o explicăm, folosind cele mai concrete exemple.

Dacă Vorosișilov vrea să demonstreze că el este un adevărat reprezentant al „intereselor muncii” și tună împotriva lui Kautsky pentru faptul că „a alungat din rândurile proletariatului un mare număr de muncitori, oameni ai muncii, dintre cei mai autentici” (op. cit., pag. 167) de genul lumpenproletariatului, servitorimii, meșteșugarilor etc. —, aflați că Vorosișilov încurcă lucrurile, căci Kautsky analizează aici trăsăturile care caracterizează „proletariatul contemporan”, care a creat „mișcarea proletară social-democrată” contemporană („Agrarfrage”, S. 306), și vorosișilov n'au făcut

încă până acum nicio descoperire în sensul că vaga bonzi, meșteșugarii sau servitorii ar fi creat o mișcare social-democrată. Cât despre reproșul ca Kautsky este în stare „să alunge” pe servitori (care încep astăzi în Germania să adere la mișcare), pe meșteșugari etc. din rândurile proletariatului, — aceasta nu face decât să arate în întregime toată nerușinarea vorosișilovilor, care „și manifestă cu atât mai bucuros bunăvoința față de acești „oameni ai muncii dintre cei mai autentici”, cu cât asemenea fraze au mai puțină însemnatate practică și cu cât este mai lipsit de primejdie să faci praf *partea a doua* a „Problemei agrare”, pe care cenzura rusă n'a lăsat o să treacă. De altfel, în ceea ce privește nerușinarea mai sunt și alte perle. Lăudând pe d. n. N. — on ⁵⁷ și Cablucov și trecând complet sub tăcere critica marxistă îndreptată împotriva lor, d-l Cernov pune totodată cu o prefacută navitalitate întrebarea: la cine oare se gândesc social-democrații germani când vorbesc de „tovarași” lor ruși? Dacă nu credeți că în „Russcoe Bogatstvo” se pun asemenea întrebări, cercetați nr. 7, pag. 166.

Dacă Vorosișilov afirmă că „previziunile” lui Engels cu privire la sterilitatea mișcării muncetorești belgiene ca urmare a influenței proudhonismului „au dat greș” — aflați că Vorosișilov denaturează iarăși lucrurile, fiind prea increzător în, ca să spunem așa, „îresponsabilitatea” sa față de cuvintele lui: „Nu degeaba Belgia nu a fost nicodată ortodox marxistă, și nu degeaba Engels, nemulțumit pentru aceasta de ea, a prezis că din cauza influenței „proudhoniste” mișcarea belgiană se va dezvolta „von nichts durch nichts zu nichts” *.” Și vai! previziunile lui au dat greș, iar amploarea și caracterul multilateral al mișcării belgiene au făcut în momentul de față din ea un model, dela care învăța multe lucruri multe țări „ortodoxe” („R. B.” nr. 10 pag. 234) ! Lucrurile s'au petrecut astfel în 1872 (șaptezece și doi!) Engels polemiza în z. ar. soc. al Democrat „Volksstaat” ** cu proudhonistul german Mühlberger și obiectând împotriva exagerării însemnărilor proudhonismului, a scris: „Singura țară în care mișcarea muncetorească

* — „dela nimic prin nimic spre nimic”. — Nota Trad.

** — „Statul Popular”. — Nota Red.

se află în mod nemijlocit sub influența «principiilor» proudhoniste este Belgia, și tocmai de aceea mișcarea muncitorească belgiană se dezvoltă, după expresia lui Hegel, «dela nimic prin nimic spre nimic»⁶⁰.

Așa dar, este de-a-dreptul un neadevăr faptul că Engels ar fi „prezis” sau „proorocit” ceva. El a vorbit numai de *cecece există*, adică de cecece exista în 1872. Or, faptul că pe atunci mișcarea belgiană bătea pasul pe loc tocmai datorită dominației proudhonismului, ai cărui conducători se pronunțaseră împotriva colectivismului și, respingeau activitatea politică de sine stătătoare a proletariatului, este un adevăr istoric incontestabil. Abia în 1879 a fost constituit „partidul socialist belgian” și abia atunci a început agitația pentru dreptul de vot universal, agitație care a marcat victoria marxismului asupra proudhonismului (recunoașterea luptei politice a proletariatului, organizat într-un partid de clasă de sine stătător) și începutul succeselor de seamă ale mișcării. Programul actual al „partidului muncitoresc belgian” a adoptat (lăsăm la o parte diferitele puncte mai puțin importante) toate ideile fundamentale ale marxismului. Și iată că în 1887, în prefața la ediția a II-a a articolelor sale în problema locuințelor, Engels subliniază în mod deosebit „progresul uriaș al mișcării muncitorești internaționale realizat în ultimii 14 ani”. Acest progres — spune el — este strâns legat de înlăturarea proudhonismului, care pe atunci domina și care acum este aproape uitat. „În Belgia — remarcă Engels — Flamanzii au născut pe Valoni dela conflictarea mișcării, au destituit (abgesetzt) proudhonismul și au făcut, ca mișcarea să ia o mare amploare” (pag. 4 din aceeași broșură, prefața)⁶¹. Nu-i așa că lucrurile sunt fidel redată în „Russcoe Bogatstvo”?

Dacă Vorosilov — dar destul! Noi, evident, nu putem concura cu o revistă legală, care debitează lunar minciuni despre marxismul „ortodox”, vorbind despre el ca despre un mort!

⁶⁰ Vezi broșura „Zur Wohnung-frage” Zürich 1888. (Cu privire a problemei locuințelor, Zürich 1888). Vezi, de asemenea, o notă deosebită a articolelor îndreptate împotriva lui Mûhlsberger, apărute în 1872 și o introducere datată 10 Ianuarie 1887. Penultimul citat se află pe pag. 56.

V

„PROSPERAREA MICII OR GOSPODĂRII ÎNAINȚATE DE ASTAZI”. EXEMPLUL BADEN-ULUI *

Detalizare, detalizare! — exclama d-l Bulgacov în revista „Nacealo” (nr. 1, pag. 7 și 13), și aceasta lozinică este repetată de sute de ori și în sute de feluri de toți „criticii”.

Bine, domnilor, să ne apucăm de detalizare.

Când voi ați folosit această lozinică împotriva lui Kautsky, acest lucru era cu totul lipsit de sens, pentru că principala sarcină a unei cercetări științifice a problemei agrare, înbăsașă cu un număr infinit de amănunte (sara legatură, consta tocmai în trăsarea unui tablou general al întregii orânduri agrare contemporane în dezvoltarea ei. Lozinica voastră nu făcea decât să ascunda lipsa voastră de principialitate științifică, teama voastră oportunistă de orice concepție despre lume înclăgată și aprofundată. Și dacă n'ați fi avut o altitudine vorosilovista față de cartea lui Kautsky, ați fi putut să scoateți, din ea o sumedenie de indicații cu privire la felul în care trebuie folosite datele detaliate, cum trebuie ele prelucrate. Iar faptul că voi nu știți să folosiți aceste date detaliate, aceasta o vom dovedi imediat pe baza unei serii întregi de exemple alese chiar de voi înșivă.

În articolul sau „Barbarn țărani”, îndreptat împotriva lui Kautsky și publicat în revista domnului Vorosilov, „Sozialistische” (22) Monatshefte” (III Jahrg., 1899, Heft 2), E. David s'a referit ca o deosebită satisfacție la „una dintre cele mai substanțiale și interesante monografii” asupra gospodăriei țărănești apărută în ultimul timp, și anume la cartea lui Moritz Hertz „Der Dorfer der bairischen Hard” (Lpz. 1895).⁶² Hertz s'a folosit de această referință, a repetat după David că teava este din această „sprenclă lucrare” (S. 68, traducerea rusă 164) și „a recomandat în mod in-

* Capitolele V—IX au fost publicate în revista „Obzorye” (1901) însoțite de o notă din partea autorului. Prezentăm aici numai prima parte a descrierii și fetei pe care a avut-o în Rusia. Odată cu cartea lui Bunc. A doua parte a fost publicată în 1902, prima oară. Fiecare studiu reprezintă un tot mai mare și mai puțin din sine stătător. Fiecare comună este analizată articlul îndreptat împotriva marxismului în nobilă elica rusă. — Nota Red.

⁶² — „Treizecize din Hard ul Baden”, Leipzig, 1895. — Nota Trad.

gerea categoriei atât de complicate pentru el a „mic-burghezismului” (vezi „Russco-Bogatsvo” nr. 7, pag. 163) ȋaranului. Este foarte curios faptul c a Hertz și d-l Cernov, declar ndu-se incapabili de a întelege cum se face c a ȋaranul îndeplinește funcția de întreprinzător, cum de este el în stare să figureze c nd c a muncitor, c nd c a întreprinzător, se refera la o cercetare amănun it , îl cărei autor spune de-a dreptul „ȋaranul din secolul al XVIII-lea, cu  le lui 8—10 hectare de pământ, era ȋaran” („era ȋaran”, d-le Cernov) „ t om îl muncitor fizic, ȋaranul cu gospodărie p tea din secolul al XIX-lea, cu  le lui 1—2 hectare, este om îl muncitor intelectual, întreprinzător, negustor” (Hecht, S. 69, vezi pag. 12 „gospod rul rural s a transformat în negustor  i întreprinzător” Sublimat de Hecht). Oare nu în mod voroșilovist l-au „facut praf” Hertz și d-l Cernov pe Kautsky pentru faptul că acesta a confundat pe ȋaran cu un întreprinzător?

Cea mai pregnantă caracteristică a „ ntreprinz torului” este folosirea muncii salariaate  i este caracteristică în cel mai înalt grad faptul că micutul între quasi-socialiștii care s au referit la lucrarea lui Hecht nu au suflat niciun cuvânt cu privire la acest lucru. Hecht în-sușii — cel mai tipic Kleinburger*, cu cea mai conformistă orientare, care se exalt za în fa a faptului că ȋaranii s nt religioși, precum  i în fața „gr ii mișcătoare” pe care o manifestă fa   de ei autoritățile marelui duce, în general,  i în fa a unei astfel de măsurii „importante” că organizarea de cursuri culinare, în specie, — se străduiește, firește, să mușamalizeze aceste fapte, să demonstreze că nici între bog ii  i săraci, nici între ȋaran  i muncitorul agricol, nici între ȋaran  i muncitorul de fabrică nu există „prăpastie socială”. „Categorია zilerilor agricoli nu există — scrie Hecht — Majoritatea ȋaranilor s nt în stare să- i lucreze ei singuri, cu ajutorul familiei, totul de pământ; numai un numar mic de persoane din aceste trei sate au nevoie de bra e de muncă străin, la vremea secer șului sau pentru  mcr at; asemenea familii „c pama în ajutor” („bitten”), după expresia locală, barba i sau femei, cunoscu i  i lor (care nu, nu se g ndesc să se numească „zileri”) (31). Că în numărul total al gospodărilor din cele trei sate numai

pu ini angajează zileri, nu este de mirare, deoarece foarte mulți „gospodări” s nt, după cum vom vedea, muncitorii de fabrică. Dar c  ti anume dintre cei care se ocupă numai cu agricultura recurg în mod special la muncă salariaat , Hecht nu pomeniște nimeni, prefer nd să umple dizertația sa în candid t (de doctorat, în limba germană), consacrată numai celor trei sate (Hecht în-sușii este originar din unul dintre aceste trei sate) — nu cu date statistice precise cu privire la diferitele categorii de ȋarani, ci cu raționamente cu privire la rolul de naltă valoare morală al hărniciei  i spiritului de economie („Cu toate acestea, sau poate tocmai din cauza aceasta, Hertz  i David ridică at ta în slăvi lucrarea lui Hecht). Afiam numai, că cel mai scazut salariu de ziler este în satul cel mai bog t  i mai pur agricol — 1 mederschthal, care este situat la cea mai mare distan a de Karlsruhe (14 km.) La 1 mederschthal un ziler primește 2 marci, cu întreținerea sa, la Hagsfeld (situat la 4 km. de Karlsruhe  i populat  u muncitorii de fabrică) — 3 marci. Iată una dintre condițiile „propășirii” „adev ra ilor mici ȋarani”, care  nc nt  at ta pe critici.  n aceste trei sate — ne face cunoscut Hecht — „ ntre domni  i servitori (Gesinde =  i servitorii  i muncitorii agricoli) există relații înca cu totul patriarhale. „Domnul”, adică ȋaranul cu 3—4 „ tutele” pe muncitorul agricol  i pe muncitoarea agricolă, le zice pur  i simplu pe nume, iar ei  i zic ȋaranului „enene” (Vetter), iar so ei lui „matușe” (Base), adres ndu-li se cu „dumneata”. Muncitorii agricoli stau la masă cu familia  i s nt socoti i că membri ai ei” (S. 93). Cu privire la  ns m n tatea muncii salariaate în cultivarea tutunului, care are o at t de largă dezvoltare în aceasta regiune  i care necesita un numar deosebit de mare de bra e de muncă, „substan ului” Hecht pastrează tăcere, dar, dat fiind că el tot a spus mac r c eva cuv nte despre muncă salariată, chiar  i acest burghezel conformist treuie să fie considerat superior voroșilovilor socialismului „critic” în ceea ce privește priceperea de „a detalia” cercetarea.

 n al treilea r nd Său facut referiri la studiu lui Hecht pentru a  nfrma faptul muncii excesive  i al subaliment rii în r ndurile ȋaranimii.  i aici, însă, după c t se vede, criticii în prefer t să treacă sub tăcere faptele de f cul celor releuate la Hecht. De ajutor le-a fost noțiunea de ȋaran „mijlociu”, care constituie un mijloc foarte r sp ndit

* — mic-burghez. — Nota Trad.

pe morgen, pentru proprietarul de gospodărie mijlocie — 0,13 mării (măicul agricultor se bucura și aici de avantajul de a nu se asigura deloc, — firește, spre marea „avantaj al societății” capitaliștilor și moșierilor). — și apoi ne vom referi la exemplul capitalismului agricol rus. Cititorul care cunoaște cartea lui Șahovschî „Ocupații agricole sezoniere” își amintește, poate, următorul fapt caracteristic țărăniștii hutoreni și coloniștii germani (în Sud) angajează muncitori „pe alese”, le plătesc cu 15—20% mai mult decât marilor proprietari care angajează forța de muncă, și store dela ei cu 50% mai multă muncă. Acest lucru a fost spus de el Șahovschî în 1896, iar anul acesta citim, de pildă, în „Torgovo Promyšlennaja Gazeta” * următoarea știre din Cahovca: „Țărani și hutorenii au plătit, după obicei, mai scump (decât li se plătea muncitorilor salariați pe moșii), deoarece ei caută muncitori mai buni și mai rezistenți” (nr. 109, din 16 Mai 1901). Este foarte puțin probabil ca acest fenomen să fie specific numai Rusiei.

În tabelul reproducut mai sus cititorul a putut vedea două procedee de calcul: acela de a include și acela de a nu include valoarea forței de muncă a gospodarului. D-l Bulgacov consideră ca procedeu includerii valorii „nu prea este just”. Se înțelege că un buget exact al cheltuielilor în natură și în bani, atât ale gospodarilor, cât și ale muncitorilor agricoli ar fi mult mai just, dar din moment ce asemenea date nu există trebuie în mod inevitabil ca cheltuielile în bani ale unei familii să fie stabilite cu aproximație. Și iată, la un extrem de interesant, cum face Klawki acest calcul aproximativ. Proprietarul de mari gospodării, firește, nu muncesc personal și au chiar administratori speciali, care în schimb au o remunerație îneplesc. Întreaga muncă de conlucrare — supraveghere (din patru domenii, trei au administrator și unul nu), Klawki socotește ca ar fi mai just ca aceasta din urmă, care a e o suprafață de 125 ha., să fie denumită dom. nu țărănesc mare). Proprietarilor a doua mari domenii Klawki le „socotește” câte 2.000 de marea pe an „pentru muncă” (care constau, de pildă, la primul domeniu, în faptul că ea odată pe lăna proprietarul se deplasează pentru călătorii din domeniul său și pe neapăsă spre a controla pe administrator). Proprietarului celor 125 ha. (primul avea 513 ha.)

nu-i mai „socotește” decât 1.900 de marea pentru munca depusă de el însuși și de cei trei fii ai săi. Căci oare nu-i „întreacă” ca atunci când întinderea de pământ este mai mică „să o scoți la capăt” cu un buget mai mic? Proprietarilor de gospodării mijlocii Klawki le socotește numai câte 1.200—1.716 marea pentru întreaga muncă depusă de soț și soție, iar în trei cazuri și de copii. Proprietarilor de gospodării mici le socotește câte 800—1.000 de marea pentru munca depusă de 4—5 (sic!) persoane, adică ceva mai puțin (dacă e vorba de mai mult) decât primește un muncitor agricol, un instrument, care împreună cu familia nu câștigă decât 800—900 de marea. Așa dar aici se face un mare pas înainte. La început erau echivalate marimi valit neegale, acum se declară că nivelul de trai trebuie să se aleasă mai mult în gospodăriile mici și mai puțin în gospodăriile mari. Bine, dar această înseamnă a admite din capul locului faptul că capitalismul înrăutățește situația micului țaran, fapt care, chipurile, este desmentit de calculele cu privire la mărirea „profitului net”!

Și dacă, după cum presupune autorul, venitul bănesc scade odată cu scăderea proporțiilor gospodăriei, apoi reducerea consumului poate fi dovedită prin date concrete. Cantitatea produselor agricole consumate în cadrul gospodăriei reprezintă de fiecare persoană (socotim doi copii, — un adult) la proprietarul de gospodărie mare — 227 de mărci (media din două cifre), la proprietarul de gospodărie mijlocie — 218 marea (media din patru cifre), la proprietarul de gospodărie mică — 137 (sic!) marea (media din patru cifre). În afară de aceasta, cu cât gospodarul este mai mare cu atât se cumpără mai multe produse alimentare (S. 153). Klawki însuși a observat că aici trebuie să fie pusă problema acelei Unterkonsumption (subconsumației), pe care d-l Bulgacov a negat-o și pe care aici ea a preferat să o treacă sub lucrare, manifestându-se ca un apologet și mai mare locat Klawki. Iar Klawki se străduiește să atențueze acest fapt: „Noi nu putem afirma că ar exista o anumită subconsumație la proprietarii de gospodării mici”, spune el, „dar socotim acest lucru probabil în ceea ce privește micile gospodării IV” (97 de marea de persoană). „Iată esența țărăniștii gospodăriei mici: de o viață foarte slabuză (!) și vând mult din ceea ce rap, ca să spunem așa, dela gură” (sic!)

* — Ziarul comerțului și industriei — Nota Trad.

sozusagen vom Munde absparen) *. Se face încercarea de a dovedi ca acest fapt nu desminte „productivitatea” mai mare a micilor gospodării: dacă consumul s’ar ridica până la 170 de mărci — suma cu totul suficientă (pentru, frate, mai mic¹), dar nu pentru capitaliștii-agricultori, după cum vedem), — rezulta că ar trebui să se sporească consumul și să se reducă venitul obținut din vânzările cu 6-7 mărci la morgen. Iată din această scădere, obținem (vezi tabelul de mai sus) 29-30 de mărci, adică oricum mai mult decât în marea gospodărie (S 433). Dar dacă am ridica constant nu până la această cifră luată după ochi (și mica luată mai mica, fundea „ajunge și stat”), ci până la 218 mărci (— realitatea din gospodăria mijlocie), vom vedea că venitul din vânzarea produselor va scădea în mica gospodărie la 20 de mărci pe morgen, față de 29 în gospodăria mijlocie și 25 în marea gospodărie. Adică: corectarea fie și numai a acestor inexactități (din numeroasele inexactități arătate mai sus) din comparațiile făcute de Klawki ar spulbera orice „avantaj” al țaranului cu gospodăria mica.

Dar Klawki este nepuizabil în a găsi avantaje. Țăranii cu gospodărie mica „îmbina agricultura cu meșteșugurile” trei țărani cu gospodărie mica (din 4) „muncesc sărăcuțos cu ziua, prietun, în afara de plată, și hrană” (435). Dar deosebit de mari sunt avantajele micilor agricultori în timp de criză (lucră mica demult cunoscut cititorilor ruși din numeroasele exerciții narodniște pe această temă reluate astăzi de d. n. cernovici). „În timp de criză agrară, dar și în orice altă perioadă, locuim mica gospodărie va fi cea n-ai frământată, tremată ca va fi, în stare să desfacă relativ mai multe produse decât celelalte categorii de gospodării, printr-o reducere extremă a cheltuielilor casnice, reducere care trebuie, ce-i drept, să ducă la un oarecare subconsum” (481). Urmarele concluzii ale lui Klawki, compară S 464). „Multe mici gospodării sunt constrânse, din păcate, la aceasta de

evantumul mare al dobânzilor la datorii. Dar în felul acesta, deși foarte greu, ele capătă posibilitatea să reziste și să o ducă de azi pe mâine. Probabil că tocmai prin puterea de reducere a consumului se explica, în primul rând, spori- rirea micilor gospodării țărănești în localitatea noastră, spori- rre pe care o constată statistica imperială”. Și Klawki repro- duce date cu privire la Regirungsbezirk * Königsberg, în care între 1882 și 1895 numărul gospodăriilor sub 2 hectare a crescut de la 56.000 la 79.000, al celor între 2 și 5 ha — de la 12.000 la 14.000, iar al celor între 5 și 20 ha — de la 16.000 la 19.000. E vorba de aceeași Prusie Orientală în care d. n. bulgacovici vad „anlaturarea” mării producții de către cea mica. Și acești domni care interpretează atât de superficial cifrele statistice, care nu se ocupă de altceva decât de suprafețe, mai fac și zarvă pe tema „detahării”. Este pe deplin firesc faptul că Klawki consideră că „cea mai importantă sarcină a politicii agrare contemporane pen- tru rezolvarea problemei muncitorilor dela sate d. n. Răsărit este aceea de a stimula așezarea celor mai activi muncitori, acordându-li se acestora posibilitatea de a capata în pro- prietate, dacă nu în prima, măcar în a doua (sic!) generație, o bucată de pământ” (476). Nu-i mică nenorocire dacă muncarii care își cumpara un pic de pământ d. n. economi- mile lor, „ajung în cea mai mare parte într-o situație mai grea din punct de vedere banesc”, „acesti lucră li știu chiar și ei, dar ceea ce îi atrage este situația mai liberă”. — Astfel, ea întreaga sarcină a economiei burguize (iar în momentul de față, după cât se pare, și a „criticilor”) este de a între- ține aceste duziri în partea cea mai înapoiată a proletaria- tului.

Astfel studiul lui Klawki desminte în toate punctele pe d. n. Bulgacov, care s’a referit la el. Acest studiu a vădit superioritatea tehnică a mării gospodării în agricultură, munca excesivă și subalimentația țaranului cu gospodărie mica, transformarea lui în muncitor agricol și, în zădărnici pentru moșier, dovedește legătura care există între creșterea numă- rului micilor gospodării țărănești și creșterea, în zădărnici și a proletarizării. Două concluzii din acest studiu au o deose- bit de mare însemnătate principală. În primul rând, că n- stătim concret care sunt pedicele existente în calea intro-

* Este interesant, de exemplu, faptul că venitul obținut din vânzarea laptei și a untului este egal cu „mărci” pe morgen în marea gospodărie și în cea mică, și că în cea mică s’ar putea integra în marea gospodărie. Iar consumul micilor țărani este puțin unit și lapte integral, iar mica mul pământ este egală cu numărul de mărci de persoană nu consumă de loc” (450). Și compară veniturile gospodăriilor mici, mijocii și mari, și veniturile oamenilor din afara de „criticilor” magnificele raționamente, de 13 flori (S 413), traducerea rusei 270. Dar sare țărani în jurul nostru și în jurul nostru. Oare nu țărani este cel care trăiește în jurul nostru și în jurul nostru. Aceste maxime trebuie amintite că mai des ca un mod de a trăi decât un mod de a trăi.

ducerii mașinilor în agricultură : aceasta este infinita apăsare a micului agricultor, gata „sa nu-și pună la socoteală” munca, și care face ca pentru capitalist munca manuală să fie mai ieftină decât cea bazată pe folosirea mașinilor. Cu toate afirmațiile d-lui Bulgacov, faptele demonstrează din *plină complectă analogie* dintre situația țaranului cu gospodărie mică din agricultură și a meșteșugarului din industrie în cadrul rânduieilor capitaliste. În pofida afirmațiilor d-lui Bulgacov, constatăm în agricultură o reducere pe o scară și mai largă a necesităților și o creștere și mai mare a intensității muncii, ca instrument în concurența cu marea producție în al doilea rând, în privința diferitelor comparații cu privire la rentabilitatea micilor gospodări și a marilor gospodări în agricultură, trebuie să spunem odată pentru totdeauna ca considerăm ca fiind absolut lipsite de valoare și vulgar apologetice concluziile care ignoră următoarele trei împrejurări : 1) Cum se hrănește, cum trăiește și cum muncește agricultorul ? 2) Cum sunt întreținute și cum muncesc utoile ? 3) Cum este îngrășat pământul și cât de rațional este exploatat ? Mica agricultură se menține datorită unei exploatați pradalnice. Irosirea muncii și a forțelor vitale ale agriculturului, irosirea forțelor și a calității vitelor, irosirea forțelor productive ale pământului, fapt pentru care orice cercetare care nu ia în considerație toate aceste împrejurări sub toate aspectele nu reprezintă decât o însuirie de sofisme burgheze.

Deaceea nu este de mirare că tocmai „teoria” muncii

excesive și a consumului insuficient, în societatea contemporană, ale țăranilor cu gospodărie mică a provocat atacurile deosebit de înverșunate ale d-nilor critici D-nul Bulgacov „s'a apucat" încă în revista „Nacealo" (nr. 1, pag. 10) să reproducă cu diușmul „cităte" care dovedesc contrariul celor afirmate de Kautsky. Din studiul intitulat „Bauerliche Zustände" („Situația țăranilor") al Un. unu de politica socială⁶² — repeta d-nul Bulgacov în cartea sa — „Kautsky, în încercarea sa de a galvaniza cadavrul (sic!) încheiturii dogmei, a ales câteva fapte care dovedesc starea de asuprire, pe deplin explicabila pentru acel moment, în care se afla gospodăria țărănească: n'aveți decât să va convingeți ca acolo se pot găsi și marturi, cu un caracter puțin diferit" (II, 282). Sa încercăm așa dar „s'a ne convingem" și să verificăm „citătele" reproduse de severul savant, care în parte nu face decât pur și simplu să repete citătele lui Hertz (S. 77, traducerea rusă 183).

„Din exemplul pe care-l constituie Eisenach rezulta im-
bunătățirea creșterii vitelor, a îngrășămintelor, a folosirii
maselor și în general progresul producției agricole.” Des-
chidem articolul care se referă la Eisenach („Bauerl. Zust.”
I B) Situația proprietarilor care posedă mai puțin de 5 ha
(iar în regiunea descrisă nu mai au acestora e de 887 din
1.116) „este în general puțin favorabilă” (66). „Întrucât ei
mai câștigă angajându-se la proprietarii de mari gospodări
ca secerători, zileri etc., situația lor este relativ bună” (67).
În general, în ultimii 20 de ani a avut loc un important pro-
gres tehnic, dar „mai rămâne încă mult de făcut, în special
în ceea ce privește gospodăriile mai mici” (72). „Propor-
tioni de gospodării mai mici există în parte pentru muncile
de câmp și ca prapadițe”... „Câștiguri auxiliare — muncile fore-
stiere, căratul lemnului; acesta din urmă „sustrage pe oar-
meni de la agricultură”, duce la „înrăutățirea situației lor
materiale” (69) „Nici muncile forestiere nu aduc în câștig
suficient în unele regiuni mici proprietari de pământ
(Grundstücksbesitzer) se ocupă cu țesătoria, care este prost
leidlich) platită. În unele cazuri izolate — producția meș-
tesugăriească de țigari de foi. În general, sunt puțin câști-
guri auxiliare” (73). Și autorul, Okonomie Commissar
Dittenberger *, încheie cu observația că țărani, cu „vite

[illegible]

lor simplă” și „trebuințele lor modeste”, sunt puternici și sănătoși, lucru chiar „de mirare față de alimentele puțin hranitoare pe care le consuma clasa cea mai săracă, pentru care cartoful constituie principala hrană” (74)...

Iată cum desmint voroșilovii „savanți”, învechita prejudecată marxista după care gospodăria țărănească n’ar fi în stare să realizeze un progres tehnic!

Despre regatul Saxoniei, secretarul general Lange dori să spună că în districte întregi, în special în localitățile mari fertile, între domeniile mari și cele mici aproape că nu mai există deosebire în ceea ce privește exploatarea intensivă a gospodăriei. Așa desminte pe Kautsky voroșilovii austriaci (Hertz, S. 77, traducerea rusa 182 - 183), iar după el repeta același lucru și voroșilovul rus (Bulgacov, II, 282, cu trimitere la „Bauerl Zust”, II, 222). Deschidem la pagina 222 a izvořului citat de critici și citim, imediat, în continuarea cuvintelor citate de Hertz: „Această deosebire este mai vizibilă în localitățile muntoase, unde în domeniile mari gospodăria se duce cu un capital circulant relativ mai mare, dar și aici gospodăria țărănească nu este adesea mai prejos în ceea ce privește evantumul profitului net, deoarece venitul mai mic este contrabalansat de o mai mare cumpătură, care la nivelul dat, foarte scăzut, al trebuințelor (bei der vorhandenen grossen Bedürfnisslosigkeit) ajunge adesea până la a face pe țăranul gospodăru să trăiască mai prost decât muncitorul industrial, care la învățat să aibă trebuințe mai mari” („Bauerl Zust”, II, 222). Și în continuare se arată că sistemul predominant de gospodărie este sistemul alternării culturilor, care predomină chiar la proprietari de gospodării mijocii, iar „asa lamentul trîcnal nu lă practica decât aproape exclusiv micii proprietari de pământuri țărănești”. În ceea ce privește creșterea vitelor deosemena se constată pretutindeni un progres. „Numai în ceea ce privește creșterea vitelor cornute s’uțiază producătorii lactate țăranii rămâne de obicei în urma mareșilor moșieri” (223).

„Profr Ranke” continuă d-l Bulgacov — vorbește despre progresul tehnic din gospodăriile țărănești situate în împrejurimile Münclenului, care, după cuvintele lui, sunt tipice pentru întreaga Bavaria superioară”. Deschidem articolul lui Ranke — trei comunități de *Grossbauern*, care își duc gospodăria cu ajutorul muncitorilor salariați: 69 de țăran,

din 119 au peste 20 de hectare, posedând $\frac{3}{4}$ din întregul pământ, iar 38 de „țărani” au fiecare peste 40 de hectare, în medie revenind câte 59 de hectare fiecare, și ei dețin în total circa 60% din întregul pământ...

Se pare că este suficient pentru a caracteriza „citatele” domnilor Bulgacov și Hertz.

VII

ANCHETA DIN BADEN CU PRIVIRE LA GOSPODĂRIA ȚĂRĂNEASCĂ

„Nu putem, din lipsă de spațiu — scrie Hertz —, să reproducăm amănunțite și interesante, pe cît ni s’aprinse în ancheta din Baden cu privire la cele 37 de comunități în cea mai mare parte a lor, aceste aprecieri sunt analoage cu cele produse mai sus, alături de precerile favorabile găsim aprecieri nefavorabile și nelămurite, dar niciun de-a-ungul celor trei volume ale anchetei amănunțite bugete de cheltuieli nu dau dreptul să se traga o concluzie cu privire la «subalimentare» (Unterernährung), cu privire la «mizeria» (Elend), mizeria este (S. 79, traducerea rusa 188) Cuvintele lui Hertz subliniate de noi conțin, ca de obicei, un neadevarat drept înțeles, din Baden, la care se referă ea, a detaliat în modurile de documentat, subiectul forma al țărăniștii a gospodăriei nu a. Denaturarea acurilor de către Hertz este strans legată de procedul cultivat îndeseri de narodului rus și insușit astăzi de tot felul de „critici” în problema agrară — procedul, aprecieri în loc a faptelor. Se pare că în Apus noțiunea de „țărăniștie” este și mai puțin preizată decât la noi (nu există un criteriu precis după care să poată fi definită ca stare socială) și că, în consecință, se conclud de „modul” ascund „luna” (luna) și lativ a minorității (sau cel puțin faptul că ea nu țărăniștie) și viața mizeră a majorității, și în așa ipoteză lor deosebitul se deschide un nemărginit câmp de lucru. Ancheta cu privire la Baden da însă toată posibilitatea să se deosebi diferitelor grupuri ale țărăniștii, lucru pe care Hertz s’aprinse al „detaliat” și, a preferat să nu l’observe. În cele 37 de comunități tipice au fost alese cele mai tipice gospodării de țărani cu gospodărie mare (Grossbauern), cu gospodărie mijie

locie și gospodărie mică, precum și gospodări de zileri, în total 70 de gospodări țărănești (31 mari, 21 mijoci, 18 mici) și 17 gospodări de zileri, bugetele acestor gospodări au fost supuse celei mai amănunțite cercetări. Nu n'am avut posibilitatea să prelucrăm toate aceste date, iar și principalele rezultate, la fel mai jos sunt suficiente pentru a obține concluzii foarte precise.

Vom cita mai întâi date cu privire la tipul economiei general de gospodări țărănești mari (a), mijoci (b) și mici (c) (din Anlage VI: „Uebersichtliche Darstellung der Ergebnisse der in den Erhebungsgemeinden angestellten Ertragsberechnungen“), noi am rezumat datele din acest tabel, raportându-le la Grossbauer i, Mittelbauer, și Kleinbauer** separat). Dimensiunile proprietății funciare mediate pe grupe (a) 33,34 hectare, (b) 13,5 și (c) 6,96 — sunt relativ reduse pentru o regiune de mici proprietari de pământ cum este Baden-ul, dar dacă facem abstracție de 10 gospodări din comunitățile nr. 20, 22 și 30, care se disting prin dimensiuni excesiv de mari ale posesiunii de pământ (circa 43 de hectare la Kleinbauer-ii până la 170 la Grossbauer-ii), vom obține cifre mai normale pentru Baden: a) 17,8 hectare, b) 10,0 hectare și c) 4,23 hectare. Marimea familiilor: a) 6,4 persoane, b) 5,8 și c) 5,9 (aceste date, ca și toate cele care urmează, se referă, dacă nu au mențiuni speciale, la toate cele 70 de gospodării). Prin urmare, țărani cu gospodării mari au familii mult mai numeroase, dar cu toate acestea la ei munca salariată joacă un rol incomparabil mai mare. În general, la angajarea de muncitori salariați, recurg 54 de țărani din 70, adică mai mult de trei patimi din numărul total, și anume 29 de țărani cu gospodării mari (din 31), 15 țărani cu gospodării mijoci (din 21) și 10 țărani cu gospodării mici (din 18). Așa dar, 93% dintre țărani cu gospodării mari, și 55% dintre cei cu gospodării mici nu pot scoate la capăt fără a angaja muncitori. Aceste cifre sunt foarte instructive pentru a controla opinia curentă (și imprumutată fără critica de „critici“) după care în gospodări țărănești de astăzi munca salariată joacă un rol neînsemnat. La țărani cu gospodării mari la care proprietatea funciară de 18 ha. intră în ru-

* — Anexa VI: „Scuța trecut în revistă a rezultatelor obținute în calcularea rentabilității stabilite în districtele fiscale rurale“ — Nota Trad.
** — Țărani cu gospodării mari: țărani cu gospodării mijoci și țărani cu gospodării mici — Nota Trad.

brica 5 — 20 ha., considerată, atunci când aprecierea se face global, ca făcând parte din gospodării țărănești (datele) putem constata gospodării pur capitaliste: 24 de gospodări cu 71 de muncitori agricoli, cu câte aproape 3 muncitori agricoli de gospodărie, și 27 de gospodări care angajează zileri în total pentru 4 347 de zile (câte 161 de zile de lucru de 1 gospodăr). Comparați cu această dimensiune proprietății la țărani cu gospodării mari din împrejurimile Munchenului, cu al căror „progres“ bravul d. Bulgarov a combatut „prejudecăta marxista“ despre înrăutățirea situației țăranilor de către capitalism!

Cât privește pe țărani cu gospodării mijoci constatați la 8 țărani — 12 muncitori agricoli, la 14 — 956 de zile de muncă prestate de zileri, la țărani cu gospodării mici la 2 țărani — 2 muncitori agricoli, la 9 — 543 de zile de muncă prestate de zileri. În cursul a doua luni (543 9 = 60 zile), adică în perioada cea mai importantă pentru agricultor, jumătate din numărul țăranilor cu gospodării mici nu o pot scoate la capăt fără a folosi munca salariată (iar acești țărani cu gospodării mici, cu toate că dimensiunile pământului pe care-l stăpânesc sunt mai mari, au o producție incomparabil mai mică decât cei din Friedenthal, de care au fost atât de mușcați d-nii cernovișci, dăvizi, hertzi).

Rezultatele obținute de aceste gospodării sunt următoarele: 31 de țărani cu gospodării mari au 21 329 de marci profit net și 2 113 marci deficit, adică în total un profit de 19 216 marci, sau 619 9 marci de gospodărie (iar șase zand cele cinci gospodării din comunitățile nr. 20, 22 și 30 — 524,5 marci), pentru gospodării mijoci suma respectivă va fi de 243,3 marci, (272,2 dacă scedem cele trei comunități), pentru cea mică — 35,3 marci (37,1 dacă scedem cele trei comunități). Prin urmare, țăranii cu gospodării mici literalmente *abia, abia o scot la capăt, și aceasta numai datorită reducerii consumului*. Acesta prezintă („Ergebnisse etc.“ în volumul IV din „Erhebungen“), S. 138) date cu privire la cantitatea celor mai importante produse consumate în fiecare gospodărie. Reproducăm aceste date, calculând medii pentru fiecare din grăupările indicate mai sus ale țăranimii:

• • • „Rezultatele etc.“ — Nota Trad.
• • • „Cercetare“ — Nota Trad.

și exprima impresia generală asupra datelor amplei anchete dela Baden în felul următor: «... numai datorile care grevează asupra loturilor zilerilor și ale micilor proprietăți țărănești dintr'un număr considerabil de localități cercetate sunt relativ mari, însa și aici, în majoritatea cazurilor, ele nu ating proporții îngrijorătoare » (272) Lucru ciudat! Pe de o parte, *referiri la însăși ancheta, pe de altă parte* numai reproducerea unei „impresii generale” a unui oarecare Sprenger, care a scris despre ancheta Și ca într'adins Sprenger spune un neadevar (cel puțin în pasajul citat de d-l Bulgacov, deoarece nu cunoaștem lucrarea lui Sprenger). Autorii anchetei afirma că în majoritatea cazurilor tocmai datorile care grevează asupra micilor proprietăți țărănești ating proporții îngrijorătoare. Aceasta, în primul rând, iar în al doilea rând — ei afirmă că în ceea ce privește datorile, situația țăranilor cu gospodărie mică este mai proastă nu numai decât situația țăranilor cu gospodărie mare și mijlocie (ceea ce Sprenger a relevat), dar și decât situația zilerilor.

În general trebuie să relevăm că autorii anchetei cu privire la Baden stabilesc faptul extrem de important că în marile gospodării *limita datorilor admisibile* (adica admisibile fara pericol de ruinare) *este mai ridicată decât în mica gospodărie*. După datele statistice cu privire la rezultatele obținute în gospodăriile lor de către țăranii cu gospodării mari, mijlocii și mici, date reproduse de noi mai sus, aceasta împrejurare nu necesită explicații speciale. În ceea ce privește marea gospodărie, precum și cea mijlocie, autorii anchetei considera admisibile și nepericuloasă (unbedenklich) o datorie reprezentând 40-70% din valoarea pământului — în medie 55 %. În ceea ce privește mica gospodărie (pentru care stădese următoarele proporții: 4-7 ha pentru cele care se ocupa cu cultura câmpului și 2-4 ha pentru cele care se ocupa cu viticultura și cu cultura plantelor comerciale), ei considera că „limita datorilor nu trebuie să depășească 30% din suma la care este evaluat domeniul, dacă presupunem o asigurare completă a varșării, regulate a dobânzilor și a amortizării datorilor” (S. 66, B IV). În comunitățile cercetate (cu excepția celor în care acționează Anebenrecht^{*}, de exemplu, Unadengen și

Neukirch) datorita în procente (față de valoarea estimativă a domeniului) crește cu regularitate în micile gospodării, descrescând în cele mari. De exemplu în comunitatea Dittwar, în gospodăriile cu mai puțin de 1/4 ha procentul datoriei = 180,65%, în cele cu 1-2 ha — 73,07%, în cele cu 2-5 ha — 45,73%, în cele cu 5-10 ha — 25,34%, în cele cu 10-20 ha — 3,02% (S. 89-90 *ibid*). Dar numai cifrele cu privire la nivelul datorilor nu spun încă totul, și autorii anchetei trag următoarea concluzie:

„Datele cifrice precedente au confirmat, așa dar, părerea foarte răspândită după care proprietarii de gospodării țărănești care se află la limita (la mijloc) dintre zileri și țăranii cu gospodărie mijlocie (la sate, proprietarii agricoli care fac parte din această categorie sunt denumiți, de obicei „starea de mijloc” — Mittelstand) se află adesea într'o situație mai grea decât grupele superioare și cele inferioare (sic!) în ceea ce privește dimensiunile proprietății, în măsura în care ei, făcând față datorilor moderate, care nu depășesc o anumită limită nu prea ridicată, numai cu greu își pot îndeplini obligațiile, dar fiind că ei nu pot avea căștiguri regulate în afară (munca cu ziua etc.) spre a și spori cu ajutorul lor venitului”. Zileri, „întrucât au căștiguri în afară cât de cât regulate, se află adeseori într'o situație mult mai bună decât cei care aparțin «stării de mijloc», deoarece, după cum a aratat calculul, în foarte multe cazuri, căștigurile în afară aduc adeseor, veniuri nete (adica banesti) atât de ridicate, încât dau posibilitatea de a se amortiza chiar și datorile mari” (67, l c). „În cele din urmă autorii repetă din nou că, față de limita permisă a datorilor, datorile micilor gospodării țărănești „întrucâtva nu sânt lipsite de pericol”, și deaceia „o prudență gospodărească deosebit de mare la cumpărarea pământului este necesară în primul rând tocmai populației de țăranii cu gospodării mici și celei de zileri, care se afla pe același plan cu ea” (98).

Iată cum arată sfătuitorul burghez al micului țăran! Pe de o parte, el intră în tine în proletarii și semiproletarii speranța că „dacă nu prima, atunci a doua generație”, va putea să-și cumpere pământ și, dacă vor fi câștigațoși și moderați, să obțină de pe el un foarte mare procent de venit

* Țăranul cu gospodărie mică — spun ne bună dreptate autorii și ei — vinde relativ puțin pe hără peștii, ca și în privința de bani este de felul de mare, și lipsa de capital face ca oare prapadă a viitorilor gospodării etc. la el să se resimtă în mod deosebit.

* — dreptul succesorial. — Nota Trad.

nești solide" (II, 138; compara concluzia generală dela pag 456), ca și cum o gospodărie țărănească solidă n'ar fi sino- nima gospodăriei țărănești burgheze cu caracter lucrativ. Singura lui încercare de a se descurca din această rețea de contradicții constă în următorul raționament, încă și mai incurcat: „Țărănimea nu reprezintă, desigur, o masă omoge- na, lucrul acesta a fost arătat mai sus (probabil, în ra- ționamentul despre un astfel de amanunț lipsit de impor- tanța ca marea salarată a agriculturii în industrie?), aici are loc o continua luptă între curentele de dezvoltare și de năvelare, dar sunt date aceste deosebiri și chiar con- tradiții dintre diferite interese mai mari decât cele dintre diferitele pături ale clasei muncitoare, dintre muncitorii dela oraș și cei dela sat, dintre munca calificată și cea necalificată, dintre trade-unioniști și cei din afara organiza- ției sindicale? Doar numai o completă ignoranță a acestor deosebiri care există în sîmul stării muncitorești (deosebiri care fac pe unii cercetători să distinga deja dintr-o patra stare socială o a cincea) a permis ca clasa muncitoare, pre- tins omogenă, să fie opusă țărănimii eterogene" (288). Ce exuraordinară profunzime de analiză! Să confunzi deosebi- rile dintre profesorii cu deosebirile dintre clase; să confunzi deosebirile în ceea ce privește modul de trai cu situația dila- toria a claselor în întreaga orânduire a producției sociale, — cât de concret austrează această completă lipsa de prin- cipialitate științifică a „criticii“! La moda și tendința pra- ctică a acestora de a șterge însăși noțiunea de „clasă“, de a înfălțura înșuși, ideea luptei de clasă! Muncitorul agricol căs- tigt 50 de copeici pe zi, țăranul gospodăru care angajează zileri — 1 rubla pe zi; muncitorul de fabrică din capitala 2 ruble pe zi; micul patron al unui atelier de provincie 1 rublă și jumătate pe zi. Orice muncitor cât de cât conștient

* Vom reaminti că referirea la prețurile omogenitatei a clasei munc- toare este argumentul frecvent al lui Ed. Bernstein și al tuturor partizanilor lui, iar căt privește dezvoltarea „curenților“ încă și al tuturor partizanilor curenților. „Note critice“ există și disprețurile există și raționamentele pro- cedurilor obiective aceste procese sunt de importanță cu atât mai mare cu cât istoricul obiectiv al lui Seidlin are îndoielile dacă izlăsa, o însuși pe la exilul și, colitur spre economie existentă o dezvoltare a economiei bănești, dar industriale dar există și o dezvoltare a muncii capăt la la domie a la la dispreț încă în Germania? Un om de știință „obiectiv“ trebuie să adune to- tăștrăg (asemenea lui Wagner, sau Goethe) dela o carte la alta de a o a și forma o idee generală despre întregul proces în ansamblu!

va înțelege fără nicio greutate căror clase aparțin reprezen- tanții acestor „pături“ diferite, ce anume orientare caracte- rizează activitatea socială a acestor „pături“. Pentru un re- prezentant al științei universitare sau pentru un „critic“ con- temporan, aceasta este o mare filozofie, pe care aceștia nu sunt nicidecum în stare s'o cuprindă.

VIII

DATE GENERALE ALE STATISTICII AGRICOLE GERMANE PE ANII 1882 ȘI 1895 PROBLEMA GOSPODĂRIILOR MII OCI

Dupa ce am analizat datele amanunțite cu privire la gos- podăria țărănească — de o importanță deosebită pentru noi, înțelegem totuși în problemele gospodăriei țărănești se afla centrul de greutate al problemei agrare de astăzi — vom trece la datele generale ale statisticii agricole germane și vom verifica concluziile trase de „critici“ în legătura cu aceste date. Reproducem pe scurt principalele rezultate ale recensământului din 1882 și din 1895:

Grupuri de gospodării	Numărul gos- podăriilor (mii)		Suprafața agricolă (mii ha.)		Numărul total al no- vopodăriilor		Creșterea sau scăderea abso- lută a popula- ției	
	1882	1895	1882	1895	1882	1895	Gosp.	Suprat
Până la 2 ha.	5.362	5.256	1.570	1.536	53,3	52,3	3,7	-18
2 — 5	481	1.016	5.193	3.286	18,6	18,3	13,3	13,3
5 — 20	927	999	9.159	9.722	17,6	18,0	23,7	23,9
20 — 100	261	381	9.306	9.870	5,3	5,1	31,4	30,3
100 și mai multe ha.	25	25	7.387	7.830	0,4	0,4	24,5	24,1
Total	6.726	6.558	31.669	32.318	100	100	100	100

Trei fapte sunt de amintit în legătura cu acest alon al schimbărilor, interpretat în mod diferit de marxști și de „critici“ — creșterea numărului gospodărilor celor mai mici, creșterea latitudinilor, adică a gospodărilor care nu măr- 1000 și mai multe hectare, și care sunt conținute în 1 ha- tul nostru concis, cu toate gospodăriile care nu măr- 100 ha. și, în sfârșit, faptul creșterii gospodărilor țărănești mijlocii (5 — 20 ha.), care sare cel mai mult în ochi și care provoacă cele mai multe discuții.

Creșterea numerică a gospodăriilor celor mai mici de nota marea creștere a mizeriei și a proletarizării, deoarece covârșitoarea majoritate a proprietarilor cu mai puțin de 2 hectare nu poate să existe numai în agricultură și trăiește din câștiguri din activitatea din mizeria salariată. În viața, desigur, și exceptiv, se găsește în culturile speciale, în fructuri, gospodărie legumieră, culturi de plantele industriale destinate comerțului, gospodăria din preajma orașului în general etc. este posibil să existe agricultorii de sine stătători (care mai târziu sunt din nou proprietari și țărani și jomani). Dar în total din 3 milioane de gospodării aceste excepții reprezintă totul non-cantitativ (ca foarte mult). Între acești mici „agricultori” (care constituie aproape $\frac{1}{3}$ din numărul total al gospodăriilor) sunt muncitori salariați, aceasta reprezintă o cantitate imensă de statistici, grădini cu privire la proprietățile și puterile agriculturii din diferite grupuri. Iată aceste date înscrise:

Grupuri de agricultori	Agricultorii după ocupația lor principală (în %)					Dintre agriculto- rii de sine stătători, aș o ocupație a agriculturii %	
	Ocupație de sine stătătoare		Muncă deosebită	Alte ocupații	Total		
	Agricul- tură	Comerț etc.					
Până la 2 ha.	17,4	22,9	53,7	0,8	100	20,1	
5 — 20 "	12,2	10,5	6,0	2,9	100	23,4	
50 — 100 "	0,8	7,0	1,1	1,1	100	15,3	
100 și mai multe ha.	30,2	2,5	0,2	1,1	100	0,8	
Total	45,6	17,5	71,1	0,4	100	20,1	

Putem vedea de aici că din numărul total al agriculturii germane numai $\frac{1}{3}$ din numărul total al gospodăriilor sunt agricultorii de sine stătători, și după ocupația lor principală. Dacă contăm la agricultorii de sine stătători a căror parte (20,1) este în agricultură și în comerț, și în agricultura lor principală, 17,5, și dintre agricultorii sunt negustori, meseriași, grădini, etc. „de sine stătători”, adică care au în cazul lor în viață, în respective o situație de pa-

tron, iar nu de muncitor). Aproape o treime (31,3%) sunt muncitori salariați (1, lepe, etc.) în viața lor în agricultură și industrie (6,1%), dintre agricultori sunt ocupați în special cu servicii (în comerț, funcții comerciale), sunt liberi profesioniști etc. Dar din numărul agriculturii care posedă până la 2 ha., o jumătate sunt muncitori salariați, dintre acești 3.200.000 de persoane, agricultorii de sine stătători constituie numai o parte, adică 17,4% din numărul total. Dar și dintre acești 17,4% parte (12,0%) au o parte auxiliară, și sunt tot muncitori salariați, nu după ocupația lor principală (1,1% din numărul total), după cea secundară. Până și dintre agricultorii cu 2 — 5 ha. numai cu puțin mai mult de jumătate (53,7%) din 1.016.000 sunt agricultorii de sine stătători, iar restul o ocupă auxiliară.

Din aceasta se vede că de exemplu se creșterea prezintă lucrurile în felul acesta: în primul rând, în ceea ce arată deja, cronat, creșterea numerică totală a persoanelor care se ocupă în mod efectiv cu agricultura, explica acest lucru prin creșterea gospodăriei în agricultură de sine stătătoare, — după numărul și după ponderea în agricultură a gospodăriilor țărănești, mișcarea pe seama agriculturii (1,3%). Dacă în numărul total al gospodăriilor țărănești din agricultură (17,4%) la 18%, adică +0,4%, apoi aceasta nu înseamnă în viața de zi cu zi creșterea pe seama agriculturii de sine stătătoare, prin ul rânț prin creșterea a gospodăriilor țărănești. Pentru a răspunde la întrebarea: „Cât de mult se mai mișcă la creșterea agriculturii de sine stătătoare, noi țărani de sine stătători, care în viața lor au în agricultură numărul total al gospodăriilor țărănești 282.000, printre care numai 122.000 sunt țărani de sine stătători de 2 ha. și sporul și 174.400 țărani muncitori, și în populația rurală (dăruia în loc să fie în agricultură) se explică prin sporul în viața țărănească, și sunt de sine stătători (17,5%) și în agricultură și în comerț o întindere pe seama agriculturii de sine stătătoare și în cea mai mare parte de sine stătătoare). Sporul se produce cea mai mare parte pe seama gospodăriilor parcelor creșterea înseamnă creșterea proletarizării. Nu, și sporul (ca 35.000) a numărului de țărani de sine stătători, ba n'avem dreptul să punem în mișcare pe seama agriculturii

dărilor de sine stătătoare, deoarece și din numărul acestor gospodari numai 546 000 din 1 016 000 sunt gospodari de sine stătători, care nu au un câștig auxiliar.

Trecând la problema gospodăriilor mari, trebuie să reținem înainte de toate următorul fapt caracteristic (și foarte important pentru combaterea oricărei apologii) înbimănare, agriculturii cu alte ocupații are o importanță diferită și, contrarie la diferite grupuri de agricultori. Pentru cei cu gospodărie mică ea înseamnă proletarianizare, restrângerea independenței agriculturii, deoarece aici se îmbină cu agricultura ocupația ca munca salariată, micul meșteșug și comerțul etc. Pentru cei cu gospodărie mare ea înseamnă fie înălțarea importanței politice a marii proprietăți, fiind ciată prin înbimănare cu serviciul la stat, serviciul militar etc., fie prin înbimănarea agriculturii cu silvicultura și prelucrarea industriei, a produselor agricole. Iar fenomenul din urmă, după cum se știe, este unul dintre cei mai caracteristici indicatori ai progresului capitalist al agriculturii. Iată de ce putem constata că procentul de agricultori care consideră gospodăria agricolă „de sine stătătoare” ca fiind ocupația lor principală (adică duc această gospodărie în calitate de gospodari, iar nu de muncitori) crește cu repeziune odată cu creșterea suprafeței gospodăriei lor (17 — 72 — 90 — 96%), dar scade la 93% în grupul de gospodari cu câte 100 și mai multe hectare în acest grup 4,2% din totalul gospodăriilor consideră drept ocupația lor principală serviciul (categoria „altor ocupații”), 0,4% dintre ei consideră drept ocupația lor principală munca „dependentă” (aceștia nu sunt muncitori salariați, ci administratori, inspectori etc., compară „Stat. d. DR”, 112 B, S. 49*). Vădem deasemenea că procentul de agricultori de sine stătători care mai au ocupații în afară scade rapid odată cu creșterea suprafeței gospodăriei (26 — 25 — 15 — 9%), dar crește puternic la gospodari cu 100 și mai multe hectare (23%).

În ceea ce privește numărul gospodăriilor mari (de 100 și > ha), suprafețele lor, datele citate mai sus indică o scădere a procentului lor atât în numărul total al gospodăriilor, cât și în ceea ce privește suprafața totală. Se pune întrebarea dacă se poate conchide de aici că gospodăria mare este înalțurată de către gospodăria țărănească mică și mij-

locie, cum se grăbește să o facă d-l Bulgacov? Noi credem că nu, și mai credem că prin ieșirile sale furioase împotriva lui Kautsky în legătura cu acest punct d-l Bulgacov nu și-a dovedit decât înepăcămintă că „concluzia” purtarea acestuia în ceea ce privește fundul problemei. În primul rând, scăderea procentului de gospodari mari este foarte însemnată (după numărul gospodăriei lor dela 0,47% la 0,45, adică cu două sutați de procent, iar procentul în ceea ce privește suprafața dela 24,43% la 24,08%, adică cu 35 de sutimi de procent). Ca în condițiile în discuția gospodăriei este uneori necesar să se reducă întrucâtva suprafața, ca marul proprietății să rămână în locuri mai puțin întinse (și mai departe de centrul moșiei pentru a-și procura muncitorii, etc.) sunt oameni care cunoscute de toate lucrurile. Noi am arătat mai sus cum autorul descrierii amănunțite a gospodăriilor mari și mici din Rusalat Prusiei recunoaște în primul rând că marea proprietate de pământ este acela care a deservit interesele celei mari, și pledează cu zel în favoarea creării unei categorii de muncitori stabili. În al doilea rând, de înălțurarea marilor gospodăriei de către cele mici nici vorba nu poate să fie și pentru faptul că numai datele ca privire la suprafața gospodăriei nu sunt încă suficiente pentru a se conchide despre proporțiile producției. Iar ca marile gospodăriei au avut în această privință un foarte important pas înainte, acest lucru îl dovedește în mod incontestabil datele ca privire la valoarea marilor (vezi mai sus) și la producția industriei și produseor agricole (aceste date le vom analiza în mod special mai jos, dar și în faptul că d-l Bulgacov interpretează totul de greșit datele corespunzătoare ale statisticii germane). În al treilea rând, în grupul de gospodăriei cu câte 100 și mai multe hectare se disting în mod deosebit la pondul gospodăriei cu câte 1 000 și > ha, al căror număr și sporitură sunt un procent mai mare decât numărul gospodăriei lor (mai puțin, locușii și anume dela 515 la 572, adică cu 11% în creștere numărul gospodăriei lor în comparație delat 426 000 la 998 000, adică cu 7,8%). Suprafața latitudinilor a crescut dela 708 000 ha. la 802 000, adică cu 94 000 ha. în 1882 ea constituia 2,22 din întreaga suprafață agricolă, în 1895 — dela 2,46. Neîntemeiatele sale obiective făcute în revista „Nacealo” asupra acestui punct împotriva lui Kautsky sunt completate acum de d-l Bulgacov, în cartea sa, cu ur-

* — mai multe. — Nota Trad.

poate adăuga criteriul existenței vitelor de muncă la un tabel elocvent“

	Numărul întreprinderilor cu vite pentru munca câmpului		Diferența
	1882	1895	
0 — 2 ha.	325.005	306.340	— 18.665
2 — 5 „	733.967	725.554	— 8.333
5 — 20 „	894.696	925.103	+ 30.407
20 — 100 „	279.284	275.220	— 4.064
100 și mai multe ha.	24.845	24.485	— 360
Total	2.257.717	2.256.732	— 1.065

„Numărul gospodăriilor care au vite de muncă a scăzut deopotrivă atât în gospodăria mare, cât și în gospodăria mică, și a sporit numai în cea mijlocie“ (revista „Nacealo“ nr. 1, pag. 20)

Dacă d-lui Bulgacov i-ar fi scăpat greșala care l-a făcut să deducă din datele cu privire la vitele de muncă *tot mai contrariu* celor ce indică aceste date, într'un articol de revistă, scris la repezeală, — aceasta ar mai fi fost de iertat, dar „severul“ nostru „savant“ repetă aceeași greșală și în „studiul“ său (vol. II, pag. 127, în afară de aceasta, cifrele + 30 407 și - 360 sunt trecute pe seama numărului de vite, pe câtă vreme ele reprezintă numărul de gospodării care au folosit vite de muncă; dar acesta este, desigur, un amănunt fără importanță)

Vom întreba pe „severul“ nostru „savant“, care vorbește cu atâta curaj despre „regresul gospodăriei mari“ (II, 127) — ce importanță are sporirea cu 30 000 a numărului gospodăriilor țărănești mijlocii care (în vite de muncă) dacă *numărul total* al acestor gospodării a crescut cu 72 000 (II, 124)? Oare de aici nu reiese limpede că *procentul* de gospodării țărănești mijlocii care au vite de muncă a scăzut? Iar din moment ce lucrurile stau așa, n'ar fi trebuit oare să stabilim *care este procentul* de gospodării din diferite grupuri care au (înul vite de muncă în 1882 și 1895, — cu atât mai mult ca aceste date sunt citate în aceeași po-

* Reproducem în întregime tabelul dat de d-l Bulgacov, adăugând numai cifrele totalizate, care în el lipsesc

guna și în același tabel din care d-l Bulgacov a luat cifre absolute („Stat. d D R“, II 2 B. S. 31*)

Iată aceste date:

	Procentul de gospodării cu vite de muncă		Diferența
	1882	1895	
0 — 2 ha.	10,61	9,46	— 1,15
2 — 5 „	74,79	71,39	— 3,40
5 — 20 „	96,56	92,62	— 3,94
20 — 100 „	99,21	97,68	— 1,53
100 și mai multe ha.	99,42	97,70	— 1,72
Total	42,79	40,60	— 2,19

Așa dar, procentul de gospodării care au vite de muncă *în general* a scăzut cu peste două procente: aceasta s-a lăsat depășind media în gospodăriile mici și mijlocii și, o borbina *sub medie* în gospodăriile mari*. În afară de aceasta, nu trebuie uitat faptul că „locuim în gospodăriile mari“, în locul forței animale este folosită adeseori forța mecanică sub forma a tot felul de mașini în general și de mașini cu aburi în special (pluguri cu aburi etc.) („Stat. d D R“, II 2 B. S. 32*). Deaceia, dacă printre gospodăriile mari (cu câte 100 și mai multe ha.) numărul celor care au vite de muncă a scăzut cu 360, în vreme ce numărul gospodăriilor care au folosit pluguri cu aburi a sporit cu 615 (710 în 1882 și 1.325 în 1895), e limpede că în general gospodăriile mari nu numai că n'au pierdut, ci au câștigat chiar. Prin urmare, ajungem la concluzia că singurul grup de agricultori din Germania care în mod neîndoielnic a *imbunătățit* condițiile de conducere a gospodăriei (în ceea ce privește folosirea vitelor pentru munca agricolă sau înlocuirea vitelor prin forța cu aburi) — sunt *marile* proprietari cu câte 100 și > ha. În toate celelalte grupuri condițiile de conducere a gospodăriei s'au înrăutățit și s'au imbușățit cel mai mult tocmai în grupul de gospodării țărănești mijlocii, unde scăderea pro-

* Scăderea cea mai mică se constată în gospodăriile cele mai mici dintre care o parte relativ (într-o parte din ele) s'au imbușățit și componența efectivului în aceste gospodării (și numai în ele) s'a îmbunătățit și componența efectivului vitelor de muncă, adică ele au început să aibă relativ mai mulți cai și boi, relativ mai puține vaci. Acest lucru arată limpede, după cum au și observat de bună dreptate autorii arhivei germane (S. 32) — că proprietarii loturilor celor mai mici în vite de muncă nu numai pentru agnitate, ci și pentru că munca cu ele în agricultură. Deaceia în problema vitelor de muncă ar fi, în genere, greșit să se lăseze schema de gospodării pașcarilor care se află în condiții cu totul excepționale

centului de gospodării care au vite de muncă este cea mai mare. Diferența dintre gospodăriile mari (100 și > 100) și cele mijlocii (5-20 ha.) în ceea ce privește mărimea procentului de gospodării care au vite de muncă înainte era de mai puțin de trei procente (99,42 - 96,56), iar acum a de puțin cinci procente (97,70 - 92,62).

Această concluzie este considerabil întărită prin datele cu privire la categoriile de vite de muncă. Cu cât gospodăria este mai mică, cu atât mai proastă este categoria de vite de muncă - cu atât sunt folosiți relativ mai puțin pentru muncile câmpului ca și boii și cu atât sunt folosiți mai mult ca vite de talie, care sunt mult mai slabe. Iată datele care arată cum au stat lucrurile în această privință în 1882 și 1895.

Iată o sută de gospodării care aveau vite pentru muncile câmpului, erau folosite:

	Număr vaci			Vaci, precum și cai și boi		
	1882	1895		1882	1895	
0 - 2 ha.	83,74	82,10	- 1,64	85,21	83,95	- 1,26
2 - 5 "	68,29	69,42	+ 1,13	72,95	74,93	+ 1,98
5 - 20 "	18,49	20,70	+ 1,81	29,71	34,75	+ 5,04
20 - 100 "	0,25	0,28	+ 0,03	3,42	6,02	+ 2,60
100 și mai multe ha.	0,00	0,03	+ 0,03	0,25	1,40	+ 1,15
Total	41,61	41,82	+ 0,21	48,18	50,48	+ 2,30

Constatam o înrăutățire generală a categoriilor de vite de muncă (gospodăriile mici, din cauza aratărilor mai sus nu intra în socoteală) și înrăutățirea cea mai mare a ei în grupul de gospodării țărănești mijlocii. În acest grup, din numărul gospodăriilor care au vite de muncă, cel mai mult a crescut procentul gospodăriilor care sunt nevoite să folosească pentru muncile câmpului și vite, precum și al acelor care pot folosi pentru muncile câmpului numai vaci. În prezent mai bine de o treime din numărul gospodăriilor țărănești mijlocii care au vite de muncă sunt nevoite să folosească pentru muncile câmpului vaci (ceea ce, desigur, atât la înrăutățirea arăturii, și, deci, și la scăderea recoltelor, cât și la scăderea producției de lapte a vacilor), și mai bine de o cincime pot folosi pentru muncile câmpului numai vaci.

După numărul vitelor folosite pentru muncile câmpului, putem constata în toate grupurile (cu excepția gospodăriilor parcellare) creșterea numărului de vaci (iar numărul de cai și boi s'a schimbat astfel:

Numărul (în mii) de cai și boi folosiți pentru muncile câmpului

	1882	1895	Diferența
0 - 2 ha.	62,9	69,4	+ 6,5
2 - 5 "	308,3	302,3	- 6,0
5 - 20 "	1.437,4	1.430,5	- 6,9
20 - 100 "	1.168,5	1.155,4	- 13,1
100 și mai multe ha.	650,3	695,2	+ 44,7
Total	3.627,6	3.652,8	+ 25,2

Cu excepția gospodăriilor parcellare, creșterea numărului de vite de muncă propriu zis se observă numai la măriile proprietarii.

Prin urmare, concluzia generală cu privire la schimbarea condițiilor în care se afla gospodăriile în ceea ce privește forța animală și mecanică folosită în muncile câmpului este următoarea: o îmbunătățire numai la măriile proprietarii, o înrăutățire la celele și înrăutățirea cea mai mare în gospodăriile țărănești mijlocii.

Datele referitoare la anul 1895 se referă la o parte din masă, departe întregul grup de gospodării țărănești mijlocii din cauza subgrupurilor cele cu câte 5-10 ha. și cele cu câte 10-20 ha. După cum era și de așteptat, în primul subgrup (mult mai numeros după numărul gospodăriilor) condițiile în care se afla gospodăriile în ceea ce privește forța animală și mecanică sunt neasemuit mai proaste. Din 493.000 de posesori a 5-10 ha., vite de muncă au 90% (din 493.000 cu câte 10-20 ha. - 95,8%), iar pentru aceștia folosesc pentru muncile câmpului vaci - 46,3% (17,9% în grupul cu câte 10-20 ha.); folosesc numai vaci - 41,5% (1,2% în grupul cu câte 10-20 ha.) și atât ca rețesă ca tocmă grupul acesta cu câte 5-10 ha., care se afla în condiții deosebit de proaste în ceea ce privește folosirea vitelor de muncă, s'a mărit în 1882-1895 cel mai

mult, atât după numărul gospodăriilor cât și după suprafața. Iată datele respective:

Reportul în % față de numărul total al

	gospodăriilor		întregii suprafețe		suprafeței agricole	
	1882	1895	1882	1895	1882	1895
5—10 ha.	19,50	10,40+0,43	11,90	12,57+0,47	12,36	15,02+0,76
10—20 „	7,36	7,07+0,01	10,70	10,59—0,11	10,48	10,58+0,10

În grupul de gospodării cu câte 10—20 ha creșterea numerică a gospodăriilor este cu totul infimă; procentul întregii suprafețe a scăzut chiar, iar procentul suprafeței agricole a crescut într-o măsură mult mai mică decât în grupul de gospodării cu câte 5—10 ha. Prin urmare, creșterea gospodăriilor țărănești mijlocii s'a produs mai ales (în parte chiar exclusiv) pe seama grupului de gospodării cu 5—10 ha, adică a grupului în care condițiile gospodăriei în ceace privește folosirea vitelor de muncă sunt deosebit de proaste.

Putem vedea astfel că statistica stabilește în mod incontestabil adevărata semnificație a faimoasei creșteri a gospodăriilor țărănești mijlocii: aceasta nu este o creștere a bunăstării, ci o creștere a mizeriei, nu este progresul micii agriculturi, ci deșădărea ei. Dacă în grupul gospodăriilor țărănești, mijlocii, condițiile în care se afla gospodăria s'au înrăutățit cel mai mult, ele fiind nevoite să extindă mai mult ca toate celelalte folosirea vacilor pentru muncile câmpului, atunci suntem nu numai îndreptățiți, ci și obligați ca numai după acest singur aspect al gospodăriei (și acesta este unul dintre cele mai importante aspecte ale gospodăriei, în general) să tragem o concluzie asupra tuturor celorlalte aspecte. Dacă a crescut numărul gospodăriilor țărănești (și să folosim termenul cunoscut cititorului rus și pe deplin aplicabil la cazul de față) *, dacă s'au înrăutățit categoriile de vite de muncă, apoi nu poate încăpea nicio îndoială că s'a înrăutățit și întreținerea lor în general, s'a înrăutățit lucrarea pământului, s'au înrăutățit alimentația și condițiile de trai ale agricultorului, deoarece în gospodăria țărănească, după cum știu oricine, cu cât vitele sunt, întreținute mai prost și cu cât lucrează mai din greu, cu atât

traiește mai prost și muncește mai din greu și omul, și vice-versa. Concluziile pe care le am tras mai sus din studiul amănunțit al lui Klawki sunt confirmate pe deplin de numeroasele date referitoare la toate nucile gospodării țărănești din Germania.

IX

PRELUCRAREA INDUSTRIALĂ A LAPTELUI ȘI TOVARĂȘIIIE AGRICOLE DIN GERMANIA POPULAȚIA RURALĂ DIN GERMANIA DUPĂ SITUAȚIA EI ÎN GOSPODĂRIE

Am analizat atât de amănunțit datele cu privire la vitele de muncă pentru motivul că acestea sunt singurele date (în afara de cele referitoare la mașini, pe care le am analizat mai sus) care ne permit să aruncăm o privire, ca să zicem așa, înăuntrul gospodăriei, asupra utilajului ei, a organizării ei. Toate celelalte date — cu privire la cantitatea de pământ (pe care am arătat-o deja), la numărul vitelor (pe care l'am arătat îndată) — înămășeaza gospodăria numai sub aspectul ei exterior, stabilind un raport de egalitate între ceace n mod evident nu este egal, deoarece felul în care se lucrează pământul, și, deci, și productivitatea lui, calitatea vitelor și productivitatea lor diferă dela o gospodărie la alta. Orice dat amănunțit este faptel existenței acestor deosebiri, în calculele statistice generale ea este de obicei uitată, și numai datele privitoare la mașini și vitele de muncă (cu o oarecare posibilitate de a se ține seama de această deosebire, arăta în favoarea ei, în general) este această deosebire. Dacă gospodăria mare folosește într-o măsură mai mare mașinile deosebite de complexe și scumpe — singurele de care (în seama statistică) este împedă că în gospodăriile mari și toate celelalte unelte, pe care statistica le trece sub tăcere (pluguri, gape, cară, etc.), sunt de o calitate mai bună, sunt reprezentate mai complet în fiecare gospodărie în parte și (datorită mării întinderi a gospodăriei) folosite într-o măsură mai completă. Acela lucru este valabil și în ceace privește invențiarul viu. Micul gospodar este inevitabil nevoit să opereze acestor avantaje sânguina și spiritul de economie (el nu dispune de alte arme în lupta sa pentru existență), și de aceea în societatea capitalistă aceste însușiri — caracter-

* E vorba de forma adec vală a expresiei „la țară” (în loc de „la oraș”).

zează pe micul țăran nu întâmplător, ci întotdeauna și în mod inevitabil. Economistul burghez (și „criticul” contemporan, care și în această problemă, ca și în toate celelalte, se târie în coada acestuia) numește acest lucru virtute a spiritului de economie, a cumpărării, etc. (comparație cu și Bulgacov), considerându-l ca fiind un merit al țăranului. Socialistul numește acest lucru munca excesivă (Überarbeit) și consum insuficient (Unterkonsumption) și ovină ieșea de aceasta capitalismul, cauzând sa descinda ochi țăranului asupra caracterului mincinos al cuvântărilor maoxiste care ridică oprosirea socială la rangul de virtute și caută în felul acesta sa elumizeze aceasta oprosire.

Să trecem la datele referitoare la repartiția zărilor de muncă între diferitele grupuri de agricultori germani în 1882 și în 1895. Iată care sunt principalele rezultate ale acestor date:

Cifra relative									
Total vite (după valoare)		Vite cornute				Porci			
1882	1895	1882	1895	1882	1895	1882	1895	1882	1895
0 — 2 ha	9,5	9,4	+0,1	10,5	8,5	-2,2	24,7	25,6	+0,9
2 — 5	15,1	14,5	+0,6	16,3	16,4	-0,5	17,9	17,9	—
5 — 20	33,5	34,2	+0,7	34,7	35,5	+0,8	31,4	31,1	-0,3
20 — 100	29,5	26,6	-0,7	27,0	27,5	+0,5	30,6	29,6	-1,0
100 și mai multe ha	14,8	14,1	-0,7	11,5	11,6	+0,1	5,7	6,5	+0,8
Total	100	100	—	100	100	—	100	100	—

Așa dar, procentul numărului vitelor din gospodării mari a scăzut față de numărul total al vitelor, dar procentul vitelor din gospodăriile țăran și mijlocii a crescut cel mai mult. Noi vorbim de numărul total al vitelor, ceea ce se referă la valoare, pentru motivul că presupunția statisticianilor cu privire la valoarea egală a fiecărui cap de vită din diferitele grupuri este evident greșită. Datele referitoare la valoare, dând posibilitatea de a aduna diferite categorii de vite (aceste rezultate s-ar putea obține și prin scotocirea tuturor vitelor în vite mari, dar acest lucru ne arată o nouă muncă de calculare, fără a schimba cât de puțin esențial concluziunile), arată totuși că întregul inventar a vite este repartizat după număr, și nu după valoarea reală. Întrucât vitele sunt în gospodăriile mari, de o calitate mai

bună decât în gospodăriile mici, calitatea îmbunătățindu-se, probabil, mai mult decât în acestea din urmă (judecând după îmbunătățirea inventarului mori), aceste date diminuează în foarte mare măsură superioritatea reală a marii gospodării.

În ceea ce privește diferitele categorii de vite, trebuie relevat că scăderea lor procentuală în gospodăriile mari este în întregime rezultatul decaderii creșterii oilor în scop comercial: numărul oilor a scăzut între 1882 și 1895 de la 21.100.000 la 12.600.000, adică cu 8.500.000, 7 milioane din totalul acestei scăderi revenind gospodărilor cu 20 și mai multe ha în Germania, din ramura creșterii vitelor în scop comercial, ramură în plină dezvoltare, face parte, după cum se știe, în special, creșterea vitelor pentru producția de lapte și de carne. De aceea noi am luat datele referitoare la vite cornute și porci, constatând că în ambele aceste ramuri ale creșterii vitelor cel mai mare pas înainte l-a făcut marea gospodărie (100 și > ha): procentul vitelor cornute și al porcilor din aceste gospodării față de numărul total al vitelor cornute și al porcilor a crescut cel mai mult. Acest fapt atrage cu atât mai mult atenția asupra lui cu cât proporțiile gospodărilor pentru creșterea vitelor de obicei sunt mai mici decât ale celor agricole, și de aceea era de așteptat ca în marile gospodării capitaliste, și gospodăriile capitaliste mijlocii să se fi dezvoltat mai rapid. Concluzia generală (în ceea ce privește numărul, iar nu calitatea vitelor) trebuie să fie următoarea: proprietarii marilor gospodării au pierdut cel mai mult de pe urma puternicei decaderi a creșterii oilor în scop comercial, și această pierdere n-au recuperat-o, ci doar au redus o printr-o sporire considerabilă (față de gospodăriile mici și mijlocii) a creșterii vitelor cornute și a porcilor.

Vorbind de creșterea vitelor pentru producția de lapte, nu putem uita datele extrem de edificatoare, și, după câte știm, nefolosite, referitoare la această problemă de care dispune statistica germană. Dar aceasta se referă la problema generală a îmbinării agriculturii cu prelucrarea industrială a produselor agricole, și trebuie să ne oprim asupra acestei probleme, dat fiind că d-l Bulgacov denaturează din nou, peste măsura, faptele. După cum se știe, îmbinarea prelucrării industriale a produselor agricole cu agricultura constituie unul dintre indicile cele mai concrete ale progresului specific capitalist în agricultură. Încă în revista „Naccolo”.

d-l Bulgacov declara: „După părerea mea, importanța acestei îmbinări este exagerată până la refuz de Kautsky, dacă vom lua datele statisticii, suprafața de pământ legată în felul acesta de industrie este cu totul infimă” (nr. 3 pag. 32). Un argument foarte slab, deoarece d-l Bulgacov ezită să tăgăduiască caracterul progresist din punct de vedere tehnic al acestei îmbinări, iar în cece privește problema principală — dacă purtarea acestui progres este marea sau mica producție —, el o ocolește pur și simplu. Întrucât însă statistica da un răspuns cum nu se poate mai precis la această întrebare, d-l Bulgacov recurge în cartea sa, „sit venia verbo!...” la vicieșuguri. El arată procentul gospodăriilor (tuturor în general, iar nu pe grupuri) îmbinate cu prelucrarea industrială a diferitelor produse agricole și remarcă: „Nu trebuie să se creadă că ele sunt îmbinate deosebi cu gospodăriile mari” (11,116). Tocmai invers, stimabile d. profesor, tocmai aceasta trebuie să se creadă, și tabelul duminică (care nu arată procentul gospodăriilor îmbinate cu prelucrarea industrială a produselor agricole față de numărul total al gospodăriilor din grupul *dat*) nu face decât să inducă în eroare pe un cititor neinițiat sau neatenț. Cităm laolaltă (pentru a nu împotrui paginile cu cifre) numărul gospodăriilor îmbinate cu fabricile de zahăr, de spirit, de amidon, de bere și cu morile (această sumă exprimă, prin urmare, numărul *cazurilor* de îmbinare a gospodăriilor agricole cu prelucrarea industrială a produselor agricole), și vom obține următorul tablou:

	Numărul total al gospodăriilor	Numărul cazurilor de îmbinare cu prelucrarea industrială a produselor	%
0 — 2 ha.	3.236.367	11.564	0,01
2 — 5 „	1.016.318	13.542	1,09
5 — 20 „	998.504	25.879	2,30
20 — 100 „	251.767	8.273	2,52
100 și mai multe ha.	25.061	4.006	15,72
Total	5.558.317	63.064	1,14

Gospodăriile cu 1.000 și mai multe ha. ...

573 330 57,69

Așa dar, procentul gospodăriilor îmbinate cu prelucrarea industrială a produselor agricole este infim în mica gospodărie și crește considerabil numai în marea gospodărie (atîngînd un procent uriaș la latifundii, dintre care *mai bine de jumătate* se folosesc de avantajele acestei îmbinări). Lăgînd acest fapt de datele de mai sus referitoare la mașini și la vitele de muncă, cititorul își va da seama de întreaga absurditate pretențiunii a afirmațiilor sentențioase ale d-lui Bulgacov cu privire la „iluzia” marxștilor „conservatori” cum că „marea gospodărie este purtătoare a progresului economic, iar cea mică — a regresului” (11,260).

„Covârșitoarea cantitate (de sîcile de zahăr și de cartofi pentru fabricarea spiritului) se producea” — continua d-l Bulgacov — în micile gospodării”.

Exact invers: tocmai în cele mari:

	Numărul gospodăriilor care sîcîmă sîcile de zahăr	% față de numărul total al gospodăriilor	Suma sîcilor cultivate în această sîcîmă	%	Numărul gospodăriilor care sîcîmă sîcile în vederea prelucrării industriale	% față de numărul total al gospodăriilor
0 — 2 ha.	10.781	0,03	3.781	1,0	565	0,01
2 — 5 „	21.413	2,10	12.693	3,2	947	0,09
5 — 20 „	47.145	4,72	48.213	12,1	3.023	0,30
20 — 100 „	26.643	9,45	97.782	24,7	4.293	1,52
100 și mai multe ha.	7.262	28,98	233.820	59,0	5.145	23,72
Total	113.244	2,03	396.289	100	14.023	0,25

Gospodăriile cu 1.000 și mai multe ha.

211 36,88 26.127 — 302 22,79

Cu alte cuvinte, iarăși procentul gospodăriilor care sîcîmă sîcile și cartofi în scopul prelucrării industriale este cu totul infim în micile gospodării, cînsiderabil în cele mari și foarte ridicat în latifundii. Covârșitoarea cantitate de sîcile — 83,7% — judecînd după suprafața cultivată cu sîcile, se produce în gospodăriile mari.

* Denumul „cece” al a „matrului” d-lui Bulgacov cu privire la prelucrarea industrială a produselor agricole este dintr-o întrebare într-o întrebare: nu este dăruie oare acest „cece” că d-l Bulgacov a oțit tabelele care sîcîmă reză în encheia germană, fără să observe că în aceste tabele procentul gospodărilor

D-1 Bulgacov nu s'a edificat deasemenea deloc nici asupra „procentului” gospodăriilor producătoare de produse lactate „din gospodăriile mari” (II, 117), iar aceasta ramură a creșterii vitelor în scop comercial face parte din cele care se dezvoltă deosebit de rapid în întreaga Europă și constituie totodată unul dintre indicii progresului agriculturii. Iată datele referitoare la gospodăriile care vând lapte și produse lactate la oraș:

Numărul gospodăriilor de acest fel	% față de total	% față de numărul gospodăriilor din grupul mare	Numărul vacilor care dispun	% față de total	La 1 gospodărie revin
0 - 2 ha	8,38	21,40	35,936	11,39	2,8
2 - 5	11,049	26,33	30,375	14,08	2,7
5 - 20	18,544	36,59	70,716	32,85	4,6
20 - 100	5,576	13,56	38,439	27,07	10,3
100 și mai multe ha.	8,61	2,06	31,215	14,46	36,1
Total	41,950	100,0	215,871	100	5,1

Gospodăriile cu 1000 și mai multe ha. . . 21	—	3,7	1,822	—	87,0
--	---	-----	-------	---	------

Așa dar, gospodăriile mari sunt și aici în frunte: procentul gospodăriilor agricole care se ocupă cu comerțul de lapte și produse lactate este cu atât mai ridicat cu cât gospodăria este mai mare, iar în latitudinile el este cel mai ridicat („degenerarea latitudinara”). De pildă, în comparație cu gospodăriile țărănești mijlocii (5-20 ha), gospodăriile mari (100 și > ha) desfac de două ori și ceva mai mult (3,4% și 1,5%) lapte la oraș.

Că gospodăriile mari (după suprafața pământului) se ocupă deasemenea și de producția în proporții mari a laptelui și a produselor lactate, aceasta se vede din datele referitoare la numărul vacilor care revin la 1 proprietar; numărul vacilor atinge cifra de 36 în gospodăriile cu 100 și > ha, și chiar de 87 în latitudinile. În general, gospodăriile vădit

dărilor înmănușate cu prelucrarea industrială a produselor agricole nu este rațional nimeni din numărul total al gospodăriilor din grupul dat? Pe de o parte, e greu să aducem în discuție în acest caz, se vede, săvârșit atât de multe scăpări (cu o serie de excepții pompoase) pe de altă parte, identitatea tabelului din 100 garo, cu cele ale anilor (5-40 și 41) este nelămurită. Ah, acești „severi” savanți!

Reproducem această coloană pentru că elitorul său, formele o îndelung de procedeele din Bulgacov, care în sprijinul concluziilor sale se referă numai la această coloană (luată din ancheta).

capitaliste (20 și > ha.) concentrează 41,5% din numărul total al vacilor al caror lapte este desfacut la orașe, deși aceste gospodării constituie un procent infim față de totalul gospodăriilor (5,52%) și un procent mic (15,6%) față de numărul gospodăriilor care desfac lapte la orașe. Prin urmare, progresul tocmai al gospodăriei capitaliste și concentrarea capitalista în ramura respectiva a creșterii vitelor în scop comercial nu pot fi puse la îndoială.

Dar concentrarea producției de lapte și de produse lactate nu este caracterizată câtuși de puțin complet prin datele cu privire la grupurile de gospodării după mărimea suprafețelor. Se înțelege deja și a priori că pot și trebuie să existe gospodării cu o suprafață egală, dar cu un număr diferit de vite în general, și de vite de lapte în special. Să comparăm în primul rând repartizarea pe gospodării a tuturor vitelor cunute și a întregului număr de vaci al căror lapte este desfacut la orașe.

	Procentul tuturor vitelor cunute	numărul de vaci al căror lapte este desfacut la orașe	Diferența
0 - 2 ha.	8,3	11,6	+ 3,3
2 - 5	16,4	14,0	- 2,4
5 - 20	36,5	32,8	- 3,7
20 - 100	27,3	27,1	- 0,2
100 și mai multe ha.	11,5	14,5	+ 3,0
Total	100,0	100	

Astfel putem constata încă odată că situația cea mai proastă o au tocmai gospodăriile țărănești mijlocii din totalul vitelor cunute de care dispune, acest grup folosește cel mai mic procent pentru desfacerea laptelui, la orașe (adică pentru ramura cea mai rentabilă — producția de lapte și de produse lactate). Dimpotrivă, gospodăriile mari se află într-o situație foarte avantajoasă, folosind pentru desfacerea laptelui la orașe un procent relativ mare din totalul vitelor cunute de care dispune. Și mai avantajoasă

• Această diferență nu poate fi explicată prin faptul că procentul vitelor în numărul total al vitelor cunute este negativ deosebit de mare pentru vitelor țărănești mijlocii, deoarece pentru marele număr total al vitelor cunute este mai ridicat decât în gospodăriile țărănești mijlocii.

exemple sau regium izolate, și aici se deschide un câmp larg pentru apologia mic-burgheză ale cărei modele ne-au fost date de Hecht, David, Hertz și Cernov. Ei se refereau la cultivatorii de tutun, care, judecând după suprafața totală a gospodăriei, sunt „echite und rechte Kleinbauern”¹, dar după proporțiile culturilor de tutun ei nu sunt deloc „mici” gospodari, și dacă vom lua datele care se referă în mod special la cultivarea tutunului, putem constata și aici o concentrare capitalistă. De pilda, în 1898, în întreaga Germania erau înregistrați 139 000 de cultivatori de tutun dispunând de o suprafață de 17 600 ha, cultivată cu tutun dar dintre acești 139 000—88 000, adică 63%, posedă laolaltă nu mai mult de 3.300 ha., adică abia o cincime din totalul culturilor de tutun, celelalte patru cincimi se află în mâinile a 37% de gospodari².

La fel stau lucrurile și cu viticultura. În genere, suprafața „medie” a viilor, de pilda în Germania este foarte redusă: 0,36 ha. (344.850 de gospodari și 126.109 ha. de vie). Repartizarea suprafeței însă la viticultorii este de așa natură încât 49% (până la 20 ani de vie) posedă numai 13% din totalul viilor, 30% de gospodari „mijlocii” (20—50 ani) — 26% și viticultorii cu vii mari — 20% ($\frac{1}{2}$ ha și mai mult) dețin 61% din totalul viilor, adică mai mult de trei cincimi³. Incomparabil mai puternică este concentrarea legumiculturii cu caracter comercial (Kunst- und Handelsgartnerei), care se dezvoltă atât de rapid în toate țările

capitaliste, în funcție directă de dezvoltarea marilor orașe, a marilor stații de cale ferată, a așezărilor industriale etc. În 1895 Germania număra 32 540 de gospodari cu grădini de legume și zarzavat în scop comercial, a căror suprafață se ridică la 23 570 ha., în medie mai puțin de un hectar. Însă mai mult de jumătate din această suprafață (51,39%) era concentrată în mâinile a 1.932 de gospodari, adică 5,94% din totalul cultivatorilor de legume. Întinderea grădinilor de zarzavat și a celorlalte terenuri folosite pentru agricultura pe care le posedă acești proprietari de gospodării mari reiese din următoarele cifre: 1 441 de cultivatori de legume cu grădini de câte 2—5 ha posedă în medie o suprafață de câte 2,76 ha. cu culturi de legume, iar pământ în general — câte 109,6 ha.; 491 de cultivatori de legume cu câte 5 și mai multe ha. de grădina posedă în medie câte 16,54 ha. cu culturi de legume, și pământ în general — câte 134,7 ha.

Să revenim la producția de lapte și de produse lactate, datele cu privire la aceasta producție ne ajută să lamurim problema importantă cooperărilor transformate de Hertz într-un panaceu împotriva capitalismului. Hertz vede „principala sarcină a socialismului” în susținerea ei (S 21, trad. rusă 62, S 89, trad. rusă 214), iar d-l Cernov, care-i sparge, cum se obișnuiește în asemenea cazuri, fruntea închinându-se cu atâta ardore la non idoli, a și născocit o „revoluție necapitalistă a agriculturii” prin cooperăre. Despre semnificația teoretică a unei asemenea descoperiri extraordinare va trebui, în general, să spunem mai jos câteva cuvinte. Acum vom remarca că admiratorilor cooperărie le place să se refere la ceea ce „se poate” obține cu ajutorul acesteia (vezi exemplul de mai sus). Noi însă vom arăta mai bine ceea ce se obține în realitate cu ajutorul cooperăriei în actuala orânduire capitalistă. Cu prilejul recensământului gospodăriilor și îndeletnicirilor făcut în 1895, statistica germană a înregistrat toate gospodăriile agricole care fac parte din tovarășile pentru deslăcarea produselor lactate (Molkereigenossenschaften und Sammelmolkereien), precum și numărul vacilor pe care fiecare dintre acești gospodari îl folosește pentru producția laptelui și a produselor lactate. După câte știm, acestea sunt, poate, singurele date cuprinzătoare care stabilesc în mod precis nu numai gradul de participare a gospodăriilor de diferite categorii la tova-

* — adevărați mici țărani — Nota Trad.
 ** Die deutsche Volkswirtschaft am Schlusse des 19. Jhrhd. — Bp. 1900, 5. 600, 1. Economie a națiunii a germania dela a. 1890 până la a. 1900, 1900, pag. 60. Nota Trad. — aceasta poartă datele care sunt adevărate pentru Rusia a noi dispunem de asemenea date cu privire a repartizării gospodăriilor țărănești, cu prilejul de tutun 1 515 gospodării adevărate mai puțin de jumătate din suprafața de cultur de cereale din 146 774 de adevărate mai puțin jumătate din suprafața de cultur de tutun din 6 844 de adevărate adică de tutun are în are 24 324 de gospodari (din 25 900) și câte 2 și mai multe de adevărate de cultur de tutun în via — 390 de adevărate din 6 844. Acestea sunt mai puțin decât în mod barbar ne numim. Numai 2 773 de gospodării (ceea mai puțin jumătate din 4 40 de adevărate de cultur de tutun din totalul de 6 844 de adevărate. Vezi burg 1904.

*** Este interesant de reține faptul că în Franța unde viticultura e o m. conc. dezvoltată mai mare (100% mai ha) concentrarea viilor e și mai puțin în am. a datele statistice generale a suprafețelor descre în Franța a notei. În m. legumiculturii și numărul proprietarilor de vii nu este c. concentrare în Germania 12,83% din totalul viilor, iar în Franța — 57,02%

rășii, ci și — ceea ce este deosebit de important — proporțiile, ca să zicem așa, economice ale acestei participări, adică proporțiile acelei ramuri anume a gospodăriei pe a căre bază întră fiecare în tovărășie (numărul vactorilor care dau produsul a cărui desfacere a fost organizată de tovărășie). Cităm mai jos aceste date, repartizate pe cinci grupuri principale după mărimea suprafeței gospodăriilor:

Gospodăriile care fac parte din întreaga de desfacere a lapteului și produselor lactee

	Numărul acestor gospodării	% față de numărul total al gospodăriilor	Numărul vactorilor în aceste gospodării	% față de total	La 1 gospodărie revin vaci
0 — 2 ha.	10.530	0,5	6.93	1,71	1,8
2 — 5	31.819	1,1	21.42	5,76	2,8
5 — 20	53.507	2,4	211.236	14,51	5,8
20 — 100	48.551	15,4	418.563	38,65	26
100 și mai multe ha	8.855	35,1	385.435	33,37	41,2
Total	145.082	2,7	1.032.346	103,00	7,5
Gospodării cu 1.000 și mai multe ha	234	0,0001	15.773	—	62,0

Așa dar, dintre micii cultivatori de pământ din tovărășii face parte o minoritate cu totul infimă — 3—5%, adică un procent care, probabil, este chiar mai mic decât cel al gospodăriilor capitaliste și al grupurilor inferioare. Dimpotrivă, dintre marile gospodării, vădit capitaliste, din tovărășii face parte un procent de trei—șapte ori mai mare chiar decât dintre gospodăriile țărănești mijlocii. Iar latifundurile participa la tovărășii în cea mai mare măsură. Acum ne putem da seama de nemărginita naivitate a lui Hertz, Vorosilov și alții, care, obiectând lui Kautsky că în „uniunea agricolă germană” pentru achiziții, (Bezugsvereinigung), din care fac parte tovărășiile cele mai mari, sunt reprezentate 1.050.000 de proprietari agricoli (S. 112, trad. rusa 267, subliniat de Hertz), conchide că, *prin urmare*, nu numai proprietarii marilor gospodării (cu peste 20 la

sunt numai 306.000 de gospodării), ci și țărani fac parte din tovărășii. Dacă Hertz s’ar fi gândit puțin chiar la propria sa presupunție (participarea tuturor proprietarilor marilor gospodării în tovărășii), ar fi văzut că dacă toți proprietarii mari or gospodării fac parte din tovărășii, atunci, *prin urmare*, dintre cultorii un procent mai mic face parte din tovărășii, — prin urmare se confirma pe deplin concluzia lui Kautsky cu privire la superioritatea marilor gospodării față de cea mică și în ceea ce privește organizarea în tovărășii.

Dar și mai interesante sunt datele referitoare la numărul vactorilor, destacarea produselor cărora este organizată de tovărășii: covârșitoarea majoritate a acestor vaci, *aproximativ trei sferturi* (72%), aparțin proprietarilor marilor gospodării capitaliste producătoare de produse lactate și care au câte zece, patruzece, chiar optzeci (1 în latitudinile de vaci de gospodărie. Și acum ascultați-l pe Hertz: „Noi afirmăm că tovărășiile aduc cel mai mare folos toamii micilor și celor mai mici proprietari”. (S. 112, trad. rusa 269, subliniat de Hertz). Vorosilovii sunt la fel pretutindeni: atât în Rusia, cât și în Austria; când un Vorosilov, bătându-se cu pumnul în piept, spune și accentuează: „Noi afirmăm”, — poți fi sigur că el afirmă tocmai ceea ce nu este

În încheierea studiului nostru asupra datelor statistice agricole germane să aruncăm o privire asupra lucrărilor generale al repartizării populației care se îndreaptă către agricultură, după situația în gospodăria agricolă. Nu luăm, desigur, numai agricultura propriu-zisă (A. I. dar nu A. I. 6, după noțiunea germană, adică nu socotim în total ca agricultori pe pescari, pe exploatarele forestiere și pe vânători), dar apoi luăm datele privitoare la persoanele pentru care agricultura este *ocupatia principală*. Statistica germană împarte aceasta populație în trei grupuri principale: a) de sine stătători (adică gospodării proprietari, arenci etc.); b) slujbași (administratori, vechili, supraveghetori, funcționari de birou etc.); c) muncitori, acest din urmă grup divizându-se în următoarele patru subgrupuri: c') membri de familie care muncesc în gospodăria capului familiei, a tatălui, a fratelui etc.” Cu alte cuvinte, acești a sunt lucratori membri de familie, spre deosebire de muncitorii salariați care fac parte din celelalte subgrupuri din grupul c. Deaceia este limpede că pentru studiul compoziției socia-

* D-l Bulgacov a declarat: „Procentul marilor gospodării se va vedea că din următoarele cifre” (II 117) și a citat numai aceste cifre care nu arată pro mijlociul gospodării” ci mai, când (fără o comparație cu alte cifre) II

milie care consideră agricultura drept numai ocupația lor auxiliară. Noi știm că principala ocupație în aceste cazuri este, în primul rând, munca salariată (iar apoi micul negoț, meșteșugul etc.). Dacă vom grupa laolaltă pe toți lucrătorii-membri de familie, atât pe cei pentru care agricultura constituie ocupația principală, cât și pe cei pentru care ea este numai o ocupație auxiliară, vom obține: în 1882 — 2.559.000; în 1895 — 2.960.000. Această creștere poate să dea ușor loc la o interpretare greșită și la concluzii apocaliptice, mai ales dacă este comparată cu descreșterea, în general, a numărului muncitorilor salariați. În realitate însă această creștere generală provine din scăderea numărului membrilor de familie pentru care agricultura constituie ocupația principală și din creșterea numărului acelorora pentru care ea este o ocupație auxiliară, așa încât aceștia din urmă constituiau în 1882 doar 21,7% din numărul total al lucrătorilor-membri de familie, iar în 1895 — deja 35,8%. Așa dar, statistica întregii populații agricole ne înfațisează cum nu se poate mai concret tocmai cele două procese de proletarianizare asupra cărora întotdeauna atragea atenția marxismul ortodox și dela care prin astfel de fraze stereotipe caută să se eschiveze criticii oportuniști, — pe de o parte, crescândă depozitare a țăranilor de pământ, exproprierea populației rurale, care se refugiază la orașe sau care se transformă din muncitori cu pământ în muncitori fara pământ; — pe de altă parte, dezvoltarea „câștigurilor auxiliare” ale țăranimii, adică a acelei îmbinări a agriculturii cu industria care înseamnă prima treaptă a proletarianizării și duce totdeauna la o intensă creștere a mizeriei (lungirea zilei de muncă, înrautățirea alimentației etc.). Judecând numai după aparențe, ambele aceste procese sunt direct contrarii creșterii numerice a muncitorilor fără pământ — și creșterea numărului de lucrători-membri ai familiilor de țărani — proprietari de pământ. De aceea, confundând aceste procese sau ignorând unul dintre ele, e foarte ușor să comiți cele mai grosolane greșeli, de ale căror numeroase exemple abundă cartea lui Bulgacov⁶⁵. În sfârșit, statistica ocupațiilor mai indică o considerabilă creștere a numărului slujbașilor* dela

* În legătură cu acest fapt d-l Bulgacov face în „Nacealor” un sfârșit de drum nu se poate mai plat: „creșterea numărului muncitorilor dintr-o scădere a producției”. O concepție simplistă despre organizarea muncii în agricultură.

47.000 la 77.000, adică cu 63,8%. Paralel cu creșterea proletarianizării are loc dezvoltarea mării producții capitaliste, care are nevoie de funcționari de birou, și aceasta într-o măsură cu atât mai mare cu cât sunt folosite mai mult mașinile și cu cât se dezvoltă prelucrarea industrială a produselor.

Așa dar, cu toate că se laudă cu „detalizarea”, d-l Bulgacov n'a știut deloc să se descurce în datele statisticii germane. În statistica ocupațiilor el a relevat doar creșterea numărului muncitorilor fără pământ și scăderea numărului muncitorilor care posedă pământ, ca fiind un indice al schimbarilor care au avut loc în organizarea muncii agricole” (II, 106). Dar aceasta schimbare a organizării muncii în întreaga agricultură germană a rămas pentru el un fapt cu totul întâmplător și de neînțeles, fara nicio legătură cu orânduirea generală și cu evoluția generală a capitalismului în agricultură. În realitate însă aceasta este numai una dintre laturi în procesul dezvoltării capitalismului. Contrar părerii d-lui Bulgacov, progresul tehnic al agriculturii germane înseamnă mai ales progresul mării producții, fapt dovedit incontestabil prin date referitoare la folosirea mașinilor, la procentul întreprinderilor care lucrează de muncă, la dezvoltarea prelucrii industriale a produselor agricole, la dezvoltarea gospodăriilor producătoare de lapte și de produse lactate etc. Într-o indiscutibilă legătură cu acest progres al mării producții se află creșterea proletarianizării și exproprierea populației rurale, sporirea numărului gospodărilor parcelare și a numărului țăranilor pentru care principala sursă de existență sunt câștigurile auxiliare, creșterea mizeriei în rândurile țăranilor mijlocași, a carei gospodărie se află în condiții care s'au înrautățit cel mai mult (cea mai mare creștere a procentului celor fara căi și a procentului celor care folosesc pentru muncă le câmpului, vâlele) și la care, deci, s'au înrautățit și condițiile întregii lor vieți, precum și calitatea îngrijirii solului.

**CONGRESUL „DE UNIFICARE”
AL ORGANIZAȚIILOR DIN STRĂINĂȚATE
ALE P.M.S.D.R.**

21—22 SEPTEMBRIE (4 -5 OCTOMBRIE) 1901 ”

I CUVÂNTARE ROSTITĂ LA 21 SEPTEMBRIE (4 OCTOMBRIE)

(EXTRAS DIN PROCESUL VERBAL)

Tovarăși !

Vom începe cu punctul de care depinde succesul congresului.

Ca reprezentant al „Iscre“, socotesc necesar să mă ocup de istoria relațiilor noastre cu celelalte organizații. Chiar de la bun început „Iskra“ s'a manifestat în mod cu totul de sine stătător, recunoscând numai legătura ideologică cu social-democrația din Rusia, și a acționat din însărcinarea a numeroși tovarăși din Rusia. Chiar în primul ei număr „Iskra“ a declarat că nu se va ocupa de divergențele de ordin organizatoric care au avut loc în „Uniunea social-democraților ruși“⁶⁷ și, ca să dovedească că fund de foarte mare importanță poză a ei, principala *

O parte din membrii „Uniunii“ ne au propus convocarea unei conferințe în vederea unei înțelegeri cu organizațiile din străinătate. Noi am înțeles această propunere în sensul că în „Uniune“ exista un grup care împărtășește principiile formulate de noi, și că se poate, deci, spera că și „Uniunea“ le va admite. Cu toate că exista divergențe de ordin organizatoric pe lângă cele de ordin principal, organizația revoluționară „Social-Democrat“⁶⁸ a acceptat propunerea. Din păcate, „Uniunea“ a refuzat să intre în tratative. Odată cu apariția unui nou grup de inițiativă, „Uniunea“ a acceptat să intre în tratative. Dar fiind că fizionomia „Uniunii“ era foarte imprecisă, dat fiind că în „Uniune“ a apărut un nou curent care tragea spre marxismul revoluționar, se putea spera că este posibilă o

* Vezi V. I. Lenin, Opere, vol. 4, Editura pentru literatură politică, 1963, pag. 366-368. — Nota Trad.

Înțelegere principală. „Iscra” și „Social-Democrat” și-au dat din nou consimțământul, în urma cărui fapt a avut loc conferința dela Geneva. La începutul ședinței noastre tovarășul Cruglov a dat citire rezoluției ei, fără să lăce vreo observație pe marginea acesteia. Nimeni dintre membri „Uniunii” n’a luat cuvântul pentru a se pronunța împotriva rezoluției.

Noi constatăm că în nr. 10 „Rabocze Delo” a rupt categoric cu tradițiile marxismului revoluționar și s’a pronunțat împotriva înțelegerii principale elaborate la conferința dela Geneva, cu ale cărei tendințe „Uniunea” este, pe cât se vede, de acord.

Date fiind toate acestea, critica mea va fi îndreptată împotriva redacției revistei „R.D.”, iar nu împotriva întregii „Uniuni”.

Să punem față în față rezoluția dela Geneva cu articolele din nr. 10 al revistei „R.D.”.

Rezoluția dela Geneva te uimește prin faptul că este extrem de detaliată și că subliniază punctele care sunt considerate ca fiind îndeobște cunoscute.

La punctul 1 al înțelegerii principale se spune: „Admițând principiile fundamentale ale socialismului științific și acționând solidar cu social-democrația revoluționară internațională, noi respingem orice încercări de a introduce oportunistul în lupta de clasă a proletariatului, — încercări care și-au găsit expresia în așa numitul economism, bernsteinism, millerandism etc.”. Pe semne că se face aluzie la ceva, pe semne că a avut loc o luptă între oportunist și marxismul revoluționar. Oricare ar fi fost conținutul nr. 10 al revistei „R.D.”, el nu poate în niciun caz să spulbere faptul istoric că conferința dela Geneva a avut loc și că rezoluția adoptată de aceasta poate servi drept bază pentru unificare. În punctul al 3-lea, de pildă, al rezoluției dela Geneva se spune că social-democrația trebuie să și asume hegemonia în lupta pentru democrație. Pe semne că și asupra acestui punct existau înainte divergențe. În tendința ei de a se depărta de oportunist, rezoluția ajunge aproape la caraghioslăcuri (vezi punctul „e” al paragrafului 5). Deci au existat divergențe până și în chestiuni atât de elementare. Să punem acum față în față această rezoluție cu articolele din nr. 10 al revistei „R.D.”. Din păcate,

am avut la dispoziție numai 3 zile pentru o fugitivă consultare a lor.

Aceste articole clarifică pe larg deosebirea dintre concepțiile noastre; ele conțin unele indicații juste date publicatorilor „Zaria” și „Iscra”, pe care noi le vom folosi chiar, dar nu asta ne interesează acum. Pe noi ne interesează principiile care sunt puse la baza acestor articole. Poziția principală a nr. 10 al revistei „R.D.” răstoarnă poziția pe care s’au situat la conferința dela Geneva delegații „Uniunii”. Aceste poziții nu se pot împăca. Trebuie să dezmăluim divergențele pe care ele le conțin pentru a ști pe ce poziție se situează „Uniunea”, pentru a ști dacă este posibilă unificarea ideologică, fără de care n’are niciun rost unificarea organizatorică; noi n’am căutat și nu puteam să căutam o asemenea unificare. La paginile 32 și 33 din nr. 10 al revistei „R.D.” autorul articolului se arată nemulțumit de contrapunerea Muntelui și Girondei în cadrul social-democrației internaționale⁶⁹. Priviți conferința dela Geneva, nu reprezintă ea oare o ciocnire între Munte și Gironda? Oare „Iscra” nu reprezintă Muntele? Oare nu spune „Iscra”, încă în prima sa declarație din partea redacției, că nu dorește nicio unificare organizatorică înainte de a se face o delimitare ideologică? În nr. 10 al revistei „R.D.” se spune că până și bernsteinienii cei mai declarați se situează pe poziția intereselor de clasă. Rezoluția vorbește în mod special despre bernsteinism, pentru combaterea lui, membrii conferinței au depus o muncă colosală, și iată că acum, în articolele din nr. 10 al revistei „R.D.”, se repetă lucrurile vechi. Ce înseamnă asta, sfidare sau bătaie de joc? Ce rost avea să batem apa în piua? Oamenii parcă răd de munca pe care am depus-o pentru elaborarea bazei teoretice. Nu trebuie să uităm că fără o bază ideologică comună nu se poate pune problema unificării. Apoi în același articol găsim promisiunea de a lărgi și mai mult cadrul divergențelor noastre. Așa, de pildă, la pag. 33 autorul spune: „Poate că divergențele noastre rezultă din interpretarea diferită a marxismului”. Repet, ce rost avea să batem apa în piua?

Punctul „c” al paragrafului 4 al rezoluției dela Geneva vorbește despre necesitatea de a lupta împotriva tuturor adversarilor marxismului revoluționar, iar aici ni se

spune că poate concepem, în general, în mod diferit marxismul

Subliniez deasemenea și faptul că toate acestea sunt însoțite de raționamente despre caracterul dăunător al în cătușării gândirii etc., adică tocmai despre ceea ce vorbesc toți bernsteinienii. Despre aceasta s'a vorbit încă la partitag-ul dela Lübeck? tot despre aceasta vorbesc întruna și jauriștii; dar punctele înțelegerii tocmai despre asta nu vorbesc, deoarece înțelegerea s'a făcut tocmai pe baza marxismului revoluționar. Pană și manifestări cât de slabe ale criticismului ar fi dus la o ruptură totală. Noi ne-am înfruntat ca sa vorbim despre continutul opiniilor, iar nu despre libertatea de opinie. Revenim la exemplele din Franța și Germania nu sunt cătuși de puțin reușite. Germanii au și obținut lucruri pentru care noi luptăm încă. La ei există o social-democrație unică, care deține hegemonia în lupta politică. La noi însă social-democrația nu este încă conducătorul grupurilor revoluționare, dimpotrivă, la noi se observă o înviorare a altor tendințe revoluționare. În articolele din nr. 10 al revistei „R.D.” nu numai ca nu se observă o totală ruptură principală cu oportunismul, dar există chiar ceva și mai rău: preamărirea predominării nișcării spontane. Eu nu ma leg de cuvinte. Noi toți — țovarășii dela „Iskra” și dela „Soșial-Demokrat” și cu mine — ne fixăm atenția numai asupra principalelor tendințe ale articolelor, dar aceste cuvinte, cum spun Germanii, ins „Gesicht schlagen”. Or, în ceea ce privește aceste articole, rezoluția dela Geneva este, doar, cât se poate de clară. „Partidul muncitoresc de eliberare politică a Rușiei”⁷¹, aparut de curând, manifestă aceleași tendințe ca și aceste publicații

Fixați vă atenția în acest articol asupra celebrei deosebiri dintre tactica-plan și tactica-proces. Autorul spune că tactica-plan contrazice spiritul fundamental al marxismului revoluționar și crede că se poate vorbi de o tactica-proces”, prin care înțelege creșterea sarcinilor de partid care crește odată cu creșterea partidului. După mine, aceasta înseamnă pur și simplu că nu dorește să stea de vorbă noi am cheituit atâta timp și muncă pentru formularea unor sarcini politice precise, la conferința dela Geneva s'a vorbit atât de mult despre ele. Și deodată ni se vorbește

acum despre „tactica-plan” și „tactica-proces”. Aceasta înseamnă, după mine, o reîntoarcere la produsul specific îngust al bernsteinismului promovat de „Raboceia Măslî”, care susținea că trebuie dusă numai lupta care este posibilă, iar posibilă este aceea care și este în fapt. Noi însă susținem că crește numai denaturarea marxismului. Rezoluția dela Geneva spune că nu este nevoie de niciun fel de stadiu pentru trecerea la agitația politică, și deodată apare după aceasta un articol în care „literatura de demascare” este contrapusă „luptei proletare”. Martánov scrie despre studenți și liberali că ei singuri pot, cică, sa se preocupe de revendicări democratice. Noi însă credem ca tot specificul social-democrației ruse consta în faptul ca democrația liberală nu și a asumat inițiativa luptei politice. Dacă liberalii și-au singuri mai bine ce au de făcut și pot singuri s'o facă, atunci nouă nu ne mai rămâne nimic de făcut. Autorul merge până acolo încât presupune că guvernul va lua el singur masuri concrete și administrative

În problema teroarei, după cum este indeobște cunoscut, au aparut la conferința dela Geneva unele divergențe. După conferință, la congresul ei, o parte a „Uniiun.” Bundul⁷², s'a pronunțat hotărât împotriva teroarei. La pagina 23, însă, autorul scrie că noi „nu vrem sa ne opunem tendințelor teroriste”. Aceasta este cea mai categorică de clarafie oportunistică*.

Se publică pentru prima oară

Se tipărește după textul procesului verbal

* — Să se înțeleagă, — Nota Trad.

* — Aici procesul-verbal se întrerupe. — Nota Red

**ÎNTREBĂRILE PUSE
„UNIUNII SOCIAL-DEMOCRAȚILOR RUȘI”
LA CONGRESUL „DE UNIFICARE”
21 SEPTEMBRIE (4 OCTOMBRIE) 1901**

1. Recunosc, în principiu, toate cele trei organizații rezoluția conferinței din Iunie?

2. Are intenția și poate „Uniunea social democraților ruși” să asigure o astfel de organizare a activității publice care să facă cu neputința abaterile neprincipiale și oportuniste dela marxismul revoluționar, abateri care seamănă confuzie în mintea oamenilor, atât de periculoasă pentru mișcarea noastră, — care să pună capăt cochetărilor cu bernsteinismul ascuns și față și prosternării în fața formelor elementare și a spontaneității mișcării, care duc inevitabil la transformarea mișcării muncitorești într-o unealtă a democrației burgheze?

Publicat pentru prima oară în Decembrie 1901, în broșura „Documentele congresului de unificare”

Se tipărește după textul broșurii

LUPTA ÎMPOTRIVA ÎNFOMEȚĂȚILOR

Ce nămitoare grija față de înfomețări manifesta guvernul nostru! Ce circulară lungă (din 17 August) a emis ministrul afacerilor interne către guvernatori și guvernerii lotvite de foamele! Ea este o întreagă operă literară care, ca marime, depășește o coală de tipar și în care, prin gura d-lui Sipiaghin, se expune întreaga politică a guvernului în domeniul aprovizionării. Prin publicarea acestor opere, s'a urmarit, pe cât se vede, impresionarea „opiniei publice”: uite, chipurile, cât de grijului suntem noi, căm ne grabim noi să luăm masuri de ajutorare, cum prevedem noi din timp atât organizarea instituțiilor de aprovizionare, cât și toate formele și aspectele activității lor. Și nu se poate să nu recunoști că circulara Ministerului afacerilor interne produce într-adevăr impresie, și nu numai prin mărimea ei, ci și (dacă ai răbdare s'o citești până la capăt) prin conținutul ei. Expunerea deschisă a programului guvernului (și pune întotdeauna la îndemână un foarte bun instrument pentru agitația împotriva guvernului țarist, și, aducând mulțumirile noastre cele mai respectuoase d-lui Sipiaghin, îndrăznim să recomandăm și celorlalți domni miniștri să vorbească cât mai des despre programul lor în circularile publicate spre cunoștința generală.

Am spus: dacă ai răbdare să citești circulara d-lui Sipiaghin până la capăt. Pentru aceasta e nevoie de multă răbdare, deoarece în proporție de trei sferturi — aș! de nouă zecimi — circulara este plină de obișnuta vorbărie oficială. Rumegarea unor lucruri arhicunoscute și de sute de ori repetate până și în „Colul de lemn”, năvirea în jurul problemei, zăgrăvirea amănunțelor ceremoniale

chinez al relațiilor dintre mandariini, un splendid stil de cancelarie cu perioade de câte 36 de rânduri și într'un „limbaj” care face să te doara mintea pentru graiul nostru rusesc, când citești cu atenție această capodoperă, te simți parcă într-o secție polițienească rusa, în care pereții, dulapurile, totuși răspund la o duhoare specifică, slujbașii chiar numai prin aspectul și comportarea lor sunt personificarea celui mai nesuferit birocratism, iar clădirile care se zăresc prin geam și amintesc viu o cameră de tortură.

Trei puncte principale atrag deosebită atenția în noul program al guvernului: în primul rând, sporirea puterii impersonale a slujbașilor, grija ca spiritul birocratismului și al disciplinei în servicii să fie întărit și ferit de orice suflu de aer proaspăt, în al doilea rând, stabilirea unor norme de ajutorare a infometaiilor, adică indicarea proporțiilor și modului de calculare a cantității de grâne pentru fiecare familie „care are nevoie de ajutor”; în al treilea rând, exprimarea unei simplități groaze cu privire la faptul că în ajutorul celor infomețați alearga niște oameni „suspecți”, capabili să aștăpe poporul împotriva guvernului, și luarea de măsuri imediate împotriva acestei „agitaii”. Să analizăm mai pe larg fiecare din aceste puncte.

N'a trecut decât un an de când guvernul a luat zemsivelor conducerea aprovizionării, încredințând-o zemschicilor naționali celor și congreselor județene (legea din 12 Iunie 1906). Și totuși, încă înainte ca această lege să fi apucat să intre în vigoare, ea este abrogată printr-o simplă circulară. Au fost de-aiași câteva r. poarte ale guvernatorilor pentru ca guvernul să și dea seama că legea nu este bună! Aceasta arată cât se poate de bine că importanța au legile, care în departamentele din Petersburg, reg. și fac cu plăcintele, fără să fie discutate de oameni cu adevărat competenți și capabili să exprime o părere proprie, fără o serioasă intenție de a crea o ordine care să corespundă mai bine scopului ei, nu mai din vanitatea vreunui ministru-șnapan, care urma reșe să se evidențieze și să-și etaleze bunele sale intenții. Zemsivetele sunt suspecte — să li se ia conducerea aprovizionării! Dar n'au apucat încă bine să le-o ia, și totuși că se dovedeste că zemschicii naționali, ba chiar și congresele județene, alcaute numai, din slujbași, mai discută încă prea mult, printru zemschicii naționali s'au găsit, probabil, oameni care au făcut prostia de a spune foamei pe nume,

care au avut naivitatea să creadă că trebuie să lupți împotriva foamei, și nu împotriva aceluia care vor să trăiească pe cei infomețați; în congresele județene unii slujbași care nu țin de departamentul afacerilor interne au dat dovadă, probabil, de aceeași neînțelegere a adevăratelor sarcini ale „politicii interne”. Și totuși ca printr-o simplă circulară a ministrului — se creează o nouă „direcție centrală județeană”, da, da, nu este o greșală de tipar — o „direcție centrală județeană a aprovizionării”, a cărei întreaga menire este de a nu lăsa să pătrundă oameni suspecti, idei suspecte și acțiuni imprudente în domeniul aprovizionării. De pildă, ministrul găsește că nu e rațional, și de aceea interzice să se întocmească „înainte de vreme” (adică înainte de ajunul distribuirii grânelor) liste ale celor care au nevoie de ajutor — această provocare în rândurile populației „speranțe exagerate”! „Direcția centrală județeană a aprovizionării” se concentrează în mâinile unei singure persoane, iar ministrul recomandă pentru acest post pe mareșalul nobilului județene. Și într-adevăr, el este atât de strâns legat de guvernator, el îndeplinește atât de multe funcții polițienestice, încât el va fi fără doar și poate capabil să înțeleagă adevăratul spirit al politicii de aprovizionare. În plus, el este un mare proprietar funciar, în parte la cula, investit cu încrederea tuturor maselor. Fără îndoială că un astfel de om va înțelege mai bine decât oricare altul ideea profundă a ministrului cu privire la caracterul „moralizator” al ajutoarelor care se dau unor oameni care „pot să o scotoalească la cap” și fără ele în aceste priveste împuternicirile guvernatorilor, ministrul poate fi deosebit de clar de la bun început și repeta în mai multe rânduri că guvernatorul răspunde pentru toate, că de g. v. ar trebui să asculte toată lumea, că guvernatorul trebuie să ia măsuri „speciale” etc. Dacă și până acum guvernatorul unei provincii ruse era un adevărat s. r. p. de o bunăvoință depindea existența oricărui om în viață și chiar a oricărui persoane din gubernia în relații cu alții, se creează o adevărată „stare de război” în această privință. Măsuri de o neobișnuită severitate în legătură cu ajutorarea celor infomețați! Maniera brutală rusă!”

Dar înspărirea măsurilor, intensificarea și aprofundarea toate acestea necesită o sporire a chefului lor pentru a fi mai birocratică. Și ministrul n'a uitat nici acest lucru. dom

nitor mareșali ai nobilimii județene sau celorlalte persoane care conduc „direcția centrală județeană a aprovizionării” li se va da drept despăgubire a cheltuielilor lor „o sumă specială”, „un privilegiu marimii căreia — adăuga circulara în limbașul ei „special” — excelența voastră are a mi prezenta cuvenitul raport în scris”. Apoi pentru „cheltuieli de cancelarie” ale consilor județene — o sumă forfetară de câte 1.000 de ruble, pentru rechizite de cancelarie pentru direcți de guberniale câte 1.000—1.500 de ruble. Cancelariile vor lucra cel mai mult, întreaga muncă va consta tocmai în lucrări de cancelarie — cum sa nu te îngrijești atunci de rechizite de cancelarie? Înainte de toate pentru cancelarii, iar ceea ce rămâne, pentru înfometări.

D-l Sipiaghin dă dovadă de o uimitoare perseverență și spirit inventiv în găsirea de mijloace de reducere a ajutorului pentru cei înfomețați. În primul rând, el cere ca guvernatori să examineze care dintre județe „nu stau bine cu recolta” (un mod definitiv al acestei chestiuni va fi hotărât de ministru — nu poți avea încredere nici în guvernatori în ceea ce privește evitarea „exagerărilor”!). Și iată că se dau indicații în care cazuri anume un județ *nu trebuie* considerat ca ne stând bine: 1) când au avut de suferit nu mai mult de o treime din totalul plășilor; 2) când lipsa de grâne este un lucru obișnuit și grânele se cumpără din an în an în urma unor câștigiuri în afara; 3) când nu ajung fondurile locale pentru acordarea de ajutoare. Chiar aici vedem o mostră unică de rezolvare birocratică a problemelor de aprovizionare. Una și aceeași măsura pentru toți! Cât de numeroasă e populația dintr-o treime din numărul total al plășilor, cât de mult au avut ele de suferit, n'au scăzut cumva obișnuitele „câștiguri” într-un an de acută criza în districtul, — după ce ministrul a dat „dispoziții” categorice, toate acestea sunt întrebări deșarte. Dar asta nu e decât floare la ureche în comparație cu ceea ce urmează mai departe. Esența lui este pe cine să consideri ca având nevoie de ajutor și de cât ajutor anume. D-l Sipiaghin te comandă următorul „calcul aproximativ”, care „în rare cazuri se dovedește a fi cât de cât considerabil exagerat” (ce mai mult ne temem de exagerări, ne temem de speranțe exagerate, ne temem de ajutoare exagerate! Și foamea și șomajul — toate nu sunt decât „exagerări”: acesta este sensul clar al tuturor raționamentelor ministeriale) în

primul rând, printr'un treieris de probă se stabilește „recolta medie la destinația în fiecare sat” și după aceea întreaga suprafață cultivată la fiecare țaran. Dece sa nu se stabilească și mărimea recoltei la țărani cu o stare materială dărită? La țărani saraci recoltele sunt mai scăzute, astfel încât stabilirea recoltei „medii” este tocmai în dezavantajul celor care au nevoie de ajutor. În al doilea rând, se consideră că nu are nevoie de ajutor acela caruia i revin anual cel puțin 48 de puduri de grâne de familie (scoțind câte 12 puduri la trei adulți și câte 6 puduri la doi copii). Iată un calcul pe care nu l poate face decât cel mai hapsân chiabur: într'un an obișnuit, după cum se știe din statisticile asupra gospodăriei țărănești, până și țărani cei mai saraci consuma anual nu cate 48, ci câte 80 puduri de grâne la o familie compusa din 6 sau 5 suflete, iar țărani mijlociu consumă într'un an obișnuit 110 puduri de grâne la o familie compusă din 5 suflete. Prin urmare guvernul țarist reduce la jumătate cantitatea de grâne realmente necesară pentru hrană. În al treilea rând, „această cantitate” (adică 48 de puduri de familie) — se spune în circulară — „se reduce la jumătate, dat fiind ca elementul muncitoresc reprezintă circa 50% din populație”. Guvernul insistă cu fermitate asupra regulii sale ca populația muncitorească nu trebuie să primească ajutor, deoarece ea are posibilitatea, vedeți dumneavoastră, să câștige. Dar ministrul a dispus doar odată sa nu fie considerate ca ne stând bine județele în care există câștigurile obișnuite. Dece sa fie atunci exclusă pentru a doua oară populația muncitorească de la ajutoare? Toată lumea știe doar ca în anul acesta n'au mai ca n'au existat câștiguri speciale, dar și cele obișnuite au scăzut din cauza crizei. Doar n'auș guvernul a trimis la urma din orașe la țara zeci de mii de muncitori șomeri! Și experiența anilor de foamete din trecut a arătat tot ca excluderea populației muncitorești nu face decât să împiedice unui ajutor neindusulor între copiii și adulții. Da, proverbul „de pe un singur bou nu se scot două piei” ar fi încă prea magulitor pentru Ministerul alacer ori următor care în doua reprize exclude din numărul celor care au nevoie de ajutor pe toți cei apti de muncă! În al patrulea rând, și această cantitate de „ajutor absolut neindusitor, măsorată de două ori, se mai măsorează încă ca l!.

1/10 „prin faptul că se are în vedere numărul aproximativ

de gospodari auv. care au rezerve din anul trecut sau vrei îndestulare materială" — Asta e a treia piele de pe același bon! Ce „îndestulare” sau „rezervă” poate exista la un țaran care a strâns cel mult 48 puduri de grâne de la milie? Orice alte câștiguri sunt socotite de două ori, și în afara de aceasta, numai cu pâine nu poate trăi doar mei eluar țaranul rus, cu toată mizeria la care l-a adus polit ca guvernului, jugul capitalului și al moșierilor. În afara de pâine mai este nevoie de cheltuieli și pentru combustibil, și pentru reparația casei, și pentru îmbracaminte, și pentru alimente. Într-un an obișnuit, până și țaranii săraci, după cum este și ut din studiile științifice asupra gospodăriei țărănești, cheltuiesc mai mult de jumătate din venitul lor pentru alte nevoi decât pâine. Dacă ținem seama de toate acestea, va reieși ca ministrul „stăbilește” nevoia de ajutor de pa-tru sau de cinci ori mai puțin decât cea reală. Aceasta nu înseamnă luptă împotriva foametei, ci luptă împotriva aceora care vor într-adevăr să ajute pe înfometăți.

Și circulara se termină de-a-dreptul printr-o cruciadă împotriva filantropilor particulari. Nu arareori s'a constatat — tuna și fulgera d l Sipiașchin — ca unii filantropi cauta să atâte în rândurile populației „nemulțumirea față de ordinea existentă și pretenții cu nime justificate față de guvern”, ca fac „agitație antiguvernamentală” etc. Acestea sunt acuzați, în fond, de a dreptul *muncinoase*. Este știut că în 1891 au fost difuzate proclamații ale unor „binevoitori față de țărani”, proclamații care atătau pe drept cuvânt poporului că ne este adevăratul lui dușman; pe semne, au avut loc și alte încercări de a face agitație pe tema foametei. Însă n'a existat un singur caz în care, sub paravanul unor acțiuni de înlesnire, revoluționari să facă agitație. Massa de filantropi — aceasta este un fapt cert — era formată numai din filantropi, și dacă d l Sipiașchin se referă la „ap-tul ca nașt. dintre ei sunt „persoane cu un trecut polit. nu tocmai ireproșabil”, apoi cine este astăzi la noi cu „un trecut ireproșabil”? Până și „persoane suspuse” își dădeau foarte des în lănețe tributul lor mișcării democratice generale! Noi nu vrem, desigur, să spunem că agitația împotriva guvernului pe tema foametei ar fi nepermisa sau măcar de nedorit. D'împotriva, agitația este necesară întotdeauna și mai cu seamă în timpul foametei. Vrem să spu-

neam însă ca d l Sipiașchin *nascocoște năzbăni* cautând să prezinte frica și temerile sale ca un rezultat al experienței. Vrem să spunem că cele spuse de d l Sipiașchin dovedesc doar un vechi adevăr: guvernul polițist se teme de orice contact al intelectualelor cât de cât independenți și cinstiți cu poporul, se teme de orice cuvânt plin de adevăr și de curaj adresat direct poporului, bănuiește — și bănuiește absolut pe buna dreptate — ca chiar numai grija pentru satisfacerea reală (și nu fictivă) a nevoilor va echivala cu o agitație împotriva guvernului, pentru că poporul vede că filantropii particulari vor sincer să-l ajute, în vreme ce slujbașii țărului îl împiedică să o facă, cîntesc ajutorul, diminuează proporțiile mizeriei, stînjesc organizarea de cîntine etc. Acum o nouă circumstanță cere ca toate donațiile și apelurile pentru donații, orice organizare de cîntine să fie direct „supuse controlului autorităților”, care ca teji nu i sositi „să se prezinte” guvernatorului, să și aleagă ajutorul exclusiv cu permisiunea lui, să i dea tot lui socoteala de activitatea lor! Cine vrea să ajute, să se supună slujbașilor polițienesci și sistemului polițienesc de cîntire în fel și chip a ajutorului și de reducere neras năta a alocațiilor! Cine nu vrea să se supuna aceste mîrșavari — acela n'are voie să ajute — aceasta este toată esența politicii guvernului. D l Sipiașchin țipa ca de foamete „se folosesc bucurios în vederea rezării scopurilor lor criminale, sub masca ajutorării, apropielii, persoane suspente din punct de vedere politic”, iar întreaga presa repetă după el acest țpat (de pilda, „Moskovskie Vedomosti”). Ce grozăvie! Să te folosești de mizeria poporului pentru „politică”? În realitate, este îngrozitor faptul că în Rusia orice activitate, pînd și cea filantropică (de înlesnire), care este atât de departe de politică, duce inevitabil la o ciocnire între oameni independenți și samovolnici polițienesci, măsurile de „curmare”, „interzicere”, „ngra-dire” etc. etc. E îngrozitor faptul că guvernul camuflează prin considerente de înaltă politică tendința sa de luda — aceea de a lua bucată din gura unui înfometat, de a reduce de cinci ori mărimea ajutorului, de a interzice taturor, în afara de slujbașii polițienesci, să se apropie de cei care mor de foame! Și noi repetăm, încă odată chemarea lansată deja de „Iskra”: să pornim o campanie de demas-care împotriva campaniei de aprovizionare întreprinsă de

guvernul polițist, să demască în presa liberă, necontrolată de cenzura, toate mârșavile satrapilor locali, întreaga tactică interesată de ciuntire a ajutoarelor, întregul caracter mizer și neîndestulător al ajutorului, lamentabila diminuare a proporțiilor foamei și lupta rușinoasă împotriva acelor care vor să ajute pe înfometăți! Sfatuiți pe toți cei care au măcar un pic de compasiune sinceră față de nenorocirea poporului să aibă grija să aducă la cunoștința poporului înțelesul și semnificația adevărată a circulației ministeriale. Numai prin ignoranța fără margini a poporului se poate explica faptul că asemenea circulații nu provoacă încă o revoltă generală, și muncitorii conștiinței, care sunt cei mai aproape atât de țărănime, cât și de masele îneporitate dela orașe, au datorat să-și asume inițiativa în acțiunea de demascare a guvernului!

„Iskra” nr. 9, Octombrie 1901

Se tipărește după textul ziarului
„Iskra”

RĂSPUNS COMITETULUI DIN S. PETERSBURG

Comitetul (Uniunea de luptă) din S. Petersburg a publicat în numărul 12 al ziarului „Rabocaya Mash” o înțâmpinare împotriva notiței din nr. 1 al ziarului „Iskra” cu privire la seiziunea care s’a produs în „Uniunea social-democratilor ruși” din străinătate. Din păcate, această înțâmpinare oculte înșiși fondul probleme controversate: un sistem de polemică ca acesta nu duce nicodată la clarificarea lucrurilor. Noi am insistat și insistăm asupra faptului că în „Uniunea social-democratilor ruși” din străinătate s’a produs tocmai o seiziune, că „Unirea” s’a scindat în două părți după ce congresul din 1900 a fost parasit de o însemnată minoritate de membru, inclusiv grupul „Liberarea muncii”, care a întemeiat „Uniunea” și care a reținut în trecut toate publicațiile ei. După seiziune niciuna din părți nu poate să ocupe locul pe care l’ocupa vecinul „Unirea” în întregul ei. Comitetul din S. Petersburg nu înțelege și nu înțelege această parere, vorbind (nu se știe de ce) numai de Plehanov, și nu de organizația „Social-Democrat”, și nu doar în mod indirect cititorilor în a înțelegerea „Uniunea de luptă” din S. Petersburg de ce, pe cât se vede, faptul seiziunii și continuă să considere una din părțile fostei „Uniuni” drept „Uniunea în întregul ei”.

La ce bun să pornești o polemică dacă nu vrei să examinezi în fond parerea adversarului și să-ți spui fără acol propriu ta părere?

Mai departe. Noi am insistat și insistăm asupra faptului că principala cauză (nu pretext, ci cauză) a seiziunii a fost o divergență principială, și anume: dezastru între social-democrația revoluționară și cea oportunistă. D.

fel, fie chiar și numai din această cauză, cele întâmplate în „Uniunea social-democraților ruși” din străinătate nu pot fi privite altfel decât ca o sciziune a vechii „Uniuni”. Se pune întrebarea: cum privește această chestiune Comitetul din S Petersburg? Are el oare curajul să neghe existența unui adânc dezacord principial între ambele părți ale fostei „Uniuni”? Nu se știe, deoarece Comitetul din S Petersburg a reușit să scrie „întâmpinarea” fără să sune *măcar* o corbă despre această problemă fundamentală. Și între bătăm încă odată pe tovarășii din Petersburg, și nu numai pe cei din Petersburg: o polemică care ocolește fondul problemei nu amenință oare să degenereze într-o clorovărală dintre cele mai neplăcute? Merita oare, în general, să te angajezi într-o polemică dacă nu vrei sau dacă consideri prematur să examinezi problema în fondul ei și să-ți spui părerea cât mai precis și fără nicio reticență?

„Iskra” nr 9, Octombrie 1901

Se tipărește după textul stăruit
„Iskra”

TREBURILE DIN STRĂINĂTATE

Secția din străinătate a „Iscrei” s'a unit cu organizația revoluționară din străinătate „Social-Democrat” într-o singură organizație „Liga din străinătate a social-democraților revoluționare ruși”¹⁴. După cum se poate vedea din declarația pe care a publicat-o, noua organizație s'a propune să înceapă edtarea unei serii de broșuri cu caracter propagandistic și agitațiv. Liga este reprezentantul din străinătate al „Iscrei”. Așa dar, organizația din străinătate a social-democraților revoluționari, cetera cetera grupul „Emanciparea muncii”, s'a unit definitiv cu organizația „grupată în jurul ziarului nostru. Ca să putem avea grupul „Emanciparea muncii” colaborarea cu vechiul comitet și condusa cerea publicațiilor noastre

Unificarea organizațiilor revoluționare ruse din străinătate este o lucrare de mare importanță. Încercăm acele organizații de a se uni cu „Uniunea social-democraților ruși din străinătate” (care scoate revista „Rabocce Delo”). La începuturile confrinții reprezentanților tuturor celor trei organizații, deora în trecut ne înțelegem la baza înțelegerii au fost: rezoluția principială prin care „Uniunea” renunța complet la o coexistență economică cu bernsteinismul și recunoștea principiile socialiste ale revoluționare. Se putea spera într-o unificare definitivă până acum numai ne stăteam în principala a „Uniunii” și a organului ei „Rabocce Delo”. După cum s'a vădit, speranța s'a dovedit a fi în zădărnice. Într-o scrisoare din 10 noiembrie „Rabocce Delo” speră să revină la principiile revoluționare împotriva rezoluției ale cărei

cu participarea delegaților din partea „Uniunii” la conferință. Se vede că „Uniunea” a cotit din nou spre aripa dreaptă a mișcării noastre. Într-adevăr, la congresul tuturor celor trei organizații, „Uniunea” a propus „amendamente” la rezoluțiile menționate care arătau împede că ea revine la vechile ei greșeli. Celelalte organizații s’au văzut nevoite să parasească congresul, ceea ce au și făcut. Se vede că tovarășii noștri din „Uniune” continuă să nu vadă destul de clar căl de prmejioasă este poziția intermediară, ocupată de organizația lor, între socialismul revoluționar și oportunistul care face jocul liberalilor. Noi sperăm că timpul și experiența amară îi vor convinge căl de greșită este tactica lor. Tendința, care se observă pretutindeni în partid, de a munci nu numai la dezvoltarea mișcării noastre în largime, ci și la ridicarea ei calitativă constituie pentru noi cea mai bună cheazășie că atât de mult dorita unificare a tuturor forțelor noastre se va înfăptui sub acel steag al social-democrației revoluționare în slujba cărora stă ziarul nostru.

„Iskra” nr. 9, Octombrie 1901

Se îlpărește după textul ziarului „Iskra”

UN REGULAMENT DRACONIC ȘI O SENTINȚĂ DRACONICĂ

Încă un „regulament provizoriu”!

Numai ca de data aceasta este vorba nu de studenți care s’au făcut vinovați de nesupunere, ci de țărani vinovați de faptul că flămânzesc.

La 15 Septembrie a primit înalta sancțiune și a fost publicat imediat după aceea „Regulamentul provizoriu cu privire la participarea populației din regiunile care au avut de suferit de pe urma recoltelor proaste la lucrările efectuate în urma despăzuirii departamentelor cailor de comunicație și ale departamentului agriculturii și domeniilor statului”. După ce va cunoaște acest regulament (desigur, nu din publicație, ci din zăre, c’ prin propria experiență), țăranul rus va vedea o nouă confirmare a faptului pe care îl a bagat bine în cap sugărarea la scuturarea de către moșieri și statbași, când stăpânirea declară solemn că țăranului răsădindu-l parte pară că o treaba importantă sau mai puțin importantă, la răscul pararea pământului moșieresc sau la lucrări publice, îngătură cu foamea, — trebuie să te aștepti la vreo nouă plagă egipteană.

Și într-adevăr, prin întregul lui conținut, regulamentul provizoriu din 15 Septembrie face impresia unei noi legi represive, a unui regulament suplimentar la codul penal. În primul rând, însăși organizarea și efectuarea lucrărilor este însoțită de o „precauție” deosebită și de brutalism, ca și cum ar fi vorba de rebel sau de deținuți deportați, și nu de infomețați. S’ar părea că nimic nu poate fi mai simplu decât organizarea unor lucrări zărnice și alte instituții capătă fonduri și angajează muncitori pentru a

construi șosele, a defrișa păduri etc. De obicei lucrările de acest fel așa se și fac. Acum însă se creează o rândună specială: zemski načalniciul indică lucrările, guvernatorul pune concluzii, care iau calea Peters-burgului, la o constatare specială, anume „constatarea pentru chestiunile aprovizionării”, compusă din reprezentanți a diferitelor ministere, sub președ înia ministrului-adjunct al afacerilor interne. În afara de aceasta, cu conducerea generală este însărcinat ministrul care poate să numească și împuternicească special. Constatarea dela Petersburg va fi fixă chiar și în limite maxime de retrăgere a muncitorilor — adică va trimite, probabil, ca țărani să nu fie „pervertiți” printr-o plată prea mare! Se vede că regulamentul provizoriu din 15 Septembrie are ca scop să îngreuneze efectuarea pe scară largă a unor lucrări publice, tot așa cum circulara lui Sipiagin din 17 August a îngreunat distribuirea de ajutoare celor înfometaji.

Dar mult mai importante și mult mai dăunătoare sunt măsurile speciale cu privire la modul de angajare a țărănilor la aceste lucrări.

Dacă lucrările se efectuează „în afara zonei domiciliilor” (asa va fi, în trez, în marea majoritate a cazurilor), muncitorii formează *arteluri speciale sub supravegherea zemski načalniciului*, care confirmă și pe starostele care va veghea la păstrarea ordinii. Să-și aleagă singuri un staroste, așa cum fac de obicei muncitorii, țărani înfomețați nu au voie. Ei sunt puși sub ordinele „zemski načalniciului”, înarmat cu vergi! Se întrebă: este lista specială a membrilor artelului, care înlocuiește pentru ei buletinul de identitate provizoriu? Nu. În locul buletinelor de identitate separate vor fi, prin numare, liste ale membrilor artelului. Pentru ce aceasta înlocuire? Pentru a-l stăpâni pe țărani, care având un buletin de identitate separat, s-ar putea așeza mai liber, după cum îi este mai comod, în noua localitate, ar putea mai ușor să părăsească lucrul în caz de nemulțumire.

Mal departe. „Grijă pentru menținerea ordinii cuvenite pe drum și predarea loturilor de muncitori aduse conducerilor de lucrări este încredințată unor funcționari delegați în mod special de Ministerul afacerilor interne”. Muncitorilor liberi li se dau aconturi pentru drum, iar io-

bagii sunt „aduși” în „loturi”, după listă, și „predați” unor funcționari speciali. Nu au oare dreptate țărani când privesc lucrările „publice” și cele ale statului ca o nouă iobăgie?

Și într-adevăr, legea din 15 Septembrie apropie de iobăgi pe țărani înfomețați nu numai în sensul că le ia acestora libertatea de deplasare. Legea dă funcționarilor dreptul de a *reține o parte din salariu* pentru a o trimite familiilor muncitorilor, dacă acest lucru îl găsesc necesar „autoritățile guberniale din localitățile în care au ramas faimile”. Se va dispune de banii câștigați, fără consumul muncitorilor înșiși! Țăranul e prost: el nu știe să se îngrijească singur de familia lui. Autoritățile o vor face mult mai bine — cine n'a auzit, de buna seamă, ce bine s'au îngrijit ele de familiile țărănilor în așezările militare?

Dar uite ce belea țărani, vedeți d-v, nu mai sunt acum atât de supuși ca pe vremea așezărilor militare. Ei ar putea doar să ceară chiar să li se elibereze buletine de identitate obișnuite, să ceară ca nimeni să nu îndrăznească să rețină, fara consumul muncitorilor, banii câștigați? Pentru aceasta eventualitate trebuie luate măsuri și mai aspre, și legea stabilește într-un articol special ca „cu supravegherea menținerii de către muncitori a ordinii, cuvenite în locurile unde se execută lucrările sunt însărcinați, în urma unor dispoziții ale ministrului, afacerilor interne, zemski načalnici locali, ofițeri ai corpului, special de jandarmi, funcționari de poliție sau persoane special numite pentru aceasta”. După cum se vede, guvernul consideră *unul* drept pe țărani înfomețați ca „rebeli”, stabilind, pe lângă supravegherea generală a tuturor muncitorilor ruși de către întreaga poliție din Rusia și o supraveghere specială foarte severă. S'a luat înainte hotărârea de a strânge pe țărani în cingi pentru faptul că se încumeta „sa exagereze” raporturile foametei și sa manifeste (după cum s'a exprimat Sipiagin în circulara sa) „pretenții cu nime justificate față de guvern”.

Iar pentru a nu-și bate capul cu judecățile în caz de nemulțumiri din partea muncitorilor, regulamentul provizoriu da funcționarilor dreptul de a pune pe muncitori sub stare de arest pe un termen până la trei zile, *para trei proceduri judiciare speciale*, pentru turburarea liniștei, necon-

ghețiozitate în munca sau neexecutarea dispozițiilor!! Muncitorul liber trebuie tradus în fața judecătorului de pace, înaintea căruia se poate apăra și să facă apel împotriva hotărârilor, — țărânul înfometat, însă, poate fi băgat la răcoare fără nicio judecată! Pentru lipsa de dorință de a lucra muncitorul liber poate să fie numai concediat, — dar în privința țărânului înfometat noua lege dispune ca, „pentru el, să are îndărălnica dela lucru”, *el să fie trimis la urma din post în post, asemenea hoșilor și tălharilor!*

Noul regulament provizoriu este un adevărat regulament draconic pentru ce, înfometăți, regulament de trimitere a lor la muncă, cu privarea de drepturi, pentru faptul că au îndrăznit să deranjeze autoritatea cu cereri de ajutor. Guvernul nu s'a mărginit numai la a lua zemeștelor conducerea aprovizionării, la a interzice persoanelor particulare să organizeze fără aprobarea poliției cantine, la a dispune să se micșoreze de cincisprezece ori adevăratele proporții ale nevoii de ajutor, — el mai declară pe țărani fără drepturi depline și ordonă reprimarea lor fără judecată. Ocene permanente a unui trai de veșnică foamă i se adaugă acum amenințarea cu ocnă lucrărilor de stat.

Acestea sunt măsurile guvernului față de țărani. În ceea ce privește muncitorii, reprimarea acestora este foarte variabilă caracterizată de „Actul de acuzare” în procesul turburărilor din *Mai* dela uzina Obukhov, publicat în numărul precedent al ziarului nostru „Iskra” a scris deja despre acest eveniment în numerele din *Iunie* și *Iulie*. Despre proces presa noastră legală a făcut, până în prezent, numai lefaptul că pînă și ziarul cel mai loial față de stăpînire, „*Novoye Vremia*”, a avut de suferit pentru necercarea de a scrie pe acest timp, în ziare au apărut vreo două rînduri prin care se relatează procesul a avut loc la sfîrșitul lui Septembrie, și apoi într-unul din zărele din Sud s'a anunțat, în mod înflăcător, sentința pentru doi — *munca salmă* pentru opt — aceluiași, iar pentru restul — condamnare la detenție și închisoare corecțională pe termene dela 2 pînă la 3 ani și jumătate.

Așa dar, în articolul „Un nou măcel” (nr. 5 al „Iskrei”) noi n'am apreciat încă îndeajuns caracterul răzburător al guvernului rus. Noi am crezut că el a recurs la represiiuni

multe ca la ultimul mijloc de luptă, temându-se să se adreseze justiției. Când colo, însă, au știut să amineze una cu alta — după maltratarea mulțimii și asasinarea a trei muncitori, au fost ridicați 37 de oameni din categoria mișcării și condamnați la pedepse draconice.

Cum au fost ridicați și cum au fost judecați, — despre aceasta și despre curcarea ideii actului de acuzare. În trîntea investigatorilor au fost puși An Iv Ermacov, Lir Step Dalin și An Iv Gavrilov. Actul de acuzare arată că Ermacov a avut manifeste la locuința sa (după spusele unei oarecare Mihailova, ajutoare de vânzător la un delat de băuturi spirtoase, care *n'a fost citată la proces* ca martora), că el a avut despre lupta pentru libertate, politică și că a mers la 22 Aprilie pe Nevski Prospect, luanî cu el un steag roșu. În continuare se subliniază că și Gavrilov a avut și auzat manifeste care chemau la demonstrația din 22 Aprilie. Și despre acuzata Iacovieva se spune de asemenea că a luat parte la miștele într-un secret. Așa dar nu încape îndoielă că procurorul a căutat și prezintă drept investigatori totemi niște oameni banali de poșta secretă a fiactivității politice. Caracterul politic al procesului se vede de asemenea și din faptul că mulțimea strigă „vrea libertate”, se vede și din legătura care se face cu 1 Mai. În privința fie zis, chemarea concedierii unui număr de 26 de oameni pentru „lipsa nemăsurată dela lucru” în ziua de 1 Mai a aprins tot incendiu, dar procurorul, bine înțeles, n'a scutit nicio vorbă despre caracterul ilegal al acestor concedieri.

Chestiunea e clară. Pentru proces au fost ridicați cei mai buni și cei mai politici. Poliția se reține a înmărmăzile la poliști, bine înțeles, au alesat și aceste persoane și au aruncat în mulțime și au aruncat cu pietre, iar care nu se printre ceilalți.

Prin proces au distorsionat cel mai dur dolos act (de după marel de răzburare politică. Și au distorsionat înțelesul despre politica au pomenit pentru agravarea crimei, dar n'au permis a se lamuri condițiile politice ale întregii întâmplări. Oamenii au fost judecați ca imitatori de reprimarea după art. 263 din codul penal, adică pentru „a răscăla și vedea împotriva autorităților puse de guvern” și în plus a răscăla făcută de oameni înarmați (?). Acuzarea a fost tru-

„ata” poliția a ordonat judecătorilor să judece numai un singur aspect al cazului.

Notăm ca, după articolele 263—265 din codul penal, se poate pedepsi cu munca silnică pentru orice manifestare „o răscoală vădită cu intenția de a împiedica executarea dispozițiilor și a măsurilor trasate de guvern” chiar dacă „răscoalașii” nu erau înarmați și nici nu s’au dat la acțiune vădită de violență! Legile rusești sunt darnice când e vorba de munca silnică! Și e timpul să avem grija ca fiecare dintre aceste proceese să fie transformat într’un proces politic de către inșiși acuzații, ca guvernul să nu îndrăznească să ș camufleze răzburarea politică prin comedia unui proces de drept comun!

Și ce „progres” în ceea ce privește însăși procedura judiciară în comparație, de pildă, cu 1885! Atunci jurații dela fabrica Morozov au fost judecați de jurați, ziarele au publicat dari de seamă complete, la proces martorii din rândurile muncitorilor au dezvaluit toate faptelele fabricantului. Pe câtă vreme astăzi — un complet de judecători de carieră având alături reprezentanți necuvântători din partea slărilor sociale, judecarea cu ușile închise, mutarea totală a presei, martori falsi, personalul de conducere a uzinei, paznic, dela uzina, poliști care au maltratut poporul, soldați care au tras în muncitori. Ce comedie mărgăvâ!

Comparați acest „progres” al reprimării din 1885 și 1901 a muncitorilor cu „progresul” luptei din 1891 și 1901 împotriva celor înarmați și veți capta o oarecare idee asupra repezic unui cu care crește atât în adâncime, cât și în largime revolta în popor și în societate, cu câtă furie începe să dea din colț în colț guvernul, „strumind” și pe filantropii particulari și pe țărani, cautând să întimideze pe muncitori cu condamnări la munca silnică. Nu, munca silnică nu va întimida pe muncitori, ai caror conducători nu s’au temut să moară în lupta directă de stradă cu opricnicii țărului. Amintirea tovarășilor-eroi asasinați și torturați până la moarte în închisori va înzeca puterile noilor luptători, și va atrage în ajutorul lor mii de ajutoare, care, asemenea Mariei Iacovleva, în vârstă de 18 ani, vor spune deschis: „noi suntem alături de frații noștri!” Pe lângă reprimarea polițienească și militară a demonstrațiilor, guvernul are

de gând să-l judece și pentru răscoală; — noi vom răspunde la aceasta prin unirea tuturor forțelor revoluționare, prin atragerea de partea noastră a tuturor celor asupriți de samavolnicia țarista și printr-o sistematică pregătire a unei răscoale generale a poporului!

„Izvestia” nr. 10, Noiembrie 1901

Se tipărește după textul starului „Izvestia”

CRONICA INTERNĂ

Scria în Octombrie 1961

Apărut pentru prima oară în Decem-
brie 1961 în revista "Zăia" nr. 2

Semnat: T. H.

Se află în după textul rez. 212
mărita

I FOAMETEA 75

Iarăși foamete! În ultimul deceniu are loc cu o repeziune uimitoare nu numai ruinarea, ci de a dreptul slăbirea țărănii ruse, și pesemne că niciun război, oricât de îndelungat și de crâncen ar fi el, n'ar face atâtea victime împotriva țărânului s'au unit toate forțele cele mai puternice ale epocii actuale — și capitalismul mondial, care se dezvoltă tot mai rapid și care a creat concurența de peste Ocean și a înzestrat o mică minoritate a agriculturilor în stare să reziste în lupta înverșunată pentru existența cu cele mai perfecționate metode de producție și unele, și statul militarist, care duce o politică aventuristă în posesia teritoriile sale coloniale, în Extremul Orient și în Asia Centrală.

Care arunca toată povara nemăsurată de grea a acestor politici, care costă o groază de bani, pe umerii masei muncitoare și, în plus, organizează cu banii poporului noi și noi mijloace de „curmare” și „înfrânare” polițienească a nemulțumirii și revoltei crescânde a acestor mase.

Dupa ce foametea a devenit la noi un fenomen obișnuit, era firesc să ne așteptăm ca guvernul să caute să fixeze și să consfințească obișnuita sa politică în domeniul aprovizionării. Dacă în 1891-1892 guvernul a fost luat prin surprindere și, la început, și a pierdut de-a binelea timpul acumina, în schimb, el are o experiență bogată și știe bine în cotro (și cum) să meargă „În momentul de față — scria „Iskra” în Iuhie (nr. 6) — deasupra (am plutește norii) ne grăd al unei nenorociri a poporului, și guvernul se pregătește din nou să joace rolul său ticălos de tortă lipsită de suflet, care ia dela gura populației, înfometate bucată pâine și care pedepsește orice «manifestare» de grijă pentru

infomețați dacă aceasta nu este pe linia intențiilor autor, tărilor”

Pregătirile facute de guvern au fost foarte rapide și foarte hotărâte. În ce spirit s'au făcut aceste pregătiri, aceasta au arătat cu prisosință cele întâmplate la Elisavetgrad. Prințul Obolenski, șeful guvernului Herson, a declarat de îndată război tuturor acelor care au avut îndrăzneala să scrie și să vorbească despre foametea din județul Elisavetgrad, să cheme opinia publică la ajutorarea infomețelor, să organizeze cercuri particulare și să invite persoane particulare la organizarea acestor ajutoare. Medicii zemstvelor au scris în zăre că în județ e foamete, că oamenii se mor de foame și mor, că „păna” cu care se hrănește populația este cea de nechipuit, care nici nu merită denumirea de pâine. Guvernatorul angajează o polemică cu medicii zemstvelor, publica desmințiri oficiale. Cine cunoaște cât de cât condițiile generale în care funcționează presa noastră, cine își va da osteneala să și amintescă înversunata prigoană deslănțuită în ultimul timp împotriva unor organe foarte moderate și împotriva unor publiciști incomparabil mai moderați, va înțelege ce a însemnat această „polemică” a șefului guvernului cu niște medici ai zemstvelor, care nu sunt nici măcar slujbași ai statului! Aceasta a însemnat pur și simplu a astupa gura, a fost o declarație cât se poate de fățișă și lipsită de orice jenă cu privire la faptul că guvernul nu va tolera adevărul despre foamete. Și nu e vorba numai de o declarație! Desigur că guvernului rus nu i e poate reproșat că se marginește la declarații atunci când există posibilitatea de a face uz de putere”. Și prințul Obolenski n'a întârziat să facă uz de putere, prezentându-se în persoană pe teatrul de război — război împotriva celor infomețați și împotriva acelor care, fără a figura în rândurile personalului vreunui departament, au vrut să dea un ajutor real celor infomețați — și interzicând organizarea de către câtorva persoane particulare (printre care și de pați spenscari) sosite deja în regiunea în care băntuia foametea. Asemenea la Julius Caesar, prințul Obolenski a venit, a vorbit, a scris — iar telegramele au înștiințat pe loc întreaga Rusie cît de mare este această victorie. Un singur lucru este de mirare: că această victorie, aceasta studare neînștinată la adresa tuturor Rușilor în care a mai rămas încă un pic de onestitate, măcar un pic de curaj civic, n'a

primit nicio ripostă din rîndurile persoanelor celor mai interesate, dacă ne putem exprima astfel. În guvernul Herson foarte mulți au cunoscut și cunosc foarte bine și întreg substatul acestei treceri sub tăcere a foametei și a luptei împotriva ajutorării celor infomețați, însă nimeni n'a publicat năo expunere a acestui caz plin de învățăminte, năo documente referitoare la el, nici măcar o simplă chemare de a protesta împotriva monstruoasei interdicții de a organiza cantine. Muncitorii organizează greve — când guvernul începe la îndeplinire amenințarea de a concedia pe cei care nu lipsă nemotivat de la lucru” — în ziua de 1 Mai, opinia publică intelectuală păstrează tăcerea, atunci cînd reprezentanților ei li se interzice — să ajute pe cei infomețați.

Incurajat parcă de succesul acestei prime cloșniri cu „disturberii de ordine” care n'arăsese a fi pe seama infomețelor, guvernul a trecut curînd la un alt pas în lupta împotriva vitezeșii a prințului Obolenski — și îndată la rangul de principiu esențialilor, de lege care reglementează la actualele relații dintre toți administratorii și toate persoanele implicate în chestiunea aprovizionării populației. Cum „plicat” este, la drept vorbind, un termen al dreptului, aparținînd în mod special codului nostru penal, dar care în trecut vedea până acum și vor mai vedea mai jos că în momentul de față ajutorarea interzisă a celor infomețați intră pe de-a întregul în noțiunea de delict! O astfel de lege n'a tardat să urmeze — de data aceasta sub formă de aplicare a unei „circulare a ministrului afacerilor interne către șefii guberniilor care au avut deservitul de pe urma unei recolte proaste în 1901” (nr. 20 din 17 August 1901).

Este de presupus că această circulară va fi în prezent mult timp un monument arătat cum trece poarta, un noște marginit în fața năgrozică, nemorocnică a populației, în fața apropiării dintre cei infomețați și „spectrul” care i ajută, alături de hotărîrea de a nu lăsa bușii orice „larmă” în jurul foametei și cea la care s'au hotărît de ajutorare la proporții imense de reglementare a faptului că mărimea excesivă a acesteia creează și stăruie în cancelariea în care este scris și vor împiedica, totuși, să se înnoască un public cât de larg.

Se știe că legea din 12 Iunie 1900 a scos chestiunea aprovizionării din competența zemstvelor, prințului n'a mai năle zemski naclalmelor și congreselor județene. Să arătăm,

totdeauna aceasta este un fel de lege mult mai stabilă decât majoritatea legilor noastre — două motive principale sau două tipuri principale de motive. Pe de o parte, veți întâlni neapărat câteva fraze comune care „într-o formă pompoasă vorbesc despre grija de care dau dovadă autoritățile, despre dorința lor de a ține seama de cerințele vremii și de dorințele opiniei publice. Se vorbește de pildă, despre „acțiunea importantă de preîntâmpinare a crizei alimentare în rândurile populației”, despre „creșterea morală pentru bunăstarea populației locale” etc. Se înțelege de la sine că aceste locuri comune nu înseamnă nifond, nimic și nu obligă la nimic pozitiv, în sensul că seamănă cu toată precăzută de apă cu nemuritoare” jerozități ale nemăritorului Iudaea Goloviov, care facea morală țărănilor pe care i jermănea. În paranteză să zic: aceste locuri comune sunt întotdeauna exploatare (în parte în naivitate, în parte din „concurență” de presa liberală) a pusa cenzură spre a se construi o solidaritate principia a guvernului cu punctul de vedere.

Dar dacă veți privi mai atent celelalte motive, nu atât de comune și care nu sunt atât de vădit vorbesc goale, ale porincărilor guvernamentale, veți găsi întotdeauna tamaruri concrete care *repetă în întregime* argumentele statornicele ale celor mai reacționare organe ale presei noastre (de pildă, „Moscovskie Vedomosti”). A urmări și a semnaliza în fiecare dată această soldatitate a guvernului cu „Moscovskii i Vedomosti” nu e, lupta parerea noastră, o muncă inutilă (și nu cu totul inaccessibilă nici chiar militanților egali). În vremea de care ne ocupăm întâlnim de pildă, repetarea unor acuzații, dintre cele mai abjecte, mulate de la cei mai „barbari” oșteri”, ca întocmirea înainte de vreme a listelor celor care au nevoie de ajutor da naștere unei „tendințe din partea unor gospodari înstăriți de a da gospodăriei un aspect de gospodărie saraftă, prin vizitarea rezervelor, a surplusului și a inventarului”. Ministrul spanie a această „a jovedi o experiență campaniilor precedente de aprovizionare”. Prin urmare? Prin urmare, nu sursa sursele experiența sa politică din poveștile „craștărilor celor mai învețerați, care înceau atata larmă în anii de foamete din trecut și fac larmă și astăzi pe tema înșelăciunii practicate de țărani și care sunt atât de revol-

tați de „larmă” care se face în legătură cu epidemiile de tifos.

Dela aceeași iohagistă a învățat d-l Sipiaghin să vorbească despre demoralizare*, „este foarte important” — scrie el — ca instituțiile locale să contribuie la economisirea mijloacelor alocate, și ceea ce este principal (sic!) — să preîntâmpine cazurile de acordare neîntemeiată de ajutor guvernamental — cazuri care au o dăunătoare influență de demoralizatoare — unor persoane asigurate din punct de vedere material”. Și această dispoziție întrușmădă de a contribui la economisirea mijloacelor este înțelesă ca următoarea: „pe baza primărilor” — distribuirea pe scară largă de alimente alimentare familiilor care pot „să scoată la capăt la capăt ele” (care pot „să scoată la capăt cu 24 de puduri de grâu pe an de familie?”), pe lângă caracterul neproductiv (!) al cheltuielilor statului în aceste cazuri, are pentru viitor, prin urmările nefaste ale acestui sistem, o influență nu mai puțin dăunătoare din punctul de vedere al foloaselor și nevoilor statului decât lasarea țării ajutoarelor existenței celor care au într-adevăr nevoie de ajutor”. În vremea de demult monarhia îndrăgășită spanion „nu bine să atâdă zece vinovați decât să condamni un singur nevinovat”. Iar astăzi, unul dintre cei mai apropiați ajutoari ai țării declară: „nu e mai puțin dăunător să dai ajutor unei familii care poate „să scoată la capăt cu 24 de puduri de grâu pe an decât să lasi țării ajutor o familie care are „într-adevăr” nevoie de ajutor”. E păcat că acest „punct de vedere” — splendid prin tranchetă lui — asupra „lorșelor și nevoilor statului” este ascuns de ochii marii polițe printr-o foarte lungă și foarte plictisitoare „circulară”. O singură speranță mai există: poate — presa social-democrată și agitația social-democrată prin viu grai vor face ca poporul să cunoască mai îndeaproape conținutul circularilor ministeriale.

Dar cu o deosebită hotărâre „ataca” creatura pe film tropic particulare — se poate vedea că de colo și adămură tratorii, care duc un război împotriva celor nemuritori, consideră drept cea mai importantă poziție a „maneuvelor” cercurile particulare de ajutorare, cantinele particulare etc.

semnificației noilor măsuri și asupra atitudinii guvernului față de foamea în general, este cert că nu vor avea nevoie să ia contact cu impulerii Cruci roșii sau să se prezinte la lor guvernatori. Iată, de pildă, din momentul când s-a dovedit că mediul din fabrici și uzine este „un teren propice” — cei care au înțeles să apropie de acest mediu n-au avut contact cu administratorii fabricilor pentru a se informa asupra rândurilor din fabrici și nu s-au prezentat la inspecții de fabrici pentru a obține autorizația de a organiza adunări cu mamele. Nu uităm, firește, că sunt și puțin ca agitația politică în rândurile țăranilor prezente greutăți enorme, cu atât mai mult cu cât nu este posibil să meargă la sat pentru această forță revoluționară din orașe, dar nu trebuie deasemenea să se gândească de vreme ce în faptul că estii de-a pravali guvernului și stingherirea filantropică particulare — natura o bună parte din aceste greutăți și ne scutese de jumătate din muncă.

• •

Noi nu ne vom opri asupra unui asemenea „flecă” în comparație cu circulara pe care am analizat-o — căci circulara aceluiași ministru cu privire la intensificarea aprovizării concertelor, școalei etc. date în scopul de binefacere (Vezi „Iskra” nr. 9, „Pierdere”) —

Să încercăm să vedem acum care e te raportul dintre autoritatea de guvern popular și ajutor fixat și distribuit după noua regulă. Dacă aceste propuneri ale noilor ajutoare sunt corecte, datele cu privire la aceasta sunt extrem de saracice. Se presupune că pus acum frâu cu noi nu s-ar putea întru totul, vocea organizatorilor particulari de acum nu au avut altă „interdicție” activității lor, iar pentru afirmarea poliției din Rusia, înarmarea și înalțarea sa severă, nu servesc decât aceluși, rîle oficiale, lipsite de încredere, mers al campaniei de aprovizionare, care și polițarilor din „Moscova” și „Vestmura”, pe care se putea baza din când în când a convorbirilor vreunui reporter fără teorie cu vreun pompalier sau altul, care și înainte tot te gura apar de despre mititatea de la poliția știrilor, precum și despre atotputernicia polițarilor și despre altele”. De pildă, „Novoe Vremia” relatează în nr. 9.195 că guvernatorul guberniei Saratov (fost

al guberniei Arhanghelsk), A. P. Engelhardt, a primit pe un colaborator al ziarului local și a continuat, printre altele, că el, guvernatorul, a organizat personal a fața de al lui o comisie a marelui nobilimii, a reprezentanților consiliilor zemstvelor, a zemstvelor naționalilor și a reprezentanților Cruci roșii și a repartizat sarcinile.

„Scorbut — a spus A. P. Engelhardt — sub forma în care l-am constatat în gubernia Arhanghelsk nu există aici, acolo nu te poți apropia la câțiva pași de un bolnav, acolo căci toată este, într-adevăr, „putredă” — aici însă este stăruie mai a că urmar de un anume foarte pronunțat care se dezvoltă datorită condițiilor îngrozitoare de viață, care aici aproape îngreunează simptomele — alături de scorbut există bazele abie, gingivită și în astfel de bolnavi nici o alimentație regulată și nici o în de curs de o săptămână. În prezent se și folosesc aici o alimentație suplimentară. Se distribuie în tot, 1.000 porții pe zi, deș, au fost înregistrate nu mai mult de 400 de familii care au o extremă nevoie de ajutor.

În afară de îmbolnăviri de scorbut, în întreaga regiune au fost înregistrate numai trei cazuri de tifos. Trebuie să sperăm că lucrurile nu vor merge mai departe, căci în cele peste tot au fost începute lucrări publice, astfel încât populației îi sunt asigurate câștiguri.”

Uite cât de bine stau lucrurile: pe întreg județul Hvalkine (despre care vorbesc 111 populații) nu sunt decât 100 de familii care au o simtă revole, iar în cele 111 probabil, se pot scorbut și în altă după zărilor din Saratov și Engelhardt, și cu 24 de populații din județul Hvalkine (pe an II), iar populația este deja asigurată, și bolnavii se vindecă în decurs de o săptămână. Cum dar s-a putut rezolva după toate acestea zărilor „Moscova” și „Vestmura”, care într-un articol de fond spun că „nu credem încredințarea că după atâtea știri primite din județul guberniei care au avut de suferit de pe urma unei revole, proaste, în cele răcoroase e mai a că a încredințarea pentru organizarea ajutorului. Multe dintre județele au și fost cercetate pentru a se vedea dacă nu sunt încredințate, și poartă aprovizionarea cu alimente și dar și, județelor și serviciilor de aprovizionare etc. Pe cât se vede, demnitarii fac tot posibilul pentru a da ajutor la timp și în măsură suficientă”.

„Clocotește munca activă” și „au fost înregistrate nu mai mult de 300 de familii care au o extremă nevoie de ajutor”. În județul Hvalânse se numără 165.000 de locuitori rurali, iar porți nu se eliberează decât o mică parte din întreaga zonă de Sud-Est (inclusiv gubernia Saratov) și, strâns anul acesta, cu 34% mai puțină secară. În gubernia Saratov, din suprafața totală cultivată de țărani (1.500.000 de desiatine), 15% (după datele consiliului gubernial al zemstvei) n'au rodit deloc, iar 75% au dat o recoltă proastă, județul Hvalânse, împreună cu județul Camășin, face parte din județele ghibrii și Saratov care au avut cel mai puțin și cel mai mult. Prin urmare țărânii din județul Hvalânse au strâns cel puțin cu 30% mai puțină grâină. Se presupunea că jumătate din această cifră cade asupra țăranilor înstăriți care n'au fost încă puși prin această situație de a flămânzi (și și este mai mult decât riscul să presupunem acest lucru, deoarece țăranimea înstărită dispune de pământurile cele mai bune și le lucrează mai bine, neîntârziindu-și ideea de a mai puțin de pe urma unei recolte proaste decât saracimea). Chiar dacă facem o asemenea presupunere, va rămași ca cei înfometați trebuie să reprezinte vreo 15%, adică aproximativ 25.000. Iar pe noi vor să ne consoleze cu aceea că scorbutul din Hvalânse e departe încă de cel din Arhanghelsk, ca s'ar fi înregistrat numai trei cazuri de tifos (barem dacă ar muși mai abia!) și ca se eliberează o mică parte din porți (calculată și măsurată, probabil, după sistemul lui Spaglin de combatere a exagerărilor).

Cât de pre „câștigurile” pe care d-l Sipiaghin a căutat să le aibă în considerare în circulația sa, pentru a evita exagerările totdeauna, spunând că județele în care în mod obișnuit câștigurile sunt dezvoltate să nu fie considerate ca „alte care nu au bine, și din care aș putea să fie recuș”, la jumătate norma de 18 de puduri, pentru 50% din populația muncitoare rească „trebuie” să aibă un câștig, și a treia oară — dispunând ea și această cifră din urmă să fie micșorată cu 1/3 —, după condițiile locale). — Cât despre câștiguri, în gubernia Saratov au scăzut nu numai câștigurile agricole, ci și cele neagricole. „Urmările recoltei proaste” — se spune în raportul susmenționat al consiliului gubernial al zemstvei — au avut repercusiuni și asupra meșteșugarilor datorită micșorării

desfacerii produselor lor. Din cauza acestor împrejurări, în județele în care meșteșugurile sunt dezvoltate cel mai puțin se constată crize”. Iar din aceste județe face parte și județul Camășin, care a avut de suferit cel mai mult și în care, în trecut fie z.s., multe și multe mii ale saracimii se îndeletnecesc cu renumitul meșteșug al țesutului alican. Și în ani obișnuiți rânduiește în acest meșteșug cu care se îndeletnecesc cei din satele pierdute de provincie erau dintre cele mai revoltătoare erau puși sa muncească, de pilda, copii în vârsta de 6-7 ani, capătând 7-8 copeici pe zi. Ne putem închipui ce se petrece acolo într-un an de recoltă extrem de proastă și de criza acută în domeniul meșteșugurilor.

Proasta recoltă de cereale este însoțită în gubernia Saratov (ca și în toate guberniile, bine înțeles, cu o recoltă proastă) de o lipsă de nutrețuri. În ultimele luni (adică încă în a doua jumătate a verii) s'a putut constata o foarte mare dezvoltare a diferitelor epizootii, care fac să crească mortalitatea vitelor. După cum comunique un medic veterinar din județul Hvalânse (reproducem această știre din același ziar în care e expus cuprinsul sus menționatului raport al consiliului gubernial al zemstvei), la autopsia vitelor cazute, în stomacurile acestora nu se găsesc nimic în afară de pământ”.

În „comunicatul secției zemstvelor din Ministerul afacerilor interne” cu privire la continuarea campaniei de aprovizionare se spune printre altele că, dintre județele declarate ca județe care nu stau bine în ceea ce privește aprovizionarea cu alimente, numai în județul Hvalânse a fost înregistrată, începând din luna Iulie, în două sate o serie de îmbolnăviri epidemice de scorbut, în direcția curmării acestei boli sunt înregistrate eforturile personalului medical local; totodată în ajutorul forțelor locale au fost trimise două echipe ale societății de Cruce roșie care acționează, după cum arată raportul guvernatorului (al celeilui A. P. Engelhardt pe care l'am cunoscut deja) cu mult succes; însă în celelalte județe care au fost declarate ca județe ce nu stau bine în ceea ce privește aprovizionarea cu alimente, după informațiile de care dispune ministerul până în ziua de 12 Septembrie a.c., n'au existat cazuri de nevoie acută și nesatisfacută de alimente și nu se observă dezvoltarea bolilor cauzate de subalimentare”.

circulării din 17 August doar s'a creat o „direcție centrală județeană a aprovizionării”, a cărei menire este „de a concentra conducerea întregii aprovizionări pe județ în mâinile unui singur demnitar” (circularea din 17 August — în acest post trebuie să fie numit cu precădere mareșalul județului). Se naște o „controversă” care se apleacă, firește, repede pe baza „principiilor” în numele clare și simple expuse în cele 6 puncte ale articolului 175 al „legii pentru întărirea guvernelor”, care stabilește „modul de apărare a controverelor” dintre instituții și demnitari. În cele din urmă hărta ajunge totuși la cancelaria guvernatorului, unde se și procedează la întocmirea „avizului”. Totul se trimite apoi la Petersburg pentru a fi examinat de consiliul de peală. Dar reprezentantul Ministerului celor ce comunică care participă la consiliu nu e în stare să-și arate că asupra unui blăzi unei lucrări, a reparării drumurilor din județul Bagration, și totuși o nouă hărta calătorește cea Petersburg în provincie și de acolo înapoi. Și când, în sfârșit, chestiunea utilității lucrării, etc. etc. va fi în mod principal hotărâtă, atunci consiliul de peală Petersburg va proceda la „repartizarea loturilor de muncitori” între județele Buzului și Bagration.

Și pentru ce a fost creata această mașină? Fundeaz-o voința de o chestiune nouă? Așa? De unde? Până la regulamentul provizoriu din 15 Septembrie lucrările publice se puteau organiza mult mai simplu „pe baza legilor în vigoare”, și aceeași circulare din 17 August, vorbind de repartizarea publică întreprinderi de zăminție și de societăți filantropice pentru plăți: „în lucrări și de autorizație și acordare, în prevăd necesitatea muncii organizării speciale”. După cum vedeți, „campania de aprovizionare” a guvernului consistă în aceea că timp de o lună (de la 17 August până la 15 Septembrie) departamentele din Petersburg s'au străduit să nască o chestiune și au și născut în cele din urmă o complicație fără capăt a burocratismului. În schimb, este mai mult ca sigur că consiliul de peală Petersburg nu va ceda în fața pericolului de a călca în exagerare, și care sunt atât de expusi slujbaşii locali, care se tem să nu pară neliberali!”...

Dar miezul noului „regulament provizoriu” sunt dispozițiile cu privire la „locuitori, rurali” angajați la lucrări.

Când lucrările se efectuează „în afara zonei domiciliilor lor”, muncitorii se constituie, în primul rând, în arteluri speciale, „sub supravegherea zăminșii naționalicului”, care confirmă și pe starostele însărcinat cu supravegherea ordinii, în al doilea rând, pentru muncitorii intrați într'un astfel de artel se întocmește o listă specială, care „înlocuiește” în timpul deplasării și în perioada participării la lucrări — pentru muncitorii trecuți în ea (în „număr” după cum se exprimă legea) buletinele de identitate prevăzute de lege, care sunt păstrate până la sosirea la destinația de slujbaşii care însoțesc pe muncitori în drum sau, în lipsa lui, de starostele artelului, iar apoi de persoana care conduce lucrările”.

Pentru ce a fost nevoie de această înlocuire printr-o listă specială a buletinelor de identitate obșnuite pe care orice țaran care vrea să plece pentru un timp are dreptul să le capete fără plată? Pentru un muncitor aceasta constituie, fără îndoială, o stângărire de libertate, având un buletin de identitate propriu el are mult mai multă libertate și în alegerea unei locuințe, și în împărțirea timpului său și în schimbarea unei munci, ea altă mai convenabilă sau mai potrivită. Vom vedea mai jos că aceasta s'a făcut, fără îndoială, în mod intenționat și nu numai de dragul burocratismului, ci tocmai pentru a stăvili pe muncitori și a apropiia de loturile de zăminșii, care sunt transportați „după inventar”, după un fel de „tablou de deplasări”. Vedem de pilda, că grija „pentru menținerea ordinii existente pe drum și predarea (și?) loturilor de muncitori aduși în locurile de lucru” este încredințată unui funcționar, delegat în mod special de Ministerul afacerilor interne. Cu cât te afunzi mai mult în pădure, dar de mai multe locuri înlocuirea buletinelor de identitate prin liste atrage de sine înlocuirea libertății de deplasare prin „adunarea și predarea loturilor”. Ce în asta, nu cumva este vorba despre libertate de deplasare? Nu au fost cumva „brogile” (parte dreaptă pedeapsă pentru „exagerarea” propriilor „fapte”) toate legile după care un țaran care s'a procurat un buletin de identitate este liber să meargă unde dorește și cum dorește? Oare faptul că statul a luat asupra lui cheltuielile de transport constituie un temei suficient pentru lipsa de drepturi civile?

II. ATITUDINEA FAȚA DE CRIZA ȘI FAȚA DE FOAMETE

Paralel cu noua foamete mai continuă și vechea criza comerțului industrială, care a devenit o criză de înfrângere durată și care a aruncat în stradă zeci de mii de muncitori, care nu găsesc de lucru. În rândurile lor nevoia de ajutor este foarte mare, și cu atât mai mult sare în ochi atitudinea cu totul diferită față de guvernului, cât și a societății, față de această mizerie și față de nevoia fațelor. Nu o încredere în d. a. partea instituțiilor publice, fie din partea presă, fie a statului, muncitorilor care au nevoie de ajutor și în cea mai mare măsură, cu aceeași aproximare, cu care se stabilește nevoia de ajutor a țării. Nu un fel de măsuri sistematice pentru organizarea ajutorului muncitorilor infometați.

De ce anume depinde această diferență? Noi credem că mai puțin decât de orice ea depinde de faptul că nevoia de ajutor a muncitorilor are și mai puțin în evidență, s'ar manifesta sub forme mai puțin pronunțate. Este adevărat că locuitorii din orașe care nu fac parte din clasa muncitoare nu știu prea multe despre felul în care se chină muncitorii de fabrică, îngheșându-se și mai mult în sălile, manșare și cocorabe, flămânzi și mai mult ca de obicei, vânzând camătarul altor resturi de vechituri. În casă, este adevărat că creșterea numărului de vagabonzi și cerșetori, de clienți ai azilurilor de noapte, închisorilor și spitalelor nu prea atrage o atenție deosebită, fiindcă „toată lumea” s'a obișnuit doar atât de mult cu faptul că într'un mare oraș azilurile de noapte și speliunile de tot felul trebuie să fie pline de cea mai neagră mizerie; este adevărat că muncitorii săraci nu s'au legat de un anumit loc ca țărânii și fie că se înprăstie singuri în diferite culturi ale statului în căutare de ocupație, fie că sunt trimiși la urma la locul de baștină de administrație, care se teme de îngrămădire de oameni. Dar, cu toate acestea, oriunde vine în contact cu viața industrială vede cu ochii lui și oricât urmează viața publică și din zărilor ca șomajul și în viața ei.

Nu, cauzele diferenței sus arătate au rădăcini mai adânci: ele trebuie căutate în faptul că foametea dela țară și șomajul dela orașe (în de formații cu totul diferite ale vieții economice a țării, sunt determinate de relații cu totul

diferite între clasa exploataților și clasa celor exploatați. La țară relațiile dintre aceste două clase sunt în general extreme de necurate și complicate, de o sumedenie de forme de trecere, când gospodăria agricolă este îmbinată ba cu ecartarea, ba cu munca salariată etc. etc. Și de flămânzie flămânzesc de altfel nu muncitorii salariați, agricultorii — contradicția dintre interesele acestora și cele ale moșierilor și ale țărânilor instaurată este clară pentru toată lumea, și în luna noastră pentru muncitorii mizeri, și flămânzesc mizerii țărâni, care de obicei sunt șocoliți (și care singuri se socotesc gospodari) și sine statutori, care nu mai întâmpină nici o încredință în dependența „vremelnică” sau altă. Cauza nemijlociată a foametei — recolta proastă — este în ochii masei o prădătoare calamitate naturală, o pedeapsă a lui Dumnezeu. Și dat fiind că recolta proastă însoțită de foamete se produce din timpuri imemorabile, și legătura este cu atât mai mare nevoia să puni seama de ele. Există de multa vreme (mai ales pe hartiă) regimamente întreg, cu prăvălii de aprovizionare a poporului, care prevăd un sistem întreg de „masuri”. Și oricât de puțin corespund nevoilor epocii actuale aceste măsuri, împrumutate în cea mai mare parte din vremurile iobăgărie, și ale predominanței economiei naturale patriarhale, cu toate acestea fiecare perioadă de foamete pune în mișcare un întreg mecanism administrativ și de zemstva. Iar acest mecanism, oricât de mult ar fi, o cer care dețin puterea, și este greu, și este aproape imposibil să se lipsească de ajutorul multilateral al părții acestor odăsoase „terțe persoane”, din partea intelighențelor, care caută să facă „larmă”. Pe de altă parte, legătura foametei cu recolta proastă și starea de abrutizare a țărânii — care nu și da seama (sau și da seama extrem de vag) că numai jughul tot mai accelerat al capului lui, legat de peacrea de jală a guvernului, și a mizeriei, l'a adus la o astfel de stare de ruina — face ca cei infometați să se simtă cu totul neputincioși și să nu manifeste nu numai „apetență” excesivă, dar chiar niciuna.

Și cu atât mai coborât este într-o clasă asuprită nivelul de conștiință a asupriților și al pretențiilor feti de asupritori, cu atât apar în rândurile claselor avute mai multe persoane cu înclinații filantropice, cu atât este relativ mai mică împotrivirea față de această înclinație din partea moșierilor locali, direct interesați în viața a țărânului. Dacă

luăm în considerație acest fapt neîndoielnic, va reieși ca creșterea împotrivirii din partea femeilor, înțelegerea tipelor despre „demoralizarea” țărănilor și, în sfârșit, înarea de către guvernul „împănă” de acest spirit a unor măsuri pur militare împotriva celor înfometate și împotriva fanatizării, — toate acestea dovedesc limpede complexitatea de caderă și descompunere a străvechiului mod patriarhal de viață dela țară, constințit de veacuri, și de o frație necipurile, de neînțelegere, adărat de cei mai învețalați și volubi, cei mai conștienți reacționari și cei mai naivi dintre „narodnici”, de tip vechi. Noi, social-democrații, am fost întodeauna învinuiți de narodnici ca am transpune în mod artificial noțiunea luptei de clasă pe un teren pe care nu poate fi cătuși de puțin aplicată; — de reacționari ca am ațâța ura de clasă și ca am asmuți „o parte a populației împotriva celeilalte” Iată a repeta răspunsul la aceste acuzații, care a fost până acum, dat de zeci de ori, vom remarca numai ca guvernul rus *ne lasa pe toți în urmu* în ceea ce privește aprecierea adăncimii luptei de clasă și în ceea ce privește caracterul energetic al măsurilor care decurg din aceasta apreece. Oricine a avut într’un fel sau altul vreun contact cu cei care în anii de foamete merg sa „liraneasca” pe țărani — ș cine dintre noi n’a luat contact cu ei? — șle ca ei au fost îndemnați la aceasta de un simplu sentiment de compătimire și mila omenească, ca le au fost straine orice panur, „politice”, ca propagarea ideilor luptei de clasă nu interesea deloc pe acești oameni, ca argumentele marx și or în războiul lor înverșunat împotriva concepțiilor narodnice, este despre sat n au convins pe acești oameni. Ce conta deci, lupta de clasă? — spuneau ei. Pur și simplu țărăni flamânze și trebuie ajutați!

Dar pe cine nu l-au convins argumentele marxiste or îi vor convinge, poate, „arg, mentele” d lui ministrul al afacerilor interne Nu, nu „pur și simplu flamânze” spune el sentențios filantropii, și ș fara aprobarea autorităților nu se poate veni „pur și simplu” în ajutor pentru că aceasta dezvoltă demoralizarea și provoacă pretenții prinume justificate. A le amesteca în campania de aprovizionare înseamnă a le amesteca în dispozitiile dumnezeiești și poligeneti care asigura domniilor moșieri muncitori care vor accepta sa lucreze aproape fara plata, iar statului îi asigura încasarea birurilor, care se strâng prin sloarcere. Și

cine se va gândi atent la circulara lui Sipiaghin va trebui sa-și spuna — da, în salele noastre se desfășoara un război social și, ca și în orice război, nu se poate lăsa la dreptul părților beligerante de a inspecta în creșterea vaselor care se îndreaptă spre porturile noastre chiar sub pavilion neutru — singura deosebire de celelalte războaie este ca aici o parte, obligata sa munciasca vesnic și sa flamânzeasca vesnic, nu se bate deloc, ci este doar batuta — deosebita!

În industria de fabrică și uzină, existența acestui război nu mai este demult pusă la îndoială, și nu este nevoie sa se explice prin circulara filantropului „neutru” ca fara sa întrebăm pe unde i vadul țadica sa eie, permițându-i autoritatea și a domniilor fabricanți) nu trebuie sa te lăg năpe. Înca în 1885, când despre vreo agitație socialistă căl de căt vizibilă în rândurile muncitorilor nici vorba nu putea, și nici chiar în regiunile centrale, unde muncitori s’au mai apropiat de țărani decât în capitala, criza industrială — în careal atât de puternic atmosfera d n fabrici ca în cetățile, încat mereu s’au produs explozii ba și, la voina, la asene, nea condiții, filantropii este de mai înainte condamnată la neputință, și deaceea rămân o treaba întâmplătoare și pur individuală a unei persoane să a lăde și nu a pat, nici măcar urmă de importanță socială.

Sa mai subliniem încă o particularitate în atitudine: opiniile publice față de foamete. Până în altm timp, se poate spune fara exagerare, a „mănt la noi parerea că nătreaga orânduire economică rusă, și chiar cea de stat, se sprijina pe *masa* țărăni, care poseda pamânt și și duce în mod de sine statator gospodăria pe acest pamânt. În ca măsură a patriarhatului creștinețului, și în ca lăde pregresiste ale oamenilor creștinețului și creștinețului, puțin decât oricine altu, sa se se prindă, în marea și în puțin ofitoriale, acest lucru lă arată lămurit deosebire de „năpede memorabilă carte a lui N. Golovin, apărută după foametea din 1891 — 1892”⁷⁷. Ruinarea unui număr imens de gospodării țărănești parecă tuturor o absurditate atât de mare, un salt atât de imposibil în neant mult mai mare, decât un ajutor cât mai larg, în masura întrădevar „sa vândă țărănilor”, a devenit aproape o lezima generală. Să arășăm altmăia decât domnul Sipiaghin a fost asupra sa o feneala de a spulbera ultimele iluzii. Pe ce se sprijina, Rușii, din ce traiesc clasele agricole și comerciale în a străduie

giile stărilor sociale și ale rangurilor, pe care tocmai se sprijina Rusia absolutistă? Ascultați cum și-a motivat ne mulțumirea aceleiaș domn Condoidi:

„Se întâmplă — spune el — ca fără motive îndemnat de verificate reprezentanții stărilor sociale să și plece urechea la cuvântul intelectual lor, chiar dacă nu sunt decât niște simbrâși a zemstve, numai ca urmare a unei otrăviri la știință sau la poveștele scriitorilor dela ziare și reviste. Auzi d-la! Niște simpli „simbrâși”, și se apucă să discute pe „reprezentanții stărilor sociale”. În trecut, de zis, membrii zemstvelor despre care vorbește d-l vice guvernator sunt, de fapt, membri ai unei miștături în afara stărilor sociale, întrucât, însă, ia noi totul este patruns de spirit de castă, întrucât și zemstvele, prin noul lor regulament, s-au pierdut o mare parte din întregul lor caracter de inițiale în afara stărilor sociale, apoi, pe scurt, se poate întrădăci spune că în Rusia există totuși „clase” cărmuitoare. 1. Administrația și 2. reprezentanții stărilor sociale. Pentru al treilea element nu este loc într-o monarhie bazată pe stări sociale. Și dacă îndarăticia dezvoltare economică sumănează tot mai mult, prin însoțirea creșterea capitalismului, — melușe împărțiri în stări sociale, creând nevoia de „intelectuali”, al căror număr crește întruina, trebuie să ne aștepțăm ca în mod inevitabil al treilea element să caute să arunce cadrul, care i este îngust.

„Visurile celor care nu fac parte nici din administrație, nici din rândul reprezentanților stărilor sociale în zemstve — spune aceleiaș domn Condoidi — nu au decât un caracter fantezist, dar, presupunând că la baza ar avea tendințe politice, aceste visuri pot avea și o lătură dăunătoare.”

Presupunerea unor „tendințe politice” nu este decât expresia diplomatiei ca a convingerii că ele există. Iar „a suferi” sunt cunoscute nici, dacă vreți, toate considerațiile care au curs pe tru, mai de din interes de practicari mehanici, pe tru statistici din interesele statistici, și care nu țin cont de interesele stărilor sociale carnu toate. Aceste visuri nimeni sunt fanteziste, dar ele, vedeți d-vo, alimentează nemulțumirile pe prin pol tre.

Dar iată încercarea unui alt administrator, șeful uneia dintre guberniile centrale, de a motiva altfel nemulțumirea față de cel de al treilea element. După spusese lui, activitatea zemstvei din gubernia *care i-a fost încredințată*, „pe

an ce trece, se îndepărtează tot mai mult de principiile fundamentale care stau la baza Regulamentului zemstvelor”. Potrivit acestui regulament, trebuirile privind foloasele și nevoile locale urmează să fie conduse de populația locală, or, ca urmare a atitudinii indifferente a majorității proprietarilor funciari față de dreptul ce le-a fost acordat, „adunările zemstvelor au capatat un caracter de simpla formalitate, iar trebuirile sunt conduse de consiliile zemstvelor, al căror caracter lăsa foarte mult de dorit”. Aceasta „a dus la formarea pe lângă consiliile zemstvelor a unor vaste cancelarii și la angajarea în slujba zemstvelor a unor specialiști — statisticieni, agronomi, învățători, medici sanitarie etc. — care, simțindu și superioritatea în fiecare pricepere intelectuală, iar uneori și intelectuală asupra zemstvelor, au început să manifeste o independență din ce în ce mai mare, ceea ce se realizează în special prin organizarea a tot felul de congrese în gubernie, și de colegii pe lângă consiliile zemstvelor. Urmatore a fost că întreaga gospodărie a zemstvelor a ajuns pe mâna unor persoane care n-au nimic comun cu populația locală”. Desi „printre acești oameni sunt foarte multe persoane întru totul bine intenționate și, care merita toată stima, ei nu și pot primi altfel, slujba decât ca un mijloc de existență, iar foloasele și nevoile locale nu i pot primi o parte decât în măsura în care de ele depinde binele lor personal” — „In zemstve — după părerea șefului guberniei — simbrâșul nu poate înlocui pe proprietar”.

Această motivare poate fi denunțată și mai viclenă și mai deschisă, depinde după cum o veți fi este mai viclenă pentru că trece sub tăcere tendința politică și, în cele, să reducă bazele raționamentului și excludă de interes foloaselor și nevoilor locale. Ea este, de altă parte, pentru că contrapune fară ocol pe „simbrâșii proprietarii”. Acesta este punctul de vedere dintr-o lătură — Căci factorul din Rusia, care atunci când angajarea vreun „mănușar” se condica înainte de toate și cel mai mult după prețul de pe piață al acestor fel de servicii profesionali. Adevărații stăpâni asupra oricui sunt proprietarii, și ei spun reprezentanții a celeiași tabere din care meru se trage a glasuri de proslăvire a Rusiei și a puterii ei ferme, care nu depinde de nimeni și stă mai presus de clase și care a fost și va rămâne, izbăvita de acea dominație a intereselor egoiste asu-

pra vieții poporului pe care o constatăm în țările din occident, perversitate de parlamentarism. Și din moment ce stăpân este proprietarul, el trebuie să fie stăpân și al „operei” sale, și al celei statistice și al celei școlare: pompadorul nostru nu se jena să tragă această concluzie, care ex prima o recunoaștere directă a dominației politice a clasei lor avute. Mai mult, el nu se jena să și aceasta este deosebit de amuzant — să recunoască faptul că acești „școlari” sunt superioritatea lor în ceea ce privește nivelul cultural și uneori și al celui intelectual asupra zemților. Apoi, împotriva superiorității intelectuale nu există, firește, niciun fel de mijloace în afara de măsuri foarte severe.

Și asta ca presiune noastră reacționară și a lui re-ent un prilej deosebit de prielnic de a repeta îndemnul de „lua aceste măsuri severe”. Faptul că intelectualii nu vor să permită să fie tratați ca simpli simbrăzi, ca vânzatori ai forței de muncă (ci ca cetățeni care îndeplinesc anumite funcții publice), a dus întotdeauna, din timp în timp, la conflicte ale tragalorilor de sfor din zemstve, când cu medicii care demisionau în bloc, când cu tehnicienii etc. În ultimul timp conflictele dintre consiliiu zemstvelor și statisticieni au luat un caracter cu adevărat epidemic.

„Iskra” a semnalat încă în luna Mai (nr. 4) faptul că autoritățile locale (din Iaroslavl) se uitau de mai demult chiorăș la statistici, și după evenimentele din Martie dela S. Petersburg au procedat chiar la „epurarea” biroului și au recomandat șefului biroului ca „pe viitor să facă, la angajarea studenților, cea mai strictă selecție, în așa fel încât nic, prin gând să nu poată trece căiva ca ei ar putea să se dovedească odată și olanda ca fiind elemente suspecte”. În corespondența „Rasmeritja” din Vladimir pe Clazma” („Iskra” nr. 5, Lun.) a fost înfățișată situația generală a statisticii puse sub suspiciune și motivele pentru care ea nu este pe placul guvernatorului, fabricanților și moșierilor. Concedierea statisticienilor din Vladimir pentru faptul că au expediat o telegramă în care au exprimat lui Annenschi (mal tratat în piața Cazan la 4 Martie) simpatia lor a dus la încheierea în fapt a biroului, și dat fiind că statisticienii din alte orașe au refuzat să se angajeze la o zemstva care nu știe să apere interesele funcționarilor ei, jandarmeria locală a trebuit să și asume rolul de intermediar între statisticieni și guvernatori. Jandarmeria s-au prezentat la locuin-

țele unora dintre statisticieni, propunându-le să facă din nou o cerere de intrare în serviciul birourilor, însă misiunea lor a sferit un eșec total. În sfârșit, în numărul din August (nr. 7) al „Iskerei” a fost redată „ine dentul dela zemstva” din Căleerul „no-lav”, în care „pașă” d-l Rodzianco (președintele consiliului gubernial al zemstvei) a concediat pe statisticieni, pentru neexecutarea „dispoziției” de a pune un jurnal zilnic, provocând prin aceasta concedierea demisionării tuturor celorlalți funcționari ai biroului precum și scrisori de protest din partea statisticienilor din Harcov (reproduse în acelaș număr al „Iskerei”). Ca cât te afunzi în pădure, dai de mai multe lemne. A intervenit atunci, pașă din Harcov, d-l Gerdenco (și el președintele consiliului gubernial al zemstvei), declarând statisticienilor zemstvei „să” că nu va tolera „între zădărnicele consiliiu zemstvei” un fel de „constatare ale funcționarilor asupra unor probleme care nu privesc obligațiile de serviciu”. N-au apucat apoi, statisticienii din Harcov să și pună în aplicare intenția de a cere concedierea unui șpion atârnat între ei (Antenox), că consiliu zemstvei a concediat pe șeful biroului de statistică, provocând astfel și el demisia tuturor statisticienilor.

În cea măsură au răscolit aceste evenimente întreaga masă a funcționarilor din birouri de statistică ale zemstvelor se poate vedea, de pildă, din scrisoarea statisticienilor din Viatka, care au încercat să-și motiveze cât mai temeinic refuzul de a adera la măsura, pentru care fapt au fost denunțați, pe buna dreptate, în „Iskra” (nr. 9) „spargătorii de grevă dela Viatka”.

Dar „Iskra” a semnalat, desigur, doar câteva cazuri, și nici pe departe toate cazurile care s-au produs după re-latarile ziarelor legale și în guvernurile Petersburg, Omsk, Niini-Novgorod, Taurida, Samara (consilierii, mai drept conflicte și cazurile de concediere simultani), mai mulți statisticieni, dat fiind că cele două cazuri privesc în mare măsură jumări și frământări). Până unde ajungă în general suspiciunea din partea autorității guvernului și a administrației lor se poate vedea, de pildă, din următoarele:

„În „Darea de seama despre cercetările făcute în întregul județ Dneprovske în cursul lunilor Mai și Iunie 1901”, dare de seama prezentată conșiliu zemstvei, șeful biroului statistici din Taurida, S. M. Blazovskii relatează faptul că lucrarile efectuate în acest județ au fost însoțite de condi-

hovici „și din motive de fond, și din cauza nepotrivirii cu sarcinile congresului local al misionarilor”, după ce au ascultat „serioasele obiecții” făcute de preasfințitul episcop al Oriolului, Nicanor, de N. I. Ivanovskii, profesor la Academia de teologie din Cazan, de V. M. Sevorlov, redactor editor al revistei „Missionerskoe Obozrenie”*, de cutare și cutare preoți misionari și de V. A. Ternavțev și M. A. Novoselov, aspiranți universitari. Se poate spune o alianță între „știință” și biserică!

Dar d-l Stahovici prezintă interes pentru noi, bine înțeles, nu ca model de om cu o gândire politică clară și consecventă, ci ca un model de nobilaș rus dintre cei mai „joviali”, gata oricând să se înfrupte din cașcavalul bugetului. Și până unde a trebuit să ajungă „demoralizarea” introdusă în viața rusă, în general, și în viața satului nostru, în special, de samavolnicia polițienească și de prigoana inchizitorială a sectarismului, ca până și pietrele să prinda glas! Ca mareșali nobili să ajungă să vorbească cu înflăcărare despre libertatea de conștiință!

Iată din cuvântarea d-lui Stahovici mici exemple de rândueli și fenomene scandaloase care revoltă în cele din urmă și pe cei mai „joviali”.

„Da luați acum — spune oratorul — din biblioteca frației misionarilor un îndreptar „de glori și vești” este în unul și același articol, 783, vol. II, partea I, ca pe lângă preocupările comisariatului, de poliție în ceea ce privește stăpînirea dușmanilor, pașii eltor, beștie, bracia, alții, promiscuități din baile publice, în revine și supravegherea discuțiilor împotriva dogmelor religiei ortodoxe și a convertirii ortodoxilor la o altă credință sau la vreo schismă!” Și există doar, într-adevar, un astfel de articol de lege în virtutea căruia, pe lângă obligația enunțată de orator, în revine comisariatului de poliție încă multe alte obligații de același fel. Cei mai mari partii dintre locuitorii din orașe, acest articol îi va părea pur și simplu un lucru curios, după cum îl califică și d-l Stahovici. Dar pentru țăran, înțărâtul acestui lucru curios, se ascunde un bitterer Ernst — adevărat amar despre samavolnicia gradelor inferioare de poliție, care ține prea bine minte că Dumnezeu e prea sus, iar țărul prea departe.

Dar iată exemple concrete, pe care le reproducem odată cu desmintirea oficială a „președintelui” consiliului frației ortodoxe Petru și Pavel din Oriol și al congresului eparhial al misionarilor din gubernia Oriol, protoiereul Piotr Rojdestvenskii („M. V.” nr. 269, din „Orlovskii Vestnik” nr. 257):

„a) În referatul (făcut de d-l Stahovici) se vorbește despre un sat din județul Trubciovski:

„Cu conștiințământ și cu stîrcea atât a preotului, cât și a autorităților, cei bănuși de a fi stîndiști** au fost închisi în biserică, apoi s'a adus o masă pe care s'a pus o fața de masă curată și o iecană, după care au început să fie aduși unul câte unul. — Sărută!

Nu vreau să sărut idolii. Așa' dați-le pe loc o batăie cu vergi. Cei mai slabi de înger reveneau la ortodoxie chiar după prima batăie. Dar unii au rezistat chiar la 4 bătaii.

Or, după datele oficiale publicate în darea de seamă a frației ortodoxe Petru și Pavel din Oriol, n-a în 1896, precum și după comunicarea verbală făcută de preotul D. Pe-reverzev la congres, menționată rașu alii a populației ortodoxe cu sectanții din satul Liubel, județul Trubciovski, a avut loc pe baza hotărîrii luate de adunarea satului undeva în sat, și nu deocum a conștiințământul preotului local de atunci și nu în an care n-oșieru și acest regretabil incident a avut loc, acum 18-19 ani când în eparhia Oriol nici pomeneala nu era de vreo organizație de misionari”.

Reproducînd toate acestea, ziarul „Moscovskii Vedomosti” spune că d-l Stahovici a avut în cuvîntarea sa numai două fapte. Se poate în schimb să fie! Desmîntirea, bazată pe „bătăile” care „de la cîntă satul de poliție” ale dăru de seama a frației ortodoxe, nu face le-ăt să confirmăm în toată amploarea lor fardulegile care au revoltat până și pe nobilul nostru jovial. Dacă bătaia cu vergi a avut loc în biserică sau „undeva în sat”, cum o jumătate de an sau cu 18 ani în urmă, — aceasta nu se mișcă întru nime lucrurile (doar, poate într-o singură privință este îndeobște cunoscut că în ultimul timp prigonirea sectanților a devenit și mai salbatică, iar fărîrea de organi-

* — „Cronica Misionarilor” — Nota Trad.

** — „Monitorul Oriolului” — Nota Trad.
sectei religioase — Nota Trad.

noi însă, cei neluminați, nu credem că un copil de un an (fie chiar și un vitor episcop) să poată raționa de-a desparte forma de guvernământ și să dea întâlealtă absolutismului. După încercarea nereușită a patriarhului Nikon de a și asuma în Rusia rolul pe care l deținea papa la Roma, care cum-lău în Occident puterea bisericească cu supremația laică, — biserica noastră în persoana înalților ei reprezentanți — mitropolitii, s-a supus în întregime și pentru totdeauna puterii monarhilor, care uneori, așa cum a fost pe vremea lui Petru cel Mare și dictau despoie uzurile lor (Presiunea lui Petru cel Mare asupra clerului în chestiunea condamnării țarevicului Alexei.) În secolul al XIX-lea constatăm deja în Rusia o armonie deplină între puterea țării și cea bisericească. În cumplita epocă a lui Nicolae I, când conștiința socială, care începuse să se trezească sub influența marilor mișcări sociale din Occident, a ridicat și la noi, lipsitori izolați, împotriva înrobirii, revoluționare a poporului simplu biserica noastră a rămas cu totul indiferentă față de suferințele lui și, contrar marilor porunci a lui Hristos cu privire la frația dintre oameni și la mișcările de față de aproapele tău, din rândurile clerului n'a răsunat nici un glas în apărarea poporului năpăstuit de sălbătiei samavolnicei mizericordă, și aceasta numai, pentru că guvernul ezita încă să se atîngă de iobăgie, a cărei existență la Moscova o justifică făcînd cu textele din sf. scriptură a vechiului testament dar încă că a căzut un trăsnet. Rusia a fost zdrobită și umilită politicește la Sevastopol. Înfrîngerea a scos împiedec la iveaua toate lipsurile orînduirii noastre dinainte de reformă, și în fața de toate tîrului umanitarului suveran țare dătoarește educația spiritului și voinței sale poetului Iușevski) a sfărîmat lanțurile seculare ale robiei, și, prin rătăcioasa ironie a soartei textul marelui sat din 19 Februarie a fost dat spre redactare din punct de vedere creștinesc aceluia. Fiind căre s'a grăbit pe semne, să-și schimbe, potrivit spiritului, vremii, părerea despre iobăgie. Epoca marilor reforme n'a trecut fără urmă pentru clerul nostru stărnind în sânul lui, pe vremea lui Macarie (mai târziu mitropolit), o rodnică activitate de reorganizare a institutiilor noastre bisericești, în care el a deschis un ferăstrău, deși mic pentru a face să pătrundă publicitate și lumină. Reacțiunea produsă de pa I. Marile 1881 a adus cu sine și în cler un element corespunzător de personalități pe placul lui Pohe domostey și Gaikei, și în timp ce oamenii progresiști ai țării din zărmșve și societățile învielează pe lă corănd deslușirea rămășițelor pedepseor corporei, biserica face moleem, fără să sufle o vorbă de înfăiere a apărării și a vergii, acest instrument de revoluționare umilire a mulu pînămut după chipul și asemănarea lui, dumnezeu. Date fiind cele spase ar fi oare nedrept să presupunem că, dacă regimul va fi schimbat de sus, întregul nostru cler, prin reprezentanții săi, va proslăvi la fel pe monarhul constituțional cum îl premărește astăzi pe cel absolut. Așa dar, să lăsăm țărînicia, doar aici nu este vorba de absolutism, ci de monarh. Petru I a fost și el autocrat prin graia lui dumnezeu, totuși clerul n'ci până astăzi nu-l prea are la inimă, și Petru al III-lea a fost și el un autocrat de același fel, intenționând să tundă și să instruiască clerul nostru, — păcat că n'a fost lăsat să domnească vremei doi trei ani! Și dacă autocratul Nicolae al II-lea, care d'mnește astăzi ar binevoi să arate bunăvoința

stăvutului Lev Nicolaevici — unde v'ați ascunde cu uneltirile, felca și amenințările voastre?

În zadar citiți textul rugăciunilor pe care clerul le înalță pentru țar, — această colecție de cuvinte într-o limbă pășărească nu convinge pe nimeni de nimic. La noi e doar absolutism: vi se va ordona, și veți scrie rugăciuni de trei ori mai lungi și mai expresive".

• • •

A doua cuvîntare rostită de un mareșal al nobilimii, după câte știm, n'a fost publicată în presa noastră. Ne-a trimis-o un corespondent necunoscut redacției încă în August, într-un exemplar hoteografat, purtând următoarea în scripție făcută cu creionul: „Cuvîntarea unui d'nre mareșali de județ ai nobilimii ținută la o adunare particulară a mareșalilor nobilimii în legătură cu treburile studențești". Reproducăm această cuvîntare în întregime:

„Timpul fiind limitat, voi expune considerentele mele cu privire la adunarea noastră, a mareșalilor nobilimii, sub formă de teze.

Ce anume a determinat actualele dezordini, asta aproximativ se știe: ele sunt provocate, în primul rând, de lipsa de rînduială generală care domnește în întreaga orînduire de stat, de administrația oligarhică a corporației studenților, a cea de dictatura birocratică.

Această lipsă de rînduială a dictaturii stăpînirii birocratice se manifestă în întreaga societate rusă, de sus până jos, ca o nemulțumire generală care în aparență, și gîșce spre o înfrîntă politicianism general, dar nu un politicianism temporar, superficial, ci profund, cronic.

Acest politicianism, ca boală generală a întregii societăți, are repercușuni asupra tuturor marilor sfetșilor ei, asupra întregii ei activități și asupra tuturor instituțiilor ei. Dăpt pentru că el are în mod necesar repercușuni și asupra institutiilor de învățămînt și populația lor mai tînăra, și de aceea mai perceptibilă, care se află sub același regim apăsător al dictaturii birocratice.

Văzînd rădăcina răului dezordinilor studențești în lipsa generală de rînduială în stat și în starea bolnăvicioasă generală provocată de această lipsă de rînduială totuși, și într-un sentiment firesc, și din necesitatea de a opri dezvoltarea acestui rău, — nu putem să nu dăm atenție acestor dezordini și să nu luăm măsuri și în ceea ce privește această lătură și reducîm manifestarea extrem de distrugătoare a raului general. Și cum s'ar putea evita atacul de o boală întregul organism urmînd să se vindecare la rădăcină lentă, se au măsuri rapide de combatere a complicațiilor locale, acute, distrugătoare ale acestei boli.

În scoile medii și superioare rîul regimului birocratic își găsește expresia, în special, în înlocuirea dezvoltării și instruirii omenilor la o încredințare primăroa mustrare în această direcție. În lăta de înăbușirea sistematică a personalității și a demnității omenești.

Nelcrederea, indignarea și întăritarea împotriva autorităților și a profesorilor provoacă de toate acestea în rândurile tineretului sunt aduse din lăune în universități, unde, din nenorocire, dată fiind situația de azi a universităților, îngratit se lovește de acele și rau, de aceeași înăbușare a personalității și a dăminării creștinești.

Între timp, tineretul găsește în universități nu un templu al științei, ci o fabrică care e înfăptuită din masă, studenții, adepți deosebiți a marfă birocratică, așa cum are nevoie statul.

Această înăbușare a personalității (în condiții transformării studenților într-o masă diferentă, preelaborată), manifestându-se printr-un sistemul că și cronica și printr-o prigonire a lot ceea ce este personal și destinare, ar adeseori și printr-o brutală violență, stă la baza tuturor turbulențelor studențescilor care durează de câteva decenii, și care amănunțit intensificându-se întruna să continue și în viitor, rapid cedează la unele forțe ale lui cel rău.

Toate acestea și mai mult dar ce trebuie să facem în această situație? Cum să venim în ajutorul acestei situații? La uite a zilei, cu toate înfrângerile ei, cu toate înfrângerile ei, cu durerea ei? Să lăsam totul baltă, fără a încerca să facem ceva? Să lăsam tineretul nostru fără niciun ajutor, în viața sa, la dispoziția birocrației și a poliției și spălându-ne pe mâini, să ne dăm în lăne? Iată care este după mine problema principală, adică că și venim în ajutor acestei manifestări acute a tuturor acestor caracteristici generale?

Sedinta noastră mi-a amintit o mulțime de oameni bine intenționați care au intrat în taiga saibatică cu scopul de a o curăța și care, în loc de a se concentra asupra vreunui singur punct, s'au oprit complex redumărții în fața imensității muncii totale, care de pășea puterile lor.

Profesorul G. T. ne-a prezentat un strălucit tablou general al situației actuale și reale a universității și a studenților, arătând în fluența pe care o exercită în rândurile studenților o dezorientare deosebită și înăbușare a adevăratului număr pe care dar chiar și pe tineret. Toate acestea mi le știam mai mult sau mai puțin și înainte, deși nu atât de clar.

Cu o unică măsură posibilă, el ne-a arătat înstrăgarea în grădini actuale a tuturor instituțiilor de învățământ în general și în jocurile ei printr'una nouă, mai bună, totuși însă, printr-o observat că acest lucru va cere, prin urmare, o perioadă de timp foarte lungă, și dacă ținem seama de faptul că orice oarecând a părții în viața noastră, ca și în orice alt stat este legată în mod organic de oarecare generație atunci se poate spune că sfârșitul acestei perioade este și se apropie.

A unei ce trebuie făcut acum, pentru a atenua, cel puțin, durerea de nesuportat pe care o pricinuiește boala în momentul de față? Ce putem să facem? Într-o parte, care căutăm pe moment lucruri înăbușate sunt considerate deosebit de necesare. La aceasta trebuie să ne gândim răspuns, ar în loc de răspuns să spunem că de tineretului studenților în general căsătorit să spunem că de tineretului, care încrede, și în mulți proclama, o grea a restabilirii acestor considerații până și în memorie, dar și încercarea să facem.

S'au spus despre studenți de noi că, la un nivel și înalt, specia de învățământ superior și locuri, în vreme ce ele iată cu ce ne mulțumesc cu participarea lor la dezordinele studențesci!

Dacă ar fi vorba de bichete de flori sau de podnabe scumpe pe care să le fi oferit reprezentanților sexului frumos atunci un asemenea reprimă ar avea o rațiune, iar organizarea de instituții de învățământ superior pentru fete nu este o amănunțire, ci satisfacerea unor nevoi sociale, așa încât instituțiile de învățământ superior pentru fete nu sunt un capriciu, ci instituții de învățământ superior tot atât de necesare societății ca și universitățile etc. pentru dezvoltarea superioară a tineretului, fără deosebire de sex, și deocare între instituțiile de învățământ pentru fete și cele pentru băieți o exalta o deplină solidaritate atât socială, cât și învățătorească.

Prin această solidaritate se explică pe deplin, după mine, și faptul că frământările tineretului ripid și pe scandalul din instituțiile de învățământ pentru fete se agită în general în tineretul studențesc, indiferent de brânje pe care le poartă băieții sau fetele.

S'au trecut apoi din nou la turburările studențesci și s'au spus că studenții nu trebuie încurajați să scandalizeze excesiv studenții trebuie reprimale prin forță; la aceasta s'a obiectat, după mine, foarte rezonabil, că chiar dacă acestea sunt excese scandaluoase, în orice caz ele nu sunt întâmplătoare, ci cronice, determinate de cauze profunde, și că deocare ele nu vor putea fi poluite numai printr-o măsură reprimă pe fapt dovadă e și de experiența din trecut. După părerea mea personală, e încă o mare întrebare unde trebuie căutată principala cauză scandaluoasă a acestor dezordini scandaluoase, care agită și distrug instituțiile noastre de învățământ; eu nu dau crezare comunicatelor guvernamentale.

Dar tocmai asta e — cealaltă parte nu este ascultată la noi și nici nu poate fi ascultată; gura fi este astupată (dar nu s'a conștientizat pe de-a-ntregul justele suspensuri mele, și anume că administrarea minte în comunicatele ei și că toată comportarea scandaluoasă se datoră în deosebi ei, scandaluoaselor ei măsuri de influențare). S'au vorbit despre influența din afară a diverselor forțe revoluționare asupra tineretului studențesc.

Da, această influență există, dar l se atribuie o prea mare importanță; fabricanții, de pildă, în ale căror fabrici se manifestă mai ales această influență aruncă toată vina tot asupra ei, spunând că, dacă n'ar fi ei, la ei ar fi numai liniște și pace, un raiu pământesc uitând și trecând sub tăcere exploatarea legală și ilegală în fel și chip a muncitorilor, exploatare care, nenorocind pe aceștia, provoacă în rândurile lor nemulțumiri, iar după aceea și deznădădădă. Dacă n'ar exista această exploatare, nici elementele revoluționare din tineret n'ar dispune de numeroasele preleții și cauze care s'au spus că bage atât de ușor în treburile noastre, și toate acestea se pot spune, după mine, și despre instituțiile noastre de învățământ transformate din temple ale științei în fabrici care pregătesc material birocrației.

În constanța noastră însă generată a acestui care apăsă asupra întregului tineret și dintr-o înăbușare a acestor simptome generali pe care o provoacă acest fapt în tineret, care este deosebit de bogat în tulburări de învățământ, și în această constanță există ceea ce lăsa a mai multului de tineret, puțin sau mult dar cam mult despre care a vorbit d' profesor și care s'au spus și înăbușate și să d' interzicte de drept, spre greș, s'au lăsat de la zădărnici și se întreg de tineret care pe se vede, nu înclina deloc spre dezordine.

— Astfel se întâmplă în toate fabrici!

S'a spus apoi, după cât îmi amintesc, că studenții nu trebuie (timpul), nu trebuie să se manifeste simpatie față de el atunci când provoacă dezordinele lor, această manifestare de simpatie îl îndeamnă la noi dezordine, fapt ilustrat și cu exemple, adică cu diferite cazuri, — în legătură cu aceasta în primul rând să observ că, în valmășaguri, și mozaicul acestor cazuri de tot felul produse în timpul dezordinilor, niciunul nu poate fi socotit concludent, deoarece pentru fiecare caz se vor găsi, o puzdere de altele care să le contrazică, dar ne putem opri și mai asupra caracteristicilor generale, pe care voi căuta încercând să le analizez pe scurt.

Studenții, după cum știim cu toții, nu este câtuși de puțin răsfățată, ea nu numai că nu a fost tămăiată (nu vorbesc de decenți și cincizeci de ani ai secolului trecut), dar nici nu s'a prea bucurat de cine și de simpatie din partea opiniei publice, iar în perioada dezordinilor ei, opina publică avea față de studenți o atitudine față de totul indiferentă, fie chiar mai mult decât negativă, învinuindu-i numai pe ei fără să cunoască și fără chiar să vrea să cunoască cauzele care au provocat aceste dezordine (nu se dădea crezare decât comuniquelelor guvernamentale, ostile studenților, fără a pune la îndoială veridicitatea lor, pentru prima oară pare-se, opinia publică s'a îndoit de aceasta), — așa încât nici vorbă nu poate fi despre vreo tămăiere.

Neașteptând să găsească sprijin nici în rândurile societății culte în general, nici în rândurile profesorilor și ale autorităților universitare, studențimea a început în sfârșit să caute să câștige simpatia a diferite clemente populare, și vedem că în cele din urmă studențimea a reușit mai mult sau mai puțin în această direcție; ea a început să câștige înțelesul cu înțelesul simpatie în rândurile mulțimii.

Pentru a ne convinge de acest lucru, e de ajuns să ne aducem aminte de dobândirea dintre alitudinea multă față de studenți cu prilejul bălărilor organate de membrii, sutelor negre și cea de astăzi. Și aici se ascund o mare nenorocire, nenorocire nu în simpatie în general, ci în caracterul unilateral al acestei simpatii, în nuanța de magicoasă pe care o capătă.

Lipsa oricărei simpatii pentru tineretul studios și a oricărui sprijin din partea intelectualității este greutate și neîncrederea care s'a creat din această cauză aruncă vrând nevrând tineretul nostru în brațele demagogilor și ale revoluționarilor, el devine o uncăluță a acestora, și chiar în sânul lui el vrând nevrând se dezvoltă din ce în ce mai mult elemente demagogice, care îl îndepărtă de dezvoltarea culturii și până că și de ordinea existenței (dacă numai aceasta se poate numi ordine), aducându-l în tabăra dușmană.

Aș vrea să vă spun de vină deia tineretului să pierde încrederea în noi, totuși am murit tată cu mine încrederea în noi!

Acestea sunt puncte de principiu, puncte de vedere exprimate de ce întruși, pe celelalte și pe acestea deosebite au fost deslășite cred că nici nu face să le reamintim.

Așa dar, înțelegându-ne, ne am propus să facem ceva pentru a atenua frământările de astăzi; pentru a ușura soarta grea a tineretului nostru — astăzi, și nu cândva mai târziu, și am fost înfrunți — și iarăși tineretul nu avea dreptul să spună și va spune că și astăzi, ca și înainte, intelectualele rusă pașnică, cu autoritate nu poate, și nici nu vrea să-l dea vreun ajutor, să-l în apă-

care, să-l înțeleagă și să îi ușureze soarta lui amară. — Ruptura dintre noi și tineret se va adânci și mai mult, și el se va culca și mai mult în rândurile a tot felul de demagogi, care întind mâinile spre el.

Faptul că măsura propusă de noi, și anume de a ne adresa țării nu a fost acceptată nu înseamnă că noi am fost înfrunți, se prea poate ca această măsură să nu fie într-adevăr practică (deși, după mine ea nici n'a fost examinată), și an înșiși înfrunți prin faptul că am arătat în rândurile noastre orice posibilitate de a lua vreo măsură în favoarea tineretului nostru care suferă am reușit să simțim neputincioși și am rămas iarăși ca și până acum în întinerie.

Dar cei de făcut atunci?

Să ne dăm înălțuri, spălându-ne pe mâini?

Tocmai în acest întinerie constă (tragismul) cumplit și sumbru al vieții ruse.

Această cuvântare n'are nevoie de multe comentarii. Și ea aparține, pe cât se vede, totuși mai nobil, rușii — destul de „jovial” care în din motive de pedanterie, în egoism, în venerare „dezvoltare culturală pașnică” a „ordinii existente” și și manifestă indignarea împotriva „revoluționarilor”, confundându-i cu „demagogii”. Dar dacă primum mai îndepărtăm această indignare, constatăm ea că nu este departe de bombanțul unui om bătrân (nu prin vârstă, ci prin concepții) gata, poate, să vadă și ceva bun în „măștile” politice carora bombanește. Vorbind despre „ordinii existente”, el nu poate să nu facă o rezervă „dacă punem aceasta se poate numi ordine”. Lipsa de rănduială a „cultura birocratică”, „prigonea sistemului” și „cineva” a tot ce este personal și de înțeles în „măștile” politice, este, în primul rând din partea administrației, el a destul de „măștile” ca să și recunoască neputința, ca să recunoască că nu se cade „să te speli pe mâini” în fața „problemei” deosebite pentru întregul țării. Cei de fapt, în mai sperie, în mai înfrunți, în mai simpatie, mult în fața de studenți, în mai răzgălate de aristocrați și de mizerii periculoși „demagogii”, poate chiar periculoși socialismului pentru țară, și să-l ras-plătim cu francheta!). Nu ar fi să se să meargă în o hărtie de turnesol socialistă concepțiile și sentimentele unui mareșal al nobilimii care s'a saturat până peste cap de odioasă birocrăție rusă. Noi n'atăm, deci să umblăm cu șiretlicuri nici cu el, nici cu oricare altul, cu el înșiorul rus, de pildă, va tuna și fulgera împotriva țării ca muncitorii din fabrici sunt exploatați și oropsi, noi nu vom

congres. În afară de articolele care au fost și vor mai fi publicate în „Iskra” și „Zaria”, noi pregătim și vom face să apară în scurt timp o broșură consacrată special problemelor nevralgice ale mișcării noastre.

Scrie în Noiembrie 1901

Publicat pentru prima oară
în Decembrie 1901 într-o broșură
editată de „Liga social-democratică
revoluționară ruse”

Se tipărește după textul broșurii

PROTESTUL POPORULUI FINLANDEZ

Reproducem în întregime noua adresă de masă prin care poporul finlandez își exprimă protestul hotărât împotriva politicii guvernului, care a atins și continuă să atenteze la Constituția Finlandei, încălcând jurământul făcut solemn de toți țarii, începând cu Alexandru I și terminând cu Nicolae al II-lea.

Această adresa a fost înmănată la 17 (30) Septembrie 1901 senatului finlandez spre a fi înaintată țarului. Ea a fost semnată de un număr de 473.363 de finlandezi, bărbați și femei, din toate păturile societății, adică de aproape o jumătate de milion de cetățeni. Întreaga populație a Finlandei număra 2.500.000 de suflete, așa încât noua adresă reprezintă cu adevărat *voca întregului popor*.

Iată textul complet al acestei adrese:

„Preputernice și preamăloștine stăpâne împărate și mare duce!
Modificarea de către majestatea voastră imperială a legii serviciului militar obligatoriu din Finlanda a slăbit prețutindem în ținut o neliniște generală și o adâncă durere.

Decretele, manifestul și legea privilegiate la serviciul militar obligatoriu, sancționate de majestatea voastră imperială la 12 Iulie (29 Iunie) anul curent, constituie o încălcare flagrantă a legilor fundamentale ale marelui duce și a celor mai scumpe drepturi care revin în virtutea legilor ducatului poporului finlandez și tuturor cetățenilor ținutului.

În conformitate cu legile fundamentale, regulamentul cu privire la îndatoririle cetățenilor în ceea ce privește apărarea ținutului nu poate fi promulgat în alt mod decât cu consimțământul membrilor senatului. În acest mod a și fost promulgată, printr-o hotărâre a senatului, legea din 1878 cu privire la serviciul militar. Sub domnia lui Alexandru al II-lea, cu un acord în mod moderat, toate aceste legi, dar de fiecare dată numai cu consimțământul membrilor senatului.

mului. Cu toate acestea, astăzi se anunță fără consumsimântul membrilor seimului că legea din 1878 se abrogă, n-o le hotărâri primu gate în anul ei fiind în total dezacord cu hotărârile membrilor Seimului extraordinar din 1899.

Unul dintre cele mai importante drepturi ale oricărui cetățean finlandez este de a trăi și de a acționa sub cerulură legilor lui mdozo. Astăzi, de acest drept au fost privați cum și mu de cetățean finlandez, deoarece noua lege a serviciului militar obligatoriu obligă să presteze serviciul militar în armata rusă, transformând serviciul militar într-un chin pentru fiul ținutului, care vor fi încorporați cu forța într-o armată străină în care ceece privește limba, religia, moravurile și obiceiurile.

Noile hotărâri anulează orice limitare a contingentului anual stabilit prin lege. În plus, ele nu conțin nicio recunoaștere a dreptului membrilor seimului de a participa la stabilirea bugetului militar, după cum prevăd legile fundamentale.

Până și milițiile, contrar dispoziției fundamentale a legii din 1878, sunt puse cu totul la dispoziția ministerului de război.

Impresia produsă de aceste hotărâri nu este atenuată de înlesnirile, anunțate în manifest, în decursul perioadei de tranziție, decădând încă neprețuite, deoarece reducerea vremii dacă a numărului celor recrutați va fi urmată de recrutări nehotărâte în armata rusă.

Poporul finlandez n'a cerut nicio înlesnire în ceece privește sarcina militară care-i revine astăzi. Membrii seimului, care au exprimat părerea poporului au dovedit că Finlanda este gata să sponsoarească pe măsura puterilor pentru a participa la apărarea statului în condiții de menținerea regimului juridic al trupelor finlandeze ca în instituții finlandeze.

În opoziție cu toate acestea, prin noile hotărâri se stabilește că trupele finlandeze vor fi în cea mai mare parte deslimate ca ofițeri rusi pot face serviciul în puținele unități care mai rămân, ca până și subofițerii lui aceste unități trebuie să aibă posesia limbii ruse ceece face ca băștină finlandeză, mai ales cei care provin din patria țărănească și fiie năruți de la ocuparea funcțiilor menționate, că aceste trupe vor putea să se angajeze în unitățile militare ruse și că și chiar în timp de pace ele pot fi cantonate în afara granițelor Finlande.

Aceste decrete, care nu constituie vreo reformă, c. urmăresc doar deslășirea trupelor naționale ale Finlande, dovedesc o lipsă de încredere pe care poporul finlandez n'a primit-o cu nimic în cel anterior față de un de când e unit cu Rusia.

În noile hotărâri care priveșc serviciul militar obligatoriu se înlesnesc expres și conștient negarea existenței unei patrii aparte a poporului finlandez și a dreptului de cetățenie finlandeză a băștinilor și ținutului. În aceste expresii se întrevăd scopul încercărilor cu dreptul și se înlesnește al poporului finlandez de a părăsi în unități cu Rusia și să-și alege o patrie pentru Finlanda a fost statornică odată pentru totdeauna în 1809.

În ultimii ani, asupra ținutului nostru s'au abătut dureri mari în repetate rânduri ne-am putut convinge că dispoziția legilor fundamentale erau ignorate în parte prin masivă de ordin legislativ, în parte prin numirea unor organe din Rusia în posturi importante. Administrația ținutului a fost îndrumată în așa fel ca și cum sarcina

ei ar fi fost să turbure liniștea și ordinea, să pună piedici în calea tendințelor de unitate generală și să provoace vreo mășie între Ruși și Finlandezi.

Cea mai grea nenorocire abătută asupra ținutului este însă aplicarea noilor hotărâri cu privire la serviciul militar obligatoriu.

În preapusa adresă de răspuns din 27 Mai 1899 membrii seimului au arătat în mod amănunțit procedura care după legile fundamentale ale Finlande, trebuie respectată la promulgarea și aplicarea serviciului militar obligatoriu. Au arătat totodată că dacă noua lege a serviciului militar obligatoriu va fi promulgată într-un alt mod, atunci această lege chiar dacă va intra în vigoare sau prescripția forței n-o poate fi consferită o lege confirmă cu dreptul existent în ochii poporului finlandez va rădea doar ca ceva impus prin forță.

Toate cele arătate de membrii seimului continuă să constituie în mod neîntârziat conștiința poporului finlandez despre drepturile sale, care nu poate fi schimbată prin violență.

Se poate presupune că decretele care n'au fost puse în concordanță cu legile ținutului vor avea urmări foarte grave. Pentru subșii și instituțiile de stat apare un lăunec și cum în sine datorită de care conștiința în îndărmă să nu se abatoască după astfel de decrete numărul emigrenților alși pentru muncă, care și în trecut se vedeau nevoiți să emigreze de teama schimbărilor care amenință să survină, va spori și mai mult odată cu intrarea în vigoare a hotărârilor anunțate.

Noile hotărâri cu privire la serviciul militar obligatoriu, ca și celelalte măsuri îndreptate împotriva dreptului poporului finlandez la o existență politică și națională aparte vor trebui în mod inevitabil să zdruncine încrederea reciprocă dintre monarh și popor, precum și să provoace o nemulțumire mereu crescândă, sentimentul unei asupriri generale, nesiguranță și enorme dificultăți pentru societate și pentru membrii ei în munca pentru binele ținutului. Alie mijloace decât a înlesni decretele de mai sus pentru a se evita o ser de servicii militar obligatoriu făcută cu participarea membrilor seimului, și a face ca autoritățile guvernamentale ale ținutului în general să se călăuzească întocmai după prevederile legilor fundamentale, — alie mijloace nu există.

Poporul finlandez nu poate să înțeleagă de a fi un popor aparte. Cimentat prin destinele istorice comune, conceptiile juridice și munca culturală comună, poporul nostru va rămâne credincios dragostei sale față de patria finlandeză și față de libertatea sa legitimă. Poporul nu se va abate dela dorința sa de a-și ocupa cu demnitate în rândul popoarelor modestul loc pe care l-a rezervat soarta.

După cum credem ferm în dreptul nostru și respectăm legile noastre care ne servesc ca reazim în viața noastră saclă tot atât de ferm suntem conșinși că unitățile puterilor Rusii nu le se poate aduce vreo priundă c. dacă Finlanda va fi admisă strict și pe viitor în concordanță cu principiile fundamentale stabilite în 1809 având să se simtă astfel ferice și liniștită în unirea ei cu Rusia.

Sentimentul datoric față de patrie determină pe locuitorii lui țuror comunităților și păturilor sociale să se adreseze majestații voastre imperiale cu o expunere veridică și, neînfrumusețată a stăru de lucruri. Am arătat mai sus că hotărârile recent publicate cu privire

la serviciul militar obligator, hotărâri care contrazic legile fundamentale ale marelui ducet sancționate în mod solemn, nu pot fi considerate ca o lege confirmată cu dreptul existent. Scotim de dator a noastră să adăugăm în această că sarcina noastră în sine nu are pentru poporul finlandez o asemenea importanță, ea pierdere drepturilor firm stabilite și buștea asigurată prin lege în privința acestor probleme atât de importante. De aceea venim cu preștusa rugămintele ca majestatea voastră imperală să binevoiască a supune problema atase în această adresă unei preamfilosofice examnări cerute de seriozitatea naturii lor. Rămânem etc.”

Ne rămâne puțin de adăugat la această adresă care reprezintă o adevărată judecată de către popor a bandei de slujbași ruși care încălcă legile fundamentale.

Sa reamntim datele principale în legătură cu „problema finlandeză”.

Finlanda a fost alipită Rusiei în 1809, în timpul războiului cu Suedia. Vrând sa atragă de partea sa pe Finlandezi, foști supuși ai regelui Suediei, Alexandru I a hotărât sa recunoască și să sancționeze vechia constituție finlandeză. În conformitate cu această constituție, nicio lege fundamentală nu poate fi promulgată, modificată, interpretată sau abrogată altfel decât cu *consimțământul seimului*, adică al adunării reprezentanților tuturor stărilor sociale. Și Alexandru I a confirmat „în mod solemn”, în mai multe manifeste, „promisiunea de a pstra cu sfințenie constituția aparte a finului”.

Acest legământ a fost confirmat apoi de toți suveranii ruși, inclusiv de Nicolae al II-lea, prin manifestul din 25 Octombrie (6 Noembrie) 1894, „... făgăduind sa menținem acestea (legile fundamentale) în întreaga lor lărie și viitoare de nezdruincinat și de nestrămutat”.

Și încă ca n’au trecut nici unei ani, și țarul rus s’a dovedit a fi un sperjur. După ce presa vândută și servilă a dus timp îndelungat o campanie de ațătare împotriva Finlandei, a fost publicat „manifestul” din 3 (15) Februarie 1899, care stabilea o nouă rânduală. Legile pot fi promulgate *fară consimțământul seimului*, „dacă ele privesc nevoile generale de stat sau sunt în legătură cu legislația imperiului”.

Aceasta a fost o strigătoare încălcare a constituției, o adevărată *lovitură de stat*, căci despre orice lege se poate doar spune ca ea privește nevoile generale de stat!

Și această *lovitură de stat* a fost savârșită *prin violență*. Guvernatorul general Bobricov a amenințat că va introduce trupe în Finlanda dacă senatul va refuza să publice manifestul. Trupelor rusești cantonate în Finlanda li s’au distribuit muniții de razboi (dupa spusele chiar ale ofițerilor ruși), caii au stat înșeuși etc.

Prima violență a fost urmată de nenumărate altele. Au fost interzise unul după altul ziarele finlandeze, a fost desființată libertatea întrunirilor, Finlanda a fost invadată de laite de spioni și de mârșavi provocatori ruși, care ațau la răscoală etc. etc. În sfârșit, *fară consimțământul seimului*, a fost promulgată legea din 29 Iunie (12 Iulie) cu privire la serviciul militar obligator, lege anahizată încă juns în adresă.

Atât manifestul din 3 Februarie 1899, cât și legea din 29 Iunie 1901 sunt *degale*, ele reprezentând acte de violență din partea unui sperjur. Inconjurat de o bandă de bașibuzuci, numita guvern țarist. Cei 2 000 000 de Finlandezi nici nu se pot gândi, desigur, la răscoală, no tot nsa, cetățenii ruși, trebuie sa ne gândim la rușinea care cade asupra noastră. Noi continuăm încă sa fim până ntr’atata robi, încă suntem folosiți pentru înrobirea altor neamuri. Noi continuăm încă să toleram în țara noastră un guvern care nu numai ca innabușă cu o cruzime de calu orice năzuință spre libertate în Rusia, dar și folosește, în afara de aceasta, trupe rusești pentru a atenta prin violență la libertatea altora!

„Iocra” nr. 11 din 20 Noembrie 1901

Se tipărește după textul original

DESPRE REVISTA „SVOBODA“

Revista „Svoboda“ este cât se poate de proastă. Autorul ei — revista face impresia a fi scrisă toată, dela început până la sfârșit, de o singură persoană — are pretenții de a scrie popular „pentru muncitori“. Dar asta nu e popularizare, ci vulgarizare de cel mai prost gust. Un cuvânt simplu nu găsești, totul e afectat... O frază nu va spune autorul, fără vorbe meșteșugite, fără comparații „populare“ și expresii „populare“ — de felul „alora“. Și în acest limbaj monstruos sunt rumegate fără date noi, fără exemple noi, fără o nouă prelucrare a ideii socialiste răsuflăte, intenționat vulgarizate. Popularizarea, am spune noi autorului, e foarte departe de vulgarizare, de banalizare. Scriitorul popularizator apropie pe cititor de o idee profundă, de o învățătură profundă, plecând dela datele cele mai simple și îndeobște cunoscute, arătând cu ajutorul unor raționamente simple sau al unor exemple bine alese *concluziile* principale care se pot trage din aceste date, pune mereu pe cititorul care gândește în fața a noi și noi probleme. Scriitorul popularizator nu presupune un cititor care nu gândește, care nu vrea sau nu știe să gândească, — dimpotrivă, el presupune la cititorul nedevelopat o serioasă intenție de a lucra cu capul și-l *ajută* să facă această muncă serioasă și grea, îl conduce, ajutându-l să facă primii pași și *învățându-l* să meargă mai departe singur. Scriitorul vulgar presupune un cititor care nu gândește și nici nu este capabil să gândească, el nu-l pune în fața principilor de bază ale unei științe serioase, ci într-o formă monstruos de simplistă, presărată cu glume și bufonerii, îi servește „de a-

gata" toate concluziile unei anumite teorii, așa încât cititorul nici nu trebuie măcar să mestece, ci numai să înghită acest terci.

Scrie în toamna anului 1901

Publicat pentru prima oară în 1986,
în revista "București" nr. 2

Se tipărește după manuscris

DE VORBĂ CU APĂRĂTORII ECONOMISMULUI

Reproducem în întregime scrisoarea care ne a fost trimisă de unul dintre reprezentanții noștri :

„Scrisoare către organele social-democrate ruse.

Ca răspuns la propunerea tovarășilor noștri de deportare de a ne pronunța asupra «Iscrei», am hotărât să arătăm motivele pentru care nu suntem de acord cu acest organ.

Considerând absolut oportună apariția unui organ social-democrat aparte consacrat în mod special problemelor luptei politice, suntem de părere că «Iskra», care și-a asumat această sarcină, nu o îndeplinește în mod satisfăcător. Lipsa principală, care trece ca un fir roșu prin toate coloanele ei, determinându-i toate celelalte lipsuri mari și mici, constă în faptul că «Iskra» atribuie un rol de seamă ideologilor mișcării în sensul influenței lor asupra unei sau altei orientări a acesteia. În același timp, «Iskra» nu prea ține seama de elementele materiale ale mișcării și de mediul material, din a căror interacțiune se creează un anumit tip de mișcare muncitorească și este determinată calea ei, dela care nu o pot abate, oricâte eforturi ar depune, ideologii, chiar dacă aceștia sunt inspirați de cele mai bune teorii și programe.

Această lipsă a «Iscrei» sare în ochi atunci când o comparăm cu «lupta Rabocli»⁸⁰, care, ridicând, ca și «Iskra», steagul luptei politice, o pune în legătură cu faza precedentă a mișcării muncitorești din Sudul Rusiei. Acest mod de a pune problema este cu totul străin «Iscrei». Propunându-și să creeze «din scântei un mare incendiu», ea uită că pentru acest lucru are nevoie de un material înflamabil adecvat și de condiții exterioare prielnice. Lăpădându-se de «economismul» ca de salată, «Iskra» scapă din vedere faptul că activitatea lor a pregătit acea participare a muncitorilor la evenimente din Februarie și Martie pe care ea o subliniază în mod deosebit de stăruitor și, după cum se pare, o exagerază într-o însemnătate înăsură. Având o atitudine negativă față de activitatea social-democraților din ultimul deceniu al secolului trecut, «Iskra» ignoră că lipsa în acea vreme a condițiilor pentru o altă mișcare în afară de lupta pentru revendicări mici, precum și marea importanță educativă pe care a avut-o această luptă. Aprecind într-un mod cu totul nejust și

mentele materiale ale mișcării", trebuie să le privești în mod critic, trebuie să știi să arăți primejdiile și lipsurile mișcării spontane, trebuie să știi să ridici spontanetatea până la nivelul conștiinței. A spune însă că ideologii (adică conducătorii conștiinței) nu pot abate mișcarea din calea determinată de interacțiunea dintre mediu și elemente, — în seamnă a uita adevărul elementar ca conștiința *participă* la această interacțiune și la această determinare. Sindicatele muncitorești catolice și monarhiste din Europa sunt și ele un rezultat necesar al interacțiunii dintre mediu și elemente, numai că la această interacțiune a participat conștiința poporului și a zăbatoivilor, și nu conștiința socialiștilor. Concepțiile teoretice ale autorilor scrisorilor (ea și ale revistei „Rabocce Delo”) sunt nu marxism, ci acea parodie de marxism pe care au îndrăgit o „critică” și bernsteinienii noștri, care nu înțeleg cum sa lege evoluția spontană cu activitatea revoluționară conștientă.

În momentul prin care trecem, această profundă eroare teoretică duce în mod necesar la o foarte mare greșală tactică, care a și prienuit și continuă să pricinuiască un rău nemăsurat social-democrației ruse. Fapt este că în ultimul an avântul spontan atât al masei muncitoare, cât și (dator la influenței ei) al altor pături sociale are loc cu o repetiție uimitoare „Elementele materiale” ale mișcării au crescut enorm chiar față de 1898, *conducătorii conștiinței* însă (social-democrații) *rămân în urma acestei creșteri*. În această rezică principală cauză a crizei prin care trece social-democrația rusa. Mișcarea (spontană) de masă duce lipsă de „ideologii” atât de pregătiți, teoreticește, încât sa fie asigurată împotriva oricoror oscilațiilor, după lipsă de conducători, care sa afle un orizont politic atât de larg, o energie revoluționară atât de mare, un asemenea talent organizatoric, neal sa creeze pe baza noii mișcări un partid politic de luptă.

Toate acestea n'ar constitui totuși o nenorocire prea mare. Și conștiințele teoretice, și experiența politică, și în demanarea organizatorică, — toate acestea sunt lucruri care se pot dobândi. Numai sa existe dorința de a învața și de a-și forma însăși necesare. Dar iată că dela sfârșitul anului 1897 și numai ales din toamna anului 1898, în sânul social-democrației ruse au ridicat capul oameni și organe care nu numai că au închis ochii asupra acestei lipse, dar

au și declarat o virtute deosebită, care au ridicat la rangul de teorie plocinirea și prosternarea în fața spontanității, care au început să propovăduiască ideea că soc al democrației nu trebuie sa meargă naintea mișcării, ci sa se târască în *coada* ei. (Din aceste organe a făcut parte nu numai „Rabocce Delo”, ci și „Rabocce Delo”, care a început cu „teoria stădilor” și a terminat cu apărarea principală a spontanității, a „dreptului depline ale mișcării în prezent”, a „tacticii-proces” etc.)

Tocmai aceasta a constituit o adevărată nenorocire. Aceasta a însemnat formarea unui *curent deosebit*, căruia se obișnuiește a i se zice economism (în înțelesul larg al cuvântului) și a cărui înfrățitura principala constă în neînțelegerea și chiar *apărarea rămănerii în urmă*, adică, după cum am mai explicat, a rămănerii conducătorilor conștiinței în urma avântului spontan al masei lor. Acest curent se caracterizează din punct de vedere principal — prin vulgarizarea marxismului și prin neputința în fața „criticii” contemporane, această varietate cea mai nouă a oportunistului, din punct de vedere politic — prin tendința de a îngusta sau bagateliza agitația politică și lupta politică, prin neînțelegerea faptului că, fara a lua în mînă *ei*, conducerea mișcării democratice generale — soc al democrației — nu va putea sa doboare absolutismul, din punct de vedere tactic — printr-o totală lipsă de state nicie și prin avara căsătoria „Rabocce Delo” sa oprit în merita în fața „noii” probleme a feroarei și alia o jumătate de an mai tarziu, lupta o serie de șovăeli, sa pronunțat printr-o rezoluție foarte echivocă împotriva ei, tărându-se, ca întotdeauna în coră mișcării, din punct de vedere organizatoric — prin neînțelegerea faptului că caracterul de masă al mișcării noastre mai ca nu slabăște, ci, dimpotrivă, accentuează lupta noastră de a crea o organizație de revoluționari, unită și centralizată, capabila sa conduca atât lupta pregătitoare cât și orice explozie neașteptată, și, în sfârșit, ultimul, asalt decisiv.

Împotriva acestui curent am dus și vom duce o luptă neîmpacată. Iar autorii scrisorilor, după cum se vede, prin lin ei, însuși acestui curent. Ei ne atrag atenția ca lupta economică o prăgălită patăciparea muncitorilor la demonstrații. Da, și totmai noi am fost aceia care năvăla la tătareștii profund decât oricine am apreciat aceasta pregătire când

ne-am pronunțat încă în Decembrie 1900 (nr. 1) împotriva teoriei stadiilor *, când în Februarie (nr. 2), îndată după încorporarea studenților în armată și încă înainte de a fi început demonstrațiile, am chemat pe muncitorii să vină „în ajutorul studenților”. Evenimentele din Februarie ș. Martie n'au „desmilit frica și temerile” „Iscra” (cum o crede „Rabocce Delo” nr. 10, pag. 53 — Martănov, dând dovadă prin aceasta de o totală neînțelegere a problemei), ci le-au confirmat întru totul, căci conducătorii s'au dovedit a fi rămas în urma avântului spontan al maselor, s'au dovedit a fi nepregătiți pentru îndeplinirea îndatoririlor lor de conducători. Această pregătire mai lăsa încă și în momentul de față foarte mult de dorit, ș. deaceia orice vorbărie despre „supraaprecierea rolului ideologic” sau a rolului elementului conștient în comparație cu cel spontan etc. continuă să exercite o influență practică cât se poate de dăunătoare a-ur partidului nostru.

O influență tot atât de dăunătoare o exercită vorbăria după care în numele, chipurile, al punctului de vedere de clasă trebuie subliniată că mai puțin comunitatea nemulțumirilor față de guvern a diferitelor pături ale populației. Dimpotrivă, suntem mândri de faptul că „Iscra” trezește nemulțumirea politică în toate paturile populației și regretăm doar că nu reușim s'o facem într-o măsură și mai mare. Nu este adevărat că noi cocoloșim cu acest prilej punctul de vedere de clasă — autori scrisorii n'au arătat și nici nu vor putea să arate niciun exemplu concret al unei astfel de cocoloșiri. Dar ca luptator de avangarda pentru democrație, social-democrația trebuie — contrar părerii lui „Rabocce Delo” nr. 10, pag. 41 — să conducă activitatea intensă a diferitelor pături opoziționiste, să le lămurească însemnătatea politică generală a ciocnirilor lor particulare și profesionale cu guvernul, să le facă să sprijine partidul revoluționar, ca trebuie să formeze în mediul ei conducători care să știe să exercite o influență politică asupra oricărui fel de pături opoziționiste. Orice renunțare la acest rol, oricare ar fi, frazile pompoase despre legătura organică cu lupta proletară etc. în care această renunțare ar fi îmbrăcată, echivalează cu o nouă „apărare a ramănerii în urma”

a social-democraților, a ramănerii în urma avântului maselor democratice a întregului popor, echivalează cu predarea rolului conducător în mâinile democrației burgheze. Să se gândească bine autori scrisorii de ce evenimentele din primăvara au determinat ascensiunea înviorare a curentelor revoluționare în social-democrație, în loc să determine o creștere a autorității și a prestigiului social-democrației!

Noi nu putem să nu ne ridicăm deasemenia și împotriva umblătoarei înopri de care dau dovadă autori scrisorii în problema polemicii și a luptei politice din rândurile emigranților. Ei repeta fleacuri vechi despre „necuvînța” delictelor artice limi despre Zubatov, ziarului „Raboccaia Masa”. Nu cumva le va trece prin gând să neghe faptul că răspândirea economismului n'asimilează stăruințele zăbutovi? Numai aceasta și afirmăm noi, fără a fi identici, că tuși de puțin tactica economiștilor cu cea a lui Zubatov iar în ceceace privește „emigranții” (daca autori scrisorii n'ar da dovadă de atâta nepăsare de neiertat față de conștientizarea ideilor în social-democrația rusă, ar ști că avertismentele „emigranților” ș. anume ale grupului „El beretara muncii”, cu privire la economism s'au adevărit într-un mod cum nu se poate mai stralăcit), ascultăți rațiunile noastre despre controversele din sanul emigranților din Londra ale lui Lassalle, care activa în 1857 în rândurile muncitorilor renani:

„E puțin probabil — scria el lui Marx — ca editarea operelor tale împotriva «comandului marș, Kinko, Ringe etc.» să întâmpine difi cultăți din partea poliției. Guvernul, cred eu, chiar se bucura de apariția unei asemenea opere, deoarece el crede că «trei luptători se vor scula în singur, unul pe altul». Cu lupta din interiorul partidului și partidului putere și vitalitate, ca cea mai mare dovadă că s'au născut unii partid o constituie căsătoria și boala grupurilor precis conturate, ca partidul se întărește prin confruntările interne sale, — acest lucru logica brexerei nu îl temeste și nu se teme de el” (din scrisoarea lui Lassalle către Marx din 24 Iunie 1852) ⁶⁾.

Aviz tuturor adversarilor sentimentali, aslași atât de numeroși, ai vorbelor tașase, ai mîrșingien, ai atărilor polemice etc.!

Notăm, în încheiere, că n'am putut atinge aici proble-

* Vezi V. I. Lenin, Opere vol. 4 Editura pentru literatură politică 1953.
 6) Vezi op. cit., pag. 391-396.

mele controversate decât fugitiv. Analizei lor amănunțite îi vom consacra o broșura specială, care va apărea, speram, peste vreo lună și jumătate.

„Iskra” nr. 12 din 6 Decembrie 1901

Se îndreaptă după textul ziarului „Iskra”

CU PRILEJUL CELEI DE A 25-a ANIVERSĂRI A ACTIVITĂȚII REVOLUȚIONARE A LUI G. V. PLEHANOV

Redacția „Iscrei” se alătură din tot sufletul la sărbătorirea jubileului de 25 de ani de activitate revoluționară a lui G. V. Plehanov. În această sărbătorire să contribuie la întărirea marxismului revoluționar, singurul în stare să conducă lupta mondială de eliberare a proletariatului și să țină piept asaltului veșnic vechi al oportunistilor, care acționează atât de zgomotos sub felurite denumiri noi. Încă această sărbătoare să contribuie la strângerea legăturii dintre mii de tineri social-democrați ruși, care conștientizează toate forțele lor grele muncii practice, și grupul „Eliberarea muncii”, care dă mișcării ceea ce îi este atât de necesar: un imens bagaj de cunoștințe teoretice, un larg orizont politic, o bogată experiență revoluționară.

Trăiască social-democrația revoluționară rusă, trăiască social-democrația internațională!

Scris la începutul lunii Decembrie 1901

Publicat pentru prima oară în 1924
în revista „Proletarskaia Revoliutsiia”
nr. 7 (30)

Se tipărește după manuscris

INEPUTUL DEMONSTRAȚIILOR

Acum două săptămâni am marcat cea de a 25-a aniversare a primei demonstrații social-revoluționare din Rusia, care a avut loc la 6 Decembrie 1876, în piața Cazan din Petersburg⁸², subliniind marea avant pe care l-au luat demonstrațiile la începutul acestui an care se apropie de sfârșit. Am spus că demonstrații trebuie să formuleze o lozincă politică mai precisă decât „pământ și libertate” (1876) — o revendicare mai largă decât „abrogarea Regulamentului provizoriu” (1901). O asemenea lozincă trebuie să fie *libertățile politice*, o asemenea revendicare a întregului popor trebuie să fie *revendicarea convocării reprezentanților poporului*.

Și iată, constatam că în legătura cu diferite chestiuni au din nou loc demonstrații și la Njni, și la Moscova, și la Harcov. Fierberea crește pretutindeni, și necesitatea de a canaliza într-un singur suflu *impotrivă absolutismului*, care seamănă peste tot samavolnicie, asuprire și silnicie, devine tot mai imperioasă. Mica, dar reușita demonstrație care a avut loc la 7 Noembrie la Njni a fost provocată de expulzarea lui Maxim Gorki. Un scriitor cu renume european, a cărui singură armă este — după cum s'a exprimat pe drept cuvânt cel care a luat cuvântul la demonstrația din Njni Novgorod — cuvântul liber, este izgonit de guvernul absolutist din orașul sau natal, fără judecată și fără ancheta Bașibuzucii îl învinuiește că exercită asupra noastră o influență nefastă — a spus vorbitorul în numele tuturor oamenilor ruși în care există macar o picătură de tendință spre lumină și libertate — noi declarăm însă că este o influență bună. Oprimenții se dedau în taină la excese

scandaloase, iar noi vom face ca excesele lor să devină publice, cunoscute de toată lumea. La noi, muncitorii care își apără drepturile la o viață mai bună sunt batuți, la noi sunt batuți studenții care protestează împotriva samavolniciei, iar orice cuvânt cinstit și curajos este săgumal⁸³. Demonstrația, la care au participat și muncitorii, s'a încheiat cu declarația solemnă a unui student „se va prăbuși samavolnicia și se va ridica poporul puternic, liber și vi-guros”⁸⁴.

La Moscova, sute de studenți și elevi l-au așteptat pe Gorki în gară, iar poliția speriată l-a *arestat* la mijlocul drumului, în vagon și l-a interzis (cu data permis-unea specială acordată înainte) intrarea în Moscova, simd⁸⁵ l să treacă direct din trenul cu care venea dela Njni Novgorod în altul, care mergea spre Cursc. Demonstrații în legătură cu expulzarea lui Gorki nu a reușit, dar în ziua de 18 a avut loc, fără nicio pregătire, o mică demonstrație a studenților și a unor „persoane straine” (după cum se exprima în miștrii noștri) în fața casei guvernatorului general în legătura cu interzicerea unei reuniuni, serale în amn-ntirea lui N. A. Dobroliubov, dela marea cartă a s'au implinit, la 17 Noembrie, 40 de ani. Reprezentantul puterii absolutiste din Moscova a fost lăsat de oamenii carora — ca și întregii Ruși cuile și care gândește — le e scump scriitorul care urăște cu palma samavolniciei și care așteaptă cu ardore o răscoală a poporului împotriva „Tarelor d'nauntru”, împotriva guvernului absolutist. Comitetul executiv al organizației studențești din Moscova a arătat pe buna dreptate, în buletinul său din 23 Noembrie, că a ceașă demonstrație neputăta și un semn clar al nemulțumirii și al protestului general.

La Harcov, demonstrația provocată de treburile studențești s'a transformat într-o *adunare* în aer liber, pe stradă, la care au participat nu numai studenți. Experiența anului trecut n'a ramas fără folos pentru studenți. Ei au văzut că numai sprijinul poporului și nu al des sprijinul muncitorilor le poate asigura succesul, iar pentru a se bucura de acest sprijin, ei trebuie să pornească la luptă nu numai pentru libertatea academice (studențească), ci pentru *libertatea întregului popor pentru libertăți politice*. Consiliul unit al organizațiilor studențești din Harcov a exprimat direct acest lucru în proclamația sa din Octom-

brie. Dar după cum se poate vedea din foile volante și proclamațiile lor, și studenții din Petersburg, Moscova, Chișinău, Riga și Odesa au început să înțeleagă toată „absurduțimea” și „absurditatea” a libertății academice în condițiile robiei negre a poporului. Mășava cuvântare trimisă la Moscova de generalul Vannoyevski, care a desmășit „zvonurile” că el ar fi promis cândva ceva; insolența nemaipomenită a agentului secret din Petersburg (care a insultat pe un student la Institutul electricității pentru a lăsa o scrisoare în care acesta o prinde pe într-un comisionar); barbaria în tratările de către poliție în stradă și la școli a studenților din Iaroslavl, toate aceste fapte și mii de altele, luptă chemată la luptă, luptă și iar luptă împotriva întregului regim absolutist. Păharul răbdării lăsa să se umple cazul studenților veterani din Hareov. Studenții în anul I au înaintat o petiție prin care au cerut îndepărtarea profesorului, la ghermare, plângându-se împotriva atitudinii sale birocratice, a brutalității insuportabile, care aducea până la a asvârlă programul în obrazul studenților. Fără să aștepte teze cazul, guvernul a răspuns prin eliminarea din instituția de învățământ a studenților. Fără să calomniat pe studenții în comunicatul său, declarând că ei ar fi cerut dreptul de a numi pe profesori. Muncii s'a ridicat întreaga studenție din Hareov, s'a lăsat în organizarea unei greve și a unei demonstrații. Între 28 Noiembrie și 2 Decembrie, Hareovul s'a transformat, pentru a doua oară în acest an, într-un câmp de bătăie între „turcii dinainturi” și poporul care protesta împotriva samavolniciei absolutiste. Străgote „jos absolutismul”, „tratasea libertatea”, „le o parte lovitură de sabie, bătaie cu cravașele, o șarjă asupra mulțimii străvicioasă sub cerul de la noi”, „le cealaltă parte Poltăscăci, care au bătut fără cruțare pe oricine au nimerit, fără să țină seama nici de sex, nici de vârstă, au reurlat o victorie asupra unor oameni ne-narmați, și jubilează

Oare n vom lăsa să jubileze?

Muncitorii! Va este printr-o bine cunoscută forța vrăjmasă, care și nate, și crește poporul răș. Aceasta forța vrăjmasă va lăgă de mâini și de picioare în lupta noastră de zi cu zi împotriva patronilor pentru o viață mai bună și pentru demnitatea omenească. Aceasta forța vrăjmasă simțge sule și mii dintre țevărășii voștri cei mai buni, arunându-i în închisori, deportându-i și, ca în bătăie de

joc, parca, declarându-i „persoane cu o purtare imorală”. Aceasta forța vrăjmasă a tras la 7 Mai în muncitorii dela uzina Obuhov din Petersburg, care se rădicaseră cu strigatul „vrem libertate!”. Iar apoi a înscenat și un simulacru de proces, pentru a trimite la muncă salnica pe eroii pe care gloanțele nu i doborâseră. Aceasta forța vrăjmasă, care schingieștea astăzi pe studenți, mâine se va arunca cu o și mai mare bestialitate să va schingieșcă pe voi, muncitori! Nu pierdeți timpul! Trebuie să știți înainte ca trebuie să susțineți orice luptă împotriva basibuznicilor guvernului absolutist! Cautăți prin toate mijloacele să ajungeți la înțelegere cu studenții demonstrații, organizați cercuri pentru transmiterea rapidă a înțelesurilor și pentru răspândirea proclamațiilor, explicațiilor și ficcării în parte ca va rădicați, la luptă pentru libertatea întregului popor.

Atunci când ba ieri, ba astăzi încep să se aprindă scântei ale revoltei populare și ale luptei, desigur, mai multe de toate și mai mult ca de orice este nevoie de un curent de aer proaspăt, pentru ca aceste scântei să poată crește într-o flăcără puternică!

„Iskra” nr. 18 din 20 Decembrie 1901

Se tipărește după textul ziarului „Iskra”

limitiva a mișcării noastre „de-a lupta economică grea și la o largă luptă revoluționară împotriva guvernului „socialist rus”.

„Iskra” nr. 13 din 20 Decembrie 1901

Se tipărește după textul originalului
„Iskra”

DESPRE SCRISOAREA „MUNCITORILOR DIN SUD”

Am primit o scrisoare din partea „Muncitorilor din Sud”, care salută intensificarea curentului revoluționar în rândurile social democrației ruse și ne înșarcinează să transmitem salutul lor „l. g. din străinătate a social-democrației revoluționare ruse”. Din păcate, lipsa de spațiu nu ne permite să publicăm această scrisoare în întregime. Suntem în totul de acord cu autorii scrisorii că „metoda proclamațiilor, care se practică la noi, în Rusia, pentru propagarea ideilor revoluționare în masa largă, nu este în stare să cultive în această masă conștiința politică”, că „trebuie creată o literatură specială pentru educarea politică a proletariatului rus”. Nu credem că e practic proiectul autorilor scrisorii de a edita în acest scop broșuri de popularizare de câte 3-4 pagini și de a le difuza „simultan în întreg cuprinsul Rusiei”. Noi suntem de părere că proletariatul rus este pe deplin copt și pentru genul de literatură pe care îl folosesc toate celelalte clase, adică pentru ziare. Numai un ziar politic poate să cultive cu adevărat în masă conștiința politică și să pună în lumină, după cum se exprimă autorii scrisorii, întreaga noastră viață socială, începând cu starea a patra și terminând cu marea burgheză. Numai un ziar pe întreaga Rusie poate, cu condiția să fie sprijinit în mod activ de toate comitele și toate cercurile locale, să fie difuzat mai mult sau mai puțin „simultan în întreg cuprinsul Rusiei” și să apară atât de des încât să merite numele de ziar. Și numai o temeinică organizare a unui asemenea organ revoluționar va marca trecerea de-

ANARHISM ȘI SOCIALISM

Teze:

1) În ce. 35 - 40 de ani (Bacunin și Internaționala din 1866) de existență a sa (iar dela Stirner mult mai mult ani), anarismul n'a dat nimic în afara de fraze comune împotriva exploatării.

Aceste fraze sunt în circulație de 2000 de ani și n'au bine înțeles (α) înțelegerea cauzelor exploatării, (β) înțelegerea dezvoltării — care duce la socialism — a societății; (γ) înțelegerea luptei de clasă ca forță creatoare de înăpăstare a socialismului.

2) Înțelegerea cauzelor exploatării Proprietatea privată ca temelie a economiei bazate pe producția de mărfuri. Proprietatea asupra mijloacelor de producție. Nil * la anarism.

Anarismul este individualism burghez pe dos. Individualismul ca baza a întregii concepții despre lume a anarismului.

Apararea micii proprietăți și a micu gospodăru pe
pământ
Keine Majorität **
Negarea forței coordonatoare și organizatoare a
puterii de stat.

3) Neînțelegerea dezvoltării societății — rolul mar
producției — a dezvoltării capitalismului în socialism
(Anarismul — rod al disperării. O mentalitate de in
telectual scos din fagașul lui sau de lumpenproletar — și
nu de proletar).

* Nil — nimic. — Nota Trad.
** Nici o majoritate (adică negarea de către anaristi a suferinței mi
norității) — Nota de Trad. — Nota Re!

Discuții și conchizi

Miercuri

Discuții p. 35 (într-o c. 1866) ed. p. 100
Miercuri p. 100 (într-o c. 1866) ed. p. 100

Discuții p. 100 (într-o c. 1866) ed. p. 100
Discuții p. 100 (într-o c. 1866) ed. p. 100
Discuții p. 100 (într-o c. 1866) ed. p. 100
Discuții p. 100 (într-o c. 1866) ed. p. 100

1) Discuții p. 100 (într-o c. 1866) ed. p. 100
Discuții p. 100 (într-o c. 1866) ed. p. 100

2) Discuții p. 100 (într-o c. 1866) ed. p. 100
Discuții p. 100 (într-o c. 1866) ed. p. 100

3) Discuții p. 100 (într-o c. 1866) ed. p. 100
Discuții p. 100 (într-o c. 1866) ed. p. 100

4) Discuții p. 100 (într-o c. 1866) ed. p. 100
Discuții p. 100 (într-o c. 1866) ed. p. 100

5) Discuții p. 100 (într-o c. 1866) ed. p. 100
Discuții p. 100 (într-o c. 1866) ed. p. 100

6) Discuții p. 100 (într-o c. 1866) ed. p. 100
Discuții p. 100 (într-o c. 1866) ed. p. 100

Prima pagină a manuscrisului lui V. I. Lenin
„Anarism și socialism” — 190
Miercuri

4) Neînțelegerea luptei *de clasă* a proletariatului.

Negarea absurdă a politicii în societatea burgheză

Neînțelegerea rolului organizării și educării muncitorilor

Panacee din mijloace unilaterale, rupte din contextul lor

5) Ce a dat în istoria modernă a Europei anarhismul, care a predominat odinioară în țările romanice?

- Nu există niciun fel de doctrină, învățătură revoluționară, teorie.

— Părămîțarea mișcării muncitorești.

— Un fiasco* complet în experiențele de mișcare revoluționară (proudhonismul în 1871, bakuninismul în 1873)

— Subordonarea clasei muncitoare față de politica *burgheză* sub forma negării politicii.

Scris în 1901

Publicat pentru prima oară

în 1986 în cadrul

„Proletarscaia Revoluția” nr. 7

Se tipărește după manuscris

* — eșec, faliment — Nota Trad.

Ca întotdeauna, ziarele noastre au publicat preasupusul raport asupra bugetului de stat pe anul 1902, prezentat ministrului de finanțe (ca întotdeauna, reiese — după asigurările ministrului — ca totul e în regulă: „finanțele sunt într-o stare cu totul favorabilă”, bugetul „e complet echilibrat”, „construcția de căi ferate continuă să se dezvolte cu succes”, și chiar „are loc o continuă creștere în binecinstări a poporului”! Nu e de mirare că la noi lumea se interesează atât de puțin de problemele gospodăriei de stat, cu toată importanța pe care o prezintă aceste probleme — interesul e slabit de proslăvirea oficială obligatorie, — oricât știe că hărtia rabdă orice, ca publicul, „oricum” „nu este interesat de acest” în culisele seamănătorii financiare oficiale.

De data aceasta însă s-a reîndesit în ochii unora toată neprejurare cu obșnuită și dibac, seamănătorul „rata publicului, mămăle gale și, făcând o naștere ca ele, prezintă una după alta monezi de aur. Publicul aplaudă! Dar cu toate acestea, seamănătorul începe el singur să se apere cu mult zel și asigură aproape cu aerul în ochi că nu face potlogari, că nu există deficit, că are mai puține datorii decât avere. Publicul rus este atât de bine muștrului în ceea ce privește comportarea cuiva, oasă în instituțiile de stat, încât, deși nu este în onor străin, se simte oarecum jenat pentru el, și numai, câte una, moră zicea franceză: „ce ne se scuză, se acuză”!

Să vedem cum „se scuză” Witte al nostru. Enormele cheltuieli de aproape două miliarde de ruble (1.946 milioane) sunt acoperite în întregime numai datorită faptului că o sumă de 144 milioane a fost luată din faimosul „dis-

ponibil în numerar” al vistieriei statului, iar disponibilul în numerar a fost completat cu împrumutul din anul trecut de 127 milioane de ruble cu dobânda de 4% (întreg împrumutul se reducea la 118 milioane de ruble, dar 21 milioane n'au fost încă primite). Va să zică, un deficit acoperit cu un împrumut? — Nu, vorba de așa ceva, ne asigură magul, „contractarea împrumutului a fost determinată de necesitatea de a acoperi cheltuielile neprevăzute ale bugetului”, deoarece „după acoperirea lor mai rămânea „absolut disponibilă” o sumă de 114 milioane de ruble, și de dorința de a construi noi linii ferate. — Foarte bine, d-le Witte! Dar, în primul rând, prin aceasta nu desigur există existența unui deficit pentru că chiar cu cele 111 milioane de ruble „absolut disponibile” nu poți acoperi o cheltuială de 144 milioane de ruble. În al doilea rând, în dispoziția în numerar (114 milioane de ruble) au intrat cele 21 milioane de ruble reprezentând o depășire față de prevederile bugetului a încasărilor veniturilor ordinare pe 1901, iar presa noastră semnalează de multă vreme faptul că „la muncă în mod artificial prevederile veniturilor bugetului, pentru a umple în mod fictiv „disponibilul” în numerar și a mai răzămănti impozite. Astfel, anul trecut au fost majorate taxele de timbru (înoul regulament al taxelor de timbru), a fost crescut prețul rachiuului de meșopoli de la 7 ruble până la 7 ruble și 50 de kopciuri vâdră, a fost prelungită urcarea taxelor vamale (defecțiuni în 1900), „împuneri”, „temporizări”, „negotierii”, „răzămănti și altele”. În al treilea rând ridicând în slăvi „aruncărilor” al căilor ferate, treci cu modestie sub tacere obiectul par-ruse și cu totul nevizibilizat de a ține vistieria statului, cu prețul construirii de căi ferate, care a mai vorbit cu exemplul scandalos al a muncitorilor și a fermierilor „muncăți de către antreprenorii constructori de căi ferate”. Așa, de pildă, un ziar rusesc relatează recent că costul construirii Căii ferate transiberiene fusese stabilit inițial la 1.000 milioane de ruble, în realitate însă s-au cheltuit 780 milioane de ruble, iar totalul cheltuielilor va depăși „prețului”, un miliard (despre jafal care se face la construirea Căii ferate transiberiene „Jsera a mai scris în 1897 în „Vestnik” nr. 2) Veniturile, d-le Witte, le calculezi bine, totuși nu omisiți, dar încearcă să dai socoteala de *marimea reală a cheltuielilor!*

milioane și zeci de milioane a aruncat visteria statului pentru sprijinirea directă și indirectă a întreprinderilor industriale care „suferă” de pe urma crizei. Și că nu s’au oprit nici în fața unor sume fabuloase, se vede din faptul relatat de ziare că suma totală a creditelor acordate de Banca de stat între 1 Ianuarie 1899 și 1 Ianuarie 1901 a sporit dela 250 milioane de ruble la 449 milioane de ruble, iar totalul creditelor industriale dela 8 700 000 la 38 800 000 de ruble. Nici chiar pierderea a 4 milioane de ruble suferita la creditele industriale n’a creat cătuși de puțin greutăți visteriei statului. Însă pe muncitorii care aduceau pe altă rădăcină „succeselor industriale” nu conștinutul pungii lor, ci viața lor și viața milioaneilor de oameni care traiesc din câștigul lor, pe muncitorii statul i-a ajutat cu aceea că i-a trimis „în mod gratuit” la urmă, cu miile, din orașele industriale în satele înfometate!

Cuvântul „foamete” Witte îl evită cu totul, dând asigurări în raportul său că „efectele nefaste ale recoltei proaste vor fi atenuate prin acordarea unui generos ajutor celor care au nevoie de el”. Acest generos ajutor este, chiar după spusel lui, de 20 milioane de ruble, în timp ce valoarea deficitului de recoltă se evaluează la 250 milioane de ruble (socotind la un preț foarte scăzut, la 50 de copeici pudul, în schimb însă făcând comparație cu anul recoltelor favorabile). Nu-i așa că este într’adevăr „generos”? Să presupunem chiar că numai o jumătate din acest deficit de recoltă a lovit țăranimea săracă, și încă va reieși că nu n’am știut să apreciem îndeajuns zgărețenia guvernului rus atunci când am scris (în legătura cu circulara lui Sipiaghin, vezi nr. 9 al „Iscrei”)* că guvernul reduce ajutorul de cinci ani Generos e țărul rus nu atunci când l-a vorbit de ajutorarea țăranului, ci când e vorba de măsuri politicești împotriva acelor care au vrut, într’adevăr, să ajute pe înfometatul Generos este el și atunci când e vorba de „cinci milioane spre a înșfăca o bucată mai grasă la China. În doi ani — comunică Witte — pentru războiul chinez s’au cheltuit, din cheltuielile extraordinare, 80 milioane de ruble, și, în plus, sume foarte importante au fost cheltuite din bugetul ordinar”. În total, deci, probabil, circa o sută milioane de ru-

ble, dacă nu mai mult! Muncitorul șomer și țăranul înfometat se pot consola că în schimb Manciuria va fi cu siguranță a noastră...

Lipsa de spațiu ne silește să atingem numai pe scurt celelalte părți ale raportului Witte se apara deasemenea și împotriva învinuirii că guvernul cheltuește foarte puțin pentru învățământul public. La cele 36 milioane de ruble din bugetul acestui minister el adaugă cheltuielile pentru învățământ în cadrul tuturor celorlalte departamente și „unifia” cifra până la 75 milioane de ruble. Dar chiar și această cifră (de o exactitate îndoielnică) este cu totul mizeră pentru întreaga Rusie, ea nereprezentând nici 5% din întregul buget. Faptul că „bugetul nostru de stat este bazat mai ales pe sistemul impunerii indirecte”, Witte îl considera un avantaj repetând argumentele burgheze rașufiate cu privire la posibilitatea „de a proporționa consumul obiectelor impuse ca gradul de bunăstare”. În realitate însă, după cum se știe, impunerea indirectă, cazând pe obiectele de consum ale maselor, constituie o necerptate dintre cele mai mari. Tot greul lor căile pe amerni săracii, creând un privilegiu pentru cei bogați. Cu cât omul este mai sărac, cu atât partea din venitul său pe care o da statului sub forma de impozite indirecte este mai mare. Masa celor neavuți și săracii reprezintă $\frac{9}{10}$ din întreaga populație, consumă $\frac{9}{10}$ din totalul produselor impuse și plătește $\frac{9}{10}$ din întreaga sumă a impozitelor indirecte, în timp ce din întregul venit național ea capătă vreo două trei zecimi.

În încheiere — un „amănunt” interesant. La care articole au crescut cel puțin mult cheltuielile între 1901 și 1902? Suma totală a cheltuielilor a crescut deci, 1 788 000 000 de ruble la 1 946 000 000 de ruble, adică mai puțin decât cu o zecime. Or, cheltuielile au crescut aproape cu un sfert la două articole: „pentru întreținerea personalului militar imperial” dela 9 800 000 de ruble la 12 800 000 de ruble și „pentru întreținerea corpului special de jandarmi” dela 3 960 000 de ruble la 4 940 000 de ruble. Între răspunsul la întrebarea „care dintre „novele” porțiuni ruse” s’nt cele mai imporioase? Și ce „unelte” înșelătoare între țăr și jandarmi!

„Iscrea” nr. 15 din 15 Ianuarie 1902

Împreună după faptul zărilor
„lucru”

* Vezi volumul de față, pag. 217-224. — Nota Trad.

AGITAȚIA POLITICĂ ȘI „PUNCTUL DE VEDERE DE CLASĂ”

Să începem cu un exemplu.

Cititorii (în minte, probabil, căta zarva a provocat referatul făcut de maresalul nostru în guvernul Oriol M. A. Stahovici la Congresul mareșalilor cu privire la neconstituirea sa se recunoaște prin lege libertatea de „înșurubă” Presa conservatoare, în frunte cu „Moscoschie Vedomosti”, lăna și la gura împotriva d-lui Stahovici, neînțelegându-l pe acesta mai abilit și acuzând mai mult de înaltă trădare pe țara noastră din gâburile Oriol pencei apărut la lăna d-lui Stahovici maresal al țării. Această alegorie este, într-adevăr, un fenomen instrășut care capătă înțeles doar în măsura în care caracter de demnitate și a nobilului împotriva simavolului și exceselor politice.

Stahovici — susține ziarul „Moscoschie Vedomosti” — „nu este atât maresal al țării noastre, cât Mișă Stahovici, căci în secretul societății, în 1901, nr. 318). Cu alți maresali pentru voi, conștient și apărătorii bății. Dacă până la moștenirea d-lui Stahovici se vorbea ca despre libertatea de conștiință, aceasta înseamnă că într-adevăr sunt arii născute murșavele care se dă la poporul nostru și pentru noi.” „Că pasă așadar, noastră glorioasă, căci lăna care generează de alde d-nii stahovici și aplaudă și cerșăle al marelui d-lui Stahovici pravyoslavici și le vede mai bine egatur ale noastre cu ca.” Iată, căci lăna noastră pentru voi, domnii apărători ai țării noastre, pravyoslavici, a natun. Bune trebuie să fie gândurile absolutismului nostru politist, dă

până și religia ei a îmbibat-o până într-atât de spirit de puscărie încât „stahovicii” (care n’au niciun fel de convingeri ferme și profunde religioase, căci ei sunt interesați, după cum vom vedea mai jos, în trănicia religiei) se pătrund de o totală indiferență (dacă nu ură) față de această faimoasă sfântă credință „imp-lară”! — „„Ei numesc credința noastră o rălăcir”! „Ei își bat joc de noi pentru faptul că datorită acestei «rălăcir» noi ne temem și fugim de păcat, ne îndeplănim fără murmur obligațiile, oricât de grele ar fi ele, pentru faptul că nu găsim altă cale pentru a suporta durerea și lipsurile și că nu ne lăsam stăpâniți de mândrie când obținem succese și în fericire...” Iată miezul! De aceea le e scumpă sfânta credință pravoslavnică, pentru că ea le învață să suporte „fără murmur” durerea! De buna seamă, ce credință convenabilă claselor dominante! Când o societate este organizată în așa fel încât o minoritate înfimă se lăfășește în bogăție și putere, iar masa îndură mereu „lipsuri” și are de îndeplinit „obligații grele”, este cu totul firească simpatia exploataților pentru religie, care învață pe oameni să suporte „fără murmur” iadul pe pământ cu gândul la raiul, chipurile, din ceruri. În marele lui zel, ziarul „Moscoschie Vedomosti” lasă să-l ia gura pe dinainte, și l-a luat în așa măsură gura pe dinainte încât, jura să credea stahovicii! „Stahovici” d-lui țării. „Ei nici nu bănușec că, datorită aceleiași «rălăcir», ei d-nii stahovici, mănâncă bine, dorm liniștiți și duc o viață veselă”.

Sfântul adevăr! Chiar așa, chiar datorită imensei răspândiri în țara noastră a „imp-lării” și „dorm liniștiți” și stahovicii, și obilumovii, și toți capitaștii noștri, care trăiesc de acum înainte în „imp-lării” și chiar înșiși ziarul „Moscoschie Vedomosti” și alții, care mult se va răspândi în țara noastră, și toate prejudecățile religioase vor fi înlăturate de conștiința noastră, căci atât noi, apărătorii țării, cât și cei pravyoslavici, care va izbăvi țara noastră de această societate contemporană.

Dar lăna lui lăna pe marea noastră „Moscoschie Vedomosti” să desotinos, pravyoslavici, problema interesantă Ziarul nostru care, în 1901, lăna stahovici „nu bănușec” importanța susținerii religiei,

și cer reforme liberale dintr-o simplă „ușurință”. O asemenea explicație a unui curent politic ostil este de o naivitate într-adevăr puerilă⁸¹. Și ca d-l Stahovici este în cazul de față tocmai un exponent al unui întreg curent liberal, — lucrul acesta l-a dovedit cel mai bine însuși ziarul „Moscovskie Vedomosti”, altfel de ce era nevoie să pornească o întreaga campanie împotriva unui singur referat⁸² de ce era nevoie să vorbească nu despre Stahovici, ci despre toți stahovicii, despre „gloata intelectuală”?

Aceasta greșală a ziarului „Moscovskie Vedomosti” este, desigur, o greșală interesantă. Ziarul „Moscovskie Vedomosti”, desigur, mai mult nu vrea decât nu se pricepe să aplice punctul de vedere de clasă la analiza liberalismului urit de el. Despre lipsa de dorință nici nu mai e nevoie să vorbim. Nepriceperca însă reprezintă pentru noi un mare interes general, deoarece de acest pacat suferă foarte mulți revoluționari și socialiști. Suferă de acest pacat și autorii scrisorilor din nr. 12 al „Iskreci”, care ne învinuiesc ca am abandonat „punctul de vedere de clasă”, căutând să urmărim în ziarul nostru toate manifestările de nemulțumire și de protest ale liberalilor, — și autorii culegerii „Lupta proletară”⁸³, și ai unor broșuri din „Biblioteca social-democrată”⁸⁴, care își inclapue ca absolutismul nostru este dominația absolută a burgheziei, — și martânovii, care ne ndeamnă să trecem dela campania multilaterală de demascări (adică dela cea mai largă agitație politică) împotriva absolutismului la lupta cu precădere pentru reforme economice (să dam „ceva pozitiv” clasei muncitoare, să formulăm în numele ei „revendicări concrete” ale unor măsuri legislative și administrative, „care să promită aninite rezultate palpabile”); — și na dejdini, care se întreaba cu nedumerire în privința corepondențelor noastre despre conflictele cu statisticienii: „doamne, dumnezeule, nu este oare acesta un organ pentru zemi?”

Toți acești socialiști uită că interesele absolutismului coincid numai în anumite împrejurări, și numai cu anumite interese ale claselor avute și, în plus, adeseori nu cu interesele tuturor acestor clase. În general, ci cu interesele diferitelor pături ale acestora. Interesele celorlalte pături ale burgheziei, precum și interesele înțelese mai larg ale întregii burghezii, ale întregii dezvoltări a capitalismului

în general, generează în mod necesar o opoziție liberală față de absolutism. Dacă, de pildă, absolutismul garantează, pe de o parte, burgheziei posibilitatea de a folosi formele cele mai brutale de exploatare, pe de alta parte, el pune în piedică în calea unei largi dezvoltări a forțelor de producție și a răspândirii culturii, apăsând prin aceasta împotriva sa nu numai marea burghezie ci uneori și marea burghezie, dacă absolutismul garantează (?) burgheziei apăsarea împotriva socialismului, pe de alta parte, această apăsare, în condițiile lipsei de drepturi a populației, se transformă în mod necesar într-o samovoinică polițienească, care revolta pe toți și pe fiecare în parte. Care este rezultatul acestor tendințe? Puse, care este raportul dintre tendința sau orientarea conservatoare și cea liberală în sărul burgheziei în prezentul de față? Aceasta nu se poate deduce din două trei teze generale, aceasta depinde de toate particularitățile situației sociale politice a momentului, respectiv. Pentru a stabili aceasta trebuie să cunoaștem această situație în toate marile ei, să urmărim cu atenție toate evenimentele de orice fel dintre guvern și populație care patuie socială. Tocmai în virtutea funcțiunii de vedere de clasă⁸⁵ nu e permis unui social-democrat să rămână indiferent față de nemulțumirea și protestele „stahoviciilor”.

Or, socialiștii menționați, atât prin raționamentele lor, cât și prin activitatea lor, au devenit de o înrădăcită față de liberalism, arătând prin aceasta că nu înțeleg tezele fundamentale ale „Manifestului Comunist”, ale acestor „evangelii” a social-democrației internaționale. Anunțurile, de pildă, pasul în care se spunea că „sist. religioz. a otera n-ai n-ai pentru educarea poporului”, colituratului prin lupta ei pentru putere, prin economia dăunătoare patru și grupuri din sânul ei etc.⁸⁶ Numai „forțele libere din punct de vedere politic, practicant, jingheș, capete dela sine acest material” (și aici la noi în țară) însă în Rusia mihaila, noi, social-democrații, trebuie să punem activ pentru a furta clasă muncitoare acest „material”, cu alte cuvinte trebuie să ne asumăm sarcina unei atotcuprinzătoare agitații politice, a unei campanii naționale de demascare a absolutismului. Și aceasta sarcină este deosebit de imperioasă în perioadele de înfruntări politice. Trebuie să înțelegem înțe de a înfrun-
te

politică proletariatul poate să învețe, în sensul educației revoluționare, mai multe decât în câțiva ani de acalmie. Iată de ce este deosebit de daunătoare tendința socialiştilor menționați de *am ingusta*, conștient sau inconștient, am ploarea și conținutul agitației politice.

Mai departe, amintiți-vă cuvintele cu privire la sprijinirea de către comuniști a *oricarei* mișcări revoluționare în privirea regimului existent. Aceste cuvinte sunt înțese adeseori prea îngust, fără a fi extinse la sprijinirea opoziției liberale. Nu trebuie să uităm însă că sunt epoci în care orice căutare cu guvernul în jurul unor interese sociale progresiste, oricât de mică ar fi ea, în anumite condiții *fiar sprijinul nostru constituie una dintre aceste condiții* poate să se transforme într'un incendiu general. E de ajuns să transimțim în ce mare mișcare socială s'a transformat în Rusia ciocnirea studenților cu guvernul în jurul revendicării academice⁸⁶, sau în Franța ciocnirea tuturor elementelor progresiste cu cheia militară din cauza unui proces⁸⁷ în care s'a dat o sentință bazată pe falsuri. Iată de ce este de datorită noastră directă să lamurim proletariatul, să lărgim și prin participarea activă a muncitorilor, să sprijinim orice protest liberal și democratic, indiferent dacă va rezulta dintr-o ciocnire între zemți și Ministerul Afacerilor Interne, sau între nobili și departamentul pravoslaviei politice, sau între statisticieni și pompaduri, între faran și „zemiș”, între sectanți și uriașmeri etc. etc. Cinc strâmăba disprețurilor din nas cu privire la caracterul nesensibil al unora dintre aceste ciocniri sau la „zadarnicitatea” încercărilor de a le transforma într'un incendiu general, scoțându-le „lipsa de orice speranță”, acela nu înțelege că o agitație politică adecvată și necesară este tocmai lucrul în care se manifestă interesele educației politice a proletariatului cu interesele vitale ale întregii dezvoltări sociale și ale întregii populații în sensul tuturor elementelor social-democratice. Este o datorie directă a noastră să ne amestecăm în orice problema liberală, să ne fixăm alături de ea noastră proprie, social-democratică, fața de ea, să luăm măsuri ca proletariatul să participe activ la rezolvarea acestor probleme și să impună rezolvarea ei în sensul dorit de el. Cine se ferește de acest amestec (oricare ar fi intențiile lui), acela capitulează în fața liberalismului, dând pe mâna acestuia opera de educare politică a muncii

torilor, cedând hegemonia luptei politice unor elemente care în ultima instanță sunt conducători democrației burgheze.

Caracterul de clasă al mișcării social-democratice trebuie să și găsească expresia nu în îngustarea sarcinilor noastre până la nevoile directe și imediate ale unei mișcări „pur muncitorești”, ci în conducerea tuturor lăturilor și a tuturor manifestărilor marii lupte de eliberare a proletariatului, aceasta întrucât clasa cu adevărat revoluționară a societății contemporane Social-democrația trebuie să lărgască întotdeauna și nemeritat influența mișcării muncitorești asupra tuturor sferelor vieții sociale și politice a societății contemporane. Ea trebuie să conducă nu numai lupta economică a muncitorilor, dar și lupta politică a proletariatului, ea trebuie să nu piardă nici pentru o clipă din vedere felul nostru final, trebuie întotdeauna să propage să lerească de denaturări și să dezvoltă mai departe ideologia proletară, teoria socialului științific, adică marxismul. Trebuie să luptăm ne oclat împotriva oricărei ideologii burgheze, oricât de strălucită și la modă ar fi năina pe care ar îmbrăca o. Socialiștii pe care i am menționat mai sus se abat deasemenea de la punctul de vedere „de clasă” și pentru că sunt indiferenți și în măsură în care sunt indiferenți față de sarcina luptei împotriva „criticii marxismului”. Numai orbi pot să nu vadă că aceasta „critică” a prins cu mare repezitate rădăcină în Rusia și a fost îmbrățișată în moduri cel mai solon de publicistica liberală rusa tocmai pentru că este muiă dintre ele mințile democrației burgheze (castăz, constant burgheze), care în Rusia se află într'un proces de formare.

În ceea ce privește în special lupta politică, tocmai „punctul de vedere de clasă” care ca proletariatul să *im pună* înainte orice mișcare democratică. Prin revendicările ei politice, democrația muncitorească a „muncitorești” în democrația burgheză nu principia, e năina și gradul lor. În lupta pentru eliberare de la mică, pentru revoluție socialistă, proletariatul stă pe o bază dintr-un punct de vedere principal și este singurul (măcar producător) va veni în ajutor numai în măsura în care el trece sau se pregătește să treacă în rândurile proletariatului. În lupta pentru eliberarea politică însă avem mulți aliați față de care nu ne este permis să avem o atitudine de indiferență

Dar în timp ce aliații noștri din rândurile democrației burgheze, luptând pentru reforme liberale, vor privi înapoi, deauna înapoi, cautând să aranjeze lucrurile în așa fel ca să poată, ca și înainte, „sa mănânce bine, sa doarmă liniștit și să ducă o viață veselă” pe socoteala altora, proletariatul va merge înainte, fără a privi înapoi până la capăt. Când anumiți domni R. N. S. (autorul prefeței la memoriul lui Witte) se vor tocmi cu guvernul pentru drepturile unor zemstve investite cu putere sau pentru constituție, noi vom lupta pentru o republică democratică. Și nu uitați numai ca pentru a împinge pe cineva, trebuie înapoi deauna să fie mâna pe umarul lui. Partidul proletariatului trebuie să se priceapă să prindă pe orice liberal tocmai în clipa când e gata să înainteze cu un centimetru, și să îl facă să înainteze cu un metru. Iar dacă acesta se va încăpățâna vom merge înainte fără el și peste el.

„Iskra” nr. 16 din 1 Februarie 1902

Se tipărește după textul ziarului
Iskra

RĂSPUNS „UNUI CITITOR”

Am primit următoarea scrisoare adresată redacției :

„Referindu-se la problema agitației (dacă nu mă înșel, în nr. 13), „Iskra” se pronunță împotriva literaturii volante de agitație (broșurile de două-trei foi) pe teme politice. O asemenea literatură, după părerea redacției, o înlocuiesc cu succes ziarele. Ziarele sunt, desigur, un lucru bun. Aceasta e în afară de orice discuție. Dar pot oare înlocui ele foile volante, a căror destinație specială este de a fi difuzate pe scară largă în mase? Redacția a mai primit o scrisoare din Rusia în care un grup de muncitori-agitatori se pronunță asupra acestei chestiuni. Răspunsul „iscerei” la această scrisoare vedește o neînțelegere evidentă. Problema agitației este acum tot atât de importantă ca și problema demonstrațiilor. Deaceia or fi de dorit ca redacția s-o ridice din nou și să-i dea, de data aceasta, mai multă atenție.

Un cititor”

Cine își va da osteneala să recitească cu atenție, adăugând la aceasta scrisoarea răspunsului nostru „Muncitorilor din Sud” din nr. 13 al „Iscrei” *, se va convinge ușor că autorul scrisorii este acela care a vădit o neînțelegere evidentă. Ca „Iskra” să se pronunțe împotriva literaturii volante de agitație” nici vorba n’ a fost, „înlocuiri” pot zădărnici literatură volante” n’ a trecut nimeni mai puțin. Amintim doar scapăt faptul că toate voartele sunt tocmai „rocking” (ca un gen de literatură ca proclamațiile de război, etc.), care prin nume și ea întotdeauna va fi „rocking” (de el, etc.). În această privință atât „Muncitorii din Sud” cât și „Iskra” au fost în totul de acord. Dacă au fost neînțelegeri și asupra faptului că acest gen de literatură nu e suficient. Dacă vorbim despre o bună locuință pentru muncitori,

fiind de acord că ei n'au hrană bună, în cantitate suficientă aceasta, de bună seamă, nu înseamnă că suntem „protrava” hranei bune. Se pune întrebarea care este așa dar forma mai înaltă de literatură ce *agită* ? Punând această întrebare, „Muncitorii din Sud” n'au pomint niciun cuvânt despre ziar. Aceasta trecere sub tăcere putea, desigur, să depindă de condiții locale, și, fără a ne gândi că, de puțin, „sa combatem” pe corespondenții noștri, noi nu putem, firește, să nu le amintim că și proletariatul trebuie de asemenea să organizeze un ziar propriu, cum au făcut deja alte clase ale populației, că nu e de ajuns să ne o muncă sărămită, ci se cere o muncă regulată, activă, o muncă a tuturor elementelor locale pentru editarea unui organ revoluționar.

În ceea ce privește însă „broșurile de 3-4 pagini” noi nu ne-am pronunțat deloc „împotriva” lor, dar am spus doar la îndoiala caracterul practic al planului de a crea din ele o literatură *regulată*, care să fie răspândită „în toată țara” în întreaga Rusie. Având 3-4 pagini, ele vor fi în fond, tot niște proclamații. Avem în toate colțurile Rusiei multe proclamații, foarte bune și fără a fi căzuși de puțin voluminoase, și studențești, și muncitorești, care se va ieza chiar cu 6-8 pagini, format mic. Dar o broșură ce adevărat de *popularizare*, în stare să luminească pe na și unui muncitor cu totul nepregătit macar o singură problemă oarecare, va fi, probabil, de un volum mai mare și nu va fi nici posibil și nici necesar (dat fiind faptul că importanța ei nu este vremelnică) să fie răspândită „în multă în întreaga Rusie”. Admițând pe deplin toate avantajele de literatură politică, oarecare ar fi ele, vechi și noi, cu condiția, numai, să fie într-adevăr o literatură politică, noi, în ce ne privește, am sfătuit să se lucreze mai la nașcoacire, unui tip intermediar folior volante și broșuri de popularizare, ci la un organ revoluționar care să aibă în fapt numele de perioadă (care să apară, adică, nu o dată pe lună, ci cel puțin de 2-4 ori pe lună) și, pe întregă Rusie.

„Istoria” nr. 18 din 1 Februarie 1902

Se tipărește după textul original
„Istoria”

CE-I DE FĂCUT ? PROBLEMELE ACUTE ALE MIȘCĂRII NOASTRE *

„Lupta dinaintea partidului dă
partidului putere și vitalitate. Cea mai
mare dăvada de slăbiciune a unui par-
tid este deslănțarea și tocierea grănilor
precis conturale. Partidul se înlățește
prin curățirea rândurilor sale.”

(Din scrisoarea lui Lassalle
 către Marx din 24 Iunie 1852)

Scris în toamna anului 1901
Februarie 1902

Publicat pentru prima oară
în volum separat în 1902

Se tipărește după
textul original
V. I. Lenin „In 12 ani”

PREFAȚA

* După planul inițial al autorului, în broșura de față urmau să fie dezvoltate în mod amanunț ideile expuse în articolul „Cu ce să începem?” („Iskra” nr. 4, Ma. 1901)*. Și trebuie, înainte de toate, să cerem iertare cititorului, pentru îndeplinirea târzie a făgăduielii date în acel articol (și repetată ca răspuns la numeroase întrebări și scrisori particulare). Una din cauzele acestei întârzieri a fost încercarea de a unifica toate organizațiile social-democrate din străinătate, întreprinsă în Iunie anul trecut (1901). Era firesc să așteptăm rezultatele acestei încercări, fiindcă, în cazul reușitei ei, ar fi trebuit, poate, să examinăm vederile organizatorice ale „Iskrei” sub un unghi de vedere intrinseciv diferit. În orice caz, o asemenea reușită promitea să pună capăt foarte repede existenței a două curente în sânul social-democrației ruse. După cum știu cititorul, încercarea aceasta a dat greș, și, după cum vom afla să vedem mai jos, ea nu putea să se s'ârșească altfel după nouă ani lăsa spre economism din nr. 10 al lui „Rabocoe Delo”. Era absolut necesar să pornim o luptă hotărâtă împotriva acestui curent confuz și puțin precizat, dar, în schimb, cu atât mai rezistent și capabil să renască în diferite forme. Potrivit cu aceasta, și planul inițial al broșurii a fost schimbat și foarte mult lărgit.

Principala ei temă trebuia să o constituie cele trei probleme ridicate în articolul „Cu ce să începem?”. Anume: problema caracterului și conținutului principal al agitației noastre politice; problema structurilor noastre organizatorice; problema planului conținutului „smalltalk” și din diferite

* Vezi volumul de față, pag.

la 1 ad.

părți a unei organizații de luptă pe întreaga Rusie. Problemele acestea îl interesează demult pe autor, care a încercat să le ridice încă în „Rabociaia Gazeta”, care a apărut o dată din încercările nereușite de reparație a acestora (vezi cap. V). Dar gândul inițial al autorului de a se ocupa de broșura născută la analiza acestor trei probleme s-a modificat, expune vederile, în măsura posibilității, într-o formă pozitivă, fără a recurge sau aproape fără a recurge la polemică. S-a dovedit că totul realizabil din două motive. Pe de o parte, economistul s-a dovedit a fi mult mai vital decât ne am închipuim (întrebându-mă eu când economistii în general sunt tari, așa cum a fost explicat în nr. 12 al „Isere” (decembrie 1901) în articolul „De vorba cu aparatorii economiei”, în care a fost scris, ca să zicem, să compunem broșuri de față). A devenit neîndoiios că punctele de vedere diferite referitoare la rezolvarea acestor trei probleme se explica într-o măsură mult mai mare prin opoziția fundamentală dintre cele două curente din sânul societății ruse, decât prin divergențe în chestiuni de amănunt. Pe de altă parte, nedumerirea economistilor față de promovarea concretă a vederilor noastre în „Isere” dădea, până la evidență, că noi adeseori vorbim limbă literară în loc de bătăie, că din această cauză nu cum putea să ajungem încă la înțelegere dacă nu vom începe ab ovo** și că trebuia să încercăm „o explicație sistematică” într-o formă accesibilă populației, ilustrată cu exemple, cât mai mult posibil, concrete, cu vorbă economiști, asupra tuturor „situațiilor” ale divergențelor noastre. Și eu am căutat să fac o asemenea încercare de „explicație”, nu-am dat bine seama că aceasta va mari foarte mult dimensiunile broșurii și va întârzia apariția ei, dar în același timp nu vedeam nici posibilitate de a-mi îndeplini altfel sagadunaia dată în articolul „Cu ce să începem?”. La scuză în legătură cu întârzierea trebuie așa dar să mai adaug și o altă, privitoare la neajunsurile enorme ale formei literare a broșurii. Trebuie să luerez cu o grabă extremă, fiind, pe lângă această muncă, întrerupt de tot felul de alte munci.

Analiza celor trei probleme arătate mai sus rămâne tema principală a broșurii. Dar a trebuit să încep cu două probleme mai generale: de ce o lozinca atât de „neînnoțită”

și de „fărăscă”, cum e „libertatea de creștere”, constituie pân-
tău năi un adevărat semnal de avertisment. Iată, putem să ne
înțelegem mai bine măcar în ce este una fundamentală a rolului
social democrației față de mișcarea spontană „de masă”.
Apoi, expansiunea parerilor asupra caracterului și conținutului
lui agitat al politicii s'a transformat într-o explicaire a deose-
birii dintre politica tradițională și cea „social demo-
crată”, iar expansiunea parerilor asupra sarcinilor organ zălor
s'a transformat într-o explicaire a deosebirii dintre mi-
modele primitive, care satisfac pe economiști, și organizația
de revoluționari necesară, după părerea noastră. Apoi asu-
pra „planului” unui ziar politic pe întreaga Rusie stăru-
iat mai mult cu cât mai neîntemeiate au fost obacțiile
facute împotriva lui și cu cât mai puțin mi s'a răspuns,
în fond, la întrebarea pusă în articolul meu „Cu ce să în-
cepem?”. Cum am putea să pașim simțind din toate părțile
la construirea organizației de care avem nevoie? În sfârșit,
în partea finală a broșurii, îndăgăduiesc să arăt că am făcut
tot ce depindea de noi pentru a preveni o ruptură notabilă
cu economiștii, ruptură care s'a lovit din totz inevitabilă.
„ca „Rabocce Delo”, a dobândit o însemnătate deosebită,
„istorică”, dacă vreți, prin faptul că a exprimat în modului cel
mai complet și mai sugestiv nu economicul și nesecvent,
ci confuzia și oscilațiile care au constituit trăsătura specifi-
că a unei întregi perioade din istoria social-democrației ru-
se”, că deaceia capital însemnătate și poartă, precă
amănunțită la prima vedere cu „Rabocce Delo”, că ei nu
putem merge înainte dacă nu lichidăm definitiv această peri-
oadă.

N. Lenin

Februarie 1902

★ Vezi volumul de față, pag. 299—306. — *Nota Trad.*
★★ — de la început. — *Nota Trad.*

presionante „rezoluții de armistițiu”. În ce constă „noul” curent care privește în mod „critic” „vechiul” marxism „dogmatic”. - aceasta a spus-o cu destulă precizie Bernstein și a arătat-o Millerand.

Social democrația trebuie să se transforme dintr-un partid al revoluției social într-un partid democratic de reforme sociale. Bernstein a scutrit această cerință politică cu un arsenal întreg de argumente și conștientizând „noi”, desul de sistematic, în legătură cu el a negat posibilitatea de a fundamenta științific socialismul și de a dovedi, din punctul de vedere al concepției materialiste a istoriei, necesitatea și inevitabilitatea lui, a tagaduit faptul creșterii mizeriei, faptul proletarizării și al altor contradicții capitaliste; a declarat incensistența însăși noțiunea de „socialism” și a respins în mod absolut ideea dictaturii proletarietului; a tagaduit opoziția principială dintre liberalism și socialism; a negat teoria luptei de clasă, care, chipurile, ar fi inaplicabilă la o societate strict democratică, condusă de puterea voinei majorității etc.

Astfel, cerința unei cîlturi hotărâte dela social-democrația revoluționară la social-reformismul burghez a fost însoțită de o cîltură nu mai puțin hotărâtă spre critica burgheza de tuturor ideilor lamentale ale marxismului și dat fiind că această critica împotriva marxismului se desfășoară demult, atât dela tribuna politică cât și dela catedra universitară, atât printr-o mulțime de broșuri cât și printr-un șir de tratate savante, dat fiind că întregul tînet al eliselor culte a fost educat sistematic, timp de decenă, în spiritul acestei critici, nu e de mirare că „noul” curent „critic” în sânul social-democrației a apărut ca ceva desăvârșit oarecum dela bun început, întocmai, ca Minerva din capul lui Jupiter. În ce privește conținutul său, acest curent n-avea nevoie să se dezvolte și să se formeze; el a fost de la dreptul stramutat din literatura burgheză în cea socialistă.

Mai departe. Dacă critica teoretică făcută de Bernstein și tentativele sale politice au rămas încă neclare pentru unii, apoi Francezii au avut grija să demonstreze în mod concret „noua metodă”. Franța și-a justificat și de data aceasta vechea reputație de „țară în istoria careia lupta de clasă a fost dusă mai mult ca oriunde până la sfîrșitul decisiv” (Engels, în prefața la lucrarea lui Marx: „Der 18 Bru-

maire”) Socialistii francezi nu s-au apucat să teoretizeze, ci au trecut de la dreptul la acțiune; conștințele politice din Franța, mai dezvoltate din punct de vedere democratic, le au permis să treacă deodată la „bernsteinismul practic” cu toate consecințele lui. Millerand a oferit un minunat model al acestui bernsteinism practic: nu degeaba și Bernstein și Voltmar au sîrit cu atîta zel să-l apere și să-l laude pe Millerand. Într-adevăr: dacă socialismul, înconjurat, este în fond pur și simplu un partid de reforme și trebuie să aibă ca mijloc de recunoaștere aceasta pe lași atîta socialisții nu numai că sînt în drept să intre într-un guvern burghez, dar trebuie chiar să lînda totdeauna, precum aceasta. Dacă democrația înseamnă în fond deslîngarea dominației de clasă, de ce să nu lîmurești un ministru socialist întreaga lume burgheză prin cuvîntări despre colaborare între clase? De ce să nu rămîna el în guvern chiar și după ce uciderea muncitorilor de către jandarmi a arătat pentru a sîta și a mîna oara adevăratul caracter al colaborării democratice între clase? De ce să nu participe personal la prîmiră țărului, pe care socialistii francezi nu l numesc acum altfel decît erou al enutului, al spanzuratorilor și al deportării (knouteur, pendeur et deportateur)? Și raspiată pentru aceasta neputsa înfiorare a socialismului care se scapa singur în obraz în fața întregii lumi, pentru aceasta perversiie a conștiinței socialiste a maselor muncite are un cea baza care ne poate elezașu, izbînda - raspiată pentru aceasta o constituie niste proiecte bombastice de reforme mizere, atât de mizere încît chiar dela guvernele burgheze s-a putut obține mai mult.

Cine nu include dinadins ochii nu poate să nu vada că noul curent „critic” din sânul socialismului nu este altă cît decît o nouă varianta a oportunității și deci jodă, în oamienii nu după uniforma strălătoare pe care și au pus o singuri, nu după tîlul rasunator pe care și l au dat ei înșiși, ci după ceea ce iac și după ceea ce propagă ei. - Iac, devine împede că „libertate de critică” înseamnă libertatea curentului oportun și în sânul social-democrației. Libertatea de a transforma social-democrația într-un partid democratic de reforme, libertatea de a infiltra în socialismul ideilor burgheze și elemente burgheze.

Libertatea e un cuvânt mare, dar sub steagul libertății industriale au fost duse războaiele cele mai pradabile, sub steagul libertății muncii a fost jefuit poporul muncitor. Aceeași falsitate launtrică se găsește și în întrebarea actuală a cuvântului „libertate de critică”. Niste oameni ca adevărat convinge ca au dus știința înainte ar cere nu libertatea noilor concepți afăruite de a celor vecini, ci înlocuirea acestora în arma prin cele dinlăuntru. Dar strigatul de adevărat libertatea de critică amintește prea mult basmul cu butoiul gol.

Noi mergem în grup compact pe un drum răpos și anevoios, fiindu-ne strâns de mână. Suntem înconjurați din toate părțile de dușmani și suntem nevoiți să mergem mai totdeauna sub focul lor. Ne-am unit de bunavoie, tocmai ca să luptăm împotriva dușmanilor și să nu alunecăm în noaptea vecinilor, ai cărei luptători chiar dela început ne-au reproșat ca ne-am unit într-un grup deosebit și că am ales calea luptei și nu calea împăcii. Și iată că unii dintre noi încep să strige: să mergem în această moșieră! Iar când încep să fie dojenii, ei răspund: ce oameni înapoiați sunteți! Și cum va răbda inima sa ne contestăți libertatea de a vă chema pe un drum mai bun! — O, da, domnilor sunteți liberi nu numai să ne chemați, dar și să vă duceți unde vă place, chiar și în moșieră, noi găsim chiar ca adevăratul nostru loc e tocmai în moșieră, și suntem gata să vă ajutăm, pe cât putem, să vă mutați în ea. Dar atunci dați drumul minților noastre, nu vă agățați de noi: nu mutați marșul cuvânt de libertate, fiindcă și noi suntem liberi să mergem în orice loc, suntem liberi să luptăm în nume, împotriva moșierii, și împotriva acelor care ceteș spre moșieră!

b) NOI APĂRĂTORII A „LIBERTĂȚII DE CRITICĂ”

Și iată că tocmai lozinca aceasta („libertatea de critică”) este solemn proclamată în ultima vreme de către „Rabooce Delo” (nr 19), organul „Uniunii social-democraților ruși” din străinătate, și nu ca un postulat teoretic ci ca o cerință politică, ca răspuns la întrebarea „ce oare cu puțință unificarea organizațiilor social-democrate care activează în străinătate?” — „Pentru o unificare traicică este necesară libertatea de critică” (pag. 36).

Din această declarație decurg două concluzii absolut precise. 1. „Rabooce Delo” ia apărarea curentului oportun din sânul social-democrației internaționale în general. 2. „Rabooce Delo” cere libertatea oportunismului în sânul social-democrației ruse. Să examinăm aceste concluzii.

Revistei „Rabooce Delo” nu-i place „mai ales” „în clinarea ziarelor «Iskra» și «Zaria» de a prooroci o ruptură între Muntele și Gronda social-democrației internaționale”.

„În general — scrie B. Cricevski, redactor al revistei „Rabooce Delo” — credem că a vorbi despre un Munte și o Gronda în sânul social-democrației înseamnă a face o analogie stăruitoare și sistematică, stăruind sub pana unui marxist. Muntele și Gronda nu reprezintă temeramente sau curiozități de gândire diferite, ci două părți ale clasei muncitoare care s-au putut distinge în luptă pe două părți și ca burgheze și ca proletariati. Pe lătașul părții care în mișcarea socială contemporană nu există o cerință de interese de clasă; mișcarea în întregul ei, în toate (subliniat de B. Cr.) — variată și inclusivă, harnică, nu are mai de arătat și simțăm pe terenu interesele de clasă ale proletariatului, al lătașului de clasă pentru eliberarea politică și economică” (pag. 32—33).

Indrăzneală afirmație! N'a auzit oare B. Cricevski despre faptul demult observat ca tocmai largă participare din ultimii ani a poturii „titraților” la mișcarea socială a asigurat o atât de rapidă răspundere a Bernsteinismului? Și principalul pe ce își întemeiază autorul nostru părerea ca și „Bernsteinismul” cel mai declarat, se situează pe terenul luptei de clasă pentru eliberarea politică și economică a proletariatului? Nu se știe. Apararea fără rezerve a Bernsteinismului celor mai declarați, nu se sprijină pe nici un argument sau considerat. Autorul scotește, după cum se vede, ca din moment ce repetă ceea ce spun despre o născut Bernsteinismului cel mai declarat, afirmația lui nu mai are nevoie de dovezi. Dar se poate oare închipuri ceva mai superficial decât felul acesta de a juca un întreg curent pe baza celor ce spun despre ei înșiși reprezentanții acestui curent? Se

* Comparația între cele două curente din sânul social-democrației revoluționare (curentul revoluționar și cel oportunism) este dată în „Muntele” și în curentul grondinilor a fost făcută în articolul de fond din nr 2 al „Iskrei” (Februarie 1901). Autorul acestui articol este Plehanov și cadrelor, și „bezragiilor” și, în consecință, pe lătașul foarte rău al clasei muncitoare și pe lătașul de clasă, din sânul social-democrației, și pe lătașul înălțatului Plehanov cel dinlăuntru, a îndreptat noțiunea aceasta împotriva aripilor drepte a social-democrației — despre aceasta și preferă acum să înclă sau să... uite. (Nota autorului la ediția din 1907. — Nota Red.)

Asupra acestei chestiuni „Rabooee Delo” păstrează tăcere, nepomenind nici măcar o singură dată de vreun critic sau bernste nian rus! Nu ne rămâne decât să facem una din aceste două presupuneri posibile. Ori partea jignită pe nedrept nu e altceva decât însăși „Rabooee Delo” (ceceae se confirmă prin faptul că în amândouă articolele din nr. 10 e vorba numai de „jignirile pe care „Zaria” și „Iskra” le au adus revistei „Rabooee Delo”). Dar atunci cum se explică faptul stranu că „Rabooee Delo”, care s'a lepadat totdeauna de atâta îndărjire de orice solidaritate cu bernsteinismul, nu s'a putut apăra altfel decât spunând un cuvânt în favoarea „bernsteinienilor celor mai declarați” și a libertății de critica? Ori au fost jignite pe nedrept alte persoane. Muncă, care pot fi motivele trecerii lor sub tăcere?

Vedem deci că „Rabooee Delo” continuă același joc de a-v-a-lă, ascunzându pe care l-a practicat (cum vom arăta mai jos) din momentul apariției ei. Și apoi observați această prima ntrebu nțare în fapt a mult trâmbișatei „libertăți de critica”. În realitate ea s'a redus imediat nu numai la lipsa oricarei critici, dar și la lipsa oricarei judecăți independente în general. Aceeași „Rabooee Delo” care trece sub tăcere bernsteinismul rus ca pe o boală secretă (după expresia nimerită a lui Staroverov⁹³) propune pentru lecurea acestei boli să se copieze pur și simplu ultima rețeta germană împotriva variației germane a bolii! În locul libertății de critica, o mutare servilă ba mai rău încă mamăuțareasca! Oportunismul internațional de azi, care are pretinșă același conținut social-politic, se manifestă ca o variație sau altă, potrivit particularităților naționale. Într-o țară, grupul oportuniștilor acționează demult sub un steag propriu, în alta țară, oportuniștii, disprețuindu teoria, au dus în practica politică radical socialist lor; într-o a treia țară, câțiva membri ai partidului revoluționar au dezertat în lagărul oportuniștilor și caută să-și atingă scopurile nu prin luptă față față pentru principii și pentru o cauză nouă, ci pe nesimțite, prin luptă corupere treptată și, dacă putem să ne exprimăm astfel, nepedepsită a partidului lor. Într-o a patra țară, disprețuind de același soi întrebuinteazea celeșor, procedează în beznă sclavice politice, combinând n chip cu totul original activitatea „legală” cu cea „ilegală” etc. Să te apuci să vorbești de libertatea criticii și a bernsteinismului ca de o condiție a unirii social-democraților ruși

și, în același timp, să nu cercetezi prin ce anume s'a manifestat și ce roide specifice a dat bernsteinismul rus, — aceeași înseamnă să te apuci să vorbești pentru a nu spune nimic.

Să încercăm deci noi să spunem, fie și numai în câteva cuvinte, ceceae „Rabooee Delo” n'a voit să spună (sau poate n'a putut măcar să înțeleagă).

c) CRITICA ÎN RUSIA

Din acest punct de vedere, particularitatea principală a Rusiei constă în faptul că, pe de o parte, *înșis, în epuiză* mișcării muncitorești spontane și, pe de altă parte, *caută* spre marxism a epurii publice, amândouă au fost mișcări prin urea unor elemente vald diferite sub un steag comun, pentru a lupta împotriva dușmanului comun și concepției social politice învechite. Vorbind de lupta de merita „marxismului, legal”. Aceasta a fost în general un fenomen extrem de original, în al cărui proces nu s'a putut să creadă nimeni în deceniul al nouălea sau la începutul ultimului deceniu al secolului trecut. Într-o țară absolută, cu o presă pe deplin încaușată în epocă, unde reacția politică feroce, care prigonea pînă și cele mai slabe manifestări de nemulțumire politică și de protest, și care este cecolită drum, într-o literatură *supusă cenzurii* tot mai mizerabilă revoluționar, expusă într-o țară escopă, dar înțelă a de toți cei „interesați” Guvernul era dator să săvîrșească primejdioasă numai teoria curentului „Nrodnic-Voln” (revoluționar), fără să observe că se născu o de obicei, evoluția ei launtrică și lucrurile de critica critică îndreptată împotriva acestei teorii. Pînă să se dă seama gravul, pînă ce armata greoaie a cenzurii și a jurnaliștilor să descopere pe noul dușman și să se napustesc asupra lui, — a trecut nu puțină vreme (după socotala marxistă ru-sească). Și în timpul acesta apareau una după alta ca t-marxiste, se întemeiau reviste și zăre marxiste, fături la mea pe capete, devenea marxismul, marxismul cu formidul, marxistilor li se făcea curte, de foarte curând mișcarea neobișnuit de mare de către marxiste fătura se născu că printre marxistii ruși, născuți în omurțile de acasă, apăsăra amepitoare s'a găsit nu un singur scriitor care s'a în-gâmfiat...⁹⁴

Despre această perioadă se poate vorbi astăzi calm, ca de una care aparține trecutului. Pentru nimeni nu e un secret că înlăturarea de scurtă durată a marxismului la suprafața literaturii noastre a fost determinată de alianța unor elemente extremiste cu elemente foarte moderate. În fond, aceștia din urmă erau democrați burghezi (lucruri dovedite până la evidența de evoluția lor „critică” ulterioară), și concluzia aceasta s'a impus unora încă de pe vremea când „alianța” era intactă*.

Dar dacă este așa, nu cade oare răspunderea cea mai mare pentru „confuzia” de mai târziu tocmai asupra social-democraților revoluționari care au intrat în această alianță cu viitorii „critici”? Aceasta înțelegere, împreună cu răspunsul afirmativ, o avem câteodată dela oameni care privesc chestiunea într'un mod peste măsura de simplism. Oamenii aceștia n'au deloc dreptate. Teamă de alianțe vremelnice, fie chiar și cu oameni nesiguri, poate să aibă numai acela care nu se bazează pe sine însuși; înclinatul politic n'ar putea exista fără asemenea alianțe. Iar unirea ca marxisti egali a fost, în februarie, prima, și a fost într'adevăr politică a social-democrației ruse. Altfel, în aceste alianțe s'a ajuns umilitor de repede la victoria asupra „narodnicilor” mulți și la o foarte mare răspândire în largime a ideilor marxiste (desigur, în forma vulgarizată). Dacă alianța n'ar fi încheiată fără niciun fel de condiții, dovada culegerii marxiste „Materialism ca privire la problema dezvoltării economice a Rusiei”, ar fi de convingătoare. Dacă acordul pe tară publicistică cu naraștii legalisti se poate compara cu o alianță politică, această carte poate fi comparată cu o conviență politică.

Ruptura a fost provocată, se înțelege, nu de faptul că „alianța” s'a încheiat cu democrații burghezi. Dimpotrivă, reprezentații așteia sunt aliați firești și dorți a social-democrației, în măsura în care e vorba de simplismul democrației. Este în primul plan de situația actuală a Rusiei. Dar e înțeles că alianța n'are asemenea alianțe este ca social-științifică, și alina oprimă posibilitatea de a dezvălui în fața clasei muncitoare alianța simplă dintre interesele ei și

interesele burgheziei. Or, bernsteinismul și curentul „critic” la care au aderat grămada majoritatea marxistilor legalisti, au răpit această posibilitate și au pervertit conștiința socialistă, trivializând marxismul, propovăduind teoria și teoriile contrarevoluțiilor sociale, declarând că ideea revoluției sociale și a dictaturii proletarului este o absurditate, reducând mișcarea muncitorească și lupta de clasă la un trade-onism înșelător și la o lăptă „realistă” pentru reînnoșarea marșului triplu. Aceasta echivalează pe deplin cu negarea, din partea democrației burgheze, a dreptului socialist „la independență”, și, prin urmare, a dreptului său la existență. Aceasta înseamnă în practică tendința de a trage în urmă ceea ce muncitoreasca, care începuse să se miște, într-o coadă a liberalilor.

Se înțelege că în asemenea condiții ruptura era necesară. Dar particularitatea „originală” a Rusiei și a găsit expresia în faptul că această ruptură a însemnat par și simplă îndepărtarea social-democraților din publicistica „legală”, cea mai accesibilă tuturor și cea mai răspândită. În această publicistică s'au cufurât „foști marxisti”, care porniseră la atac „sub semnul criticii” și dobandiseră aproape monopolul „executării” marxismului. Străduindu-se „jos or todoxia” și „traiască libertatea de critica” (trăluate acum de „Rabocce Delo”) au ajuns deodată la moda și la aceste mode nu s'au rezistat nici cenzorii, nici jandarmii; aceasta se vede din faptele că apariția a trei cărți rusești a căruia vestitul Bernstein (vestit în februarie în „Erostrati”) sau a recomandarea de către Zubatov a cărților lui Bernstein, Procopovici etc. („Iskra” nr. 10). Social-democrații și revolta acum sarcina luptei împotriva nouă curent, sare în primă înșoșă destul de grea și pe deasupra îngreunată neșpus de mult de piedici pur exterioare. Curentul acesta însă, nu se limitează la domeniul publicistic. Căutarea spre „critica” a fost însoțită de înclinarea spre „economism” a social-democraților practicieni.

Cum a apărut și a crescut legătura și interdependența dintre critica legală și economismul ilegal, această chestiune interesantă ar putea forma obiectul unui articol deosebit. Acum e de ajuns să menționăm existența neîndoielnică a acestei legături. Vestitul „Credo” a dobândit o faimă

* Alături la articolul lui C. Tulin (vezi V. I. Lenin, Opere, vol. I, ed. P. M. R., 1960, pag. 192-193) în V. I. Lenin, Opere, vol. I, ed. P. M. R., 1960, pag. 192-193, unde se vorbește despre „alianța” dintre social-democrații și „criticii” legalisti.

* Simbol al credinței, program, expunerea concepției asupra lămurii — nota Trad.

alăt de mare și de binemerită, tocmai pentruca a formulat fașă această legătură și a divulgat tendința poeziei fundamentale a „economismului”. muncitorilor să ducă lupta economică (mai exact ar fi să se spună: lupta trade unionistă, deoarece aceasta cuprinde și politica specific muncitorească), iar intelectualii marxști să se contopescă cu liberalii în vederea „luptei” politice. Activitatea trade unionistă „în popor” a însemnat îndeplinirea celei dintâi jurmănt, iar critica legală îndeplinirea celei de a doua. Amintim a acestei sarcini. Aceasta declarăm că fost o altă de munitate, arma împotriva economismului, încât, dacă „Credo” n-ar fi existat, el ar fi trebuit inventat.

„Credo” n'a fost tăcut, dar a fost publicat fără voia sa. Ba poate chiar împotriva voinței autorilor lui. În orice caz, scriitorii acestor rânduri, care a luat parte la scoaterea la lumină zilei a noștri „program”, a avut ocazia să audă plângeri și reproșuri în legătură cu faptul că rezumatul parerilor oratorilor, făcut de ei, a fost răspândit în copie, ca și a dat eticheta de „Credo” și ca a apărut chiar în presă împreună cu un protest! Amintim de acest episod pentruca el dezvaluie o trasatură extrem de curioasă a economismului nostru: îneca de publicitate. Aceasta e trasatura caracteristică a economismului în general și, nu numai a autorilor „Credo”-ului; ea a fost manifestată atât de „Rabocceea Măști”, partizanul cel mai fașă și cel mai cinstit al economismului, cât și de „Rabocce Delo” (care s'a indignat din pricina publicării documentelor „economiste” în „Vademecum”) și se conștientă din Chiev, care n'a voit acum doi ani să încuviințeze publicarea a „Profession de foi.” a lui împreună cu desmintirea scrisă împotriva acestuia, și încă de mulți, mulți reprezentanți ai economismului.

Acasta teama de critica, pe care o manifesta adeptii libertății de critica, nu poate fi explicată numai prin ște-

* E vorba de protestul celor 17 impolovici. Credo este scris de autor
rânduri a luat parte la întocmirea acestui program. Credo este scris de autor
militare (Vedi V. I. Lenin, opuscula, 1903, pag. 142-143).
bucărat se pare în acest program.
și că din re economismului din Rusia și din Europa centrală și de
a nu în rol foarte important. Acesta s'a dat după școala din 1903. Vezi Rev
*** Indicațiunile la 32 și 33
*** Simbolul a acestui program este negru conștient asupra lui
Așa Tot
*** Dă câte s'm, conștientă cu conștientă din Chiev și a scribina de a un
Incoace.

nie (deși pe ici pe colo, fără îndoielă, nu lipsesc nici șiretăria, nu e bine să descoperi mîndrițelul încă fragede ale nou-născuților și să le expui unui atac al adversarilor lor). Nu! Cei mai mulți economiști privesc absolut sincer cu ostilitate (așa cum și trebuie să privească, dată fiind esența economismului) orice dispute teoretice, divergențe frațioase, probleme politice ample, proiecte de organizare a revoluționarilor etc. „Ar trebui să se lase toate acestea pe seama strămutașii” — mi se spunea o dată un economist destul de conștient, exprimând prin aceasta o pareră foarte răspândită (și deasemenea pur tra le un on-tă) — treaba noastră e mîscarea muncitorească, organizarea muncitorilor, de aici, dela noi, toate celelalte sunt plasmuri ale lucrătorilor, o „supraapreciere a ideologiei”, cum s'au exprimat aliori scriitorii din nr. 12 al „Iscrei” în numărul nr. 10 al revistei „Rabocce Delo”.

Acum se pune întrebarea: date fiind aceste particularități ale „criticii” ruse și ale bernstinsmului rus, care ar trebui să fie sarcina acelor care în fapt, și nu numai, în vorbă, ar voi să fie adversarii ai oportunistului? În primul rând, ei ar trebui să se îngrijască de reluarea a celei mînci teoretice care, abia începută în epoca marxismului, ega, a căzut acum din nou în starea mîntăilor lor legală, fără o asemenea mîncă ar fi cu neputință de a se ridica cu Sees — a mîncării. În al doilea rând, ar trebui să pornească o luptă activă împotriva „criticii” legale, care corupe profund, nu ține în al treilea rând, ar trebui să pornească o luptă activă împotriva haosului și sovăielilor în mișcarea practică, demascând și respingînd toate neînțelepturile de a dîmna, conștient sau inconștient, programul nostru și tactica noastră.

Că „Rabocce Delo” n'a făcut nimic din toate acestea, asta se știe, și, mai jos, noi vom trebui să lămurim amănunțit sub cele mai diferite aspecte, acest lucru. Acum vrem numai să arătăm că e contradicție flagrantă să aia cerința „libertății de critica” cu particularitățile critice dela noi și ale economismului rus. Într-adevăr, aruncați o privire asupra textului rezoluției prin care „Amanca” social-democraților ruși din strămutate” a aprobat punctul de vedere al revistei „Rabocce Delo”:

„În vederea dezvoltării deplină a științei și literaturii, considerăm că absolut necesară libertatea de a critica toată societatea.

„libertății de critică” în „Rabocce Delo”. Ne bucură foarte mult faptul că această chestiune a fost pusă la ordinea zilei și am propune doar să fie completată cu o altă chestiune: Dar cine sunt judecătorii?

Avem în față două declarații cu privire la activitatea publicistică. Prima este „programul organului periodic al Uniunii social-democraților ruși „Rabocce Delos” (extras din nr. 1 al lui „Rabocce Delo”). Cealaltă este „declarația cu privire la reluarea activității publicistice a grupului „Elberarea muncii”. Ambele datează din anul 1899, când „criza marxismului” era demult la ordinea zilei. Și ce se constată? În zadar ați căuta în prima declarație vreo indicație asupra acestei crize și o expunere precisă a atitudinii pe care noul organ are de gând s-o adopte în această chestiune. Despre activitatea teoretică și sarcinile ei esențiale în momentul de față, nu găsim nici un cuvânt, nici în programul acesta, nici în completările lui pe care le-a adoptat congresul al treilea al „Uniunii” în 1901 („Doua congrese”, pag. 15-18). În tot rastimpul acesteia redacția revistei „Rabocce Delo” a lăsat la o parte problemele teoretice, cu toate că ele frământau pe toți social-democrații din lumea întreagă.

Cealaltă declarație, dimpotrivă, vorbește înainte de toate despre slăbirea interesului pentru teorie în ultimii ani cerând insistent să se dea „toată atenția laturii teoretice a mișcării revoluționare a proletariatului” și să se supună unei „critici necruțătoare tendințelor bernsteiniste și celelalte tendințe antirevoluționare” din mișcarea noastră. Numerele aparute ale publicației „Zaria” arată cum s-a îndeplinit acest program.

Vedem, prin urmare, că frazele răsunătoare împotriva anchilozării gândirii etc. ascund indiferența și neputința în ce privește dezvoltarea gândirii teoretice. Exemplul social-democraților ruși înstrează deosebit de limpede un fenomen european general (demult semnalat și de către marxștii germani), și anume că falnioasă libertate de critică înseamnă nu înlocuirea unei teorii prin alta, ci o renunțare la orice teorie unitară și bine chibzuită, înseamnă eclecticism și lipsă de principii. Cine cunoaște cât de căld starea de fapt a mișcării noastre nu poate să nu vadă că largă răspândire a marxismului a fost însoțită de o oarecare scădere a nivelului teoretic. Având în vedere însemnătatea ei practică și succesele ei practice, au aderat la mișcare mulți oameni

foarte puțin sau chiar deloc pregătiți teoretic. De aici se poate vedea de ce lipsa de tact da dovadă „Rabocce Delo” atunci când invoca cu un aer triumfător cuvintele lui Marx: „fiecare pas al mișcării reale este mai important decât o duzină de programe”¹⁴. A repeta aceste cuvinte într-o epocă de confuzie teoretică este ca și cum, văzând un colegiu funebru, ai striga: „azi unul, mâine zece”. De altfel cuvintele de mai sus sunt luate din scrisoarea lui Marx despre programul dela Giotha, în care el *condamnă cu asprime eclecticismul în formularea principiilor* dacă trebuie să va uniți — *seria Marx frunțășilor partidului* — atunci încheiați acorduri în vederea atingerii scopurilor practice ale mișcării, dar nu vă pretați la o lărguală ca principiile, nu faceți „concepții teoretice, lăfă care a fost ideea lui Marx; iar la noi se găsesc oameni care, în numele lui, caută să diminueze în semnătatea teoriei!”

Fără teorie revoluționară nu poate să existe nici mișcare revoluționară. Nu s'ar putea insista îndelung asupra acestei idei într-o vreme când moda propovăduirii oportunismului merge mâna în mână cu atracția pentru formele cele mai înguste ale activității practice. Pentru social-democrații ruși însemnătatea teoriei este și mai mare, datorită următoarelor trei împrejurări, a lescori uitate în primul rând, partidul nostru abia se încheagă, abia își formează fiziologia și se departe încă de a fi înțeles al societății cu celelalte curente ale gândirii revoluționare care amenință să abată mișcarea dela calea cea dreaptă. Dimpotrivă, tocmai timpul din urmă a fost marcat (după cum nea demult a prezis o Avelrod economiştilor) de o năvoare a curentelor revoluționare ne-social-democrate. În astfel de condiții, o greșită, la prima vedere „înseamnă”, poate provoca urmările cele mai triste, și numai puțin mișcări pot socoti la importanță sau de prisos discuțiile dintre fracțiuni și delimitarea structurilor. De consolidarea uneia sau altei curenți „înainte” poate să depindă viitorul social-democrației pentru ani și ani de zile.

În al doilea rând, mișcarea social-democratică este internațională prin însăși natura ei. Această înseamnă nu numai că trebuie să luptăm împotriva șovinismului național. Această înseamnă că mișcarea care „nepe” într-o țară tânără poate avea succese numai în condiția ca ea să folosească experiența celorlalte țări. Pentru acest lucru însă n'ajunge nu-

mai simpla cunoaștere a acestei experiențe sau simpla coperire a ultimelor rezoluți. Pentru aceasta e nevoie să știi să apreciezi erile această experiență și să știi să o verifici tu însuși. Numai cine își da seama cât de uriaș a crescut și s-a ramificat mișcarea muncitorească contemporană, numai acela poate înțelege ce rezerve de forțe teoretice și de experiență politică (precum și revoluționară) sunt necesare pentru îndeplinirea acestei sarcini.

În al treilea rând, în fața social-democrației ruse stau sarcini naționale cum n'au mai stat în fața niciunui alt partid socialist din lume. Vom avea prilejul să vorbim în 1905 despre obligațiile politice și organizatorice pe care n'le impune sarcini aceasta de a desrobi întregul popor de sub jugul absolutismului. Acum însă vom numai să arătăm ce rol de luptător de avangardă poate să-l îndeplinească numai un partid călăuzit de o teorie înaintată. Iar pentru că cititorul sa-și dea seama cât de călău concret e înseamnă aceasta, să-și amintească de premergătorii social-democrației ruse, cum au fost Herțen, Biehschki, Cernășevski și strălucita pleiadă de revoluționari din deceniul al optilea al secolului trecut, sa se gândească la însemnata moartea pe care o dobândește acum literatura rusa, sa se dar e destul și aceasta!

Vom cita observațiile facute în 1874 de Engels asupra însemnatei teorii în mișcarea social-democratică. Engels distinge *na două* forme ale luptei a social-ismului (lupta politică și cea economică) — cum e obiectul și se face la noi — și trei, punând *atături de ele și lupta teoretică*. Sfaturile pe care le da mișcării muncitorești germane care se înlăcase în raport practice și politic, sunt atât de instructive din punctul de vedere al problemelor și discuțiilor actuale, încât n'ajudăm ca cititorul nu ne va lua în nume de tau acest lung extras din prefața broșurii „Der deutsche Bauernkrieg“*, care a devenit demult o mare raritate bibliografică.

„Muncitorii germani au două avantaje esențiale față de muncitorii din restul Europei. În primul rând ei aparțin poporului, eu cel mai dezvoltat spirit teoretic din Europa și au pastrat acest spirit teoretic, pe care așa numitele clase

«culte» din Germania l au pierdut aproape cu desăvârșire. Dacă n'ar fi fost precedat de filozofia germană, în special de cea a lui Hegel, socialismul științific german, singurul socialism științific care a existat vreodată, nu s'ar fi născut niciodată. Iară spiritul teoretic al muncitorilor, acest socialism științific nu le ar fi intrat niciodată în sânge atât de mult cum vedem acum. Ce avantaj imens reprezintă acest fapt se vede, pe de o parte, din indiferența față de orice teorie care este una din cauzele principale pentru care mișcarea muncitorească engleză progresează atât de încet, cu toate organizările excelente a diverselor branșe, și pe de altă parte, din confuzia și șovăielile pe care le a scimnat proulonismul, în forma lui inițială, printre francezii și Belgienii și în forma caricaturizată de Baconin — printre Spanioli și Italiani.

A doua, avantaj este că Germanii au început sa participe aproape ultimii la mișcarea muncitorească. După cum socialismul teoretic german n'ar va uita niciodată că se sprijina pe umerii lui Saint Simon, Fourier și Owen — trei gânditori care, ca toate fanteziile și eu tot utopismul doctrinelor lor, se numără printre mințile cele mai de seamă ale tuturor timpurilor și care au anticipat în mod genial nenumărate adevăruri a caror justie noi o dovedim acum în mod științific — tot astfel mișcarea muncitorească germană practică nu trebuie să uite niciodată că s-a dezvoltat sprinzindu-se pe mișcarea engleză și franceză, că a putut sa și însușească pur și simplu experiențe pe care aceștia au plătit o atât de scump, sa evite greșile de acestora, care, în majoritatea lor, fusesera inevitabile pe atunci. Unde am fi acum fără modelul trade-unionurilor engleze și al luptelor politice ale muncitorilor francezi, fără giganțicul impuls pe care l-a dat în special Comuna din Paris?

Trebuie să recunoaștem că muncitorii germani au știut sa folosească cu o rară pricepere avantajele științifice lor. Pentru prima oară de când exista o mișcare muncitorească, lupta se duce în mod unitar, coerent și sistematic în cele trei direcții ale ei: cea teoretică, cea politică și cea practică economică (rezistența față de capitaliști). În acest fel, ca sa zicem așa, concentric stă forța și inevitabilitatea mișcării germane.

Pe de o parte datorită situației lor avantajoase, pe de alta parte ca urmare a particularităților insulare ale mișcării

* Dritter Abdruck Leipzig 1875 Verlag der Genossenschaftsbüchdruckerei & Ritzhuhn (ărănească germană) Ed. a la treia, L. p. 1875 Ed. a la cooperativă Voia Trăd.)

engleze și innăbușirii prin violență a celei franceze, muncitorii germani au ajuns în momentul de față în fruntea luptei proletare. Nu putem prevedea cât timp le vor permite evenimentele să ocupe acest post de onoare. Sperăm însă ca, atâta timp cât îl vor ocupa, își vor îndeplini cum se cuvine obligațiile impuse de acesta. Pentru aceasta este necesar un efort dublu în toate domeniile luptei și agitației. Așa în mai ales de datoria conducătorilor să se clarifice din ce în ce mai mult asupra tuturor problemelor teoretice; să se elibereze din ce în ce mai mult de influența frazelor tradiționale, care aparțin vechii concepții despre lume, și să aibă întotdeauna în vedere ca socialismul, de când a devenit o știință, cere să și fie tratat ca o știință, adică să fie studiat. Conștiința astfel dobândită și mereu mai luminată va trebui să fie răspândită în masa muncitorilor cu tot mai mult zel, iar parțial, ca și sindicatele, vor trebui să fie închegate tot mai mult.

Dacă muncitorii germani vor continua să înainteze în același fel, ei nu ca vor pași în fruntea mișcării — nu e de loc în interesul mișcării — ca să pășească în fruntea cî muncitorii unei singure națiuni —, dar vor ocupa totuși un loc de cinste în rândul luptătorilor, și dacă încercări neașteptate de grele sau mari evenimente le vor cere mai mult curaj, mai multă hotărâre și energie, ei vor fi pe deplin pregătiți pentru acestea¹⁰⁶.

Cuvintele lui Engels s'au dovedit a fi profetice. Căciva an, mai târziu s'au abătut asupra muncitorilor germani, încercări neașteptate de grele sub forma legii excepționale împotriva socialistilor. Și muncitorii germani le au întâmpinat într-adevăr pe deplin pregătiți și au știut să iasă învingători din ele.

Proletariatul rus va avea de înfruntat încercări, încomparabil mai grele. El va trebui să lupte împotriva unui monstru, pe lângă care legea excepțională dintr-o țară constituțională pare un adevărat pigmeu. Istoria a pus acum în față noastră o sarcină imensă, care este cea mai revoluționară dintre toate sarcini *imediate* ale proletariatului din orice altă țară. Îndeplinirea acestei sarcini, dobîndirea celei mai puternice reacții la reacțiunii nu numai europene, dar (pe tem spune acum) și asiatice, ar face din proletariatul rus avangarda proletariatului revoluționar internațional. Și suntem în drept să credem că vom dobîndi acest titlu de

onoare, meritat deja de către înaintașii noștri, de către revoluționarii din deceniul al 8-lea, dacă vom ști să însușim mișcării noastre, care e de o mie de ori mai largă și mai adîncă, aceeași nestrămutată hotărâre și energie.

II

SPONTANEITATEA MASSELOR ȘI CONȘTIINȚA SOCIAL-DEMOCRAȚIEI

Am spus că trebuie să însușim mișcării noastre, care e cu mult mai largă și mai adîncă decît mișcarea din deceniul al 8-lea, aceeași nestrămutată hotărâre și energie pe care a avut-o aceea de atunci. Într-adevăr, se pare că până acum nimeni încă nu s'a îndoit de faptul că forța în scîrnă din acea vreme n'a desptărețea maselor (și, în primul rând, a proletarilor din industria), iar slăbiciunea ei — în neîndeplinirea toare conștiința și inițiativa a conducătorilor revoluțonari.

Totuși, în ultima vreme s'a făcut o descoperire uluitoare, care amenință să rastoarnă toate păreriile dominante pînă acum în această chestiune. Această descoperire a fost făcută de „Rabocce Delo”, care, pol nuzînd ca „Iskra” și ca „Zaria”, nu s'a marginit numai la obiecte de amănunt, ci a încercat să găsească „divergența generală” o rădăcină mai adîncă, și anume „aprecierea diferită a însemnății *relației* a elementului spontan și a celui conștient în luptă”. Capul de acuzare al revistei „Rabocce Delo” suna astfel: „subaprecierea însemnății elementului obiectiv sau spontan al dezvoltării”. La aceasta am răspuns următoarele: „dacă polemica cu „Iskra” și „Zaria” n'ar avea altă născutură alt rezultat decît acela de a fi simbolul pe „Rabocce Delo” să facă descoperirea cu privire la acțiunea „divergenței generale”, acest singur rezultat ne ar dă o mare înfrîngere — atît de sumară cîtiva este această teză și atît de va lumina ea întreaga esență a acțiunilor divergențe teoretice și politice dintre social-democrații ruși.

Iată de ce chestiunea raportului dintre conștiință și spontanitate prezintă un interes general, atît că trebuie să ne oprim în modul cel mai amănunțit asupra acestei chestiuni.

* „Rabocce Delo” nr. 10, Septembrie 1901, pag. 17 și 18. Sublinierea e a revistei „Rabocce Delo”.

a) INCEPUTUL AVANTULUI SPONTAN

Am arătat în capitolul precedent că pe la mijlocul ultimului deceniu al secolului trecut atracția pentru teoria marxista devenise un fenomen *general* în rândurile muncitorilor rusi. Un caracter tot atât de *general* au luat, cam în aceeași vreme, și grevele muncitorești după vestitul război, industrial din Petersburg din anul 1896. Răspândirea lor pe întinsul întregii Rusii dovedea împiedecă, adâncimea mișcării populare, care lua din nou avânt. Și dacă e să vorbim de „elementul spontan”, desigur ea locuia această mișcare greșită trebuie în primul rând considerată ca spontană. Dar exista spontaneitate și „spontaneitate”. Greve au fost în Rusia și în deceniul al optilea, și în al șaptelea (ba chiar și în prima jumătate a secolului al XIX-lea), însoțite de distrugerii „spontane” de mașini etc. În comparație cu aceste „răscoale”, grevele din anul 1890 - 1900 pot fi considerate chiar „conștiente”, atât de mare e pașul înainte pe care l-a făcut în acest timp mișcarea muncitorească. Aceasta ne arată că „elementul spontan” nu este în fond altceva decât *forma embryonară* a conștiinței. Și răscoalele primitive exprima, ca o oarecare desפתare a conștiinței, muncitorii începeau să piardă creștința străveche și iminabilitatea rândurilor care „strănuie”, nepeau nu zic să înțeleagă, dar să simtă necesitatea unei împotriri colective și rupeau lotar t cu supunerea de rob față de autorități. Totuși, asta era mai mult o manifestare de desneade și de razbunare decât o luptă. Grevele din anul 1890 - 1900 prezenta mult mai multe lucruri de conștiință: se formau așa numite revendicări, se făceau zvonuri din care momentele mai periculoase, se discuta cu zvonuri și exemple din scute din alte părți etc. Dacă răscoalele însemnau numai razbunarea unor oameni asupra grevelor sistemice exprima germenii al luptei de clasă dar numai germenii. Aceste greve, privite ca atare, erau o apletare de înmăstare, dar nu încă social-democrația, ele erau o desפתare antagonismului, dintre muncitori și patroni. Iar muncitorii nu aveau și nici nu puteau să aiba conștiința conștientă lor de împăcat dintre interesele lor și întreaga orânduire politică și socială actuală, adică o conștiință social-democrația. Din acest punct de vedere, grevele din anul 1890 - 1900, cu toate că însemnau un progres uriaș în comparație cu „răscoalele”, rămăneau o mișcare pur spontană.

Am spus că muncitorii *nici nu puteau să aiba o conștiință social-democrația*. Ea nu le putea fi adusă decât din afară. Istoria tuturor țărilor arată că numai prin propriile ei forțe clasa muncitoare poate să se formeze doar o conștiință social-democrația, adică convingerea necesității de a se uni în sindicate, de a lupta împotriva patronilor, de a lupta pentru o cople de guvern cople, sau cople lege necesară muncitorilor etc. Invataura socialistă însă s'a dezvoltat din toate filozofice, istorice și economice pe care le înclaborat reprezentanții cultii și claseri avute, intelectuali. În teoria socializmulu științe moderne, Marx și Engels, au avut nut și ei, prin situația lor socială, intelectualității burgheze. La fel și în Rusia, invataura teoretică a social-democrației a apărut cu totul independent de creșterea spontană a mișcării muncitorești, a apărut ca un rezultat firesc și inevitabil al dezvoltării gândirii intelectuale la revoluționare socialiste. Pe vremea de care e vorba aici, adică pe la mijlocul ultimului deceniu al secolului trecut, aceasta invataura nu numai că devenise programul pe deplin înclugat al grupului „Eliberarea muncii”, dar și cășt gase de partea ei majoritatea tineretului revoluționar din Rusia.

Așa dar, existau atât o desפתare spontană a maselor muncitoare o desפתare la o viață conștientă și la o luptă conștientă, cât și un tineret revoluționar înarmat cu teoria social-democrației, care lădau și se apropie de muncitori. În legătura cu aceasta e deosebit de important să reținem faptul, adesea uitat (și relativ puțin cunoscut), că *primul social-democrația din această perioadă, care se ocupau cu multă rațuna cu agitația și propaganda* (și care în această privință țineau în total seama de situațiile în adevăr, a folositore din broșura „Despre agitație”, care pe atunci era abia în manuscris), *nu numai că nu considerau aceste agitații ca uncea lor sarcină, ci, dimpotrivă, chiar încă începutul al formulat și sarcinile istorice cele mai larg ale social-democrației ruse în general și sarcina răsturnării absolutizmulu, în special. Așa, de pildă, grupul de social-democrația din Petersburg care a întemălat „Inimă de luptă pentru eliberarea clasei muncitoare” a întemălat tinea pe la sfârșitul anului 1895 primul număr al unui ziar numit „Rabocce*

* Trade-unismul nu exclude nicipeun orice „politică”, cum se crede uneori. Trade-unismul nu exclude nicipeun o anumită agitație politică și luptă politică (dar nu social-democrația). Despre desפתarea dintre politica trade-unistă și cea social-democrația vom vorbi în capitolul următor.

Delo". Acest număr, pe deplin gata de tipar, a fost confiscat de jandarmi în timpul percheziției făcute în noaptea de 8 spre 9 Decembrie 1895 la unul din membrii grupului, Anatoli Alexandrovici Vaneev⁷, și publicației „Rabocce Delo” în prima sa formă nu i-a fost dat să vadă lumina zilei. Articolul de fond al acestui ziar (pe care, poate, peste vreo 30 de ani vreo „Russkaja Starina”¹⁰⁷ îl va dezgropa din arhivele departamentului poliției) expunea sarcinile istorice ale clasei muncitoare din Rusia, punând în fruntea acestor sarcini eucerita libertății politice. Ziarul mai conținea articolul „La ce se gândește miniștrii noștri”¹⁰⁸, în care se vorbea despre devastarea de către poliție a Comitetelor de alfabetizare, și un sir de corespondențe nu numai din Petersburg, dar și din alte părți ale Rusiei (de pilda, asupra măcătării muncitorilor din gubernia Iaroslavl). Așa dar, această, dacă nu ne așelam, „primă încercare” a social-democraților ruși din ult mul Jeceniu al seacului al XIX lea nu însemna un ziar cu caracter îngust local, și cu atât mai puțin cu caracter „economic”, ci un ziar care căuta să uncască lupta grevistă cu mișcarea revoluționară îndreptată împotriva absolutismului și să călge social democrației sprămul tuturor celor asupră de politica obscurantismului reacționar. Și oricine cunoaște cât de puțin starea mișcării din acea vreme nu se îndoiește că un astfel de ziar ar fi fost primit cu toată simpatia atât de muncitorii din capitala, cât și de intelectualitatea revoluționară, și ar fi avut cea mai largă răspândire. Iar însușul acestei inițiative a aratat numai că social democrații de atunci, nu erau în stare să satisfacă cerința, impusă de momentul, din cauza că nu aveau destulă experiență revoluționară și pregătire practică. Același lucru trebuie spus și despre „S PB Rabocni Listok”¹⁰⁹ și îndoiește despre „Rabocnia Gazeta”¹¹⁰ și despre „Manifestul Partii Intelectuale Social Democrat din Rusia, intențiat să primăvora anului 1898. Se înțelege de la sine că nici nu ne trece prin minte să facem din această lipsă de pregătire o vină, mai tât lor de atunci. Dar pentru a putea folosi experiența mișcării și pentru a trage din această ex-

* A. A. Vaneev a murit în 1929, în Siberia răsăritească, de tuberculoză, pe care a contractat-o în timpul muncii sale în cadrul laboratorului de cercetări privind boala. Deoarece am văzut că putem să păstrăm informația și conținutul în exterior, putem să găsim un mod direct și îndrăzneț de a persoane care, au cu noi pe A. A. Vaneev direct și îndrăzneț.

Read ** Vop V / Lenin Opus vol 2, ed P M R 1951, pag 75-80 - Note

periență învațăminte practice, trebuie să ne dăm pe deplin seama de cauzele și de însemnătatea cutărui sau cutărui neajuns. De aceea e extrem de important de stabilat că o parte (poate chiar majoritatea) a social democraților care au activat în anul 1895-1898 „scoteau cu drept cuvânt” și cu puțință chiar atunci, chiar la începutul mișcării „spontane”, să formuleze un program foarte larg și o tactică de luptă”. Dar lipsa de pregătire a majorității revoluționarilor, care era un fenomen absolut firesc, nu putea trezi prea multă înțelegere. Din moment ce sarcinile erau just formulate, din moment ce exista energia de a repeta încercările de a îndeplini aceste sarcini, însușeșele treacătoare nu erau o mare nenorocire. Experiența revoluționară și îndemnul organizațional sunt însușiri care se dobândesc. Numai să ai dorința de a li forma însușirile necesare! Numai să ai conștiința lipsurilor, conștiința care pe țara revoluționară înseamnă mai mult decât jumătate de îndreptare!

Dar ceea ce nu era o mare nenorocire a devenit o adevărată nenorocire atunci când această conștiință a început să se întunece (și ea fusese foarte vie la militanții și grupurile amintite mai sus), atunci, când s'au ivit oameni, ba chiar și organe social democratice, care erau gata să facă din eșurări variuți care încercau chiar să fundamenteze *teoretice* *ser-viulismul și ptoconia* lor în fața spontaneității. E timpul să facem bilanțul acestui curent, al cărui conținut e foarte inexact caracterizat prin termenul de „economism”, un termen prea îngust pentru definirea lui.

b) PLOCONIREA IN FAȚA SPONTANEITĂȚII.
„RADOCEAIA MASLI”

Înainte de a trece la manifestările publice ale acestei ploconiri, să notăm următorul fapt caracteristic (ce ne a

[illegible]

vișilor „Valorează mai mult pentru mișcare decât o sută de alte organizații” (comparați această afirmație, făcută în Octombrie 1897, cu discuția dintre „decembriști” și tineri dela începutul lui 1897) etc. Cuvinte ca acestea ca pe planul întâi nu trebuie puse „crema” muncitorilor, ci muncitorii „mijlocii”, muncitorul din masă, că „politicul urmează totdeauna cu supunere economicul” * etc., au ajuns la miza și au dobândit o înrădire irezistibilă asupra masei tinerețului atras spre mișcare, tineret care în majoritatea cazurilor cunoștea numai frânturi ale marxismului în expunerea lui în public al legale.

Această însemna o totală înăbușire a conștiinței de către spontaneitate - spontaneitatea „social-democratilor” care repetau „adele” domnului V. V., spontaneitatea muncitorilor care au fost orbiți de argumentul că un spor de o copăie la o rubla valorează mai mult decât orice socialism și orice politică, că ei trebuie să ducă „lupta” știind că luptă nu pentru a ne știe ce generații viitoare, ci pentru ei înșiși și pentru copiii lor” (articolul de fond din „Rabocoeia Măslă” nr. 1) Asemenea fraze au fost totdeauna arma preferată a burgheșilor din Apusul Europei, care, urind socialismul, lucrau ei înșiși (cum e cazul cu „social-politicul” german Hirsch) la transplantarea trade unionismului englez în propria țară, spunând muncitorilor că lupta numai sindicală ** este tocmai luptă pentru ei înșiși și pentru copiii lor, și nu pentru cine știe ce generații viitoare sau cine știe ce socialism viitor. Și „V. V. în social-democrației ruse” s’au apucat acum să repete aceste fraze burgheze. E important să notăm aici trei împrejurări care ne vor înlesni foarte mult analiza divergențelor actuale ***.

În primul rând, înăbușirea conștiinței de către spontaneitate, de care am vorbit mai sus, s’a produs tot în mod spontan. Pare a fi un calambur, dar, din păcate, e adevărat.

* Din acest articol de fond al primului număr al ziarului „Rabocoeia Măslă”. De aici se poate vedea că era pregătire teoretică a acestor „V. V. al social-democrației ruse” care repetau în vorbărea grosolană a „materialismului vulgar” (cum în timpul când marxismul se războia în literatură cu autenticii domni V. V. care demăit fusese apăsător) mesterii „marxismului de reacționarii”. Pentru adevărat de a fi teorie rapoartă între politică și economie!

** „Economismul” este chiar în cuvânt special „Nur-Gewerkschaftler”, care desemnează pe purtătorii unei „măști sindicale”.

*** Sub nume cântărilor actuale văd în vedere pe cei care ridică farisei din umeri spunând acum este ușor să ceri „Rabocoeia Măslă”, dar asta e batută în miza o noime de „suba a narator” (sub al nume de tine este vorba „Kola Trud”) răspundem noi acestor farisei de astăzi a căror totală servilitate față de ideile ziarului „Rabocoeia Măslă” o vom dovedi mai jos.

adevăr! Această înăbușire s’a produs nu pe calea unei lupte pe față între două concepții diametral opuse și a victoriei uneia asupra celeilalte, ci prin „smulgerea” de către jandarmii a unui număr tot mai mare de revoluționari „bătrâni” și prin apariția pe scenă a unui număr tot mai mare de „tineri” „V. V. al social-democrației ruse”. Orice om nu spun care să fi luat parte la mișcarea muncitorească actuală, dar care sa li respirat doar atmosfera acestora — și e foarte bine ca lucrurile stau tocmai așa. Și dacă, cu toate acestea, insistăm deosebi ca cititorul să și lămurească pe deplin acest fapt îndeobște cunoscut, dacă pentru ilustrare, ca să zicem așa, prezentăm date cu privire la „Rabocoeia Delo” în prima sa formă și cu privire la divergențele dintre „bătrâni” și „tineri” dela începutul anului 1897, — o facem pentru că oamenii care se false cu „democratismul” lor speculează faptul că marele public (sau cei care sunt foarte tineri) nu știu acest lucru. Asupra acestei chestiuni vom reveni mai jos.

În al doilea rând, chiar dela prima manifestare publică a economismului putem observa fenomenul — în cel mai înalt grad specific și extrem de caracteristic pentru înțelegerea tuturor divergențelor din rândurile social-democrației de astăzi — că parlanții „mișcării pur muncitorești”, adepții inflăcărați ai unei legături cât se poate de strânse și de „organice” (expresia revistei „Rabocoeia Delo”) ca lupta proletară, adversarii oricărui intelectualități nemuncitorești (fie chiar și intelectualitate socialistă), sunt nevoiți, spre a-și apăra poziția lor, să recurgă la argumente **, numai ale trade unioniștilor „burghezi”. Aceasta ne arată că „Rabocoeia Măslă”, încă dela începutul existenței ei, a pornit — fără să-și dea seama de acest lucru — să înfaptă așa programul „Credo”-ului. Aceasta arată (lucru pe care „Rabocoeia Delo” nu poate să l înțeleagă cu niciun chip) că orice plocome în fața spontaneității mișcării muncitorești, orice diminuare a rolului „elementului conștient”, a rolului social-democrației înseamnă implicit — cu totul independent de faptul dacă cel care diminuează acest rol dorște sau nu aceasta — o întărire a influenței ideologice burgheze asupra muncitorilor. Toți cei care vorbesc despre „supraaprecierea ideologiei” *, despre exagerarea rolului elementului con-

* Scrisoarea „economistilor”, în nr. 12 al „Iscrii”.

ceva de făcut decât „să-și încrucișeze pe piept brațele nelositoare” și să cedeze câmpul de acțiune celor de teapa d-lor Struve și Procopovici, care trag mișcarea muncitorească „pe linia minimei rezistențe”, adică pe linia trade-unionismului burghez, sau celor de teapa d-lui Zibalev, care o trag pe linia „ideologiei” jandarm-popești.

Amintim-vă exemplul Germaniei. În ce constă meritul istoric al lui Lassalle față de mișcarea muncitorească în Germania? În faptul că a *abinit* această mișcare de pe calea trade-unionismului și a cooperativismului progresist, pe care ea se îndrăgise spontan (cu participarea binevoitoare a lui Schulze-Delitzsch și a celor de o seamă cu el). Pentru îndeplinirea acestei sarcini a fost nevoie de ceva care nu seamănă deloc cu vorbăria despre subaprecierea elementului spontan, despre tactica-proces, despre influența rec-prica dintre elemente și medii etc. Pentru aceasta a fost nevoie de o *luptă înverșunată împotriva spontaneității*, - și numă în urma acestei lupte, care s'a desfășurat ani și ani de zile s'a a'uns, de pilda, acolo ca populația muncitorească în Berlin să devină, dintr'un reazim al partidului progresist, una din cele mai puternice forțate ale social-democrației. Și lupta aceasta n'a încetat nici până azi (cum ar putea să le para acelor care studiază istoria mișcării muncitorești germine după Procopovici, iar filozofia ei după Struve). Și acum clasa muncitoare germană este, dacă se poate spune astfel, împărțită între câteva ideologii: o parte din muncitori sunt grupați în sindicatele catolice și monarhiste, o alta în cele hirsch-dunkeriste¹⁴, întemțate de admiratori burghezi ai trade-unionismului englez, iar a treia parte - în sindicatele social-democrate. Aceasta ultima parte e incomparabil mai numeroasă decât toate celelalte, dar ideologia social-democratică a putut să dobândească și va putea să păstreze această înflăcăre numai printr'o luptă neobosită împotriva tuturor celorlalte ideologii.

Dar pentru ce va intra efortul - mișcarea spontană, mișcarea pe linia minimei rezistențe, duce tocmai la conștință ideologică burgheză? Pentru simplul motiv că ideologia burgheză, prin originea ei, e cu mult mai veche decât cea socială, că ea e elaborată mai multilateral și dispune de infinit mai multe mijloace de răspândire* și

* Se spune adesea că clasa muncitoare e atrasă spontan spre socialism și perfect adevărat în sensul că teoria socialistă stabilește mai adesea și

deaceea, cu cât e mai tânără mișcarea socialistă dintr'o țară oarecare, cu atât mai energică trebuie să fie lupta împotriva tuturor încercărilor de a intra ideologia nesocălită, cu atât mai hotărât trebuie să fie pași în garda muncitorilor contra marilor statutori care (pe tipa împotriva, supraaprecieri elementului conștient etc. Autorii scrisorilor economiste luna și fulger, în unison cu „Rabocce Delo”, împotriva intoleranței caracteristice perioadei de copilarie a mișcării. La aceasta noi răspundem: da, mișcarea noastră se găsește într'acvar în starea de copilarie, și, pentru ea să se maturizeze mai repede, ea trebuie tocmai să se molipsească de inteligență lași de aceia care n'î frânează creșterea prin ploconire, tor în fața spontaneității. Nimic nu e mai ridicol și mai daunător decât să faci pe bătrânul care a trecut deja prin toate fazele hotărâtoare ale luptei!

În al treilea rând, primul număr al ziarului „Rabocce a Măști” ne arată ca denumirea de „economism” (la care nu vrem, bine înțeles, să renunțăm, cae' într'un fel sau altul acest supranume s'a statornicit deja) nu reda destul de exact esența noului curent „Rabocce a Măști” na neaga cu totul lupta politică în statutul casei muncitorești, care e publicat în nr. 1 al ziarului „Rabocce a Măști”, se vorbește de lupta împotriva guvernului. Alături de ea „Rabocce a Măști” consideră că „politicul urmează totdeauna ca supunere economicul” (iar „Rabocce Delo” dă o varietate a acestei teze, susținând în programul ei ca „în Rusia, mai mult ca în oricare alta țară, lupta economică e *indisolubil legată de lupta politică*”). Aceste teze ale publicațiilor „Rabocce a Măști” și „Rabocce Delo” sunt absolut false *dacă prin politica se înțelege politica social-democratică*. Lupta de la lupta economică a muncitorilor e legată (și este în mod insolubil) de politica burgheză, clericală etc., după cum am văzut mai înainte. Teza lui „Rabocce Delo” este justă dacă prin politica se înțelege politica trade-unionistă, adică năzuința comună tuturor muncitorilor de a obține dela stat anumite măsuri îndreptate împotriva sferiștelor

ma - sau decât oricare alta cauză a muncitorilor clasei muncitorești. Aceasta e o însușire muncitorilor așa de ușor, numai dacă această teorie însăși

se învârtă în jurul tezei că lupta economică este legată de lupta politică. Dar „Rabocce Delo” nu s'întinde decât asupra a ceea ce înțeleg de obicei dela sine. Dar „Rabocce Delo” nu s'întinde decât asupra a ceea ce înțeleg de obicei dela sine. Clasa muncitoare este atrasă spontan spre socialism și perfect adevărat în sensul că teoria socialistă stabilește mai adesea și

inerente situației lor, dar care nu înlătură această situație, adică nu desființează subordonarea muncii față de capital. Această naștință e într-adevar comună și trade-unionurilor engleze, care sunt oștile socialismului, și muncitorilor ca-tonieri, și muncitorilor „zubaloviști” etc. Există politica și politică. Vedem deci că și în privința luptei politice se constată la „Rabocera Măști” nu atât o negare a acestei lupte, cât o plăcinerie în fața spontaneității ei, în fața lipsei de conștiință. Recunoscând pe deplin lupta politică născută în mod spontan din însăși mișcarea muncitorească (mai bine zis „dezideratele și cerințele politice ale muncitorilor”), „Rabocera a Măști” renunță cu desăvârșire la elaborarea de sine stătătoare a unei politici specifice social-democrate care să corespundă sarcinilor generale ale socialismului și condițiilor actuale din Rusia. Vom arăta mai jos că aceeași greșală o face și „Rabocce Delo”.

c) „GRUPUL AUTOELIBERĂRII” ȘI „RABOCEE DELO”

Am analizat atât de amănunțit articolul de fond puțin cunoscut și azi aproape uitat din primul număr al ziarului „Rabocera Măști”, pentru că el a exprimat, cel dintâi și în modul cel mai sugestiv, acel torent general care a apărut apoi la suprafața sub forma de nenumerate părăiașe V I a avut perfectă dreptate atunci când, laudând primul număr și articolul de fond al ziarului „Rabocera Măști”, a spus că acesta e scris „tăios și cu patimă” („Listoc «Rabotnică»” nr. 9-10, pag. 49). Orice om convins de justețea părerii sale și care crede că la ceva nou, serie „cu patimă” și scrie în așa fel încât își exprima sugestiv vederile sale. Numai omanii deprinși să stea în două luniți sunt lipsiți de orice „patimă”, toată asemenea oameni sunt în stare că, după ce au laudat ieri patima ziarului „Rabocera Măști”, să lătaze azi pentru că „polemizează cu patima” împotriva adversarilor lui.

Iar să ne oprim la „Suplimentul special al ziarului «Rabocera Măști»” (vom avea prilejul să ne ocupăm mai jos, în legătura cu diferite chestiuni, de aceasta scriere care exprima în modul cel mai consecvent ideile economiștilor). Vom vorbi pe scurt despre „Apelul grupului autoeliberării muncitorilor” (Martie 1899, reproduc în nr. 7 din Iulie 1899 al revistei „Nacănune”¹¹⁶ din Londra). Autorii acestui

apel afirmă cu drept cuvânt că „Rusia muncitorească abia se deșteaptă, abia privește în jur și se agită instinctiv de primele mijloace de luptă întâlnite în cale”. Ei trag însă de acceiași concluzie greșită ca și „Rabocera Măști”, uitând că instinctivitatea înseamnă tocmai lipsa de conștiință (spontaneitatea) careia trebuie să i se în ajutoz social știu că „primele mijloace de luptă întâlnite în cale” vor fi totdeauna, în societatea de azi, mijloacele trade-unioniste de luptă și că „prima” ideologie „întâlnită în cale” va fi „delaga burgheza (trade unionista). Tot astfel autori acestor „neaga” nici politica; ei afirma numai (numai!), ca s’-a V I, că politica este o suprastructură și că deaceia „agitația politică trebuie să fie o suprastructură a agitației în folosul luptei economice, trebuie să se dezvolte pe terenul acestei lupte și s’o urmeze”.

Într’o scrisoare despre „Rabocce Delo”, ea și a început activitatea de a dreptul cu „apărarea” economiștilor. După ce a spus chiar în primul ei număr (nr. 1, pag. 141-142) neadevărul sfârșit că ea, vedeți d-vă, „nu știe despre care tovarăși tineri a vorbit Axelrod” când a prevenit pe economiști în cunoșcerea sa broșura „Rabocce Delo” a trebuit să recunoască, în polemica ce s’a încins între ea și Axelrod și Plehanov în jurul acestui neadevăr, că „sub forma de nedumerire a vrut să așere pe toți social-democrații mai tineri din strănătate de aceasta învinuire ne înțeleptă (învinuirea de înștințime adusa de Axelrod economiștilor). În realitate, învinuirea aceasta era pe deplin îndreptățită, și „Rabocce Delo” știa foarte bine că ea viză între alții și pe V I, membru al redacției lui „Rabocce Delo”. Notez în treacăt că în polemica amintită Axelrod a avut perfectă dreptate și că „Rabocce Delo” a interpretat cu titlu greșit broșura mea „Sarcinile social-democraților ruși”¹¹⁷. Broșura aceasta a fost scrisă în 1897, înca înainte de apariția ziarului „Rabocera Măști”, când eu socoteam și eram în drept să socotesc că dominantă orientarea în lupta a „Union” de luptă din Petersburg, caracterizată de mine mai sus. Și cel puțin până la jumătatea anului 1898 această orientare a fost întradevar dominantă. Deaceia „Rabocce Delo” nu avea niciun temei să se refere, pentru a nega existența și primejia

¹¹⁶ Despre sarcinile actuale și despre tactica social-democraților ruși” Ge neva 1896. Două scrisori către „Rabocera Gazeta” scrise în 1897.
¹¹⁷ Vezi V. I. Lenin, Opere vol. 2, ed. P.M.R. 1961, pag. 313-341. — Nota Trad.

un grup de scriitori emigrați" (pag. 24). Într-adevăr, ce pretenție și ce exagerare a elementului conștient : să rezolve mai întâi o chestiune în mod teoretic, pentru a convinge apoi și organizațiile, și partidul, și masele de justiția acestei so-
luri !¹ Altcuiva e să repeți pur și simplu locuri comune și, fără „sa impui” nimănui nimic, să te supui oricărei „cotiturii” atât spre economism, cât și spre terorism. „Rabocce Delo” generalizează chiar această mare poruncă a înțelepciunii practice, reproșând publicațiilor „Iskra” și „Zaria” că „contrapun mișcare” programul lor ca un spirit care plutește deasupra haosului inform” (pag. 29). Dar care este rolul soc al democrației dacă nu de a fi un „spirit” care nu numă, să plutească deasupra mișcării spontane, dar s-o și ridice pe această până la înaltimea „programului său” ? Rolul ei nu este acela de a se lăsa în coada mișcării în cazul cel mai bun, acest lucru este nefolositor pentru mișcare, iar în cazul cel mai rău este foarte, foarte daunător. „Rabocce Delo” însă nu numai că urmează această „tactica proces”, dar o și ridică la rangul de principiu, așa că și orientarea ei ar fi mai just să fie numită nu oportunism, ci *codism* (de la cuvântul coadă) !² Nu putem să nu recunoaștem că aceia care sunt ferm hotărâți să meargă totdeauna în urma mișcării, ca coadă a ei, vor fi totdeauna și în mod absolut la adăpost de orice „subapreciere a elementului spontan al dezvoltării”.

*
*
*

Așa dar, am putut să ne convingem că greșala fundamentală a „notărilor” din social-democrația rusă constă în plică în fața spontaneității, în neînțelegerea faptului că spontaneitatea rusească, de la noi, social-democrații, o adăugăm conștient. Cu cât e mai mare avântul spontan al maselor, cu atât devine mai largă mișcarea, cu atât mai multă consistență, și într-o proporție incomparabil mai mare, și cere atât în activitatea teoretică, cât și în cea politică o organizatorică a social-democrației.

Avântul spontan al maselor din Rusia a crescut și continuă să crească cu asemenea repezițiune, încât linierul social-democrat s'a dovedit nepregătit pentru îndeplinirea

¹ Păcimeni nu trebuie să uităm că grupul „Eliberarea muncii” rezolvă în mod teoretic și subiectul teroarei a sintetizat experiența mișcărilor revoluționare pentru pregătirea

acestor sarcini uriașe. Această lipsă de pregătire este pacatul nostru comun, pacatul tuturor social-democraților ruși. Avântul maselor a crescut și s'a lărgit mereu, continuu, ei nu numai că nu s'a oprit acolo de unde a pornit, ci a cuprins noi regiuni și noi pături ale populației (sub înfrățirea mișcării marxiste s'a înviorat frământarea în rândurile tineretului studențesc, ale intelectualilor în general și chiar și în rândurile țărănimii). Revoluționarii însă au rămas în urma acestui avânt și în „teorii” lor, și în activitatea lor, ei n'au izbit să creeze o organizație permanentă și activând continuu, în stare să conducă întreaga mișcare.

În primul capitol am constatat subaprecierea de către „Rabocce Delo” a sarcinilor noastre teoretice și repetat, „spontana” de către aceștia a lozincii astăzi la modă a „libertății de critică”, celor care o repetau le lipsea „constanța” necesară pentru a înțelege poziția diametral opusă ale „criticilor” oportuniști și ale revoluționarilor din Germania și din Rusia.

În capitolele următoare vom cerceta cum s'a manifestat această ploconire în fața spontaneității în domeniul sarcinilor politice și în munca organizatorică a social-democrației.

III

POLITICA TRADE-UNIONISTĂ ȘI POLITICA SOCIAL-DEMOCRATĂ

Să începem iar cu lauda revistei „Rabocce Delo”. „Literatura de demascăre și lupta proletară” — astfel se intitulauza Martânov articolul din nr. 10 al lui „Rabocce Delo” asupra divergențelor cu „Iskra”. „Nu ne putem mărgini numai la demascăre rândurilor care stau în calea dezvoltării lui (a partidului muncitoresc). Trebuie să răspundem și la interesele imediate și curente ale proletariatului” (pag. 63).

Astfel formulează el esența acestor divergențe. „Iskra” este de fapt un organ de opoziție revoluționară care demască rândurile de la noi, și mai ales rândurile politice. Noi însă luăm am seama pentru cauza muncitorească în strânsă legătură organică cu lupta proletară” (ibid.). Nu se poate să nu fim recunoscători lui Martânov pentru această clarificare. Ea prezintă un mare interes general, fiindcă arată și șază în fond nu numai divergențele dintre noi, și „Rabocce

festarile, de orice fel, ale prigoanei polițienești și ale arbitrarului, absolutist, și nu numai manifestările legate cu lupta economică, sunt un mijloc nu mai puțin „larg utilizabil” pentru această atragere. Zemschi naecăluini și pe lăpșe corporale aplicate țărâilor, venalitatea funcționarilor și comportarea polizei față de „poporul simplu” dela masă, lupta împotriva înfometărilor și înabuzirea nazuției pe porulul spre lumina și știința, stăruirea birurilor și prigonirea sectelor religioase, muștruirea soldaților și trădarea cazană a studenților și a intelectualilor liberi, pentru care toate acestea și mul de alte manifestări de același fel ale astăzi, care nu sunt de a dreptul legate cu lupta economică, reprezintă în general mijloace și prilejuri mai puțin „larg utilizabile” de agitație politică, de atragere a masei în lupta politică? Împotriva în totalitatea cazurilor curente în care muncitorul suferă (el însuși sau pentru cei care îi sunt apropiați) din pricina lipsei de drepturi arbitrarului și violenței, cazurile de prigoana polițienească în lupta sindicală constituie, fără îndoială, numai o mică minoritate. Alături deaceia *se restrâng* dinainte aplicarea agitației politice, proclamând că „cel mai larg utilizabil” numai unul din mijloace, alături de care social-democratul trebuie să gascască și alte mijloace, în general vorbind, nu mai puțin „larg utilizabile”?

În timpuri demult, demult apuse (e un an de atunci!), „Rabocce Delo” scria: „Revendicările politice imediat devin accesibile masei și după greva sau, în orice caz, după câteva greve”, înținată de guvernul a pus în acțiune poliția și jandarmia” (nr. 7, pag. 15, august 1900). Așa teorie aprinsă a stădior este actualmente respinsă. Unu, care ne face o concesie, declarând „nu e de obicei așa”, scinde din capul locului, agitația politică nu mai pe teren economic” („Două congrese”, pag. 11). Din simplul fapt că „în munții” înceaga o parte a vechilor erori, istoricul viitor al social-democrației ruse va vedea mai bine decât orice lângă raționamente căl de muncitori înjosici economiști noștri socialismlui! Dar ce navete din partea Ununii să și încheie că, renunțând la cerințele de îngustare a politicii, ar putea să ne facă să constatăm la o alta formă de îngustare a ei? Nu ar fi fost oare mai logic să se spună și aici că lupta economică trebuie dusă pe o scară cât mai largă, că ea trebuie folosită totdeauna

pentru agitația politică, dar că „nu este deloc nevoie” ca lupta economică să fie considerată ca mijlocul cel mai larg utilizabil pentru atragerea masei în lupta politică activă?

Înținea da importanța faptului, că ea a înlocuit expresia „cel mai bun mijloc”, care figura în rezoluția corespunzătoare a congresului al 1-lea al Ligii muncetresilor ex-cetși (Bund), prin expresia „mijlocul cel mai larg utilizabil”? Marturism că ne ar fi greu să spunem că din aceste și un rezoluție este mai bine, după părerea noastră, una este mai rea decât alta. Atât înținea, cât și Bundul (poate în parte, chiar înconștient, sub influența tradiției) atunci spre interpretarea economiștilor, tradă unomistă a politicii. Că aceasta se face cu ajutorul expresiei „cel mai bun” sau al expresiei: „cel mai larg utilizabil”, asta nu schimbă în fond, cu nume eluștune. Dacă înținea ar spune că „agitația politică pe teren economic” este mijlocul cel mai larg utilizabil (și nu „alt utilizabil”), ea ar avea dreptate în privința unei anumite perioade de dezvoltări în scară noastră social-democrate. Anume, ar avea dreptate în privința economiștilor, în privința multor practicieni (dacă nu în privința majorității lor) din anii 1898-1901, pentru că acești practicieni-economiști au utilizat într-o măsură agitația politică în măsura în care în general au utilizat o parte aproape exclusiv pe teren economic. O asemenea agitație politică au admis-o și chiar au recomandat-o după cum am văzut, și „Rabocce Masli” și „Grupul antolichicrării”. „Rabocce Delo” ar fi trebuit să *condamne* categoric faptul a agitației economice, folosită, era însoțită de *restrângere* din naștere a luptei politice. În loc de aceasta însă ea, lucrând mi, locu cel mai larg utilizat (de către economiști), reprimă, cel cel mai larg utilizabil. Nu dă mărare ei, atâtea când numai pe acești oameni economiști, na se rătăcise câteva decât să ne ajure de marea focului, să ne facă și „muncetresilor”, și „dezorganizatori”, și „muncii papeli” și „muncetresilor”, să se plângă în fața lumii întregi că ei s-au lăsat o ofensă gravă și aproape să se jure că „atunci când o organizație social-democrată nu pacătuște istoria prin economism”. Ah, ce calomnatori sunt politicienii rari! Nu cumva au inventat „întădins economiștilor” pentru că din simpla rautate să aduca oamenilor oense grave?

* Expresi din broșura „Două congrese”, pag. 31, 32, 28 și 33

** „Două congrese”, pag. 32

Ce înțeles concret, real are în gura lui Martânov acest mod de a formula sarcina social-democrației: „a imprima luptei economice însăși un caracter politic”? Lupta economică este lupta colectivă a muncitorilor împotriva patronilor pentru condiții mai avantajoase de vânzare a forței de muncă, pentru îmbunătățirea condițiilor de muncă și de trai ale muncitorilor. Aceasta luptă este în mod necesar o luptă profesională, fiindcă condițiile de muncă sunt extrem de felurite în diferite profesii, și, prin urmare, lupta pentru îmbunătățirea acestor condiții nu poate să fie dusă a țel decât pe profesii (de către sindicatele profesionale în Anglia, de către asociații profesionale vremelnice și prin manifeste în Rusia etc.). A imprima „luptei economice însăși un caracter politic”, înseamnă, prin urmare, a urmări înfăptuirea aceluiași revendicări profesionale și aceleași îmbunătățiri ale condițiilor profesionale de muncă cu ajutorul „masurilor legislative și administrative” (cum se exprimă Martânov în pagina următoare, 43, a articolului său). Tocmai aceasta o fac și, au făcut-o totdeauna toate sindicatele muncitorești. Răsfolii lucrarea învățaților serioși (și oportuniștilor „serioși” soții Webb, și veți vedea că sindicatele muncitorești din Anglia au înțeles și înfăptuiesc demult sarcina de „a imprima luptei economice însăși un caracter politic”, că ele luptă demult pentru libertatea de greva, pentru înlăturarea tuturor pedicilor juridice puse mișcării cooperatiste și sindicale, pentru legi de ocrotire a femeilor și copiilor, pentru îmbunătățirea condițiilor de muncă prin legiferarea sanitară și industrială etc.

Așa dar în dosul frazei pompoase: „a imprima luptei economice însăși un caracter politic”, care sună a ceva „grozav” de adânc și de revoluționar, se ascunde în fond tendința tradițională de a cobori politica social-democrației la nivelul politicii trade-unioniste! Sub aparența îndreptării unilaterale, „lucerei”, care pune, vedeți d-v., „revoluționarea dogmei mai presus de revoluționarea vieții”, nu se servește ca ceva nou lupta pentru reforme economice în realitate, fraza: „a imprima luptei economice însăși un ca-

racter politic” nu conține nimic altceva decât lupta pentru reforme economice. Martânov însuși ar fi putut ajunge la această concluzie simplă, dacă s’ar fi gândit mai bine la înțelesul propriilor sale cuvinte „Partidul nostru” spune el, ridicând arma sa cea mai grozavă împotriva „lucerei” — ar putea și ar trebui să prezinte guvernului revendicări concrete de masuri administrative și legislative împotriva exploatare economice, împotriva șomajului, împotriva foametei etc.” („Rabocce Delo” nr. 10, pag. 42-43). Revendicări concrete de masuri — nu înseamnă oare aceasta a cere reforme sociale? Și noi întrebăm încă odată pe cititorii ne-partizani: calomniem noi oare pe rabocedeji? Sau mi se erte această greoaie expresie eurentă — numindu-i bernsteieni, deghizați atunci când ei prezintă ca o divergență a lor cu „lucerei” teza asupra necesității luptei pentru reforme economice?

Social-democrația revoluționară a inclus și include în totdeauna în activitatea sa lupta pentru reforme. Dar ea se folosește de agitația „economică” nu numai pentru a cere guvernului diferite masuri, ci deasemenea (și înainte de toate) pentru a i cere să înceteze să fie un guvern absolutist. Atara de aceasta, ea socotește de dator să sa ca dea guvernului acest lucru nu numai pe tărâmul luptei economice, ci și pe tărâmul tuturor manifestărilor vieții social-politice în general. Într’un cuvânt, ea subordonază lupta pentru reforme, ca o parte integrului, luptei revoluționare pentru libertate și pentru socialism. Martânov însă revine într’o altă forma teoria stadului, cântând sa prescrie o cale de dezvoltare neaparat economică, ca și zicem așa, lupte politice. Formulând într’un moment de creștere a valului revoluționar „sarcina” pretins deosebită a luptei pentru reforme, el trage prin aceasta partidul înapoi și da apă la moara atât oportunistului „economicist”, cât și celui liberal.

Mai departe. Ascunzând cu pudic lăle lupta pentru reforme sub teza pompoasă „a imprima luptei economice însăși un caracter politic”, Martânov cere, ca ceva foarte înalt, numai reforme economice (ba chiar numai reforme de fabrică). Dece a făcut el aceasta, nu știm. Poate datorită simplă scapare din vedere? Dar dacă el ar avea în vedere nu numai reformele „de fabrică”, atunci întreaga sa teză, e lăta mai sus, și-ar pierde orice sens. Poate fiindcă el socotește

* „Rabocce Delo” nr. 10, pag. 80. Aceasta este varianta martânovistă de aplicare, a sarcinii actuală în fața muncii, numită, a țel. Legea care mișcării reale este mai important decât o duzină de programe”, aplicare pe care am caracterizat-o mai sus. În fond aceasta nu este decât traducerea în rusă a a moșiei fraze a lui Bernstein: „măscarea este totuși scopul lăle” nu-nimic.

b) POVEȘTEA DESPRE FELUL CUM A ADĂNCIT
MARTANOV PE PLEHANOV

„Ce mulți lomonosovi social-democrați au apărut la noi în ultimul timp!” a remarcat odată un țovarăș, făcând a luzie la umiloarea înclinare a multora din cei care înțepă spre economism, de a căuta să ajungă neapărat „cu propria lor minte” la adevăruri mari (de felul aceluia ca lupta economică face pe muncitorii și de a ignora în același timp, cu sa perba indiferența a unui geniu înnașcut, tot ce a dat dezvoltarea anterioară a gândirii revoluționare și a mișcării revoluționare. Un asemenea geniu înnașcut este Lomonosov Martanov. Aruncă, o privire asupra articolului său „Probleme la ordinea zilei” și veți vedea cum *se apropie* „cu propria lui minte” de lucruri demult spuse de Axelrod (pe care Lomonosov al nostru îl trece bine înțeles cu totul sub tăcere), cum, de exemplu, *incepe* să înțeleagă că nu putem ignora altitudinea de opoziție a uneia sau alteia din patările burgheziei („Rabocce Delo” nr. 9, pag. 61, 62, 71, compară cu „Raspunsul” redacției lui „Rabocce Delo” către Axelrod, pag. 22, 23-24) etc. Dar — vai! — el „se apropie” numai, „incepe” numai, atât și nimic mai mult, căci e totuși atât de departe de a fi înțeles ideile lui Axelrod, încât vorbește de „lupta economică împotriva patronilor și guvernului”. Trei ani de zile (1898-1901) s’a căsnit „Rabocce Delo” să-l înțeleagă pe Axelrod, — și totuși nu l-a înțeles! Poate că și această se explică prin faptul că social-democrații „ce și omen rea”, își pune totdeauna numai sarcini pe care le poate realiza?

Dar lomonosovi nu se disting numai prin faptul că sunt multe lucruri pe care nu le cunosc (aceasta „neia năfi o neînoarece așa de mare”), dar și prin faptul că nu au seamă de ignoranță! Pe aceasta este o adevărată neînoarece, care îi face să se apuce „să adâncească” pe Plehanov.

„De când a scris Plehanov cartea menționată („Despre sarcinile social-democraților în lupta împotriva „mamei în Rusia”), a curs o dată un șir de gânduri — poveștile Lomonosov Martanov — Social-democrații care au condus timp de 10 ani lupta economică a clasei muncitoare nu reușeau încă să dea o fundamentare teoretică largă tacticii partidelor. Acum această chestiune este coaptă și dacă am voi să dăm o asemenea fundamentare teoretică, ar trebui neapărat să aprofundăm măsura însemnă a principelui de tactică pe care le-a dezvoltat când Plehanov. Acum ar trebui să deosebim deosebirea dintre propagandă

și agitație altfel decât a făcut-o Plehanov” (Martanov citase puțin mai înainte cuvintele lui Plehanov „propagandistul transmite multe idei dintr-o saia mare, multor oameni, pe când agitatorul transmite decăt o singură idee sau numai câteva de dat unei mase în ringul de acțiune”). Prin printr-o dată noi am înțeles explicația revoluționară a înțelegii revoluționare de astăzi sau a anului din an estare și înțelegem de adevărat se face într-o formă accesibilă, nu în cea de o viață accesibilă masei. Lărgi Prin agitație, în înțelesul strict al cuvântului („scăp”), am înțeles chemarea masei la acțiune, acțiune a necetelor înșinare, înțelegem revoluționare directe a proletariatului în viața publică.

Felicităm social-democrația rusă, ba și pe cea internțională, pentru aceasta terminologie nouă, martanovistă, mai riguroasă și mai profundă. Pana acum credeam (în preunță cu Plehanov și cu toți conducătorii în șearni muncitorilor internționale) că propagandistul, când tratează, de pildă, tot chestiunea șomajului, trebuie să explice natura capitalistă a crizelor, să arate cauza pentru care ele sunt inevitabile în societatea modernă, să arate necesitatea transformării ei într-o societate socialistă etc. Într-un cuvânt, el trebuie să dea „multe idei”, atât de multe, încât numai, un număr (relativ) mic de persoane vor putea să-și însușească dintr’odată toate aceste idei în totalitatea lor. Agitatorul însă, vorbind despre aceeași chestiune, va alege exemplul cel mai izbitor și mai cunoscut tuturor celor care îl ascultă — de pildă, moartea unei familii de șomeri din prieteni foamete, creșterea mizeriei etc. — și, folosind acest fapt cunoscut fiecăruia, își va concentra toate eforturile pentru a transmite „masse” o singură idee, și anume — că de absurdă este contradicția dintre creșterea bogăției și creșterea mizeriei, căutând să trezească nemulțumirea și revolta masei împotriva acestei nedreptăți strigătoare la cer și lăsând pe seama propagandistului explicarea completă a acestei contradicții. De aceea propagandistul acționează mai ales prin cuvântul tipărit, iar agitatorul prin cuvântul gra. Prin propagandistul, se cere alte calități decât agitatorului. Pe K. A. sky și pe Lafargue, de pildă, îi considerăm propagandisti, iar pe Bellet și pe Guesde agitatori. A admite însă în al treilea domeniu sau o a treia funcție a activității practice, funcția de „a chema masele la anumite acțiuni concrete”, este cea mai mare absurditate, fiindcă „chemarea” ca act singular, ori întregeste în chip firesc și necesar și fatalul teoretic, și broșura de propagandă, și cuvântarea agitatorie, ori reprezintă o funcție pur executivă. Într’adevăr, sa luăm, de

litica daca muncitorii nu sunt deprinși să reacționeze la toate cazurile de arbitrar și asuprire, violență și abuz, *oricare ar fi clasele atinse de aceste cazuri*; și anume, sa reacționeze tocmai din punctul de vedere social-democrat și nu din vreun alt punct de vedere. Conștiința maseelor muncitorești nu poate fi o conștiință cu adevărat de clasă dacă muncitorii nu vor învața, pe baza faptelor și evenimentelor politice concrete, și anume a celor la ordinea zilei (actuale), să observe pe fiecare dintre celelalte clase sociale în toate manifestările vieții lor intelectuale, morale și politice, dacă nu vor învăța să aplice în practică analiza materialistă și aprecierea materialistă a tuturor lucrurilor activității și vieții tuturor claselor, parturilor și grupurilor populației. Cine îndreaptă atenția, spiritul de observație și conștiința clasei muncitoare exclusiv sau chiar numai cu precădere asupra ei, înșuși, acela nu este social-democrat, deoarece conștiința clasei muncitoare este indisolubil legată de lupta împotriva nu numai a reprezentărilor teoretice, mai bine zis nu atât a reprezentărilor teoretice asupra relațiilor dintre toate clasele societății de astăzi, cât a reprezentărilor dobândite în această privință din experiența vieții politice. Iată de ce este atât de adânc dăunătoare și, atât de adânc reacționară prin semnificația ei practică teoria economiștilor noștri că lupta economică ar fi mijlocul cel mai larg utilizabil pentru a atrage masele în mișcarea politică. Pentru a deveni social-democrat, muncitorul trebuie să vadă clar natura economică și fizionomia social-politică a moșierului și a popii, a miiilor dregărilor și a țăranelor, a studentului și a vagabondului, să cunoască părțile lor tari și slabe, să știe să se orienteze în frazele eretice și în teoriile sofiste sau care fiecare clasă și, fiecare patură și ascunde nașterea ei egoiste și adevărata ei „fire”, să știe să-și dea seama care instituții și care legi oglindesc și cum anume oglindesc cutare sau cutare interese. Dar această „reprezentare lămpedă” nu poate fi dobândită din nicio carte. Ea poate fi, data numai de tablouri vii și de demascarea promptă a celor ce se petrec în momentul respectiv în jurul nostru, a lucrurilor despre care vorbesc sau chiar numai șoptesc toți, și fiecare în felul lui, a ceea ce își găsește expresia în cutare sau cutare evenimente, cifre, sentimente ju decatoresci etc. etc. Această demascare politică multilaterală

este condiția necesară și principală a cultivării combativității revoluționare a maseelor

Dece muncitorul rus își manifestă încă prea puțin combativitatea revoluționară în ceea ce privește salbaticea comportare a poliției față de popor, prigonirea sectanților, maltratarea țărănilor, blestemățile cenzurii, schingiuirea soldaților, innabșirea nazuințelor culturale celor mai nevinovați etc.? Nu cumva pentru că „lupta economică” nu l „face să se lovească” de aceste lucruri, pentru că aceste lucruri nu i prea „promit” „rezultate palpabile”, „pozitive”? Nu, această părere nu înseamnă, repetăm, nimic altceva decât o încercare de a arunca propria tăvăna asupra altcuia, de a arunca propriul sau filistinism (și bernsteinism) asupra masei muncitorești. Trebuie să ne învinuim pe noi înșine, propria noastră rămânere în urma față de mșcarea maseelor, să ne învinuim că n'am fost încă în stare să organizăm demascări destul de ample, de vii și de prompte ale tuturor acestor întinări. Dacă am face aceasta (și noi trebuie și putem s-o facem), atunci și cel mai simplu muncitor va înțelege sau ca simți ca studentul și sectantul, țărantul și scriitorul sunt bafoșorii și maltratați de aceeași forță a întinericului care-l asuprește și pe el și-l strivește în viață pas cu pas. Și simțind aceasta, va fi caprins de corința rezistibilă de a reacționa și el, va fi în stare să hunduască astăzi pe cenzori, mâine să demonstreze în fața locației guvernatorului care a innabșit o răscoală țărănească, potmai să dea o lecție jandarmilor în sutana care au rolul de slăntă închiziție etc. Am făcut încă foarte puțin, aproape nimic din ceea ce se cere pentru a arunca în masele muncitorești demascări prompte și multilaterale. Mulți dintre noi nici nu sunt încă conștienți de această dăruire a lor, ei se târăsc spontan în coada „luptei marante de zi cu zi”, ducând cadrul strâmt al vieții de fabrică. A spune, când așa stă lucrurile, că „el sclera” are tendințe să diminueze importanța pe care progresul luptei marante de zi cu zi o are în comparație cu importanța propagării ideilor stralucite și desavârșite” (Martânov pag. 61), înseamnă a trage partidul înapoi, înseamnă a apăra și a proslăvi lipsa noastră de pregătire și slăbirea noastră de înăpoiere.

Cât privește chemarea maseelor la acțiune, ea va veni dela sine de îndată ce va exista o agitație politică energică și demascări vii și izbtoare. A prinde pe cineva asupra fapt

tului și a-l înfiera numaidecât în fața tuturor și peste tot locul, acest lucru în sine are mai mult efect decât orice „chemare”, efectul lui este adesea de așa natură încât după aceea devine cu neputință să stabilești cine a nume, a chemat, mulțimea și cine anume a propus cutare sau cutare plan de demonstrație etc. Sa chemi — nu în înțelesul general, ci în înțelesul concret al cuvântului — acest lucru se poate face numai la locul acțiunii: să cheme poate numai acela care la el însuși și imediat exemplul, iar datorită noastră, a publiciștilor social democrați, este să adăncim sa largim și să intensificăm demascarea politică și agitația politică.

Vorbind despre „chemări”, vom releva că „Iskra” a fost singurul organ care marie de evenimente din primăvara a chemat pe muncitori să intervină activ în chestiunea încorporării forțate a studenților, chestiune care nu promitea absolut niciun rezultat palpabil. Îndată după publicarea orononțanțe din 11 Ianuarie cu privire la „încorporarea a 183 de studenți”, „Iskra” a publicat un articol asupra acestei chestiuni (nr. 2, Februarie) * și, înaintea oricărui început de demonstrație, a chemat de-a dreptul „pe muncitori să vină în ajutorul studentului”, a chemat „poporul” să răspundă deschis la nerusinata provocare a guvernului. Înțeleg pe toți și pe fiecare — cum și prin ce se explică faptul interesant că Martânov, care vorbește atât de mult de „chemări”, care considera „chemările” chiar ca un gen înseși de activitate, n-a suflat niciun cuvânt despre a „să chema”? Și dacă așa stau lucrurile, nu este o dovadă că filistinismul faptul că Martânov declara că „Iskra” este „unilaterală” pentru că nu „chiamă” îndeajuns la luptă pentru revendicări care să promită rezultate palpabile?

Economistii noștri, inclusiv „Rabocce Delo”, au avut succes în țamba faptul că s-au adaptat muncitorilor naționali. Dar în uncorul social democrat, muncitorul revoluționar (și muncitorul acestor muncitori crește mereu) va respinge ca indignare toate aceste raționamente asupra luptei pentru revendicări care „să promită rezultate palpabile” etc., fiindcă va înțeleg că toate acestea sunt simple variante a vechiului cântec al sporădiciilor de copleșirea rubla. Un atfel de muncitor va spune sfatătorilor săi dela „Rabocce Delo”

* Vezi V. I. Lenin, Opere vol. I, capitol „Presă literară” pag. 118.
pag. 39, 396. Anta Trud.

Măști” și „Rabocce Delo”: degeaba vă agitați, domnilor, amestecă în-va cu alăla zel în treburile pe care noi singuri suntem în stare să le ducem la capăt și sustragându-va dela îndeplinirea adevăratelor voastre îndatoriri. Nu e deloc rațional să spunei că sarcina social democraților e să imprimăm lupte economice însăși un caracter politic, asta e numai un început și nu în aceasta constă sarcina principia la social democraților: caei în lumea întreaga, la fel ca și în Rusia, politica noastră începe adesea să imprimăm lupte economice un caracter politic, muncitorii învață singuri să înțeleagă de partea cui este guvernul *. Căei după economia a muncitorilor împotriva pătrunților și guvernului, ex-emo faceți stat ca și de partea ați, în descoperit America, este din de muncitorii din culturile cele mai îndepărtate ale Rusiei, care nu au fost de greve, dar n-au avut aproape nimic în socialism. Căei de-a „combativitate” a noastră, a muncitorilor, pe care va vorbi cu toții s-o scripim formulând revendicări concrete care promită rezultate palpabile, nu le avem de-a și noi înșine formulări în munca noastră, zilnică muncă, și nici ea aceste revendicări concrete, de multe ori, și nici un fel de ajutor din partea intelectualilor. Dar o asemenea combativitate nu ne ajunge. Nu suntem copii, care pot fi tiramți cu tercul unei politici numai „economice”. Nu vrem să știm tot ceea ce știu și ceilalți, vrem să cunoaștem în adevărată măsură toate etapele vieții politice și să luăm parte a luptă în fiecare eveniment politic. Pentru aceasta se cere a intelectual să ne repete mai puțin ceea ce știu și singur ** și să ne dea

* Cerința „de a imprimă lupte economice însăși un caracter politic” este prima în chipul cel mai izbitor planul nostru de acțiune. Într-un sens, este un slogan spontan adică la noi — pentru că în Rusia nu s-a făcut încă nimic în acest fel. Într-un alt sens, este un slogan programatic, pentru că în Rusia nu s-a făcut încă nimic în acest fel. Într-un alt sens, este un slogan programatic, pentru că în Rusia nu s-a făcut încă nimic în acest fel.

mai mult din ceea ce nu știm încă, din ceea ce noi singuri nu putem dobândi niciodată din experiența noastră de fabrică și din experiența noastră „economică” și anume cunoștințe politice. Aceste cunoștințe voi, intelectualii, le puteți dobândi și, sunteți datori să ni le împărtășiți într-o măsură de o sută și de o mie de ori mai mare decât ați făcut o până acum, și să ni le împărtășiți nu numai sub formă de raționamente, broșuri și articole (care sunt adesea — ierfati-mi sinceritatea! — cam pleticozitate), ci neapărat sub forma unei demascări vii a tot ceea ce guvernul și clasele noastre slăpănioare fac acum în toate domeniile vieții. Îndepliniți-va cu mai multa răvnă această datorie a voastră și vorbiți mai puțin de „sporirea combativității masei muncitorești”. Noi suntem cu mult mai activi decât va închipuiți și știm să susținem prin lupte de stradă deschise chiar și revendicările care nu promit niciun „rezultat palpabil”! Și nu voi aveți căderea să „sporiți” combativitatea noastră, fiindcă vouă înșăi vă lipsește înca combativitatea. Ploconiiți-va mai puțin, domnilor, în fața spontaneității și preocupați-va mai mult de sporirea propriei voastre combativități!

d) CE ARE COMUN ECONOMISMUL CU TERORISMUL?

Mai sus, în nota, am pus față în față un economist și un terorist ne-social-democrat, care întâmplător au fost solidari între ei. Între unii și alții există totuși, în general vorbind, o legătură nu întâmplătoare, ci o legătură launtrică necesară, asupra căreia vom reveni mai jos și despre care trebuie să vorbim aici tocmai în legătură cu chestiunea cultivării combativității revoluționare. Teroriștii de astăzi și economiștii au o rădăcină comună: ploconirea în fața spontaneității, despre care am vorbit în capitolul precedent ca de

un fenomen general și pe care o examinăm acum din punctul de vedere al înăruirii ce o are în domeniul activității politice și al luptei politice. La prima vedere, afirmația noastră ar putea să pară paradoxală — atât de mare pare să fie deosebirea dintre cei care subliniază „lupta mărnată de căz” și cei care cheamă la o luptă individuală plină de abnegație. Dar aceasta nu este un paradox. Economisti și teroriști se ploconesc în fața celor doi poli diferiți ai aceluiași curent al spontaneității: economiștii se ploconesc în fața spontaneității „mușcării pur muncitorești”, teroriștii în fața spontaneității inflației arate indignați a intelectualilor care nu știu sau nu au posibilitatea sa lege activitatea revoluționară într-un singur tot cu mușcarea muncitorească. Aceluia care nu mai crede acum sau nu a crezut niciodată în aceasta posibilitate, îi este înfrățit din greu sa gasească pentru sentimentul său de indignare și pentru energia sa revoluționară o altă ieșire decât teroarea. Așa dar, ploconirea în fața spontaneității în ambele direcții arătate mai sus, nu, altceva decât inceputul înfăptuirii faimosului program al „Credo” ului muncitorilor „lupta lor economică împotriva patronilor și guvernului” (sa ne erte autorul „Credo” mai ca exprimăm ideea lui cu cuvintele lui Martânov! Săcetim ca suntem în drept să o facem, deoarece și în „Credo” se spune ca, în lupta lor economică, „muncitorii se lovesc de regulă cu politica”, iar intelectualii duc cu propriile lor forțe lupta politica, înșește, cu ajutorul teroarea! Aceasta-i o concluzie absolut logica și inevitabila, asupra căreia nu se poate să nu insistăm, deși aceia care încep sa înfăptuiască acest program nu si au dat seama ei înșiși de inevitabilitatea ei. Activitatea politica își are logica ei, care nu depinde de conștiința acelor care, cu cele mai bune intenții, fie că elinam la teroarea, fie că cer sa se dea luptei economice însăși un caracter politic lădud și paval cu bune intenții, și în cazul de față bune intenții nu salvează încă de atracția spontana de a merge pe „linia minimelor rezistențe”, pe linia programului pur burghez al „Credo” ului. Și nu este întâmplător nici faptul ca mulți liberali ruși — atât liberali pe față, cât și liberali care poartă o mască marxistă — simpatizează din toată inima cu teroarea și se străduiesc să sprijine accentuarea tendințelor teroriste din momentul de față.

Și când a luat naștere „Grupul revoluționar-socialist Svoboda”, care își pusese tocmai sarcina de a sprijini în

cu adevărat social-democrată. Dar noi am ajuns la această concluzie pornind numai dela nevoile cele mai arzătoare ale clasei muncitoare pe tarâmul cunoştinţelor politice şi al educaţiei politice. Or, acesta ar fi un mod prea îngust de a pune chestiunea, deoarece ar ignora sarcinile generale democratice ale oricărei social-democraţii în general şi ale social-democraţiei ruse de astăzi în special. Pentru a explica cât mai concret această teză, vom încerca să examinăm chestiunea sub aspectul cel mai „apropiat” pentru un economist, adică sub aspectul practic. „Toţi sunt de acord că trebuie să dezvoltăm conştiinţa politică a clasei muncitoare. Se pune întrebarea cum să facem aceasta şi ce se cere pentru aceasta? Lupta economică face pe muncitor, „să se lovească” numai de chestiunile privitoare la relaţiile dintre guvern şi clasa muncitoare, şi de aceea, oricând ne am trudi cu sarcina „de a da un caracter politic luptei economice înăsaşi”, nu vom reuşi niciodată să ridicăm conştiinţa politică a muncitorilor (până la nivelul conştiinţei politice social-democrate) în cadrul acestei sarcini, deoarece acest cadru însuşi este prea îngust. Formula lui Martânov e interesantă pentru noi nu pentru că ilustrează talentul lui Martânov de a încurca lucrurile, ci pentru că exprimă plastic greşala fundamentală a tuturor economiştilor, anume convingerea că am putea dezvolta conştiinţa politică de clasa a muncitorilor, ca să zicem aşa, dinăuntrul luptei lor economice, adică pornind numai (sau mai ales) dela aceasta luptă, bazându-ne numai (sau mai ales) pe această luptă. Aceasta parere este fundamental greşită, şi tocmai pentru că economistul, supărându-se pe noi din pricina polemicii noastre împotriva lor, nu vor să chibzuiască cum se cuvine asupra sursei divergenţelor, se ajunge la rezultatele literale nu ne mai înţelegem unii pe alţii, ca vorbim limbi diferite.

Conştiinţa politică de clasa nu poate fi adusa muncitorului deci din afara, şi că din afara luptei economice din afara sferei relaţiilor dintre muncitori şi patroni. Singurul domeniu din care se poate sorbi această cunoaştere este domeniul relaţiilor tuturor claselor şi tuturor claselor şi cu guvernul, domeniul relaţiilor dintre toate clasele. De aceea, la întrebarea ce se face pentru a da muncitorilor cunoştinţe politice? nu se poate da numai răspunsul cu care se mulţumesc, în majoritatea cazurilor, practicienii

— fără să mai vorbim de practicienii care înclină spre economism — şi anume răspunsul că „trebuie să mergem la muncitori”. Pentru a da muncitorilor cunoştinţe politice, social-democraţii trebuie să meargă în toate clasele populaţiei trebuie să trimită în toate părţile delegaţiunile ale armatei lor.

Aşezăm dinadins o formulare atât de coluroasă, ne exprimăm dinadins într-un mod simplist şi atât de tăios, nu din dorinţa de a spune paradox, ci pentru a-i face pe economişti „să se lovească” de sarcinile pe care, lucru de neiertat, ei le desconsideră, pentru a-i face „să se lovească” de teorie rea dintre politica trade-unionistă şi cea social-democratică, deosebire pe care ei nu vor să o înţeleagă. De aceea răgam pe cititor să-şi păstreze calmul şi să ne asculte cu atenţie până la capăt.

Să luăm tipul de cerc social-democrat cel mai răspândit în anul din urmă şi să examinăm activitatea lui. El are „legatură cu muncitorii” şi se mulţumeşte cu aceasta, publicând manifeste în care înfierează abuzurile din fabrici, comportarea părtinitoare a guvernului faţă de capitalişti şi samavolnicia poliţiei. La adunările cu muncitori discută de obicei nu depăşeşte sau aproape nu depăşeşte cadrul aceluiaşi teme, referatele şi conferinţele tratând despre istoria mişcării revoluţionare, despre politica internă şi externă a guvernului nostru, despre dezvoltarea economică a Rusiei şi a Europei şi despre situaţia diferitelor clase în societatea de astăzi etc. sunt o mare raritate. La stabilirea sistematică de legături cu celelalte clase sociale şi la largirea acestor legături, nu se gândesc nimeni. În fond, în majoritatea cazurilor, pentru membrii unui astfel de cerc apare ca ideal de muncă un om care seamănă mai curând cu un secretar de trade-union decât cu un conducător politic socialist. Căci orice secretar de trade-union englez, de pildă, ajută teafă pe muncitori să ducă lupta economică, organizează demersuri ale rândurilor din fabrici, arată că de nedrepte sunt legile şi măsurile care restrâng libertatea de grevă, libertatea de a pune pichete de grevă (pentru a preveni pe toţi care la fabrică respectivă e grevă), arată că arbitrii care aparţin claselor burgheze ale poporului, sunt partinitori, etc. etc. Într-un cuvânt, orice secretar de trade-union duce şi spre jma „lupta economică împotriva patronilor şi guvernului”.

Și n'am putea insista indeajuns asupra adevărului că asta nu este încă social-democratism, că un ideal de social-democrat nu trebuie să fie un secretar de trade-union și un tribun al poporului, care știe să reacționeze la toate marile festări de simpatizii și de asigurare, or unde s-ar putea duce orice patra sau clasa ar lăsa, care știe să concen-
trizeze toate aceste mase, dar într-un singur lălmuz al sa-
marului, e. polițienesc și al exploatarii capitaliste, care
știe să se folosească de orice fapt marșant, pentru a expu-
ni fața tuturor convingerilor sale socialiste și revendica-
șale democratice, pentru a arăta tuturor și negruia însem-
natatea istorică înaintată a luptei de eliberare a proleta-
riatului. Comparăți, de pildă, pe un militant ca Robert
Knight (cunoscutul secretar și conducător al uniunii ca-
zangilor, unul din cele mai puternice trade-unions în
gleze) cu un militant ca Wilhelm Liebknecht și încercați să
aplicați aci contraponerile în care Martânov își încadrează
divergențele lui cu „Iskra” Veți vedea - încep să rasfoiesc
 articolul lui Martânov - ca Robert Knight mai mult „che-
 ma masele la anumite acțiuni concrete” (39), pe când
 Wilhelm Liebknecht se îndeletnicea mai mult „cu explicarea
 revoluționară a întregii orânduri actuale sau a unora din
 manifestările ei” (38-39); ca Knight „formula revendica-
 rile mediate ale proletariatului și arăta mijloacele pentru
 înlăptuirea lor” (41), pe când Liebknecht, făcând și aceasta,
 nu renunța totuși „să conducă în acele timp activitatea
 energică a diferitelor pături opoziționiste” și „să le dicteze
 un program de acțiune pozitiv” (41); ca R. Knight se
 străduia „să dea, pe cât posibil, luptei economice însăși un
 caracter politic” (42) și se pricepea de minune „să prezinte
 guvernului revendicări concrete, care promit anumite re-
 zultate palpabile” (43), pe când Liebknecht se îndeletnicea
 mai mult cu „demascări”, „unilaterale” (40); că Knight
 dădea mai multă însemnată „mersului progresiv al lupte-
 mărunte de zi cu zi” (61), pe când Liebknecht dădea ma-
 multa însemnată „propagării ideilor strălucite și dese-
 vărșite” (61), ca Liebknecht a făcut din ziarul condus de
 el tocmai un „organ de opoziție revoluționară care demasca
 rânduețile dela noi, și în special rânduețile politice, în mă-

* De pildă în timpul războiului franco-german, Liebknecht a dat pro-
 gramul de acțiune înfrângerii democrației, - și în și mai mare măsură au făcut
 Marx și Engel's în 1848.

sura în care ele se ciocnesc cu interesele celor mai felurite
 pături ale populației” (63), pe când Knight „lucra pentru
 cauză muncitorilor, în strânsa legatură, organică cu lupta
 proletară” (63) - dacă „strânsa legătură organică” e în-
 țelesă în sensul acelei plectoniri în tătă și în tănță, pe
 care am cercetat o mai sus în lămura exemplului lui Cri-
 ceych și Martânov - și, și în ginstă sfera sa de mîl lămuri,
 conștient și firește, ca și Martânov, că „prin această mîl-
 lămuri, însăși mai complexă” (63) într-un curant, veți
 vedea că, de facto, Martânov coborîa social-democrația la
 nivelul trade-unionismului, deși o făcea, tiraste na, pentru că
 n'ar fi fost bunele social-democrației, ci pur și simplu pentru că
 sa cău, grabă să adăncească pe Plehanov, în oie și și dea
 osteneală să-l înțeleagă.

Dar sa ne întoarcem la expunerea noastră. Am spus că
 un social-democrat, dacă nu e nărua în vorbă pentru că
 veltarea sub toate aspectele a conștientiei politice a prole-
 taratului, trebuie „să meargă la toate clasele politice”.
 Se pune întrebarea: cum să facem? avîm acestu, oște
 pentru aceasta? există teren pentru o astfel de muncă în
 toate celelalte clase? nu va înseria aceasta? într-un mo-
 sau nu va duce aceasta la o lăre năpădă la punctul de
 vedere de clasă? Sa ne oprim, as priu ar sărăclătim.

Trebuie „să mergem în toate clasele populației” și cu
 teoretic și cu propagandă. „Să mergem în toate clasele populației”
 nărua în Că social-democrației, în toate clasele populației
 tătă, lămuri spre și firește, că „prin această mîl-
 lămuri, însăși mai complexă” (63) într-un curant, veți
 vedea că, de facto, Martânov coborîa social-democrația la
 nivelul trade-unionismului, deși o făcea, tiraste na, pentru că
 n'ar fi fost bunele social-democrației, ci pur și simplu pentru că
 sa cău, grabă să adăncească pe Plehanov, în oie și și dea
 osteneală să-l înțeleagă.

nu pomenim și de o pregătire în această privință, deoarece și ea este legată de înțelegerea „economista” a „strănselor legături organice cu lupta proletară”. Principalul însă este, bine înțeles, propaganda și agitația în toate părțile poporului. Social-democratul din Europa occidentală nu înțelege această sarcină adunările și întrunirile populare, la care poate să vină oricine vrea, — i-o înlesnește parlamentul, unde vorbește în fața deputaților tuturor claselor. La noi nu există nici parlament, nici libertate de întrunire, dar noi știm totuși să organizăm adunări cu muncitorii care vor să asculte pe un social-democrat. Noi trebuie de asemenea să știm să organizăm adunări cu reprezentanții tatarilor din satele populilor care vor să asculte pe un democrat. Căci nu este social-democrat acela care în practică uită că „comuniștii sprijină orice mișcare revoluționară”, că de aceea suntem color, să explicăm și să expunem în fața întregului popor sar, mișca general-democratică, fără să ascundem nici o singură clipă convingerile noastre socialiste. Nu este social-democrat acela care în practică uită datorită sa de a fi în fruntea tuturor în ceea ce privește formularea, ascuțirea și rezolvarea oricărei probleme general-democratice.

„Cu aceasta suntem cu toții de acord” — ne va întrerape cititorul nerăbdător — iar în noile instrucțiuni pentru redacția revistei „Rabocce Delo”, adoptate de ultimul congres al anului se spune răspicat: „Propaganda și agitația pe toată țara și în legătură cu toate întreprinderile și evenimentele din viața socială și politică care privesc pe țăranul țării direct ca clasă deosebitor, în care asunându-se în fața tuturor forțelor revoluționare în lupta pentru libertate.” („Donă congrese”, pag. 17, sublimat de noi). Da, acestea sunt cuvinte foarte juste și foarte bune, și noi am fi pe deplin mulțumiți dacă „Rabocce Delo” le-ar înțelege dintr-o pe langă a este cuvinte n-ar spune și le-ar pune în contrast. Nu este suficient să ne numim „avangarda” detașamentul cel mai înarmat, trebuie să și acționăm în așa fel ca toate celelalte detașamente să vadă și să se trezească la treburile noastre revoluționare. Și întregam pe cei doi reprezentanți, celorlalte „detașamente” sunt atât de proști ca să ne creadă pe cuvânt că noi suntem „avangarda”? Închipuiți-vă concret următorul tablou. În „detașamentul” radicalilor ruși culți sau al constituționalistilor liberali își face apariția un social-democrat care de-

clară noi suntem avangarda, „în prezent avem în fața noastră sarcina de a da, pe cât e cu putință, luptei economice însăși un caracter politic”. Orice radical sau constituționalist mai mult sau mai puțin inteligent (și printre radicali și constituționalisti ruși sunt mulți oameni inteligenți) va zâmbi auzind aceste cuvinte și va spune (bine înțeles în sinele lui, pentru că, în cele mai multe cazuri, ei sunt diplomați experimentați) „ce naiva e «avangarda» aceasta”. Nu înțelege nici măcar alături lucru că e sarcina noastră a reprezentanților celor mai avansați ai democrației burgeoaze să dăm luptei economice însăși a muncitorilor un caracter politic. Căci și noi, ca și toți burghezii din Europa occidentală, vrem să-i antrenăm pe muncitori în politică, dar numai în politica trade-unionistă, și nu în politica social-democratică. Politica trade-unionistă a clasei muncitorești este tocmai politica burgheză a clasei muncitorești. Iar formularea pe care „avangarda” o da sarcinilor sale este tocmai formularea politică trade-unionistă. Așa că n-au decât să-și spună social-democrații cât le place. Doar nu sunt copii să facă caz de etichete! Numai să nu cadă sub influența acestor periculoși dogmatici ortodocși, să lase libertatea de critică a celor care în mod inconștient împing social-democrația spre ala a trade-unionistă!

Dar zămbetul imperceptibil al constituționalistului nostru se va transforma într-un ras homeric când va auzi că, în perioada actuală de dominație aproape absolută a spontaneității în mișcarea noastră, social-democrații care vorbesc de caracterul de avangardă al social-democrației nu se tem de nimic mai mult decât de subaprecierea elementului spontan, că se tem „să nu dăm prea importantă mersului progresiv al luptei marunte de zi cu zi, în comparație cu propagarea ideilor strălucite și lesăvinate” etc. etc. În detașament „de avangardă” care se teme că elementul conștient să n-o ia înaintea elementului spontan, care se teme să propună un „plan” îndrăgănit pe care ar trebui să-l recunoască în mod unanim și care este „altă vedere”. Nu căna să confunda în cuvântul avangardă cu cuvântul ariergardă?

Într-adevar, să aprofundăm următorul raționament al lui Martânov. El spune la pag. 40 că tactica „de detașare” pe care o urmează „Iskra” ar fi un lateral, că „orcare ne încredere și ură am semana împotriva guvernului nu ne

vom atinge țelul atâta timp cât nu vom reuși să dezvoltăm o energie socială îndeajuns de activă pentru doborîrea lui. Aceasta e, în paranteză fie zis, grija, pe care o cunoașteam deja, de a spori combativitatea maselor, însoțită de tendința de a-ți diminua propria combativitate. Dar acum nu vorbim de aceasta. Martânov vorbește aici, prin urmare, de energia revoluționară („pentru doborîre”). Și la ce concluzie ajunge? Deoarece în timpuri obișnuite diferitele pături sociale urmează inevitabil cai diferite, aceste împedecă noi, social democrații, nu putem să conducem în același timp activitatea energetică a diferitelor pături opozitive, nu putem să le dăm un program de acțiune pozitiv, nu putem să le arătăm prin ce mijloace trebuie să luptăm și de zi pentru interesele lor. Paturile liberale vor avea singura grija de luptă activă pentru interesele lor imediate, care le va face să se lovească de regimul nostru politic” (11). Așadar, începând prin a vorbi despre energia revoluționară despre luptă activă pentru doborîrea absolutismului, Martânov alunecă imediat spre energia luptei profesionale, spre luptă activă pentru interesele imediate. E delă sine înteles că noi nu putem să conducem lupta studenților, a liberalilor etc. pentru „interesele” lor „imediate”, dar nu despre aceasta era vorba, onorabile economiști! Era vorba de participarea posibilă și necesară a diferitelor pături sociale la doborîrea absolutismului: or, această activitate energetică a diferitelor pături opozitive nu numai că putem să o trebuim necesară și necesară, ci ea vreau să fim o „avangardă”. Ca studenții noștri, liberalii noștri etc. „să se lovească de regimul nostru politic”, de aceasta vor avea grija nu numai ei, de aceasta vor avea grija în primul rând și noi altele însăși politici și funcționarii guvernului absolutist. Dar „noi”, dacă vrem să fim democrații de avangard, trebuie să avem grija să ne facem pe oameni care, la drept vorbind sunt nemulțumii numai de starea de lucruri din universități sau din zemstve etc., să se patrunză de ideea necesității întregului regim politic. Vor trebui să lupte cu toată noastră forță de a organiza o asemenea luptă, și să munțim sub conducerea partidului nostru, în toate paturile opozitive să luptăm și chiar să sprijinim în lupta paturilor lor această luptă și acest partid. Vor trebui să formăm dintre practicienii social-democrației, conducătorii politici care să știe să conducă această luptă multi-

laterală în toate manifestările ei, care să știe „să dicteze” în momentul oportun „un program pozitiv de acțiune” și studenților în fierbere, și membrilor nemulțumiți ai zemstvelor, și sectanților revoltați, și învățătorilor prigoniți etc. etc. De aceea este cu desăvârșire falsă afirmația lui Martânov că, „fața de aceștia, noi nu putem juca decât rolul negativ de demascatori ai rândueltelor”. Noi nu putem decât să spulberăm nădejdele pe care și le pun în diferitele comisii guvernamentale” (sublimat de noi). Aceasta afirmație arată că Martânov nu înțelege absolut nimic din chestiunea adevăratului rol al „avangardii” revoluționare. Și dacă cititorul va lua în considerație acest lucru, el va înțelege limpede sensul adevărat al următoarelor cuvinte ce ni cheiere ale lui Martânov: „Iskra” e un organ de opoziție revoluționară care demasca rândueltelile dela noi, și în special rândueltelile politice, în măsura în care ele se conștientizează în interesele diferitelor pături ale populației. Noi însă, ucrăm și vom lucra pentru cauza muncitorilor în strînsă legătură organică cu lupta proletară, îngustînd sfera influenței noastre, noi facem, prin asta influența însăși mai complexă” (63). Sensul adevărat al acestei concluzii e următorul: „Iskra” vrea să ridice politica trade unionistă, și așeză muncitorii (la care, din lipsa de înțelegere de pregătire și de convingere, se mărginesc la noi, și de fapt, cetera) la nivelul unei politici social-democrației. „Iskra” vrea să coboare politica social-democrației la nivelul politicii trade unioniste. Și, după toate acestea, ea mai crede că pe cine vreți și pe cine nu vreți ca să avem aici „poziții absolut compatibile în cauza comună” (63). O, sancta simplicitas!

Să mergem mai departe. Avem noi oare destule înțelepciuni pentru a deslășua propaganța și agitarea în toate clasele populației? De bună seamă că da. Economista noastră înclină adesea să lagăduiască aceasta, scăpând din vedere uriașul pas înainte pe care mișcarea noastră lă făcut din 1894 (aproximativ) până în 1901. Că adevărații „coștîși” ce sunt, ei traiesc mai mult cu amintirea pericolei demult apuse a începutului mișcării. Pe atunci erau încă într-adevăr extrem de puțin forțe, pe atunci era încă oare și legitimă hotărîrea de a ne consacra pe de-a întregul muncii

în rândurile muncitorilor și de a condamna cu asprime orice îndepărtare dela ea, pe atunci întreaga noastră sarcină era să ne întărim în clasă muncitoare. Acum este atrasă în mișcare o masă uriașă de forțe, acum vin la noi toți reprezentanții cei mai buni ai generației tinere a claselor culte; pretutindeni în provincie se află oameni, nevoiți să stea acolo, care au participat deja sau care doresc să participe la mișcare, oameni care se simt atrași de social-democrație (pe când în 1894 social-democrații ruși puteau fi numărați pe degete). Unul din principalele neajunsuri politice și organizatorice ale mișcării noastre este că nu știm să întrebăm toate aceste forțe, să dam fiecarei a o muncă politică (vom vorbi mai amanunțit despre aceasta în capitoul următor). În imensa lor majoritate, aceste forțe sunt cu totul lipsite de posibilitatea „de a merge la muncitori”, așa că nici vorbă nu poate fi de primejdia abaterii forțelor dela munca noastră principală. Dar pentru a pune la îndemâna muncitorilor cunoștințe politice reale, vii și multilaterale, trebuie neapărat să avem „oameni de ai noștri”, social-democrați, peste tot, în toate paturile sociale, în toate pozițiile care permit cunoașterea resorturilor lăuntrice ale mecanismului nostru de stat. Și de asemenea oameni avem nevoie nu numai din punct de vedere propagandistic și agita-toric, dar, și mai mult încă, din punct de vedere organiza-toric.

Există oare teren pentru o activitate în toate clasele populației? Cine nu vede aceasta, acela rămâne iarăși cu conștiința sa în urma avântului spontan al maselor. Mișcarea muncitorească a trezit și continua sa trezească la uni nemulțumiri, la alți naideja de într-un sprijin din partea opozitiei, la alții conștiința intolerabilității absolutismului și a inevitabilității prăbușirii lui. Am fi „oameni politici” și, social-democrați numai în vorbe (cum este foarte des cazul în realitate), dacă nu ne-am da seama că sarcina noastră este să folosim toate manifestările de nemulțumire de orice fel, să adunăm și să prelucrăm până și toate fărâșele și chiar și ale unui protest în fașă. Nu mai spunem că întreaga masă de milioane și milioane de țărani muncitori, meșteșugari, mici meseriași etc. ar asculta totdeauna cu însetare propaganda unui social-democrat cât de cât dibac. Dar se poate oare găsi macar o singură clasă a populației în care să nu existe grupuri, cercuri și oameni

nemulțumiți de samavolnicie și de lipsa de drepturi, și deci accesibili propagandei unui social-democrat care dă glas celor mai arzătoare cerințe general-democratice? Iar ace-lui care vrea să și facă o idee concretă despre felul cum trebuie să ducă un social-democrat această agitație politică în rândul tuturor claselor și paturilor populației, îi vom îndica demascarile politice, în sensul larg al cuvântului, ca mijloc principal (dar, se înțelege, nu unic) al acestei agitații.

„Trebuie — scriam eu în articolul „Cu ce să începem?” („Iskra” nr. 4, 14.1.1901), despre care vom vorbi amănunțit mai târziu — să trezim tot atâtea paturi cât de cât conștiente ale poporului. Redarea de demascarile politice. Nu trebuie să ne turbure faptul că în momentul de față sunt atât de slab și de timide. Căuza acestui fapt nu constă deocultă în resimțirea generației tinere, salutară în orice popor, că oamenii în stare și gata să demască n-au o tribună dela care să poată vorbi — nu există un auditoriu care să asculte cu ardore și să încurajeze pe oratorii —, ca ei nu vad nici căer în popor forța și tălă care are avea rost să se plângă de o oligarhievă guvern rus. „Acum nu rămân sărăci și suntem datori să creăm o tribună pentru demascarea guvernului, în fața întregului popor, — și astfel de tre bună trebuie să ne ținem”, scriam eu în „Iskra” nr. 4, 14.1.1901.”

Tocmai un astfel de auditoriu ideal pentru demascarile politice este clasa muncitoare, care, înainte de toate și cel mai mult, are nevoie de cunoștințe politice și științe politice reale, care este cea mai capabilă să transforme aceste cunoștințe într-o luptă activă, chiar dacă această luptă n'ar promite micșunfel de rezultate palpabile. Iar o tribună de demascarile în fața întregului popor poate fi înălțată și chiar pe întreaga Rusie. „Iar un organ politic e d'nevoit și în Europa de astăzi o mișcare care a mers la noi de la mișcare politică”, iar în această privință Rusia face și ea parte, fără îndoială, din Europa de astăzi. Presa și avântul noi, demult o forță, altminteri guvernul n'ar elibera zece de mii de ruble pentru coruperea ei și pentru subvenționarea diverșilor catevici și meșecerschi. Și nu o dată nou în Rusia absolutista ca presa ilegală sa răpuț răzvrătire cen-zurii și să citească organele legale și conservatoare sa vor-bească deschis despre ea. Așa a fost în deceniul al 8-lea, ba chiar și în deceniul al 6-lea al secolului trecut. Iar astăzi sunt mult mai largi și mai adânci acele paturi populare care sunt gata să citească presa ilegală și să învețe din ea „cum

Da, da, noi ne-am pierdut într'adevar „răbdarea” tot „așteptând” timpul fericit pe care ni l-au promis demult, demult tot felul de „împaciunitori”, timpul acela în care economiștii noștri vor înceta să mai atribute *propria lor* stare de nepoierie muncitorilor, să mai justifice lipsa lor de energie prin prețusa lipsă de forțe a muncitorilor. Într-
bani pe economiștii noștri în ce trebuie să constea „această
acumulare de forțe pentru lupta de către muncitori”? Oare
nu este evident că ea trebuie să constea în educarea politică
a muncitorilor, în demascarea în fața lor a tuturor aspec-
telor abuzului nostru absolutist? Și oare nu este în pede-
că în cale pentru această muncă avem nevoie de „salid
rândirile liberalilor și ale intelectualiilor”, care să fie
gata să participe alături de noi la demascarea companiei
noastre duse împotriva membrilor zemstvelor, împotriva in-
vățătorilor, statisticienilor, „studenților etc.”? Este care n-
tr'adevar atât de greu să înțelegi această groază de „com-
plicată chestie”? Oare P. B. Axelrod nu v'a spus mereu
începând din anul 1897: „Îndeplinirea sarcinii social de
moacărilor ruși de a dobândi adepți și aliați direcți sau in-
directi în rândurile claselor neproletare depinde în primul
rând și mai ales de caracterul activității propagandistice
duse în rândurile proletariatului însuși”? Iar Martânov
și Cealaf, economiști continua totuși să și incipie lucruri
așa ca și cum muncitorii ar trebui mai întâi să acu-
muleze forțe (pentru politica trade-unionistă), „prin lupta
economică împotriva patronilor și guvernului”, și abia apoi
„să treacă”, probabil, dela „cultivarea combativității” în
spirit trade-unionist la combativitatea social-democrată!

„...În căutările ei — continuă economiștii — «Iskra»
se abate adeseori dela punctul de vedere de clasă, estom-
pând contradicțiile de clasă și punând pe primul plan ne-
mulțumirea comună împotriva guvernului, deși cauzele și
gradul acestei nemulțumiri difera foarte mult la «avânt»
Așa este, de pildă, atitudinea «Iscrei» față de zemstve”
„Iskra” pare „să promita nobililor nemulțumiri de pome-
nile guvernului ajutorul clasei muncitoare, fără să știe
un singur cuvânt despre antagonismul de clasă dintre ace-
ste pături ale populației”. Dacă cutitorul va citi articolele
„Absolutismul și zemstvele” (nr 2 și 4 din „Iskra”), la
care, probabil, se referă autorii scrisorilor, el va vedea că

aceste articole * se ocupă de atitudinea guvernului față de
„agitativa molatică a zemstvelor corporative birocratice”,
față de „activitatea chiar și a claselor avute”. În aceste
articole se spune că muncitorii nu poate privi cu indife-
rență lupta guvernului împotriva zemstvelor, iar membrii
zemstvelor sunt îndemnați să nezeleze cu discursurile mo-
latice și să spună un cuvânt ferm și tnos atunci cînd în
fala guvernului se va ridica, în toată puterea ei, social-
democrația revoluționară. Cu ce nu sunt aici de acord
autorii scrisorilor — nu se știe. Cred ei oare că muncitorii
„nu va înțelege” cuvintele „clasele avute” și „zemstvele
corporative birocratice”? — că a imboldi zemstvele să
treacă „la cuvinte molatice la cuvinte tanoase, înseamna
o „supraapreciere a ideologiei”? Iși inchipie ei oare că
muncitorii vor putea „acumula forțe” pentru lupta împo-
triva absolutismului dacă nu vor cunoaște atitudinea ab-
solutismului față de zemstve? Nici asta nu se știe. Clar
este un singur lucru: că autorii scrisorilor au o idee foarte
vaga despre sarcinile politice ale social-democrației. Acea-
sta reiese și mai clar din fraza lor: „Aceeși est” („Idea
la fel, e-tompează contradicțiile de clasă”) „atitudinea
«Iscrei» și față de mișcarea studentească”. În loc să în-
demnam pe muncitori să declare printr-o demonstrație pu-
blică că adevăratul focar al samavolniciei, al excederilor și al
desmășulului nu este studentimea, ci guvernul rus (nr 2 al
„Iscrei” **), noi ar fi trebuit, probabil, să facem reflecții în
spiritul ziarului „Rabocernaia Mâsl.”! Și, astfel de deși sunt
exprimate de social-democrați în toamna anului 1901, după
evenimentele din Februarie și Martie, în ajutul unui nou
avant al mișcării studentefte, care arată că și în acest do-
ment spontanitatea protestului împotriva absolutismu-
lui depășește conducerea conștientă a mișcării de către so-
cial-democrație. Pornirea spontană a muncitorilor dela
lupta împotriva studenților selinguri de politică și de organizat
depășește activitatea conștientă a organizației social-democra-
tice!

„Or, în alte articole — continuă autorii scrisorilor
«Iskra» condamnă cu asprime orice compromis, și apără

* În între aceste articole s'a publicat (nr 3 al „Iscrei”) un articol ca „
ce în mod necesar dintr-un anumit punct de vedere a lăsa „Iskra” în fața
Operele lui Lenin pentru literatură politică, 1903, pag. 397-400. (S. T. T.)
** Vezi „Iskra” Operele lui Lenin pentru literatură politică 1903,
pag. 391-396. — S. T. T.

de pildă, atitudinea intransigentă a guesdistilor". Stătuim pe oameni care, atunci când e vorba de divergențele din rândurile social-democraților de astăzi, declară de obicei, cu atâta încredere în sine și cu atâta ușurință, că aceste divergențe n'ar fi esențiale și n'ar îndreptăți o sciziune. — Să se gândească bine la aceste cuvinte. Este oare cu puțină ca oameni care susțin ca am făcut extrem de puțin în direcția explicării ostilității absolutismului față de cele mai diferite clase, în direcția informării muncitorilor asupra atitudinii de opoziție a celor mai diferite păături față de absolutism, — și oameni care văd în acest lucru un „compromis”, evident un compromis cu teoria „luptei economice împotriva patronilor și guvernului”, sa ducă o activitate incununată de succes în cadrul aceleiași organizații?

Noi am vorbit, cu prilejul împlinirii a 40 de ani dela desrobirea țaranilor, despre necesitatea de a introduce lupta de clasă la țară (nr. 3*). iar în legătură cu memoriul secret al lui Wille am vorbit despre incompatibilitatea dintre autonomia administrativă și absolutismul (nr. 4), am atacat, în legătură cu noua lege, mentalitatea iobăgăstă a moșierilor și a guvernului care stă în slujba lor (nr. 8**) și am salutat congresul ilegal al zemstvelor, indemnând pe membrii zemstvelor să treacă dela demersurile umile la luptă (nr. 8***). — am îmbărbătat pe studenții care începeau să înțeleagă necesitatea luptei politice și să treacă la această luptă (nr. 3), și în același timp am bătut „neînțelegerea stupidă” manifestată de adepții mișcării „numai studențești”, care indemnau pe studenți să nu participe la demonstrațiile de stradă (nr. 3, în legătură cu anulul Comitetului executiv al studenției din Moscova din 25 Februarie), — am demascat „iluziile absurde” și „afărâcia mincinoasă” a violențelor liberali dela ziarul „Rosia” (nr. 5) și în același timp am înfierat desmațul polițenesc al guvernului care „reprimă publiciști pasnici, profesori și savanți, bătrâni, liberali cunoscuți din zemstve” (nr. 5 „Atacul polițenesc împotriva publiciștilor”), am demascat adevăratul sens al programului „de preocupare a statului de bunăstarea muncitorilor” și am salutat „marxismul prețioasă” ca „e mai bine să previi prin reforme

de sus revendicări venite de jos, decât să le aștepti pe acestea din urmă” (nr. 6*); — am îmbărbătat pe statisticienii protestatari (nr. 7) și am blamat pe statisticienii spargatori de greva (nr. 9) Cine vede în aceasta tactică o ntunecare a conștiinței de clasă a proletariatului și un compromis cu liberalismul, acela dovedește că nu înțelege deloc sensul adevărat al programului „Credo”-ului și că de facto aplică tocmai acest program, oricât s'ar lepăda de el! Pentruca prin aceasta el împinge social democrația spre „lupta economică împotriva patronilor și guvernului” și capitulează în fața liberalismului renunțând la sarcina de a interveni activ în fiecare chestiune „liberală” și de a formula hotărât atitudinea sa proprie, social democrația față de această chestiune.

II) INCA ODATA „CALOMNIATORI”, INCA ODATA „MISTIFICATORI”

Aceste cuvinte amabile aparțin, după cum s. aminteste titlul, revistei „Rabooce Delo”, care n. poate astfel la învnuirea noastră că „pregătesc indirect terenul pentru transformarea mișcării muncitorești într-o unealtă a „democrației burgheze”. În simplitatea sa, „Rabooce Delo” a hotărât că această învnuire n. este altceva decât o neștersă polemică, că dogmaticii acestor oameni hotărât, vedeți deci, să ne spună tot felul de lucruri neplăcuți, și ce pe felul mai neplăcut decât să fie o unealtă a democrației burgheze? Și iată că „Rabooce Delo” publică o „sarcătură grasă o „desmintire”, „calomnie crasă” („Doua congrese”, pag. 30), „mistificare” (31), „mascaradă” (33) „Rabooce Delo”, la fel cu Jupiter (lezi seamă, n. foarte puțin cu Jupiter), se supără totuși pentru că n.are dreptate, dovedind prin înjurăturile sale proprii că nu este n. sarcă să apărândeze înlăntuirea de idei a adversarilor săi. Or, ajunge să te gândești puțin ca să înțelegi de ce orice plecare n. fața spontaneității mișcării de masă „are colorate a politicienilor social democrați la nivelul polit. trad. unioniste înseamnă tocmai pregătirea terenului pentru transformarea mișcării muncitorești într-o unealtă a democrației burgheze. Mișcarea muncitorească spontană cu altă n. n. stare să creeze (și creeza inevitabil) numai tradi. unio.

* Op. cit. pag. 397-405.

** Vezi volumul de față, pag. 81-82. — Nota Trad.

*** Vezi op. cit. pag. 87-88.

* Vezi op. cit. pag. 72-74.

nism, iar politica trade-unionistă a clasei muncitoare este tocmai o politică burgheză a clasei muncitoare. Participarea clasei muncitoare la lupta politică și chiar la revoluția politică nu face încă deloc din politica ei o politică social-democratică. Nu cumva are de gând „Rabocce Delo” să conteste acest lucru? Nu se gândește ea, în sfârșit, să expună desigur și căra subterfugii, în fața tuturor, punctul sau de vedere în problemele acute ale social-democrației internaționale și ruse? O nu, ea nu va face niciodată așa ceva, pentru că ea practică constant metoda care poate fi numită metoda „de a straluci prin absență”. Eu nu știu eu, călul nu i al meu și nici nu sunt birjar. Noi nu suntem economiști, „Rabocce Delo” nu este economism, în Rusia nu există în general economism. Este o metoda foarte abila și „politică”, care are numai micul eșur ca organele care o practică primesc de obicei porecla : „ce poftiți?”.

„Rabocce Delo” crede că democrația burgheză este în general o „fantomă” în Rusia („Două congrese”, pag. 32).¹ Fericiți oameni! Ca și străluc, ei își ascund capul sub aripă și își închipesc că prin aceasta dispăre tot ce există în jurul lor. Șeful de publiciști liberali care proclamă în fiecare luna triumful lor în legătură cu descompunerea, ba chiar cu dispariția marxismului, șeful de ziare literale („S. PB. Vedomosti”, „Russkije Vedomosti”)² și multe altele care încurajează pe liberalii ce aduc minciunilor concepția brentanistă a luptei de clasă și concepția trade-unionistă a politicii, pleiada de critici ai marxismului, ale căror tendințe adevărate le a dezvăluit atât de bine „Credo” și alți caror marfuri literare sunt singurele care circula fără taxe și fără vami în toată Rusia; în orice caz, curentul revoluționar ne-social-democratic, neosebii după evenimentele din Februarie și Martie, toate acestea nu au nicio, înclin, nici în mână cu democrația burgheză.

„Rabocce Delo”, ea și autorii scrisorilor economice din nr. 12 al „Iscrei”, ar trebui să reflecteze asupra cauzelor

pentru care evenimentele din primăvară au provocat o asemenea înviorare a curentelor revoluționare ne-social-democrate, în loc să aibă drept urmare o spornire a autorității și a prestigiului social-democrației”. Căzuta sta în fapt că n'am fost la înălțimea sarcinii noastre, că masele muncitorești s-au dovedit a fi mai active decât noi, că n'am avut contactatori și organizatori revoluționari destul de pregătiți care să fi cunoscut perfect starea de spirit a tuturor părților opoziționiste și să fi știut să se pună în fruntea mării și să transforme demonstrația spontană într-o demonstrație politică, să largască caracterul ei politic etc. În asemenea condiții ramânerea noastră în urmă va fi folosită în mod inevitabil de revoluționarii ne-social-democratici mai activi, mai energici, iar muncitorii — cu oarecâte abnegații și energie ar lupta împotriva poliției și armatei, oricât de revoluționar ar acționa — vor fi numai o forță care sprijină pe acești revoluționari, ne-social-democratici, vor fi o arriergardă a democrației burgheze și nu o avangardă social-democratică. Luată social-democrația germană, dela care economiștii noștri nu vor să se împromite decât părțile slabe. Dece în Germania nu are niciun eveniment politic care să nu influențeze tot mai mult și mai mult în sensul spornirii autorității și prestigiului social-democrației? Pentru că social-democrația este totuși una în fruntea tuturor în ceea ce privește aprecierea revoluției și a fiecărui eveniment și susținerea oricărui protest împotriva samavolniciei. Ea nu se lasă îndată de raționamentul că lupta economică și va aduce pe muncitori să se lasească de problema lipsei, lor de drepturi și a condițiilor concrete mping fatalmente muncitorii muncitori pe calea revoluționară. Ea intervine în toate domeniile și în toate problemele vieții sociale și politice, ea intervine și atunci când Wilhelm nu vrea să admită că primăvară un progresist burghez (economiești noștri, în nu reușit noi să lămurim pe Germanii că aceasta osumăm în fond un compromis cu liberalismul), și atunci când e vorba de promulgarea unei legi împotriva scrierilor și tipăriturilor „morală” sau de ingerințele guvernamentale în alegerea de profesori etc. Pretutindeni, social-democrații sunt în fruntea tuturor, trezind nemulțumirea politică a tuturor clasei lor, scuturând pe somnoroși, umilolând pe cei ramași în urmă, furnizând tot felul de material pentru dezvoltarea

¹ În legătura cu această se învioră condițiile concrete în Rusia care împing fatalmente muncitorii muncitori pe calea revoluționară. Nu o oarecum așa înțelegând că căra revoluționară a muncitorilor muncitori nu poate că lăsa să rămână în urmă democrația. Căci înțelegând burghezele din Rusia, denșă în timpurile și stăruie împingea împingea în mod conștient și mulțelor pe calea revoluționară. Nu înțelegând democrații noi în țara noastră cu această și deci coborâm prin căra politica social-democratică și în unei politici spontane trade-unioniste, prin aceasta nu lăsam decât să dăm apă la moară democrației burgheze.

conștiinței politice și a combativității politice a proletariatului. Și rezultatul este că până și dușmanii conștiinței a socialismului încep să respecte pe acest luptător politic de avangardă, și nu rareori se întâmplă ca un document important, emanând nu numai din sferele burgheze, dar chiar și din cele ale birocrăției sau din cele ale curții, să numerească, ca prin minune, în redacția lui „Vorwärts”.

Iată care este secretul acelei „contradicții” aparente care întrece în așa măsură puterea de înțelegere a revistei „Rabooce Delo”, înțeleg ea nu poate decât să ridice brațele la cer și să strige „mascaradă”. Închipuiți-vă într-o clipă: noi, „Rabooce Delo”, punem pe primul plan mișcarea muncitorească de masă (și scriem aceasta cu caractere grase!), prevenim pe toată lumea să nu diminueze însemnătatea elementului spontan, vrem să imprimăm luptei economice în-așa, *in-așa*, un caracter politic, vrem să romănim în strânsa legătură organică cu lupta proletară! Și căpă toate nu se spune că pregătim terenul pentru transformarea mișcării muncitorești într-o înalta a democrației burgheze. Și cine spune asta? Oamenii care fac un „compromis” cu liberalismul, care se amestecă în orice chestiune „liberă” (ce ne înțelegere a „legăturii organice cu lupta proletară”!), care dau atâta atenție studenților și (ce oare!) membrilor zembivilor! Oamenii care în genere vor să consacre o mai mare parte (în comparație cu economiștii) din forțele lor activități în rândurile claselor proletare ale populației! Nu este aceasta o „mascaradă”?

Sarmana „Rabooce Delo”! Va ajunge ea vreodată să înțeleagă această complicată chestiune?

IV

METODELE PRIMITIVE ALE ECONOMIȘTILOR ȘI ORGANIZAȚIA DE REVOLUȚIONARI

Afirmările lui „Rabooce Delo” analizate de noi mai sus, și anume că lupta economică este în lăcașul de la politică cel mai larg utilizat, că, sără, na noastră, că să-lă să imprimăm luptei economice în-așa un caracter politic etc., vădese o înțelegere îngustă nu numai a luptelor noastre politice, ci și a sarcinilor noastre economice. Pentru „a duce lupta economică împotriva patronilor

și guvernului” nu e deloc necesară — și deaceia într-o astfel de luptă nici nu se poate forma — o organizație centralizată, pe întreaga Rusie, care să unească în sine și să grăiească din toate manifestările de opoziție, să poată depreț și de revolta, o organizație alcătuită din voluntari, din profesie și care să se condusă de adevărați luptători politici ai întregului popor, și să aibă un caracter organizatoric oricărui astfel de luptă în timp ce se și inevitabil de conținutul activității acestor, în știu. Deaceia, prin afirmațiile sale analizele mai sus, „Rabooce Delo” conștiește și legitimizează nu numai, în gustul activității politice, ci și îngustimea muncii organizatorice. Și în cazul de față, ca întotdeauna, „Rabooce Delo” apare ca un organ a cărui conștiință capitulează în fața spontaneității. Or, plocinerea în fața formelor organizatorice care se dezvoltă spontan, lipsa conștientizării faptului că munca noastră organizatorică este atât de îngustă și de primitivă, că suntem încă atât de „primitivi” în acest domeniu important, lipsa acestei conștiințe — spun, conține o adevărată boala a mișcării noastre. Nu este o boală a ochiului, ci o boală a creșterii, asta se vede, de la sine. Dar tocmai acum, când valul revoluției spontane ne copleșește, am putea spune, pe noi, conducătorii și organizatorii mișcării, tocmai acum este deosebit de necesară o luptă neîmpacată împotriva oricărui apăsător și slăbăvitor de napoiere, împotriva oricărui regim de a răsturnare în acest domeniu, tocmai acum este deosebit de necesar de a trezi în fiecare dintre cei care participă sau care au de gând să participe la munca practică, neîncutăm la fața de metodele primitive care domnesc la noi, și lătară ne, strămutată de a scăpa de ele.

a) CE SUNT METODELE PRIMITIVE?

Vom încerca să răspundem la această întrebare în următorul meu tablou al activității unui cerc luptător socialist democrat de prin anul 1894 — 1901. Voi scrie puțin de la început, că înțeleg studiul din acea perioadă ca o masă de marxism. Bine înțeleg că el era atras de marxism nu numai, ba chiar nu atât ca teorie, cât ca răspuns la „întrebarea” „ce-î de făcut?”, ca o chemare la luptă împotriva dușmanului. Și non luptători porneau la luptă cu o

pregătire și cu un armament umilor de primitiv. De foarte multe ori nu aveau aproape niciun fel de armament și absolut nicio pregătire. Porneau la război cum a plecat în cel de la plagi, lăma cu el numai ciomagul. Unii erau studenți, fără nicio legătură cu vederea militară și nimeni nu avea nicio încredințare cu privire la felul în care să se desfășoare războiul, dar din altă parte, din altă orășel sau din altă parte ale orașului (sau din alte instituții de învățământ), țara să se organizeze ca și de puțin diferite părți ale muncii revoluționare, țara nu are un plan sau o idee de activitate pentru o perioadă de timp cât de scurtă sau lungă, intra în legatură cu muncitorii și se apăsă de un cerul deslașoară treptat o propagandă și o agitație din ce în ce mai largă, își atrage, prin simplul fapt că acționează, simpatia unor straturi muncitorești destul de largi, simpatia a unei oarecare părți din societatea cultă, care procura bani și pană la dispoziție „Comitetului” noi și noi grupuri de tineri. Crește puterea de atracție a comitetului (sau a unității de luptă), crește amploarea activității lui, și el își lărgesc această activitate în mod absolut spontan: acești oameni, care cu un an sau cu câteva luni în urmă discutau în cercurile studențești problema „cum cotro să mergem?”, care intrau în legături și între neau legături, cu muncitorii, care întocmeau și lansau manifeste, încep să intre în legatură, cu alte grupuri de revoluționari, procură literatură, se apucă să scoată un ziar local, încep să vorbească de organizarea unei demonstrații, trec în sfârșit la operațiuni fațate de luptă (și o astfel de operațiune fațată de luptă poate fi, după împrejurări, și primul manifest agitațional, și primul număr de ziar, și prima demonstrație). Și, în consecință, începutul acestor operațiuni atrage după sine, ca și războiul, și complet. O cauză re-
mediată și completă locală pentru aceste operațiuni
de luptă nu erau revoluționarii, plan sistematic de
propagandă și persuasiune, fiindu-le planul editat de mai
în sus, pregătit în detașat, și mai puțin și simplu, rezolu-
țiunile spontane ale muncii, tradițional de vechi, pentru că
poporul cunoștea, frește, aproape totdeauna pe mii de
principali ai mișcării locale, care „se recomandaseră” ca
atare mea de pe băncile universității, și nu aștepta decât
momentul potrivit pentru săvârșirea arestarilor în masă,
lăsând intenționat cercul să crească și să se lărgască pen-
tru ca ea să poată avea un corpus delicti palpabil, deose-

menea avea grijă totdeauna să lase „de sămânță” (după expresia tehnica întrebuintă, după câte știu, atât de către noi, cât și de către jandarmi), câteva persoane cunos-
 cute de ea. Un astfel de război poate fi asemănat cu un
 altă o minoritate de țărani înarmați ca să începe împotriva
 unei armate moderne. Și nu putem decât să ne mirăm de
 viteza și intensitatea acestor mișcări, care se întindea, creștea și re-
 porta victorii în condițiile totale lipsă de pregătire a
 luptătorilor (ce, drept din punct de vedere istoric pri-
 mular, a armamentului era la început nu numai înve-
 tigate și chiar legitime, ca o condiție de largă atragere a
 luptătorilor. Dar de îndată ce au început operațiunile în
 luptă serioase (și ele au început, de fapt, odată cu grevele
 din vara anului 1896), lipsurile organizației noastre de
 luptă au început să se facă simțite din ce în ce mai mult. Guvernul, care se zapacise la început și făcuse o serie de
 greșeli în politica, apelurile către opinia publică în care se
 descură la rădălegile socializatorilor, sau expulzările de mun-
 citori din capitale în centrele industriale din provincii, s-a
 adaptat repede la noile condiții de luptă și a stat să
 plaseze la locurile cuvenite detașamentele sale de provo-
 catori, spioni și jandarmi, înarmate ca toate mijloacele per-
 soanelor. Acțiunile represive au început să se repete atât
 de des și să lovească atât de multe persoane, să ma-
 ture în așa măsură cercurile locale, în lupta a muncii
 rea ca și a pierdut absolut toți, conștinții, mișcarea a
 capatat un caracter extrem de discontinuu, năpustinduse
 slabi, nicio continuitate și legatură în munca. Războiul
 extraordinar a militanților locali, compoziții întâmplă-
 toare a cercurilor, lipsa de pregătire și angajarea de ori-
 zont în domeniul problemelor teoretice, politice și organiza-
 ționale, toate acestea erau urmări inevitabile ale
 războiului de crize mai sus. Luptătorii au ajuns atât de
 puțin în unele locuri, din cauza că nu suntem în-
 legănați de termeni și de conspirații, muncitorii devin nein-
 teresați de intelectualii și încep să-i ocolească: inte-
 lectuali, zice ei, ne duc prin noile aluziuni lor și călări.

Ca folosirea acestor metode prin care a început să fie
 în sfârșit resimțită ca o boala de către orice societate demo-
 cratică care gândește, aceasta o știe oricine cunoaște cât de
 cât mișcarea. Și pentru că cititorul care nu cunoaște și
 nu credea că noi „construim” în mod artificial un stadiu

dearuns să punem mâna cu țigii pe băta „accesibilă” și bine cunoscută Vorbind fara alegorii - sa facem o greva generală” sau sa „imboldim mersul „molatiei” al muncitorilor cu ajutorul literaturii ca mijloc de excitare”. Amandoua aceste curente - și oportunistii și „revoluționarii” - capitulează în fața metodelor primitive dominante, nu cred ca e cu putință sa scapăm de ele, nu înțeleg care e prima și cea mai arzuitoare sarcină practică a noastră - sa cream o organizație de revoluționari, capabila sa asigure suptre politice energie, stabilitate și cont nitate.

Am e tat mai sus cuvintele lui B-v. „creșterea m s car i muncitorilor depășește creșterea și dezvoltarea „organizației lor revoluționare”. Aceasta „comunicare preoasă a unui observator direct” (aprecierea redacției reviste „Rabooce Delo” asupra articolului lui B-v) are pentru ni o indoile valoare. Ea arata ca am avut dreptate văzând cauza principala a actualei crize din „anul social democratic rus în război”. În armă a conducătorilor (a „ideologiilor” - a revoluționarilor, a socialiștilor democraților) fața de a dăinui „spontul al maseilor”. Ea arata ca toate aceste raționamente ale autorilor scrișorii economice (din nr 12 al „Iscreii”), ale lui B Cricovșchi și Martânov, cu privire la primejdia dinanțării însemnătații elementului spontan, a luptei mîntate de zi cu zi, c privire la lăbica proceselor „înstrăinării localei prestăvirei și apărării metodelor „primitive. Oamenii aceștia, care nu pot rosti cuvântul „revoluționar” fără o strămbătură disprețuitoare, care numesc „simț al realității” ingenuțneria lor în fața lipsei de practică și a inapoierni, dovedesc în realitate ca nu înțeleg cele mai imperioase sarcini practice ale noastre. Unor oameni rămași în urma ei le striga „țineți pasul” n o luptă înainte! Unor oameni care sufera de lipsa de energie și inițiativa în munca organizatorică, de lipsa unor „plannuri” de organizare amplă și îndrăzneță, ei le striga „lăbica e un proces!” Păcatul nostru cel mai mare consta în co-borarea sarcinilor noastre politice și organizatorice la nivelul inter-selor imediate, „palpatibile”, „concrete” ale luptei economice de incăleț-zic-zor și ne cănta întruna, trebuie să dam luptei economice nsași un caracter politic” înca

* Broșura „Cine va săvârși revoluția politică?” publicată în Rusia în cu egera „Proletarsciii Borba” și redată de comitetul din Chiev „Reînvierea revoluționarismului.” și „Svoboda”

odată este exact același „simț al realității” de care a dat dovadă un erou dintr-o epoea populară care, văzând un cortegiu funebru, a strigat „azi unul, mâine zece!”.

Amintiri va cu ce aroganța incomparabilă, într-adevăr „marșiana”, il învățau înțelepții aceștia pe Plehanov „cercurilor muncitorești le sunt în general (sic!) inaccesibile sarcinile politice în sensul real, practic al acestui cuvânt, adică în sensul unei lupte practice adevrate și efective pentru revendicări politice” („Raspunsul redacției revistei „Rabooce Delo”, pag 24). Există cercuri și cercuri, domnilor! Unui cerc de „meșteșugari”, care folosește metode primitive, îi sunt, desigur, inaccesibile sarcinile politice alături vreme cât acești meșteșugari nu și au dat seama că folosesc metode primitive și nu s'au debarbat de ele iar dacă acești meșteșugari mai sunt și înfragați de metodele lor primitive, dacă scriu neaparat cu caractere cursive cuvântul „practic” și își inchipue ca a fi practic înseamnă a cobori sarcinile noastre la nivelul de înțelegere al purtătorilor celor mai inapoiate ale maseilor. Am văzut în țara noastră că pentru acești meșteșugari nu mai există nădejde de îndreptare și ca le sunt în general mai accesibile sarcinile politice. Dar unui cerc de corifei ca Mexce și Vășilin, Hallurîn și Jelabov îi sunt accesibile sarcinile politice în sensul cel mai real, în sensul cel mai practic al acestui cuvânt, în sunt accesibile tocmai din cauza și în măsura în care propaganda lor fierbinte găsește în masa care se trezește spontan, în masă în care, cu o rigi lor elaborată este înșușii de clasa revoluționară și este capabilă de energie a este a Plehanov a avut dreptate atunci când nu numai că a arătat care e această clasă revoluționară, nu numai ca a dovedit necesitatea și inevitabilitatea trezirii ei spontane, ci și a pus în lăptă cercurile muncitorești o sarcină politică înaltă și mareată. Voi însă va referi, la mișcarea de masă aparținătoare revoluției, pentru a diminua această sarcină, pentru a restinge activitatea și amplora activitatea „cercurilor” care nu și au dat seama că această clasă nu îndrăgostirea unui meșteșug de metodele sale primitive”. Va fi rău cu practica și cu teorie, nu vedeți faptul cunoscut oricăruia practician rus: ce muniuni poate să facă pe tărâm revoluționar energia nu nu mai a unui cerc, ci chiar și a unei persoane răzlețe, Sau credeți că în mișcarea noastră nu pot exista corifei ca aceia

din deceniul al 8-lea? Dece? Pentru că suntem prea puțin pregătiți? Dar noi ne pregătim, ne vom pregăti și vom fi pregătiți! E adevărat, apele stătătoare ale „luptei economice împotriva patronilor și guvernului” au prins la noi, din nenorocire, mușgai: au apărut oameni care ingenu-chiază și se închină în fața spontaneității, contemplând cu venerație (după expresia lui Plehanov) „posteriorul” proletariatului rus. Dar vom ști să scăpăm de acest mușgai. Toată acum revoluțiunea rusă, călăuzindu-se de o teorie cu adevărat revoluționară, sprânghindu-se pe o clasă cu adevărat revoluționară și care se deslășăie spontan, poate în sfârșit — în sfârșit! — să se ridice în toată puterea lui, să-și desfășoare toate forțele sale de urias. Pentru aceasta se cere numai ca masa practicienilor, ca masa și mai mare de oameni care visează la o activitate practică încă de pe băncile școlii să întâmpine cu hațocură și dispreț orice tentativă de a diminua sarcinile noastre politice și a împoarea muncii noastre organizatorice. Și fiți siguri, domnilor, că așa va fi!

În articolul „Cu ce să începem?” am scris împotriva lui „Rabocce Delo”: „În 24 de ore poți să schimbi tactica agitației într-o chestiune specială oarecare, poți să schimbi tactica într-o chestiune de detaliu a organizației de partid, a-ți schimba însă nu numai în 24 de ore, ci fie chiar și în 24 de luni, părerea în problema dacă sunt necesare în general, totdeauna și necondiționat o organizație de luptă și agitația politică în mase, aceasta o poți face numai niste oameni lipsiți de orice principii.” „Rabocce Delo” răspunde: „Această învinuire a «Iscrei», singura învinuire cu pretenții de caracter concret, este cu toată înfăptuirea Cititorii lui «Rabocce Delo» știu foarte bine că dela început, fără să așteptăm apariția «Iscrei», nu numai că am chemat la agitația politică „(spunând în același timp că nu numai cercurile muncitorești, ci și mișcarea muncitorească de mase nu poate să și fixeze ca primă sarcină politică răsturnarea absolutismului)”, ci numai lupta pentru revendicările politice imediate, și că „revendicările politice imediate devin accesibile maselor după o grevă sau în orice caz, după mai multe greve” („dar prin publicarea noastră din străinătate am pus la îndemâna tovarășilor care

activau în Rusia singurul material de agitație politică social-democrată.” (iar în acest singur material nu numai că ai utilizat pe scară largă agitația politică numai pe terenul luptei economice, dar ai și ajuns să susțineți că această agitație îngustă este „cea mai larg utilizabilă” Și nu observați, domnilor, că argumentarea voastră dovedește tocmai necesitatea apariției „Iscrei” — de vreme ce acest singur material se prezenta în acest fel — și necesitatea luptei „Iscrei” împotriva lui „Rabocce Delo”?). „Pe de altă parte, activitatea noastră publicistică pregătea în fapt unitatea tactică a partidului” (unitatea în convingerea că tactica este un proces de creștere a sarcinilor politice care crește odată cu partidul? Ce prețioasă unitate!) — și, implicit, posibilitatea unei organizări de luptă pentru creșterea careia Uniunea a făcut tot ce e posibil din strălucita putere să facă” („Rabocce Delo” nr. 10, pag. 15). Zadarnică încercare de a tești din încrețitura „Ca ai făcut tot ce s-a fost posibil, — acest lucru nu m-a trecut nicicând prin gând să lăgătuiesc. Am susținut și susțin că limitele a ceea ce este „posibil” pentru voi sunt îngustate de miopia concepțiilor voastre. E ridicol să vorbim de o „organizare de luptă” în vederea luptei pentru „revendicări politice imediate” sau în vederea „luptei economice împotriva patronilor și guvernului.”

Dar dacă cititorul vrea să vadă perle de îndrăgostire „economistă” de metodele primitive, se înțelege că el trebuie să treacă dela electica și nestatornicia „Rabocce Delo” la consecvența și hotărârea „Raboccei Mash”. Și acum două cuvinte despre însăși așa zisa intelectualitate revoluționară. Scria RM în „Suplimentul special”, pag. 13: — „Ea, cea drept, a dovedit în fapt în repetate rânduri că e pe deplin gata să se angajeze într-o luptă hotărâtă cu țarismul”. Toată nenorocirea, intelectualitatea noastră revoluționară de politica politică, intelectualitatea noastră revoluționară la lupta împotriva acestei politici politice de luptă politică împotriva absolutismului. Tocmai, deoarece problema «de unde să luăm forțe pentru lupta împotriva absolutismului?» a rămas nelămurită pentru ea până în ziua de azi”.

Ce spuneți de acest dispreț suveran față de lupta împotriva politicii din partea unui admirator (în sensul peiorativ al cuvântului) al mișcării spontane? El este gata să justifice

pentru el noțiunea „organizație de revoluționari” să coincide mai mult sau mai puțin cu noțiunea „organizație de muncitori”. Și așa se și întâmplă într-adevăr, așa încât, vorbind despre organizare, ne pomeneim literalmente vorbind limbi deeserte. Mi aduc bine aminte, de pilda, de o conferință cu un economist destul de consecvent, pe care nu aveam semnul prețului să l cunosc mai înainte. Am început să discutăm despre broșura „Cine va săvârși revoluția politică?” și am căzut de acord imediat ca principalul neajuns al broșurii este că ignorează problema organizării. Ne închipuim la un moment dat că stătem solidari unul cu altul, dar — convingerea a continuat și am constatat că vorbim despre lucruri diferite. Interlocutorul meu îl acuză pe autor de faptul că ignorează căsările de ajutor pentru caz de greva, asociațiile de ajutor reciproc etc., pe când eu aveam în vedere organizația de revoluționari, necesară pentru „savârșirea” revoluției politice. Și de îndată ce a ieșit la iveală această divergență, nu mi amintesc să se mai fi întâmplat în general să nu de acord cu acest economist în vreo chestiune principală oarecare!

Care era deci izvorul divergenței noastre? Toamna faptului că economistul se abal mereu dela social-democratism la trade unionism, atât în ceea ce privește sarcinile organizației, cât și cele politice. Lupta politică a social-democrației este mult mai largă și mai complexă decât lupta economică a muncitorilor împotriva patronilor și guvernului. Exact la fel, (și din această cauză) organizația partidului social-democrat revoluționar trebuie să fie inevitabil de *alt gen* decât organizația muncitorilor pentru această luptă. În primul rând, organizația muncitorilor trebuie să fie organizație profesională, în al doilea rând, ea trebuie să fie pe cât posibil mai largă, în al treilea rând, ea trebuie să fie pe cât posibil mai puțin conspirativă (mai refer, bine înțeles, că și mai jos numea la Rusia absolutistă). Dimpotrivă, organizația de revoluționari trebuie să cuprindă în primul rând și mai ales oameni a căror profesie este activitatea revoluționară (deaceia și vorbesc despre organizația de *revoluționari* având în vedere revoluționari social-democrați). În al doilea rând, aceste trezături caracteristice generale a membrilor acestei organizații trebuie să se steargă cu desăvârșire ori deosebire între muncitori și intelectuali, fără a mai vorbi despre deosebirea dintre diferitele profesii ale unora și altora. A-

ceasta organizație trebuie în mod necesar să fie nu prea largă și cât mai conspirativă cu putință. Să ne oprim asupra acestei triple deosebiri.

În țările în care există libertate politică, deosebirea dintre organizația sindicală și organizația politică este absolut clară, după cum clară este și deosebirea dintre trade unionism și social-democrație. Bine înțeles, relațiile dintre acestea din urmă și cele dintre variază inevitabil în diferite țări în funcție de condițiile istorice, juridice și de alte condiții, aceste relații pot fi mai mult sau mai puțin strânse, mai mult sau mai puțin complicate etc. (ele trebuie să fie, după părerea noastră, pe cât posibil mai, strânse și mai puțin complicate), dar în țările libere nici vorba nu poate fi despre o identificare a organizației sindicatelor profesionale cu organizația partidului social-democrat. În Rusia, însă, jugul absolutismului și șterge, la prima vedere, or ce deosebire între organizația social-democrată și asociația muncitorească, tândea sunt interzise orice asociații muncitorești, și orice cereri, fiindcă principala manifestare și principala instrument al luptei economice a muncitorilor — greva — este în general o infracțiune (și adesea chiar o infracțiune politică). În felul acesta condițiile dela noi, pe de o parte, „imping” foarte puternic pe muncitori, care duc lupta economică să se lovească de problemele politice, iar pe de alta parte, „imping” pe social-democrați să confunde trace unismul cu social-democratismul (iar alde cricovschi, martânovi & co., vorbind cu mult zel despre „impingerea” de primul fel, nu observă „impingerea” de felul al doilea). Într-adevăr, ne-a putut să nișle oameni care sunt în posesia de 99 la suta absorbiți de lupta economică împotriva patronilor și guvernului. Unii dintre niș în decursul *intregii* lor perioade de activitate (4-6 luni) nu se vor lovi niciodată de problema necesității unei organizații de revoluționari mai complexe, alții se vor „lovii”, probabil, de literatura bernsteiniană, relativ răspândită, din care vor sorbi convingerea că „mersul progresiv al luptei marunte de zi cu zi” este de o extremă importanță. Alții, în sfârșit, se vor lăsa tentati, poate, de ideea a lui monitorare de a arăta lumii o nouă mostră de „legatură stransă și organică cu mpleta proletară”, de legatură între mișcarea sindicală și mișcarea social-democrată. Cu cât mai târziu pașele și țara în arena capitalismului, și, deci, și a mișcării muncitorești, — își pot zice acești oameni — cu atât mai mult pot socia-

liști să participe la mișcarea sindicală și s'o sprijine, cu atât mai puține organizații sindicale neosocial-democrate pot și trebuie să existe. Până aici acest raționament este pe deplin just. Nenorocirea este însă că se merge mai departe și, ca se vizează la contopirea deplină a social-democratismului cu trade-unionismul. Vom vedea îndată, din exemplul „Statutului Ununii de luptă din Petersburg”, ce efecte daunatoare au aceste visuri, asupra planurilor noastre organizatorice.

Organizațiile muncitorilor pentru lupta economică trebuie să fie organizații sindicale. Orice muncitor social-democrat este dator ca, în măsura posibilului să sprijine aceste organizații și să lucreze activ în cadrul lor. Aceasta este adevărat. Dar nu este cazul de puțin în interesul nostru să cerem ca numai social-democrații să poată fi membri ai uniunilor „de breaslă” acestea ar restrânge înțelegerea influenței noastre asupra masei. Trebuie ca din uniunile de breaslă să facă parte orice muncitor care înțelege necesitatea unirii în vederea luptei împotriva patronilor și guvernului. Însuși scopul uniunilor de breaslă nu ar putea fi altul decât acestea nu ar îngloba pe toți aceia care sunt în stare să se ridice fie chiar numai până la aceasta treaptă elementară de înțelegere, dacă aceste uniuni de breaslă n'ar fi organizații foarte largi. Și cu cât mai largi sunt aceste organizații, cu atât mai largă va fi și influența noastră asupra lor, influență exercitată nu numai prin dezvoltarea „spontană” a luptei economice, dar și prin nrădurirea directă, conștientă a membrilor socialiști ai uniunii asupra tovarășilor lor. Dar într-o organizație cu un număr mare de membri nu este cu putință o conspirație strictă (care cere o pregătire mult mai mare decât pregătirea necesară pentru a participa la lupta economică). Cum se poate împaca această contradicție dintre necesitatea unei organizații largi și necesitatea unei conspirații stricte? Cum se poate obține ca organizațiile de breaslă să fie pe cât posibil mai puțin conspirative? Pentru aceasta nu pot exista, în general vorbind, decât două cai: ori legalizarea uniunilor de breaslă (care în unele țări a precedat legalizarea uniunilor socialiste și politice), ori menținerea organizației ca organizație secretă, dar într'atât de „liberă”, slab încheată, lăse, cum spun Germanii, încât pentru marea membrilor conspirația să fie redusă aproape la zero.

Legalizarea uniunilor muncitorești neosocialiste și nepolitice din Rusia a și început, și nu începe nicio îndoaială că

fiecare pas al mișcării noastre muncitorești social-democrate, care crește rapid, va înmulți și încuraja încercările de legalizare de acest fel, încercări care pornesc mai ales dela adepții orânduirii existente, dar în parte și dela muncitorii înșiși, și dela intelectuali liberali. Steagul legalizării a și fost arborat de alde Vasilev și Zubatov, au făgăduit și l-au și dat concurs ceri de teapă d'lor Ozerov și Vorms, printre muncitori există deja adepți ai noului curent. Și de aci înainte nu putem să nu ținem seamă de acest curent. Cum să ținem seamă de el, în aceasta privim? nici nu pot exista printre social-democrați două păreri. Suntem datori să demascăm neîncetat orice participare a zubatovilor și vasilevilor la jandarmilor și popilor. La acest curent și să arătăm muncitorilor adevăratele intenții ale acestor participanți. Suntem datori să demascăm deasemenea orice nouă împăciuitoare, de „armonie”, care ar transporta din căvântările politicienilor liberali la adunările deschise ale muncitorilor, îndiferent dacă aceste note se datorează convingerilor lor sincere ca este de dorit o colaborare peșnică între clase, dorinței de a se pune bine cu autoritățile sau, în sfârșit, pur și simplu stângăciei. Suntem datori, în sfârșit, să i prevenim pe muncitori asupra cursei pe care le o întinde adeseori politica, ochind la aceste adunări deschise și în asociațiile autoritate pe „cei mai îndrăciti” și încercând ca prin intermediul organizațiilor legale să strecoare provocatori și în organizațiile ilegale.

Dar a face toate acestea nu înseamnă nicidecum să uităm ca în cele din urmă legalizarea în sferă muncitorească nu va aduce folosul tocmai nouă și nicidecum celor de teapă lui Zubatov. Dimpotrivă, tocmai prin campania noastră de denăscare noi separăm neghina de grai. Neghina am aruncat-o. Grâul este ca atragem atenția tuturor puterilor muncitorești și mai larg, ca atragem atenția și celor mai napăstuite puteri muncitorești asupra problemelor sociale și politice, grâul este eliberarea noastră, a revoluționarilor, de lașismii care sunt în fond legale (trăspunderea cartilor legale, ajutorul reciproc etc.) și a celor dezvoltări ce va da inevitabil noua tuturor din ce în ce mai mult material pentru agitație. În acest sens putem și trebuie să spunem zubatovilor și ozerovilor dați în mână, domni or! În mână în care întindeți muncitorilor o cursă (fie în sens de provocare directă, fie în sens de pervertire acinștă) a muncitorilor

lizabile cu un astfel de statut, căci ele cer organizarea pe profesii, despre care nici nu se pomenesc.

Dar ceace-i mai izbitor este caracterul extrem de greoi al acestui întreg „sistem”, care încearcă să lege fiecare fabrică în parte cu „comitetul” printr'un fir permanent de reguli uniforme și ridicol de mărunte, în cadrul unui sistem de alegere, cu trei grade. Strivita de orizontul îngust al economismului, gândirea se pierde aici în amănunte care au un puternic iz de burocratism și confopism. În realitate, înșe, trei sferturi din aceste paragrafe nu se aplică niciodată, în schimb, însă, o astfel de organizație „conspirativă”, cu un grup central în fiecare fabrică, înlesnește jandarmilor provocarea unor cadere de proporții extraordinare de largi. Tovarășii polonezi au trecut de-a printr'o astfel de faza a mișcării, când toți aveau pașunea înfruntării de casne muncitorești pe scară largă, dar ei au renunțat foarte curând la această idee, încredințându-se că nu fac decât să furnizeze jandarmilor o recolta bogată. Dacă vrem organizații mai muncitorești largi, și nu vrem cadere de largi proporții, dacă nu vrem deci să facem pe placul jandarmilor, trebuie să tindem ca aceste organizații să nu fie deloc constituite în mod formal. Va fi oare posibilă în acest caz funcționarea lor? Dar priviți aceste funcții „a urmări tot ce se întâmplă în fabrică și a ține cronica întâmplărilor de acolo” (§ 2 din statut). Necesita oare aceasta neapărat o constituire formală? Oare același rezultat nu poate fi obținut în condiții și mai bune prin corespondențe trimise ziarelor ilegale, fara a se forma în acest scop grupe speciale? „A conduce lupta muncitorească pentru îmbunătățirea situației lor în fabrică” (§ 3 din statut). Nici pentru aceasta nu este nevoie de constituire formală. Ce anume revendicări vor să formuleze muncitorii, aceasta poate s'o afle detaliat, dintr'o simplă conversație, orice agitar cât de cât priceput, iar după ce o va fi aflat, el va ști s'o transmită organizației de revoluționari, care nu este o organizație largă, ci una restrânsă, pentru ca aceasta să procure manifestul corespunzător. „A organiza o cassa” cu o cotizație de 2 copeici la rubla” (§ 9) — și a face apoi lunar o dare de seamă asupra situației cassei (§ 17), a exclude pe membri care nu-și plătesc cotizațiile (§ 10) etc. Curat răi pentru poliție, căci nimic nu este mai ușor decât a patrunde în toată aceasta conspirație a „cassei centrale de fabrică”, a confiscă banii și a pune

mâna pe oamenii cei mai buni. Nu este mai simplu să se emită timbre de o copeică sau două, cu stampila unei anumite organizații (foarte înguste și foarte conspirative), sau să se facă — fără niciun fel de timbre — colecte de bani, rămânând ca darile de seamă asupra acestor colecte să fie publicate, sub o anumită parolă convențională, în ziarul legal? Se va atinge același scop, dar jandarmilor le va fi de o sută de ori mai greu să dea de firul organizației.

Aș putea continua această analiză cu titlu de exemplificare, arătând un statutul, dar cred că și cele spuse sunt suficiente. Un nucleu mic, strâns încheiat, format din muncitorii cei mai, de naștere, cei mai cu experiență și cei mai califi, având oamenii săi de încredere în rândurile principale și în cel legal, după toate regulile celei mai stricte conspirații, cu organizația de revoluționari, va putea foarte bine să îndeplinească, cu concursul cel mai larg al masei și fără nicio constituire formală, toate funcțiile care revin organizației, sindicale și, în plus, să le îndeplinească totemul așa cum o dorește social democrația. Numai pe acestea cale se poate dobândi consolidarea și dezvoltarea mișcării sindicale social-democrate, în pofida tuturor jandarmilor.

Mi se va obiecta: o organizație atât de lăse * că nu este măcar constituită formal, ca nu are măcar membri cunoscuți și înregistrați, nici nu se poate numi organizație — Se poate. Nu alerg după nume. Dar aceasta „organizație fără membri” va face tot ce trebuie și va asigura chiar dela început o legatură traimică între viloarele noastre trade amonuri și socialism. Iar cine vrea, în condițiile absolut smului, o organizație muncitorească largă, cu alegeri, dări, de seamă, vot universal etc., acela este pur și simplu un utopist incorigibil.

Morala care decurge de aici e foarte simplă: dacă vom începe cu zidirea temeinică a unei puternice organizații de revoluționari, atunci vom putea asigura stabilitatea și searhi în întregul ei, vom putea înfaptui atât scopurile social-democrate, cât și cele trale unioniste propriu zise. Dacă însă vom începe cu o organizație muncitorească largă, chit că ea, mai „accesibilă” maselor (dar care în fapt e mai accesibilă jandarmilor și face ca și revoluționarii să fie mai accesibili poliției), atunci nu vom înfaptui nici primele scopuri, nici

* — liberă largă — hoșa Trud

celelalte, nu vom scăpa de metodele primitive de muncă și, prin lărmăreala noastră, prin căderile noastre nesfârșite vom face doar mai accesibile masei trade-unionurile de tip zubatovist sau ozerovist.

Care trebuie să fie propriu zis funcțiile acestor organizații de revoluționari? — Despre aceasta vom vorbi, neașteptat. Mai întâi, însă, să examinăm încă un răspuns foarte caracteristic al teroristului nostru, care se dovedește a fi iarași (ce jalnică soartă!) în vecinătatea mînată a economistului. În revista „Svoboda” (nr. 1), revista pentru muncitori, găsim un articol intitulat „Organizația” al cărui autor vrea să apere pe cunoscuții săi, pe muncitorii-economisti din Ivanovo-Voznesensk.

„E rău”, scrie el — „cînd mulțimea e mînată, neînștinată, cînd mișcarea nu pornește de jos în sus, cînd, din orașul în care se pleacă, mișcarea se răstăie sau în timpul vorii mișcarea muncii se oprește pe loc. Poate oare o astfel de mișcare muncitorească este imboldită din afară, să fie o forță reală? Da, de unde? La noi învață încă să umble pe picioarele ei proprii, e nevoie să se înșine și e îndusă de alți. Și așa în toate privirile, au plecat stulenți, totul se oprește; nu fost ridicăți cei mai capabili, crema, — lapele se acceșe, a fost arestat, comitetul” — apoi până se organizează și iar e acalmie, și nici nu se știe încă ce fel de comitet se va organiza — poate unul care nu va semăna deloc cu cel vechi, acela spunea una, iar acesta va spune contrariul. Legătura dintre ziua de ieri și cea de azi se pierde, experiența trecutului nu servește ca învățare, pentru viitor. Și toate vin de acolo ca nu exista rădăcini în a lătmuri, în mulțime, în așezări, în suita de prosti, care se desție. Zece — prinși lași, uși, cînd însă organizarea cuprinde mulțimea, totul crește din nou bine, atunci zădărnici nu va fi în stare să paralizeze munca” (pag. 63).

Faptele sunt descrise exact. Tabloul metodelor noastre primitive de muncă e redat destul de bine. Dar conștința sunt deșine de „Rabocetia Măști”, atât prin lipsa lor de logică, cât și prin lipsa lor de tact politic. Ele reprezintă o culme a lipsei de logică, deoarece autorul confundă problema filozofică și social-istorică a „rădăcinilor” mișcării („adevarul”, cu problema tehnico-organizatorică a mișcării) mai efice împotriva jandarmilor. Ele reprezintă o culme a lipsei de tact politic, pentru că autorul, în loc de a cere înlocuirea conducătorilor răi prin conducători buni, cere înlocuirea conducătorilor în general prin „mulțime”. Aveți de a face cu aceeași încercare de a fi trasi înapoi sub raport organizatoric, la fel cum sub raport politic ne trage înapoi

ideea înlocuirii agitației politice prin teroare ca mijloc de exaltație. Drept să spun, încercă un adevărat embarrass de richesses¹, neștinind cu ce să încep examinarea confuziei pe care ne o oferă „Svoboda”. Voi încerca să încep, pentru mai multă claritate, cu un exemplu. Să-i luăm pe Germanii. Sper că nu veți nega că la ei organizația cuprinde mulțimea, că totul pornește din mulțime, că mișcarea muncitorească a învățat să umble pe picioarele ei proprii. Și totuși cît de mult știe acea mulțime de milioane de oameni să prețuiască pe cei „zece” conducători politici încercați ai ei, cît de fidel urmărea ea pe conducătorii săi? În parlament s’a întâmplat nu odată ca deputații partidelor dușmane să încerce să-i provoace pe socialiști: „halal de așa democrație!” numai în vorbe așeză voi o mișcare a clasei muncitoare, — în fapt însă se agită mereu același grup de șefi. Meri, aceiași Bebe, mereu aceiași Liebknecht, din an în an, din levișm în decenii. Și apoi delegații voștri, așa ziși aceiași muncitori, sunt mai inamovibili chiar decît funcționarii în mușchi de Kaiser”. Germanii, însă, au întâmpinat doar cu un zămbet de dispreț aceste încercări demagogice de a opăne pe „șefi”, „mulțimi”, de a atăta în mulțime instincte posne și vanitoase, de a rapă mișcării tranșiență și stabilitate ori, prin subminarea încrederei înseși în „zece” deosebiți. La Germani gîndirea politică e destul de dezvoltată, ei au acumulat destula experiență politică pentru a înțelege că fără acești „zece” conducători talentați (fiar talentele nu se nasc cu sulele), încercați, preguțiți ea privesc omșii, tremă, printr-o școală îndelungată și care se înțelege perfect între ei, nu este cu putință în societatea modernă o lătmă perseverentă din partea niciunei clase. Germanii au avut și în rîndurile lor demagogi care „lingușeau” „suie de prosti”, preamărindu-i și punându-i mai presus de „zece” de desție, „lingușeau” „pumnul vîguros” al masei, atășau (cașemenea lui Most sau Hasse mann) la acțiunile „revoluționare” necugetate și semănau în neștință faptele de conducători încercați și dăru. Și numai datorită lipsei de rectitudine împacate împotriva tuturor elementelor „demagogice” din sânul socialismului, a crescut și s’a întărit stat de mult socialismul german. Iar începutul de a noastră perioadă cînd întreaga criză a social-democrației ruse se explică prin

¹ — Dificultatea de a alege din prea multe. — Nota Trad.

faptul că masele, trezite spontan, n'au conducători destul de pregătiți, destul de ridicați și de experimentați, — proclamă sentențios: „E rău când mișcarea nu pornește de jos!”

„Un comitet format din studenți nu e bun, e lipsit de stabilitate”, — foarte just. Dar concluzia care urmează de aici este că e nevoie de un comitet format din *revoluționari* de profesie, indiferent de împrejurarea dacă acela care va fi să se formeze ca revoluționar de profesie este student sau muncitor. Voi însă trageți concluzia că mișcarea muncitorească nu trebuie să primească niciun imbold din afară! Din pricina naivității voastre politice, nici nu observați că în acest fel faceți jocul economiștilor și încurajați met. ele noastre primitive de muncă. Prin ce s'a exprimat, dați-mi voie să întreb, „imboldirea” muncitorilor noștri de către studenții noștri? *Exclusiv* prin aceea că studentul aducea muncitorului frământurile de cunoștințe politice pe care le avea el, fărâmiturile de idei socialiste din care putuse să se înfrupte (deoarece principala hrană intelectuală a studentului de azi, marxismul legal, nici nu putea da mai mult decât lucruri elementare, mai mult decât fărâmituri). *Asemenea* „imboldire din afară” n'a fost prea multă în mișcarea noastră, ci, dimpotrivă, prea puțină, îngrozitor și rușinos de puțină, deoarece noi am fiert cu prea mult zel în propria noastră zeama, ne-am ploxonit prea supuși în fața elementarei „lupte economice a muncitorilor împotriva patronilor și guvernului”. Cu *asemenea* „imboldire” trebuie să ne indeletnicim și, ne vom indeletnici de o sută de ori mai mult, noi, revoluționarii de profesie. Dar tocmai prin faptul că d-v' alegeți un cuvânt atât de odios ca „imboldire din afară” — care inevitabil stărnește la muncitori (în orice caz la un muncitor care este tot atât de „napoiat ca și voi”) nencredere față de *toți* cei care-i aduc din afară cunoștințe politice și experiența revoluționară, stărnește dorința instinctivă de a respinge pe *toți* oamenii de acest fel — d-v' sunteți un *demagog*, iar demagogii sunt cei mai răi dușmani ai clasei muncitoare.

Da, da! Nu vă grăbiți cu țipetele pe tema „procedeele neetovarășesti” din polemica mea! Nici nu mă gândesc să pun la ndoială puritatea intențiilor voastre; am mai spus-o poți să devii demagog chiar și numai din cauza naivității politice. Dar am arătat că v'ați pretat la demagogie și

metodă nu voi oboși să repet ca demagogii sunt cei mai răi dușmani ai clasei muncitoare. Cei mai răi — tocmai pentru că ei ațâță instinctele rele ale mulțimii, pentru că muncitorilor împoziți le este imposibil să identifice pe acești dușmani, care se manifestă — și câteodată în chip sincer — ca prieteni ai lor. Cei mai răi — pentru că într-o perioadă de confuzie și oscilații, într-o perioadă când fizionomia mișcării noastre abia se conturează, nu-i nimic mai ușor decât să ademenești demagogii mulțimea, pe care după aceea nu-i ai încercările cele mai amare o vor putea convinge că a greșit lala dece pentru social democratul rus din zilele noastre lozinca momentului trebuie să fie lupta hotărâtă atât împotriva revistei „Svoboda”, care se pretează la demagogie, cât și împotriva revistei „Rabocce Delo”, care se pretează și ea la demagogie (lucru despre care vom vorbi * amănunțit mai jos).

„Zece deștepti pot fi prinși mai ușor decât o sută de proști”. Acest adevăr splendid (pentru care veți culege în todeauna aplauzele sulei de proști) pare delă sine înțeles numai datorită faptului că în cursul argumentării ați sarit dela o problema la alta. Ați început să vorbiți și continuați să vorbiți despre prinderea „comitetului”, despre prinderea „organizației”, iar acum ați sarit la problema lichidării „radacinelor” mișcării „în adâncime”. Iar știți, mișcarea noastră nu poate fi lichidată tocmai pentru că are sute și sute de mii de radacini în adâncime, dar nu aceasta interesează aici. Dacă e vorba de „radacinele din adâncime”, noi nu putem fi „lichidați” nici acum, cu toate metodele noastre primitive de muncă — și cu toate acestea noi toți ne plângem și nu putem să nu ne plângem de prinderea „organizațiilor”, care distruge orice continuitate a mișcării. Iar dacă veți pune problema prinderii *organizațiilor* și nu va veți abate dela ea, apoi va voi spune că e mult mai greu să prindem zece deștepti decât o sută de proști. Și voi apăra această teză, oricât ați ațâțat mulțimea împotriva mea pe tema „antidemocratismului” meu etc. Prin „deștepti” în materie de organizare trebuie să înțelegem numai, după cum am arătat-o de repetate

* Aici vom observa doar că tot ce am spus despre „imboldirea din afară” și despre toate celelalte raționamente ale revistei „Svoboda” pe tema organizării lui se referă în *intreaga sa lăptă* economică și inclusivă cel dela „Rabocce Delo” deoarece parte din el au propovăduit și apărât activ aceleși concepții în chestiuni organizatorice, iar o altă parte din el au avut slăbiciuni spre aceleși concepții.

ori, pe *revoluționarul de profesie*, indiferent dacă ei se formează din studenți sau din muncitori. Și eu afirm 1) ca nicio mișcare revoluționară nu poate fi tramică fără o organizație de conducători stabilă și care să pastreze continuitatea; 2) ca cu cât e mai largă masa care este atrasă spontan în luptă, care alcătuiește baza mișcării și participă la mișcare, cu atât mai imperioasă este necesitatea unei asemenea organizații și cu atât mai tramică trebuie să fie aceasta organizație (caci cu atât mai ușor este pentru tot felul de demagogi să ademenască paturile inapote ale masei); 3) ca aceasta organizație trebuie să fie alcătuită mai ales din oameni care să se ocupe cu activitatea revoluționară ca revoluționari de profesie; 4) ca „trio” fără abilități, cu cât *constrânge* mai mult numărul membrilor unei asemenea organizații, astfel ca la ea să participe numai acei membri care se ocupă cu activitatea revoluționară ca revoluționari de profesie și care au dobândit o pregătire profesională în arta luptei împotriva poliției politice, cu atât mai grea va fi „prinderea” unei asemenea organizații; și 5) cu atât mai numeroase vor fi elementele atât din sânul clasei muncitoare, cât și din sânul celorlalte clase ale societății care vor avea puțină să ia parte la mișcare și să lucreze activ într-însa.

Invit pe economiștii, pe teroriștii și pe „economiești teroriști” a dela noi sa infirmare aceste teze, dintre care voi examina acum pe cele două din urma. Problema dacă e mai ușor a prinde „zece deșlepti” sau „o sută de proști” se reduce la problema, examinată mai sus, dacă e posibilă o organizație de masa atunci când este nevoie de conspirație mai strictă. Microdata nu vom putea ridica o organizație largă la aceea înaltime conspirativă fara de care noi vorbim nu poate fi despre o luptă statornică împotriva guvernului și de continuitate în această luptă. Și concentrarea

[illegible]

tutur funcțiilor conspirative în mâinile unui număr restrâns de revoluționari de profesie nu înseamnă deloc ca aceștia din urmă „vor gândi pentru toți”, ca mulțimea nu va avea parte activă la mișcare. Dimpotrivă, mulțimea va da revoluționarii de profesie într-un număr tot mai mare, căci atunci mulțimea va ști că nu este de ajuns să se adune câțiva studenți și câțiva nauidictori care duc lupta economică, pentru a forma un „comitet”, ci ea trebuie să mănanceși ani de-a rândul pentru a le forma ca revoluționari de profesie, și mulțimea nu se va „gândi” atunci numai la metode primitive de muncă, ci totmai la o astfel de formare. Centralizarea muncii or conspirative ale organizației nu înseamnă caluși de puțin centralizarea tuturor funcțiilor mișcării. Partici-parea activă a masei celei mai largi la tot ceea ce privește literatura ilegală nu va slăbi, ci se va întări, întrucât în urmă-laptea, ca „zece” revoluționari de profesie vor centraliza funcțiile conspirative ale acestor munci. Așa și, numai așa vom face ca citirea literaturii ilegale, colaborarea la litera-tura ilegală, în parte chiar și răspunderea ei, aproape să in-celeze să mărită o muncă conspirativă, căci poștia va înțe-lege în scurt timp absurditatea și imposibi-litatea unei un-mariri judiciare și admin-istrative pentru fiecare exemplar al unor publicații răspundite cu mule. Și, aceasta este vaabil nu numai în ceea ce privește presa, dar și în ceea ce privește toate funcțiile mișcării, inclusiv demonstrațiile. Partici-parea activă și foarte largă a masei la demonstrații nu numai ca nu va slăbi, ci, dimpotrivă, va câștiga mult din faptul ca „zece” revoluționari, încrecați, progițiți din panet de vedete profesionale nu mai puțin decât pînă la con noi, vor centraliza toate laturile conspirative ale acțiunii, pre-gătirea marșilor stelor, elaborarea unui plan activativ, na-mirea unui detașament de conducători, pentru fiecare raion al orașului, pentru fiecare cartier industrial, pentru fiecare instituție de învățământ etc. (știu că mi se va obiecta, ca iduie multe sunt „nedemocratice”, dar la aceasta eu văz că totuși neîntelegenta, vor răspunde amănunțit mai departe). Centralizarea funcțiilor celor mai conspirative de către or-ganizația de revoluționari nu va scădea, ci va mări amploarea și va îmbogăți conținutul activității noastre, întrucât, de alte organizații, care trebuie să cuprindă cercuri cât mai largi și deaceia sunt pe cât posibil mai puțin normal constituite

și pe cât posibil mai puțin conspirative: sindicatele muncitorești, cercurile muncitorești pentru cultura generală și, pentru citire de literatură ilegală, cercurile socialiste, precum și cercurile democratice din toate celelalte pături ale populației etc. etc. Asemenea cercuri, sindicate și organizații trebuie să existe pretutindeni într'un număr cât mai mare și să aibă funcțiile cele mai felurite, dar este absurd și daunător să le confuzi cu organizația de revoluționari, să ștergi linia de demarcație dintre ele, să stingi în mase conștiința, și așa extrem de slabă, ca pentru „deservirea” mișcării de masă e nevoie de oameni care să se consacre în mod special și în întregime activității social democratice și ca acești oameni trebuie să se formeze cu răbdare și perseverență ca revoluționari de profesie.

Da, această conștiință a slăbit nespun de mult. Pacatul nostru cel mai mare pe plan organizatoric este ca prin metodele noastre primitive de muncă am șterbit prestigiul revoluționarului în Rusia. Moale și șovăielnic în problemele teoretice, cu un orizont îngust, invocând spontanitatea masei pentru justificarea molicunii proprii, semănând mai mult cu un secretar de trade-union decât cu un tribun al poporului, incapabil să formuleze un plan larg și îndrăzneț, care sa însușe respect și adversarilor, lipsit de experiență și de dibăcie în arta profesiunii sale — lupta împotriva politicii politice, — ei bine! acesta nu este un revoluționar, ci un jalnic meșteșugar care folosește metode primitive.

Niciun practicant nu trebuie să se supere pe mine pentru acest cuvânt laios, deoarece în ceea ce privește lipsa de pregătire mă refer în primul rând la mine însumi. Am activat într'un cerc¹²³ care își pune sarcini foarte largi, atotcuprinzătoare, și noi toți, membrii acestui cerc, sufeream nespun de mult pentru că aveam conștiința faptului că nu eram decât simpli meșteșugari într'un moment istoric când, parafrazând o vorbă celebră, am fi putut spune: dați-ne o organizație de revoluționari și vom răsturna Rusia! Și de atunci, cu cât mai des am avut prilejul sa-mi reamintesc sentimentul, permi-mi de rușine pe care l-am încercat atunci, cu atât mai mult se acumula în mine un sentiment de amarăciune în privirea acelor pseudo-social democrați care prin predicile lor „dezonoarează titlul nobil de revoluționar”, care nu înțeleg că datoria noastră nu este să apărăm coborțirea revoluționarului

la nivelul celui care folosește metode primitive, ci să ruluăm pe cei care folosesc metode primitive la nivelul revoluționarilor.

d) AMPLAREA MUNCII ORGANIZATORICE

Am văzut mai sus ce scrie B-v despre lipsa de forțe revoluționare capabile de acțiune, care se resimte nu numai în Petersburg, ci și în tot Rusia. Și, cîntîm să vă gîsiți că este oare o coincidență acest fapt? Că este un lucru comun se explică acest fapt? B-v scrie:

„Nu vom intra în tămpirea cauzelor istorice ale acestui fenomen vom spune numai că societatea, demoralizată de încluzata reacțiune politică și sfîșiată de schimbările economice care au avut loc sau care au loc, ridică din mîloul ei un număr extrem de restrîns de persoane capabile de muncă revoluționară, că clasa muncitoare, ridicînd din mijm muncitorii revoluționari, completează în parte rîndurile organizațiilor ilegale, dar că numărul acestor revoluționari nu corespunde cerințelor vremii. Cu atât mai mult cu cât, prin situația sa, muncitorul, care lucrează în fabrică unsprezece ore și jumătate, poate îndeplini mai ales funcția de agitator; înșă propaganda și organizarea, precu rarea și multiplicarea literaturii ilegale, scoaterea de manifeste etc. cad în mod necesar, în cea mai mare parte, în sarcina unui număr foarte restrîns de intelectuali” („Rabocoe Delo” nr. 6, pag. 38—39).

În multe privințe nu suntem de acord cu această părere a lui B-v, și îndeosebi nu suntem de acord cu cuvintele subliniate de noi, care arată, în esență, că este vorba de B-v, care este exasperat (ca orice militant practic care știe că de mult se gîndesc) de metodele noastre primitive de muncă, nu poate să găsească — din cauză că e strîmt de economism — o ieșire din această situație. Nu, o ieșire politică. În rațiunile sale, strîmt de multe părți, nu se poate pune de gînd, dar nu știu să le folosim pe toate. Se poate critica, tranzitorie a mișcării noastre poate fi critică, dar în această privință prin cuvintele „oamenii, care sînt în viața noastră” sunt o mulțime de oameni, pentru că ei sînt muncitori cîți și pături din ce în ce mai multe ale societății dau pe an ce trece tot mai mulți noi tîmpiri, care vor să se protesteze, care vor să se conștientizeze în măsura puterilor lor la timp împotriva societății multului nu tot așa dar, nea se poate de caracterul istoric al acestui act, dar îl resimte o masă din ce în ce mai largă și într'un mod din ce în ce mai acut. Și în același timp

pre mijloacele de a scăpa de aceasta criza. Nu numai revoluționarii rămân în general în urma fașă de mișcare spontan al maselor, dar chiar și muncitorii - revoluționarii - rămân în urma avântului spontan al maselor muncitorești. Acest fapt confirmă în chipul cel mai concret, chiar și din punct de vedere „practic”, nu numai absurditatea „reacționarismului politic” al acelor „pedagogi” care nu servită atât de des atunci când se dă la o parte problema de ririlor noastre față de muncitori. Acest fapt dovedește că prima și cea mai importantă laborie a noastră este să confundăm la lărmăre, de muncitori revoluționari, ca la de masă învel în vorbă prietenoasă, la a de partid ca în contextual revoluționarii (subînțelegem) cuvintele: în ceea ce privește activitatea de partid, ca și în celelalte priviți, am gurea aceluiași nivel la către muncitori, deși este adevărat nu e însă nici pe departe atât de ușoară și atât de necesară (De aceea trebuie să ne îndreptăm atenția prin mijlocul ridicării muncitorilor la nivelul revoluționarilor și să încercăm să ne cebam noi însine neapărat până la sfârșit să se muncim restul, cum vor economiști, sau neapărat până la pașul muncitorilor-mijlocii, cum vrea „Svoboda” (care în această privință se îndreaptă pe treapta a doua a „pedagogiei economice”). Departamentul gândul de a tagă din necesitatea unei literatur populare pentru muncitori, în literatura și mai popărie (desigur, întru de a se înțelegă pentru muncitori deosebit de înapoiat). Dar mai rău este că în mesteacare necontenit a pedagogiei în problemele politice în problemele organ zării. În fond dămincăm a treia lărmă care arevă atâta grup, pentru muncitorii noi, în care, din rândul grup pe muncitori prin dorința noastră, cobori neapărat, înainte de a vorbi de politica muncitorească, de organizarea muncitorilor, se înțeleg adevărate probleme sa vorbit, de lucruri serioase fara a va călători, sau ned gogăie pe seama pedagogilor, dar nu pe seama muncitorilor și a organizațiilor lor. Oare nu există și grupuri intelectuali frunzași, „mijlocii” și „massă”? Oare în ceea ce privește pe intelectuali nu este de asemenea un anumit interes de descoperire a literaturii populare, și oare nu este interesul de literatură? Dar înel puțin va numai ca într-un articol despre organ zării, studenților și a liceenilor (1907) iar înainte s. r. umge, cu acul a unui om care face că să se descoperire ideea ca este nevoie înainte de toate de o organiza-

zație de „studenți-mijlocii”. Un asemenea autor va fi cu siguranță luat în răs — și pe bună dreptate. Dar, ne, i se va spune ideii organizatorice, dară aveți așa ceva, și apoi ne vom descărea noi singuri cine dintre noi este „mijlocii”, cine la mai sus și cine mai jos. Iar dacă n'aveți ideii organizatorice proprii, atunci toate vorbăria v'astra pe tema „masă” și „studenți-mijlocii” va fi pur și simplu plet sitoire. Într-o ocazie odată ca înseși problemele privind „politica” și „organizarea” sunt atât de răs se încăl despre ele nu se vorbește, înțeleg de ce nu este și o lărmă pot fi și trol și pregătirea muncitorilor (și studenților, s. liceenilor) pentru ca să se sta de țară ca ei de pe a se se prelinși, dar, din moment ce vorbim despre ele, dăți, răspunși temeinice și a se dăți înapoi: pre „mijlocii” da spre „masă”, nu căutați să scăpați prin glume sau fraze.

Pentru ca muncitorii să nu poată să fie pe deplin pregătiți pentru a se înțelegă cu școala și cu revoluționarii de profesie, deosebi n'are dreptat. Bărbantă spun că, dar fiind că muncitorul este acut în a se înțelegă un spirit care ore și junătate pe z. celor de lărmă revoluționare (afară de agitație), cad în mod necesar, în cea mai mare parte, în sarcina unui număr foarte restrâns de intelectuali”. Aceasta nu se întâmplă nicidecum „în mod necesar”, ci din cauza stării noastre înapoale, din cauza că nu suntă consistent de către a noastră, ca de cele pe lărmă muncitor care se distinge prin aptitudinile sale să devină un „muncitor de profesie”, un org de profesie, un profesional de profesie, un org de profesie etc etc în adevărată privință, noi n'ajungem într-un mod pur și simplu, scan deas forțele noastre, fără să știm a călători, ca în mesteacare și crescut ca o gră de scutit. Înțelegem că la Germanie, unde o sută de ori mai multe forțe decât în Rusia, înțeleg perfect de bine că „organizator” etc. ca să lărmă capabil nu se răsă prea des dintre muncitorii mijlocii. De aceea e dănta să puna de îndată pe orice muncitor capabil în astfel

* „Svoboda” nr. 1, articolul „Organizația”, pag. 96. Într-un articol ei greș, înțelegem muncitorii ca „muncitori de profesie” și „muncitori de profesie” în numele Muncii ruse” — „muncitori de profesie” este același lucru ca „muncitori de profesie” — dar pe care mai sus de frunte? dar mă supără grozav — urrit foarte frumoasă și minunată, și cere — „proprie (a lui?) și pentru alte culturi” (62). Da, și pe mine ocașta — „mă și fără grozav totdeauna”.

observă deja două extreme opuse (care, cum se și cuvine, „se ating”): ba un economism cu desăvârșire inconsistent și propovăduirea moderăției, ba o tot atât de inconsistentă „lețargie ca mijloc de excitație”, care tinde „să provoace în mod artificial — într-o mișcare ce se dezvoltă și se întărește, dar care se află încă mai aproape de începutul decât de sfârșitul ei — simptomele acestui sfârșit” (V. Zasulici în „Zaria” nr. 2-3, pag. 353). Și exemplul revistei „Rabocce Delo” arată că există deja social-democrați care capitulează în fața ambelor extreme. Acest fenomen nu este surprinzător, înțelegându-se, și pentru că „lupta economică împotriva patronilor și guvernului” nu-l va satisface *niciodată* pe un revoluționar, și extremele opuse vor apare totdeauna când aci, când colo. Numai o organizație centralizată de luptă care aplică în chip consecvent politica social-democrației și care satisface, ca să spunem așa, toate instinctele și aspirațiile revoluționare, este în stare să ferească mișcarea de un atac neașteptat și să pregătească un atac promițător de succes.

Nu se va obiecta, apoi, că mai sus expusa concepție asupra organizației este în contradicție cu „principiul democratic”. Pe cât acuzația precedentă este de proveniență specific rusă, pe atât acuzația de față are un caracter *specific de ceva venit din străinătate*. Și numai o organizație din străinătate („Uniunea social-democraților ruși”) putea să dea redacției sale, printre alte instrucțiuni, și pe aceasta

„*Principiul organizatoric*. În interesul unificării și dezvoltării, cu succes a social-democrației trebuie subliniat, dezvoltat lupta pentru un principiu democratic larg al organizației și de partid, ceea ce este deosebit de necesar având în vedere tendințele antidemocratice manifestate în rândurile partidului nostru” („Două congrese”, pag. 18).

Cum luptă „Rabocce Delo” împotriva „tendințelor antidemocratice” ale „Iscrei”, această o vom vedea în capitolul următor. Deocândată să examinăm mai îndeaproape acest „principiu”, formulat de economiști! Origine va fi, credem, de acord că „principiul larg democratic” conține următoarele două condiții necesare: întâi, o publicitate deplină și, al doilea, electivitatea tuturor funcțiilor. Fără publicitate, și anume o publicitate care să nu se limiteze numai la membrii organizației, ar fi ridicol să se vorbească despre democratism. Numai organizație democratică organizația partidului social-democrat german, pentru că în ea totul, inclusiv ședințele congre-

sului de partid, se face deschis, dar nimeni nu va numi organizație democratică o organizație pe care un val de tăină o ascunde de toți acei care nu sunt membrii ei. Se pune întrebarea: ce sens are, așa dar, formularea „principiului democratic larg”, atunci când conștientă fundamentală a acestui principiu este *realizată* pentru o organizație secretă?

„Principiul larg” se dovedește a fi pur și simplu o frază sonoră, dar goală. Dar nu numai atât: fraza aceasta dovedește că fără înțelegere a sistemelor organizatorice fundamentale ale plan organizatoric. Totuși, cât de mare este apăsarea asupra „principiului larg” care domniște și noi — în „Iscrea”, „Rabocce Delo”, „Revoluționarii”. Am văzut că de acum s-a plutește de-acum în B. V., care cere pe lângă creșterea selecției și a purității a membrilor” („R. D.” nr. 6, pag. 42). Și iată că se găsesc oameni care se laudă cu „simțul” lor „al realității” și care în această stare de lucruri *subliniază* nu necesitatea conștientizării celei mai stricte, ci celei mai largi și subiective a membrilor (și, prin urmare, a unui număr mai mic), ci „principiul democratic larg”. Asta înseamnă că nimeni nu e cu oțet în gard.

Nu stau mai bine lucrurile nici cu a doua trăsătură caracteristică a democratismului — cu electivitatea. În țările cu libertate politică, electivitatea este o realitate de înțeles. „Este considerat în țările cu libertate politică drept principiu programatic al partidelor și sprijinul partidului în marea putere a societății”. „Este de primă importanță în statul organizat și al partidelor social-democrat german. Și de aceea întregul partid trebuie să se ocupe cu această problemă, cu o schemă în care partidele trebuie să realizeze cunoaștere sau nerecunoaștere a acestor schimbări sociale. Libertatea sunt conștiente de libertatea tuturor și din țările, cât și din înfruntările populare. Totuși, în țările cu libertate politică, începutul curent fel, a trecut prin o etapă evoluție, și mai ales în *tr-un moment greu al vieții* în curent chip, se dovedește în general prin cutare electivitate. Și de aceea, în țările cu libertate de om politic *toți* membrii partidului, în dependența cunoștința de cauză, să așagă și să nu aleagă într-un câmp care este post de partid. Controlul general în țările, cel mai riguros al curatității asupra libertății politice al de om. de partid pe țara, și electivitatea politică creează un mecanism care funcționează automat, care în țările biologice se numește „supraviețuirea celor mai adaptați”.

„Selecția naturală” realizată printr-o publicitate deplină, prin electivitate și prin controlul general duce la rezoluția ca fiecare om politic ajunge în cele din urmă să se vadă „la locul potrivit”, se îndreptățește cu marea cea mai potrivită cu aptitudinile și forțele sale, simte pe propria piele urmările greșelilor sale și dă vedete în fața tuturor capacitățile sale de a-și lăsa seama de greșeli și de a-și corecta.

Încercați să puneți acest tablou în cadrul altor sisteme! În decursul 50 de secole oare concepă la noi ca tot ce este recunoscut prin principiile programului partidului și sprijinul partidului în măsura puterilor lor?” să controleze fiecare pas al revoluționarului „conspirativ”? Ca și tot ce se alege dintr-un local acestora din urmă pe unul sau pe altul, atunci când în interesul muncii în revoluționarul este obligat să aibă, față de revizii și de acțiunile sale, o anumită responsabilitate asupra semnelor, căci adevăratele adevăratele sunt „Rabocce Delo”, și veți vedea că, în numărul al 1000, m. l. și sub dominația selectiei făcute de jandarmi, „democrașismul larg” al organizației de partid nu este decât o *juacăre deșartă și diavolărie*. Este o juacăre deșartă pentru că în realitate nicio organizație revoluționară n-a practicat vreodată democrașismul larg, și nici nu-l poate practica, oricât ar dori-o. Este o juacăre diavolărie pentru că încercările de a înăptui în practică „principiul democratic larg” înlesnesc doar politici provocatoare unor căderi mari, perpetuând durma micotărilor primite, abat gândul practicantilor de la adevărata misiune, amănând de a se forța la revoluționare profesia, și prin întinderea de amănând statutul, pe lângă privirea stăruitoare de adevăr. Numai în stimulente, unde se se adună o anumită putere și în oportunitățile sale, se se aduna o marea adevărată, și a puterii sale se dezvoltă pe lângă îndreptarea în diferite grupuri mici, acest „joc deșartă și diavolărie”.

Pentru a arăta eșecul cât de reprobabil e procedeul preferat al revistei „Rabocce Delo” de a formula un „principiu” atât de frumos în aparență ca acela al democrașismului în muncă revoluționară, vom apela iarăși la un martor. Martorul acesta este E. Serebriacov, redactorul revistei „Na canine” dela Londra. Același are o mare slăbiciune pentru „Rabocce Delo” și nutrește o mare ură împotriva lui Plehanov și „plehanovistilor”, în articolele privitoare la „sezonul „Uniunii social-democraților ruși” din străinătate. „Nace-

nune” s’-a pronunțat holarit în favoarea revistei „Rabocce Delo” și s’-a năpusat cu un întreg torent de cuvinte lamentabile asupra lui Plehanov. Cu atât mai prețios este pentru noi acest martor în problema de față. În nr. 7 al revistei „Nacanne” (Iulie 1896), în articolul „În legătură cu apelul Grupului de auto-ilustrare a muncitorilor”, E. Serebriacov spunea că „nu e frumos” să se vorbească „de principii” și ne, de preimăritate, despre un așa zis areopag întru mărirea revoluționară seriosă”, și scria între altele:

„Mășchin, Rogacev, Jeliabov, Mihailov, Perovscaia, Figner etc. nu s’au considerat niciodată conducători, și nici nu li-a ales și nu li-a dat de a realitate o au fost conducători deosebiți în perioada de propagandă, cât și în perioada de luptă împotriva guvernului, și au luat asupra lor toți greul muncii, au mers în locurile cele mai primejdioase, iar activitatea lor a fost cea mai rodnică. Și această înțelegere a lor nu are rezultatul dorințelor lor, ci rezultatul încrederii în inteligență, în energia și devotamentul lor din partea tovarășilor care-i înconjurau. Dar să te temi de nu știu ce areopag (ar dacă nu te temi, de ce să scrii despre el?) care ar putea comit mișcarea într’un mod dictatorial, aceasta este o naivitate prea mare. Căci cine o să-i dea ascultare?”

Să spună cititorul: prin ce se deosebește un „areopag” de „tendințe anti-democratice”? Și nu este evident că „frumosul” principiu organizatoric al revistei „Rabocce Delo” este exact la fel de naiv și reprobabil? Naiv, pentru că unu „areopag” sau unu comitet cu „tendințe anti-democratice” nu te va da pur și simplu nimic în afară dacă nu va exista încrederea în inteligență, în energia și în devotamentul lor din partea tovarășilor care-i înconjoară. Repetăm: în deosebite constituie o esență demagogică, care speculează la un vanitate, la alți necumvăturate deșertății stări în mișcările noastre sau lipsa de pregătire și în cunoșterea istoriei mișcării revoluționare. Unu „areopag” organizatoric serios pentru militanții mișcării noastre trebuie să fie conspirația cea mai strictă, selecționarea cea mai riguroasă a membrilor, pregătirea de revoluționari de primă mână. Dacă există aceste condiții, este asigurat și că nu de prinț de „democrașismul”, și anume o disciplină ferocă și o severitate între revoluționari. Iar acest ceva nu de prinț este absolut necesar, pentru că la noi în R. S. a muncii vorbă nu poate fi de înlocuirea lui printr-un control democratic general. Și ar fi o mare greșală să se creadă că lipsibilitatea unui control cu adăvăr „democratic” ar înlocui

matură totul în așa măsură, încât trebuie să se înceapă din nou dela capăt. Un bun aparat conspirativ cere o bună pregătire profesională a revoluționarilor și o diviziune a muncii aplicată în chipul cel mai consecvent; dar amândouă aceste cerințe depășesc cu totul puterile unei organizații locale izolate, oricât de puternică ar fi ea la un moment dat. Nu mai vorbim de interesele generale ale întregii noastre mișcări (educarea politică și socialistă principală consecventă a muncitorilor), dar chiar și interesele pur locale *sunt mai bine deservite de organe de presa neelocale* — numai la prima vedere această pară a fi un paradox; în realitate însă experiența celor doi ani și jumătate o dovedește fără putință de tăgădat. Oricine va fi de acord că, dacă toate foile locale care au scos cele 30 de numere de ziar ar fi circulat la un singur ziar, acesta din urmă ar fi dat ușor 60 dacă nu chiar 100 de numere, și prin urmare ar fi oghind mai complex toate particularitățile cu caracter pur local ale mișcării. Fără îndoială ca această organizare nu este un lucru ușor, dar trebuie să ne dăm odată seama de necesitatea ei, trebuie ca fiecare cerc local să gândească și să lucreze în mod activ în acest sens, fără a aștepta un imbold dinafară, fără a se lăsa ademenit de impresia că organelul local ar fi mai accesibil și mai apropiat, impresie care — după cum rezultă din datele experienței noastre revoluționare — se dovedește a fi în bună parte iluzorie.

Și fac un prost-serviciu muncii practice publicității care se cred deosebit de apropiată de practicieni și care nu văd acest caracter iluzoriu, închipuindu-și că se pot acționa cu formula unitară de Jefferson și umitor de goală — e nevoie de ziare locale, e nevoie de ziare regionale, e nevoie de ziare centrale. Întrește că, în general vorbind, e nevoie de toate acestea; dar, din moment ce abordezi o problema organizatorică concretă, trebuie să te gândești și la condițiile momentului și ale momentului. Într-adevăr, oare „*Svobodnaja gazeta*” da cavada de donquijotism atunci când, „*oprimdu-se asupra problemei ziarului*” în mod special, scrie (în nr. 1, pag. 68): „*Noi credem că în orice centru muncitoresc că de cât însemnat trebuie să existe un ziar muncitoresc propriu. Nu un ziar adus de undeva, ci tocmai un ziar propriu*”. Dacă publicistul acesta nu vrea să se gândească la sensul cuvintelor sale, atunci gândește-te că, cititorule, în locul lui câte zeci, dacă nu sute de „centre muncitorești

cât de cât însemnate” există în Rusia și ce perpetuare a metodelor noastre primitive de muncă ar fi aceasta, dacă într-adevăr fiecare organizație locală s'ar apuca să scoată un ziar propriu! Cât de mult ar înlesni această fărâmițare sarcina jandarmilor de a prinde — fără vreo efortare „cât de cât însemnată” — pe militanții locali chiar la începutul activității lor, împiedicându-i să se formeze ca adevărați revoluționari! — Într'un ziar pe întreaga Rusie — continuă autorul — ar fi lipsite de interes descrierile potlogarilor facute de fabricanți și a „*faptelor marunte din viața de fabrică din diferite orașe, altele decât orașul respectiv*”, pe când „*un cititor din Oriol nu se plietusește niciodată să citească despre cele ce se petrec în Oriol. De fiecare dată el știe pe cine l-a «beștelit» ziarul, pe cine l-a «frecat» ziarul, și inima lui saltă de bucurie*” (pag. 69). Da, da, inima cititorului din Oriol saltă de bucurie, dar prea „salta” și gândirea publicistului nostru. Este oare un lucru cuminte această apărare a îngustului de orizont? — Iată la ce ar fi trebuit să se gândească el. Noi recunoaștem nu mai puțin ca oricine necesitatea și importanța demascării rândurilor din fabrică, dar nu trebuie să uităm că am ajuns la situația că cei din Petersburg au început să se plietescă tot citind corespondențele din Petersburg ale ziarului petersburghez „*Raboceraia Măslin*”. Pentru demascările cu caracter local în legătură cu rândurile din fabrică au existat întotdeauna și vor trebui să rămână întotdeauna foile volante; dar tipul ziarului trebuie să-l ridicăm, iar nu să-l coborim la nivelul unei foi volante care se scoate în fabrică. Pentru „*ziar*” avem nevoie de demascări care să privească nu atât faptele „marunte”, cât neajunsurile mari, tipice ale vieții de fabrică, demascări facute pe baza unor exemple deosebit de izbitoră și prin urmare de natură să intereseze pe toți muncitorii și pe toți conducătorii mișcării, să le înboga, lească într-adevăr cunoștințele, să le lărgască orizontul, să pună bazele trezirii unei noi regiuni, a unei noi patrii profesionale de muncitori.

„Apoi, într'un ziar local pot fi surprinse imediat, pe urme încă proaspete, toate matrișcăzările savărite de administrația fabricii sau de autorități. Dar până să ajungă știrea la ziarul central, îndepărtat, în localitate, respectiv oamenii au și uitat ce anume s'a întâmplat: «Când s'a întâmplat asta? Cine-și mai aduce aminte?»” (ibid.). Toc-

mai asta e: cine-și mai aduce aminte! Cele 30 de numere scoase în doi ani și jumătate se împart, după cum aflăm din același izvor, între 6 orașe. Aceasta înseamnă că revine în medie pentru un oraș *câte un număr de ziar la o jumătate de an!* Și chiar dacă publicistul nostru ușurată *ca întotdeauna*, în presupunerea sa, productivitatea muncii locale (ceea ce ar fi, indiscutabil, greșit în ceea ce privește un oraș mijlociu, căci în cadrul metodelor primitive de muncă nu este posibilă o lărgire considerabilă a productivității), — nu vom obține totuși decât un singur număr la două luni, adică ceva care nu seamănă deloc cu „surprinderea pe urme proaspete”. Or, ar fi deajuns ca zece organizații locale să se unească și să detașeze delegați de ai lor pentru funcții active în munca de organizare a unui ziar central, pentru ca să poată fi „surprinsă” *în întreaga Rusie* odata la două săptămâni în faptele mărunte, ci matrapazlăcurile într-adevăr scandaloase și tipice. De aceasta nu se va îndoi nici un om care cunoaște starea de lucruri din organizațiile noastre. Cât despre prinderea dușmanului în flagrant delict — dacă ar fi s'o luăm în serios, iar nu numai ca o floare de stil — un ziar ilegal nici nu se poate gândi la așa ceva: acest lucru nu poate să-l facă decât o foaie volantă, care, termenul maxim în care trebuie să se facă acest lucru nu trece, în majoritatea cazurilor, de o zi sau doua (luați, de pildă, o greva obișnuită de scurtă durată, sau o ciocnire la fabrică, sau o demonstrație etc.).

„Muncitorul nu trăiește numai în fabrică, ci și în oraș” — continuă autorul nostru, ridicându-se de la particular la general cu o consecvență atât de riguroasă, încât i ar face cinste chiar și lui Boris Cricevski. El indică problema de mizerie orașenească, a spitalelor orașenești, a școlilor orașenești, cerând ca ziarul muncitoresc să nu treacă sub tăcere treburile municipale în general. — Luată în sine, această cerință este foarte frumoasă, dar ea ilustrează într-un chip deosebit de plastic acea abstracție lipsită de conținut la care unii oameni se marginesc prea adeseori atunci când vorbesc de ziarele locale. În primul rând, dacă într-adevăr „în orice centru muncitoresc cât de cât însemnat” ar apărea ziare cu o rubrică municipală atât de amănunțită cum vrea „Svoboda”, apoi în împrejurările noastre din Rusia aceasta ar duce inevitabil la o adevărată îngustime de orizont, ar duce la slăbirea conștiinței importanței luptei revoluționare

pe scara întregii Rusii împotriva absolutismului țarist, ar întîlni mlădițele foarte viabile — și mai curând ascunse sau înăbușite decât smulse din rădăcină — ale curentului devenit faimos prin vestitul aforism cu privire la revoluționarii care vorbesc prea mult despre parlamentul inexistent și prea puțin despre dumele orașenești existente. Spunem, inevitabil, subliniind astfel să „Svoboda” bine înțeles nu vrea acest lucru, ci vrea totmai contrarul. Dar nu este deajuns să ai intenții bune. Pentru a încadra discutarea treburilor municipale într-o perspectivă corespunzătoare întregii noastre munci, trebuie *mai întâi* ca această perspectivă să fie pe deplin elaborată și bine stabilită nu numai prin raționamente, dar și printr-o mulțime de exemple, trebuie ca ea să fi dobândit trăinicia unei tradiții. Noi suntem încă departe de așa ceva, pe când totmai de așa ceva este nevoie *mai întâi*, înainte ca să ne fi îngăduit să ne gândim și să vorbim despre o presă locală largă.

În al doilea rând, pentru a scrie într-adevăr bine și interesant despre treburile municipale, trebuie să le cunoști bine și nu numai din carte. Dar aproape că nu există deloc în *toată Rusia* social-democrați care să aibă aceste cunoștințe. Pentru a scrie la ziar (și nu într-o broșură populară) despre treburile municipale și de stat, trebuie să ai un material proaspăt, variat, strâns și prelucrat de un om priceput. Dar, pentru a strânge și a prelucra un astfel de material, nu ajunge „democrația primitivă” a unui cerc primitiv, în care toți fac de toate și se distrează cu jocul de-a referendumul. Pentru aceasta e nevoie de un stat major de publiciști specialiști, de corespondenți specialiști, e nevoie de o armată întreagă de reporteri social-democrați, care să-și creeze legături pretutindeni și oriunde, care să știe să aflu toate „secretele de stat” de orice fel (secrete cu care funcționarul rus se fâlește atât de mult și pe care, flecărind, le divulgă atât de ușor), să știe să se introducă în toate „culișele”, — o armata de oameni obligați „prin funcția lor” să fie atotștiutori și omniprezenți. Și noi, partidul care lupă împotriva *oricărei* asuprii economice, politice, sociale, naționale, putem și trebuie să găsim, să strângem, să instrum, să mobilizăm și să punem în mișcare o astfel de armată de oameni atotștiutori, — dar aceasta rămâne abia de făcut! La noi nu numai că încă nu s'a făcut, în marea majoritate a localităților, niciun pas în această direcție, dar adesea nici

nu există măcar *conștiința* necesității de a face acestea. Cău tați în presa noastră social-democrată articole, corespondențe și demascări interesante și vii privind treburile ș. trebușoarele noastre diplomatice, militare, bisericești, municipale, financiare etc. etc.: nu veți găsi *aproape nimic* sau foarte puțin* lafă „dece, întotdeauna mă supără grozav, când vine cineva și spune multe lucruri foarte frumoase și minunate” despre necesitatea de a scoate, „în orice centru muncitoresc cât de cât însemnat”, ziare care să demaște și matrapazlăcurile din fabrici, și cele municipale, și cele guvernamentale!

Precumpănirea presei locale asupra presei centrale este ori un semn de sărăcie, ori un semn de lux. E un semn de sărăcie - atunci când mișcarea n'a elaborat încă forte pentru o producție de mari proporții, când ea vegetează încă în cadrul metodelor primitive de muncă și aproape că se înneacă în „faptele mărunte ale vieții de fabrică”. E un semn de lux — atunci când mișcarea *ajunge să poată îndeplini totul* sarcina demascărilor multilaterale și a agitației multilaterale, așa încât, în afară de organul central, devin necesare și numeroase organe locale. Să decidă fiecare pentru sine ce anume dovedește precumpănirea ziarelor locale la noi în timpul de față. Eu însă mă voi mărgini sa formulez precis concluzia mea, ca să nu dau prilej la neînțeleger. Până astăzi majoritatea organizațiilor noastre locale se gândeau exclusiv la ziarele locale și lucrează în mod activ aproape numai pentru ele. Aceasta este anormal. Trebuie să fie invers: majoritatea organizațiilor locale să se gândească mai ales la un organ pe întreaga Rusie și să lucreze mai ales pentru el. Altfel timp cât nu va fi așa, nu vom putea organiza *niciun* ziar cât de cât capabil să deservească efectiv mișcarea printr'o agitație *multilaterală* în presă iar

* Lafă „dece chiar și, exemplul, organelor locale deosebit de bune control pe deplin punctul nostru de vedere. De pildă, „*Luna Rabotnik*” este un ziar foarte bun care nu poate fi deloc învinuit de neastorire de princip. Dar creșterea și vrut el să dea pentru mișcarea locală nu s-a putut realiza din cauza apăsătoare și a căderilor de mari proporții. Ceea ce este deosebit de important este că, în momentul de față, formularea principia a a problemei organizării este mai puțin și agitația politică multă altă. S-a dovedit a a că, în fiecare ziar local, iar ceea ce a dat e, deosebit de bun, cum ar fi, articolele și congresele proprietarilor de mine despre gomii etc. iar eu am mai scris și în ziarul local, și era necesar pentru întreaga Rusie, iar nu numai pentru țara. Asemenea articole n-au mai fost publicate în niciunul din ziarele noastre locale democratice.

atunci când va fi așa, se vor stabili dela sine relații normale între organul central necesar și organele locale necesare

* * *

La prima vedere s'ar parea că în domeniul luptei social-economice nu e valabilă concluzia asupra necesității de a muta centrul de greutate dela munca locală la munca pe scară întregii Rusii, deoarece dușmanul direct al muncitorilor sunt aici diferiți patroni sau diferitele grupuri de patroni, nelegați printr'o organizație care să semene micar pe departe cu organizația a - pur militară, strict centralistă și condusă în cele mai mici amănunte de o vom, unie a guvernului rus, dușmanul nostru direct în lupta politică.

Dar nu este așa. Lupta economică — am subliniat-o de nenumarate ori — este o luptă sindicală, și deaceia ea impune unirea muncitorilor pe profesii, și nu numai după locul lor de muncă. Și aceasta unire profesională devine cu atât mai imperios necesară, cu cât mai rapid se de așoara gruparea patronilor dela noi în tot felul de asociații și sindicate patronale. Fărămișcarea noastră și metodele noastre primitive de muncă împiedica pur și simplu această unire care necesita o organizație de revoluționari unice pe toată Rusia, organizație capabilă să-și asume conducerea unui sindical ale muncitorilor pe întreaga Rusie. Am vorbit mai sus despre tipul de organizație care este de dorit pentru acest scop, și acum vom adăuga numai câteva cuvinte în legătura cu problema presei noastre.

Că fiecare ziar social democrat trebuie să aibă o rubrică consacrată luptei sindicale (economice), acest lucru numai cu greu ar putea cineva să-l puna la îndoială. Dar creșterea mișcării sindicale ne obliga să ne gândim și la o presă sindicală. Ni se pare însă că, în afară de rare excepții, despre ziare sindicale în Rusia nici vorba nu poate fi deocimăntu, aceasta este un lux, iar noi n'avem adesea nici pâinea cea de toate zilele. Forma de presă sindicală potrivit condițiilor muncii ilegale și necesară de pe acum ar trebui să fie la noi *brosurile sindicale*. În ele ar trebui să fie alinată și grupată sistematic materialul *legal** și ilegal privind condițiile d-

* Materialul legal este deosebit de important în această privință și n-am rămas prea mult în urmă în ceea ce privește priceșterea de a-l aduna și folosi sistematic. Nu este exagerat să spunem că numai cu materialul legal se mai poate

muncă într-o branșă sau alta, deosebirile care există în această privință între diferite regiuni din Rusia, principalele revendicări ale muncitorilor din profesia respectivă, neajunsurile legislației privitoare la această profesie, cazurile mai importante de luptă economică a muncitorilor din această breasă, începuturile, starea actuală și nevoile organizațiilor sindicale etc. Asemenea broșuri, în primul rând, ar scuti presa noastră social-democrată de o mulțime de amănunte profesionale care interesează în mod special numai pe muncitorii din branșa respectivă; în al doilea rând, ele ar fixa rezultatele experienței noastre în lupta sindicală, ar păstra materialul adunat, care acum literalmente se pierde într-o mulțime de foi volante și corespondențe fragmentare, și ar sintetiza acest material. În al treilea rând, ele ar putea servi ca un fel de călăuză pentru agitatori, deoarece condițiile de muncă se schimbă relativ încet, revendicările fundamentale ale muncitorilor dintr-o ramură oarecare sunt extrem de stabile (vezi revendicările formulate de țesători din regiunea Moscova în 1885 și acelea formulate de cei din regiunea Petersburg în 1896), așa încât aceste revendicări și cerințe în ansamblul lor ar putea servi ani de-a rândul ca un minunat îndreptar de agitație economică în localitățile înapoiate sau în părțile înapoiate ale muncitorilor exemplul unor greve înucinate de succes dintr-o regiune oarecare, datele privind nivelul de trai mai ridicat, condițiile de munca mai bune dintr-o localitate oarecare ar încuraja și pe muncitorii din alte localități la noi și noi lupte, în al patrulea rând, luând asupra sa inițiativa sintetizării lupte

ce o boală sâmbie și dar s'o scrii numai cu material legal e o neputință
când de-a ta munștrii m'at'ă legal cu privire la problema de geniu cre-
turală de-a ta. Înocente Mădă, înocente cadavre, o m'atime de uric e o ro-
nștrilor (care în această m'atime a putea fi ușor întocmit) prin activitățile legi-
c o m'atime necesită un material bun pentru că munștrilor care com-
de e mai mult de o săptămână dintr-o fabrică mare și care e apro-
imativ de o săptămână a m'atime și normele generale de
înlocuirea rezistenței economice a m'atime și normele generale de
c o m'atime de o săptămână a dublând datele de care e m'atime
c o m'atime de o săptămână a date care în m'atime de o săptămână sunt u-
p'ite în m'atime de o săptămână a date care în m'atime de o săptămână sunt u-
de zămisli etc.

[illegible]

sindicale și fixând astfel legătura mișcării sindicale ruse cu socialismul, social-democrația s'ar îngriji în același timp ca munca noastră trade-unionistă să ocupe un loc nici prea mic și nici prea mare în ansamblul muncii noastre social-democrațice. Unele organizații locale, dacă este rușia de organizațiile din alte orașe, îi este foarte greu și uneori chiar aproape imposibil, să pastreze în aceste condiții o proporție justă (și exemplul ziarului „Rabocceia Măși” arată până la ce exagerări monștruase în direcția trade unionismului se poate ajunge astfel). Dar o organizație de revoluționari, pe întreaga Rusie, care stă neclintit pe pozițiile marxismului, care conduce întreaga luptă politică și dispune de un stat major de agitarii de profesie, nu va avea niciodată vreo dificultate în stabilirea acestor proporții juste.

Y

„PLANUL“ UNUI ZIAR POLITIC PE INTREAGA RUSIE

„Cea mai mare greșală a «Iscrei» în această privință” — scrie B. Crichevski („Rabocce Delo” nr. 10, pag. 30), acuzându-ne de tendința „de a transforma teoria, prin izola rea ei de practică, într-o doctrină moartă” „este «planul ei de organizație de partid pe întreaga Rusie” (adecă articolul „Cu ce sa începem?”)”. Și Martânov nu ține seama, de clarând că „tendința «Iscrei» de a diminua importanța mer sului progresiv al luptei marunte de zi cu zi în comparație cu propagarea ideilor strategice și desavârșite” a fost inenunțată cu planul de organzare a partidului, pe care ea îl propune în nr. 4 în articolul „Cu ce sa începem?” (op. cit., pag. 61). În sfârșit, nu demult s’a raliat la cei indignați de acest „plan” (ghilimelele trebuie sa exprime atitudine ironică față de el) și L. Nadejdin în broșura „Ajunul revoluției” (editată de „grupul revoluționar-socialist” *Svoboda*, despre care am mai vorbit), broșura pe care am primit-o de la acum și în care se declară că „a vorbi acum despre organizație ale carei fire sa se traga dela un ziar central în seamnă a rodi idei de cabinet și a face munca de cabinet” (pag. 126). Înseamnă a face „literatură” etc.

„mersului progresiv al luptei marunte de zi cu zi”, acei -

sta nu ne poate mira, după ce am cercetat rădăcinile acestei apropieri în capitolele care tratează despre politica și despre organizație. Dar trebuie să remarcăm chiar acum că la Na dejdin, și numai el singur, a încercat în chip conștănt să patrundă înlăuntrul de idei din acest articol care i a d plăcut, a încercat să-i răspunda în fond, — în timp ce „Robocee Delo” n’a spus absolut nimic în fond, ci a încercat numai să încurce lucrurile printr’un șir întreg de „magice nedemne”. Și oricât de neplăcut ar fi aceasta, trebuie mai întâi să pierdem timp cu curățirea acestor grajduri ale lui Augias.

a) CINE S'A SUPARAT PENTRU ARTICOLUL „CU CE SA INCEPEM?”

Reproducem un buchet din expresiile și exclamațiile care „Robocee Delo” s’a năpustit asupra noastră. „Nu zăru! poate crea organizația de partid, ci invers” „Un zăru! care s’ă deasupra partidului, în afara controlului lui și care, grație unei rețele de agenți proprii, este independent de el” „Prin ce minune a uitat «Iskra» de existența de fapt a organizațiilor sociale democratice ale partidului cărui ea îi aparține?” „Posesorii principiilor ferme și ai planului conștient și regulatori supremi ai luptei reale a partidului, dictându-i executarea planului lor” „Planul alungă organizațiile noastre vii și viabile în împărăția umbrelor și vrea să cheme la viață o rețea fantastică de agenți” „Dacă planul «Iskrei» ar fi pus în aplicare, el ar duce la stărpirea completă a oricăror urme ale Partidului muncitoresc social democrat din Rusia care s’a format la noi” „Organul de propagandă devine legiuitorul absolut și incontrastabil al întregii lupte revoluționare practice” „Care trebuie să fie atitudinea partidului nostru față de ideea de a-l subordona complet unei redacții autonome?” etc. etc.

După cum vede cititorul din conținutul și tonul acestor citate, „Robocee Delo” s’a supărat. Și nu s’a supărat pentru ea însăși, ci pentru comitetele și organizațiile partidului nostru, pe care „Iskra” vrea, chipurile, să le alunge în împărăția umbrelor și chiar să stărpească orice urme ale lor. Gândiți-vă numai, ce grozăvie! Un lucru e ciudat. Articolul „Cu ce să începem?” a apărut în Mai 1901, art. celele din „Robocee Delo” au apărut în Septembrie 1901, iar acum suntem la mijlocul lui Ianuarie 1902. În tot timpul acestor 3

luni (și înainte de Septembrie, și după Septembrie) *niciun* comitet și *nicio* organizație de partid n’a protestat în mod formal împotriva acestui monstru care vrea să alunge comitetele și organizațiile în împărăția umbrelor! Și doar în timpul acesta au apărut atât în „Iskra” cât și într-o mulțime de alte publicații, locale și ne locale, zeci și sute de comunicări din toate colțurile Rusiei! Cum s’a întâmplat ca cei amenințați a fi alungați în împărăția umbrelor n’au observat acest lucru și nu s’au supărat, în timp ce o terță persoană s’a supărat?

Aceasta s’a întâmplat din cauză că comitetele și celelalte organizații sunt ocupate cu munca adevărată, și nu cu jocul „de-a democratismul”. Comitetele au citit articolul „Cu ce să începem?”, au văzut că este vorba de o încercare „de a elabora un plan anuntit al organizației, astfel ca să se poată pași din toate părțile la construirea ei”, și deoarece știau și vedeau foarte bine că *niciuna* din aceste „partii” nu se va gândi „să înceapă munca de construcție” înainte de a fi conștientă de necesitatea ei și de justetea planului, arhitectonic, ele nici nu s’au gândit, firește, „să se supere” de îndrăzneala grozavă a unor oameni care au scris în „Iskra” „Dată fiind importanța și urgența chestiunii, ne permitem, în ceea ce ne privește, să supunem atenției tovarășilor o scrișă de plan, dezvoltată de noi mai amănunțit într-o broșură pe care o pregătim pentru tipar”. Putea oare un om de buna credință să nu înțeleagă ca, dacă tovarășii vor accepta planul supunând atenției lor, ei îl vor pune în aplicare nu din „subordonare”, ci din convingerea că el este necesar cauzei noastre comune, iar dacă *nu-l vor accepta*, — atunci „scrișă” (ce cuvânt pretențios, nu i așa?) va rămâne o simplă scrișă? Nu este oare demagogie să combați o scrișă de plan nu numai „făcând-o praf” și sfătuiind pe tovarăși să respingă acest plan, ci și *afășând* pe oamenii puțin experimentați în munca revoluționară împotriva autorilor acestei scrișă, numai *pentru* că aceștia îndrăznesc „să legifereze”, să precizeze „ca „regulatori supremi”, adică îndrăznesc să *prepună* o scrișă de plan? Poate oare partidul nostru să se dezvolte și să progreseze, dacă la încercarea *de a ridica* pe activiștii locali la nivelul unor concepții, sarcini, planuri etc. mai largi se va obiecta nu numai prin arătarea caracterului greșit al acestor concepții, dar și prin „supărări” pentru motivul că *„vreau”* să ne „ridice”? Iată că și L. Nadejdin „a făcut praf”

planul nostru, dar el nu s'a prelat la o demagogie care nu mai poate fi explicată prin simplă naivitate sau prin primitivitatea concepțiilor politice; acuzația de „control asupra partidului”, el a respins-o dela început în mod categoric. Deaceia lui Nadejdin putem și trebuie să-i răspundem în fond la critica făcută de el planului, în timp ce reviste „Rabocce Delo” nu i se poate răspunde decât cu dispreț.

Dar disprețul față de un autor care se pretează la tipete despre „absolutism” și „subordonare” nu ne scutește de îndatorirea de a limpezi confuzia pe care asemenea oameni o servesc cititorilor. Aici avem prilejul să arătăm concret tuturor de ce calitate sunt aceste fraze curente despre „democratismul larg”. Suntem acuzați că am uitat comitele, că vrem să le alungăm în împărăția umbrelor etc. Cum să răspundem la aceste acuzații dacă *nu putem* să spunem cititorului *aproape nimic concret* despre relațiile noastre reale cu aceste comite, dacă nu putem s'o facem din motive de conspirație? Oamenii care aruncă această acuzație bineînțeles — care atâta mulțimea — au un avantaj față de noi datorită impertinenței lor, datorită faptului că nesocotesc îndatoririle revoluționarului, care ascunde cu grijă de priviri străine relațiile și legăturile pe care le posedă, pe care le stabilește sau caută să le stabilească. Se înțelege că refuzăm categoric să ne luăm la întrecere cu astfel de oameni pe tă râmul „democratismului”. Cât privește însă pe cititorul neinițiat în toate chestiunile de partid, singurul mijloc de a ne face datoria față de el este să-i relatăm nu ceea ce este și ceea ce este în Werden*, ci o *participă* din ceea ce a fost și despre care se poate vorbi ca despre ceva aparținând trecutului.

Bundul dă să se înțeleagă că am fi „impostori”^{***} „Uniunea” din străinătate ne acuză de încercarea de a stârpi orice urmă a partidului. Ei bine, domnilor. Veți primi satisfacție deplină când vom relata publicului *patru fapte* din trecut.

Primul *** fapt Membrii uneia din „Uniunile de lucru” care au participat direct la întemeierea partidului nostru

* În procesul de devanire, de apariție. — Nota Trad.
** „Iscra” nr. 8, răspunsul Comitetului central al Uniunii creștine genera
din Rusia și din Polonia la articolul nostru despre problema națională.
*** În mod intențional prezentăm faptele în altă ordine decât aceea în care
au avut loc.

și la trimiterea unui delegat la congresul de constituire a acestuia se înțeleg cu unul din membrii grupului „Iscra” în privința înființării unei biblioteci muncitorești speciale care să deservească nevoile întregii mișcări. Înființarea bibliotecii muncitorești nu reușește, iar broșurile „Sarcinile social-democraților ruși” și „Noua lege pentru reglementarea muncii în fabrici”^{*}, scrise pentru această bibliotecă, ajung pe căi ocolite și prin intermediul unor terțe persoane în străinătate, unde au și fost tipărite¹²⁰.

Al doilea fapt. Membrii Comitetului central al Bundului se adresează către unul din membrii grupului „Iscra” cu propunerea de a organiza un „laborator literar”, cum se exprima Bundul atunci. Ei arată totodată că, dacă lucrul acesta nu va reuși, mișcarea noastră poate regresa simțitor. Rezultatul acestor tratative este broșura „Mișcarea muncitorească în Rusia”^{**}.

Al treilea fapt. Comitetul central al Bundului se adresează, prin intermediul unei organizații dintr'un oraș, de provincie, către unul din membrii „Iscrei” cu propunerea ca aceasta să ia asupra sa redactarea publicației „Rabocceia Gazeta”, care urma să reapară. Această propunere este, bine înțeles, acceptată. Propunerea este apoi modificată se propune o colaborare în vederea unei noi combinații cu redacția. Și această propunere este, bine înțeles, acceptată¹²¹. Se trimis următoarele articole (care au putut fi păstrate) „Programul nostru”, care conține un protest direct împotriva bernsteinismului și împotriva cotiturii din literatura legală și din „Rabocceia Măști”, „Sarcina noastră imediată”, crearea unui organ de partid care să apară în mod regulat și să fie strâns legat de toate grupurile locale¹²², defectele „metodelor primitive” dominante), „O problema actuală” (analiza obiecțiunii că, înainte de a se proceda la scoaterea unui organ central, trebuie dezvoltată mai întâi activitatea grupurilor locale; se insistă asupra importanței primordiale a „organizației revoluționare” și asupra necesității „de a ridica o organizarea, disciplina și tehnica conspirativă la cel mai

* Vezi V. I. Lenin Opere, vol. 2, ed. PMR 1961, pag. 114 și 154.
** Nota Trad.

*** În trecut. De zis, autorul acestei broșuri mă rog să menționeze că a fel ca și broșurile sale anterioare, această broșură a fost tipărită în Rusia. În ediția de publicare acestei „Lumi” sunt, de asemenea, de grupul „Iscra” muncii (din anumite motive el nu putea să atunci adică în Februarie 1899 că redacția s'a schimbat). Broșura va fi reeditată în scurt timp de că e s'a

înalt grad de perfecțiune") *. Propunerea ca ziarul „Rabociaia Gazeta” să reapară nu se realizează și articolele rămân nepublicate.

Al patrulea fapt. Un membru al comitetului care se ocupă cu organizarea celui de al doilea congres ordinar al partidului nostru transmite unui membru al grupului „Iscra” programul congresului și propune candidatura acestui grup pentru funcția de redactare a publicației „Rabociaia Gazeta”, care urma să reapară. Demersul său, ca să zicem așa, preîntinde este sancționat apoi și de comitetul din care făcea parte, și de Comitetul central al Bundului¹²⁸; grupul „Iscra” primește o înștiințare despre locul și data congresului, dar (neîntind sigur dacă va fi posibil, din anumite cauze, să trimită un delegat la acest congres) întocmește și un raport scris către congres. În acest raport se dezvoltă ideea că, limitându-ne la alegerea unui Comitet Central, nu numai că nu vom rezolva problema unificării într-o perioadă de totală confuzie ca aceea prin care trecem acum, dar riscăm să compromitem marea idee a creării partidului în cazul unei noi căderi rapide și totale, care este mai mult decât probabilă în condițiile actualei lipse de conspirativitate, că deaceia trebuie să începem cu un apel adresat tuturor comitetelor și tuturor celorlalte organizații, îndemnându-le să sprijine organul comun ce urmează să reapară, organ care va lega *realmente* toate comitetele printr-o legătură de fapt și va pregăti *realmente* un grup de conducători ai întregii mișcări, — și odată ce acest grup creat de comitete se va fi format și întărit, comitetele și partidul vor putea ușor să-l transforme în Comitet Central. Din cauza unei serii de căderi, congresul nu se mai ține, iar din motive de conspirație raportul este distrus, după ce a fost citit numai de câțiva tovarăși, printre care și imputerniciții unui comitet.

Să calificăm acum titlul singur asemenea procedee ca aluzia Bundului ca am fi impositori, sau ca afirmația revistei „Rabocia Delo” că vrem să alungăm comitetele în împărăția umbrelor, „să înlocuim” organizația partidului cu organizarea răspândirii ideilor unui ziar. Dar noi tocmai comitetelor, la cererea lor repetată, le-am și expus necesitatea

adoptării unui plan precis de muncă comună. Tocmai pentru organizația de partid am elaborat noi acest plan în articolele ce urmau să fie publicate în „Rabociaia Gazeta”, precum și în raportul către congresul partidului, iarăși la invitația acelor care dețineau o poziție atât de influentă în partid, încât au luat inițiativa reconstituirii (în fapt) a partidului. Și numai după ce *dupla* încercare a organizației de partid de a reedita în *mod oficial împreună cu noi* organul central al partidului s'a soldat printr'un eșec, am considerat ca este datoria noastră directă să scoatem un organ *neoficial*, pentru ca la *a treia* încercare tovarășii să aibă în fața lor rezultatele precise ale unei *experiențe*, și nu numai presupuneri ipotetice. În momentul de față unele rezultate ale acestei experiențe se află în fața tuturor, și toți tovarășii au posibilitatea să judece dacă noi ne am înțeles bine datoria și ce trebuie să se creadă despre niște oameni care unii de neceaz ca le-am dovedit inconsecvența lor în problema „națională”, alții de neceaz că le-am dovedit madnisiбилitatea oscilațiilor lor neprincipiale — caută să înducă în eroare pe cei care nu cunosc trecutul apropiat.

b) POATE OARE UN ZIAR SĂ FIE UN ORGANIZATOR COLECTIV?

Tot miezul articolului „Cu ce să începem?” constă *totuși* în formularea acestei probleme și în soluționarea ei afirmativă. Pe cât știm, singura încercare de a examina această problemă în fond și de a dovedi necesitatea soluțiilor ei negative a fost făcută de I. Nadejdin, ale cărui argumente le vom reda în întregime:

Ne place foarte mult cum pune „Iscra” (nr. 4) problema necesității unui ziar pe întreaga Rusie dar nu putem mite... În de acord că acest fel de a pune problema s'ar potrivea cu titlul articolului „Cu ce să începem?”. Aceasta este, fără îndoială, un lucru extrem de important, dar nu cu acesta nici cu o scrie întreaga chestiune, poate și mai cu un morman de proclamații se pot pune aceste probleme de fapt pentru momentul revoluționar. Trebuie să se procedeze la formarea unor puternice organizații politice locale. Nu, nu le avem, și în Rusia și în deslășurată mai ales în rândurile mișcării, și în țările ce masele au dus aproape exclusiv o luptă cu voron. Dacă nu se pot forma puternice organizații politice locale, ce însemnătate poate avea un ziar central, fie el cât de excelent organizat? El va fi ca o luptă care arde neceaz, care arde singura, care nu se stinge, dar nici nu arde pe nimeni! „Iscra” crede că în jurul acestui ziar, în muncă pentru el, se va aduna și se va organiza poporul. Dar poporul nu

* Vezi V. I. Lenin Opere vol. 4 Editura pentru literatură politică, 1984, pag. 180—184, 196—200 și 201—206. — Noia Trad.

este mult mai la îndemână să se adune și să se organizeze în jurul unei munci mai concrete! O astfel de muncă poate și trebuie să conste în organizarea largă de ziare locale, în pregătirea imediată de forțe muncitorești pentru demonstrații, în activitatea permanentă a organizațiilor locale printre șomerii (la difuza nefecelat printre ei foi, la unii și manifeste, la convocarea la adunări la acțiuni de rezistență împotriva guvernului etc.). Trebuie să informăm pe teren o muncă politică și, în atunci când va deveni necesară unificarea pe această bază reușită cu nu va fi artificială nu va fi numai pe hârtie, nu prin zăre se poate realiza o asemenea unificare a muncilor locale într-o mișcare pe întreaga Rusie" („Ajunul revoluției”, pag. 54).

În această tiradă plină de elocință am subliniat pasajele care ne arată în chipul cel mai izbitor atât modul greșit în care autorul apreciază planul nostru, cât și caracterul greșit al punctului său de vedere în general, contrapuz aici „Iscrei”. Dacă nu se vor forma puternice organizații politice locale, atunci chiar și cel mai excelent ziar pe întreaga Rusie va fi lipsit de orice însemnătate. Perfect adevărat. Dar tocmai acesta e nodul chestiunii, că *nu există alt mijloc de a forma organizații politice puternice decât un ziar pe întreaga Rusie*. Autorul a scapat din vedere cea mai esențială declarație făcută de „Iskra” *înainte de a trece la expunerea „planului” ei*: e necesară o „chemare la formarea unei organizații revoluționare în stare să unească toate forțele și să conducă mișcarea nu numai cu numele, ci și de fapt, adică să fie totdeauna gata să sprijine orice protest și orice izbucnire, folosindu-le pentru sporirea și întărirea forțelor militare apte pentru lupta hotărâtoare”. Acum, după evenimentele din Februarie și Martie, toată lumea va fi în principiu de acord cu această concluzie — continuă „Iskra” —, dar noua ne trebuie nu o rezolvare principială, ci o rezolvare practică a chestiunii, noi trebuie să elaborăm imediat un plan anamit al construcției, astfel ca toți să poată pași îndată din diferite părți la înfaptuirea ei. Dar iată că dela rezolvarea practică suntem iarăși trași înapoi spre adevărul just în principiu, incontestabil, mare, dar absolut insuficient și cu totul de neînțeles pentru marea masă a celor care activează — „să formăm organizații politice puternice”! Nu despre aceasta e vorba, stimate autor, ci despre modul cum anume trebuie să le formăm!

Nu este adevărat că „la noi munca s'a desfășurat mai ales în rândurile muncitorilor cuști, în timp ce masele au dus aproape exclusiv o luptă economică”. Formulată astfel,

această afirmație păcătuiește prin aceea că opune pe muncitorii cuști „masse”, lucru fundamental greșit și caracteristic pentru „Svoboda”. La noi, în ultimii ani, și muncitorii cuști „au dus aproape exclusiv o luptă economică”. Aceasta pe de o parte. Pe de altă parte însă, niciodată masele nu vor învăța și ele să ducă o luptă politică atâta vreme cât nu vom ajuta să se formeze conducători pentru această luptă atât din rândurile muncitorilor cuști, cât și din rândul intelectualilor, asemenea conducători însă se pot forma numai prin analizarea și aprecierea sistematică de zi cu zi a tuturor fapturilor vieții noastre politice, a tuturor încercărilor de protest și de luptă ale diferitelor clase cu diferite prejudeci. De aceea este pur și simplu ridicol să vorbim despre „formarea unor organizații politice” și să opui în același timp „activitatea pe hârtie” a ziarului politic „muncii politice vii pe teren”! „Planul” de ziar propus de „Iskra” se rezumă tocmai la „planul” de a forma „hotărârea de luptă” necesară pentru a sprijini și mișcarea șomerilor, și turbările țărănești, și nemulțumirea membrilor zemstvelor, și „revolta populației împotriva turbațiilor bașibuzucilor și alții” etc. Oricine cunoaște mișcarea știe foarte bine că amenințările, o organizațiilor locale *nici nu se gândește* macar la așa ceva, că multe din perspectivele de „muncă politică vie” schițate aici n'au fost aplicate încă *niciodată* în practica de către nicio organizație, că încercarea, de pildă, de a atrage atenția asupra creșterii nemulțumirii și a protestului în rândurile intelectualilor din zemstve stărnește un sentiment de nedumerire și la Nadejdin („doamne dumnezeale, nu cumva ziarul acesta e pentru membrii zemstvelor?”). „Ajunul revoluției”, pag. 129), și la economisti („Iskra” nr. 12, scrierea), și la mulți practicieni în conducere a acestor se poate „începe” numai prin a îmboldi pe oameni să se gândească la toate acestea, prin a-i îmboldi să însușească și să sintetizeze până și cele mai mici lucruri de înmânare și de luptă activă. În aceste vremuri de subapreciere a sarcinilor social-democrate, „o activitate politică vie” poate viciu exclusiv cu o agitație politică vie, care nu este posibilă fără un ziar pe întreaga Rusie, care să apară des și să fie răspândit în mod regulat.

Oamenii care văd în „planul” „Iscrei” o manifestare de „literaturism” n'au înțeles deloc însăși esența planului: ei considera drept scop ceea ce se propune ca cel mai potrivit

mijloc în momentul de față. Acești oameni nu și-au dat osteneala să reflecteze la cele două comparații cu ajutorul cărora a fost ilustrat în mod concret planul propus. Înfințarea unui ziar politic pe întreaga Rusie — spunea „Iskra” — trebuie să fie *firul principal* de care ținându-ne să putem dezvolta, adânci și largi neconținut această organizație (adică o organizație revoluționară care să fie totdeauna gata să sprijine orice protest și orice izbucnire). Spuneți-mi va rog când zidarii așază în diferite locuri pietrele unei construcții și absolut nemaivazute, nu cumva înseamnă că ei fac o muncă „pe hârtie” prin faptul că întind un fir care să-i ajute să găsească locul just pentru așezarea pietrelor, să le arate felul final al muncii comune, să le dea deosebirea de a folosi nu numai fiecare piatră, dar și fiecare bucățică de piatră, în așa fel încât, făcând legătura cu pietrele precedente și cu cele următoare, să închege o linie desăvârșită și atât cuprinzătoare? Și oare nu trecem noi totmai printr'un astfel de moment în viața noastră de partid, când avem și pietre și zidari, dar ne lipsește totmai firul vizibil pentru toți și de care toți să se poată ține? Strige cât vor că, înmăzând firul, noi urmăm scopul de a comanda! Dacă am fi vrut să comandăm, domnilor, atunci în loc de „Iskra nr. 1” am fi scris „Rabocerna Gazeta nr. 3”, cum ne propuneau un tovarăși și cum am fi avut tot dreptul să facem după evenimintele despre care s'a vorbit mai sus. Dar noi nu am procedat astfel: am vrut să ne lasăm mâna liberă pentru a duce o luptă neîmpăcată împotriva pseudo-social-democraților de orice fel, am vrut ca firul nostru, dacă este just trasa, să fie respectat pentru justetea lui, și nu pentru că a fost trasat de organul oficial.

„Problema unificării activității locale în cadrul unor organe centrale se învârtă într'un cerc vicios — ne vătăla L. Nadejdin, — pentru unificare se cere ca elementele să fie omogene, iar această omogeneitate poate fi creată numai de ceva unificator; dar acest element unificator poate fi produsul unor organizații locale puternice, care acum nu se disting cătuși de puțin prin omogeneitate”. Iată un adevăr tot atât de respectabil și incontestabil ca și acela că trebuie formate organizații politice puternice. Și tot atât de sterp ca acela. Orice problema „se învârtă într'un cerc vicios” căci întreaga viață politică este un lanț nesfârșit, format

dintr'un șir nesfârșit de verigi. Toată arta omului politic constă tocmai în a găsi și în a se prinde cu toată puterea de veriga care-i poate fi smulșă din mâini cel mai greu, care este cea mai importantă în momentul respectiv și care garantează cel mai mult posesorul verigii posesorul în treburile lanțului. Dacă am avea un delăsământ în zidiri, cu experiența și a căror muncă să fie atât de coordonată încât și fara fir el să poată așeza pietrele acolo unde trebuie (vorbind în abstract, acest lucru nu e cu desăvârșire imposibil), atunci am putea, probabil, să ne prindem și de o altă verigă. Dar tocmai asta este nenorocirea: ea nu avem încă zidarii cu experiență și a căror muncă să fie coordonată, ca pietrele sunt așezate adesea fara nicio socoteală, sunt așezate nu după un fir comun, ci într'un mod atât de respit, încât dușmanul le suflă cât colo, ea și când n'ar fi pietre, ci niște firicele de nisip.

Cealaltă comparație „Ziarul nu este numai un propagandist colectiv și un agitator colectiv, ci și un organizator colectiv. În această privință el poate să fie asemănat cu schela care se ridică în jurul unei clădiri în construcție și care fixează contururile clădirii, înlesnește legătura dintre diferiți constructori, îi ajută să repartizeze muncă și să prindă dintr'odată cu privirea ansamblul rezultatelor dobândite prin munca organizată”**. Nu în așa fel aceasta aduce mult cu exagerarea rolu în propriu de către un literat, de către un om care se ocupă cu munca de cabinet? Pentru locuința propriu zisa nici nu e nevoie de schelet, se e a se face din materialul cel mai prost, schela se ridică pentru un timp scurt și este dată la foc îndată ce construcția este încheiată în roșu. Cât privește construirea organizațiilor revoluționare, experiența dovedește că ele pot fi făcute și construite și fără schelă. — luați exemplul deenila al 84-a. Dar acum la noi nici nu se poate imagina mică parte dintr-o schelă de a ridica fără schela construcția de care avem nevoie. Nadejdin nu este de acord cu aceasta, și spune: „Iskra

* *Tovarășii Cricevachi și tovarășii Marișanov!* Vă atrag atenția asupra acestor scandalose mendacii de „omogenitate” și „fir vizibil”. Scrieți repede o plângere la o instanță pentru dașă o corectură în 12 al. revistă „Rabocerna Delo”!

** Reproducând în „Rabocerna Delo” textul dintr-un articol al lui Marișanov a omului tocmă fraza a doua, în care se spune că „nu este în așezare” înțelegând.

era» crede că în jurul acestui ziar, în munca pentru el se va aduna și se va organiza poporul. *Dar poporului îi este mult mai la îndemână să se adune și să se organizeze în jurul unei munci mai concrete!* Așa va să zică: „este mult mai la îndemână în jurul unei munci mai concrete”. Un proverb rus spune: nu sculpa în fântână, căci s'ar putea să bei cândva din ea. Sunt însă oameni care sunt gata să bea apă clară și dintr-o fântână în care s'a sculpat. Câte lucruri dezgustătoare n'au spus splendorii noastre „critici” legali „ai marxismului,” și admiratorii ilegali ai ziarului „Rabocena Măshi” în numele acestei munci mai concrete! Cât de suferimata este întreaga noastră mișcare de ingustimea noastră, de lipsa de inițiativă și de timiditatea noastră, justificate cu argumentele tradiționale: „este mult mai la îndemână în jurul unei munci mai concrete”. Și Nadejdin — care se crede a fi deosebit de atent la „glasul vieții,” care condamna deosebit de aspru pe oamenii „de cabinet”, care (cu pretenția de a fi spiritual) acuză „Iskra” că suferă de slăbiciunea de a vedea pretutindeni economism, care își închepă ca stă mai presus de această împărțire în ordocși și critici — nu observa că prin argumentele sale favorizează ingustimea care l'indignează, că bea dintr-o fântână în care s'a sculpat din plin! Da, cea mai sinceră indignare împotriva ingustității, cea mai fierbinte dorință de a ridica pe oamenii care se ploconesc în fața ei nu sunt suficiente dacă cel care se indignează se lasă dus de valuri, fără cărmă și fără pânze, și, tot atât de „spontan” ca și revoluționar, din deceniul al optulea al secolului trecut, se agită de „teroarea ca mijloc de excitație”, de „teroarea agrară”, de „alarmă” etc. Priviți această „muncă mai concretă”, în jurul căreia — crede el — „va fi mult mai la îndemână” a se aduna și a se organiza: 1. zările locale.

2. pregătirea pentru demonstrații; 3. munca printre șomeri. Chiar dela prima ochire se vede că toate aceste munci sunt luate cu totul la întâmplare, la noroc, pentru a spune ceva căci oricum le-am privi e cu totul absurd să vedem în ele ceva deosebit de potrivit pentru „a aduna și a organiza”. Și doar Nadejdin însuși spune cu câteva pagini mai jos: „e timpul să constatăm pur și simplu un fapt: în organizațiile locale se duce o muncă extrem de slabă, comitetele nu fac nici a zecea parte din ceea ce ar putea să facă... con-

trele unificatoare pe care le avem astăzi sunt o ficțiune; ceea ce se face aici e birocratism revoluționar, o ridicare reciprocă la gradul de general, și așa va fi până când nu vor crește organizații locale puternice”. Cuvintele acestea conțin, incontestabil, pe lângă exagerări mult adevărat amar, și oare nu vede Nadejdin legătura dintre munca slabă pe teren și acea ingustime de orizont a activiștilor, acea ingustime de amploare a activității lor care s'ant inevitabil în condițiile lipsei de pregătire a activiștilor ce se închid în cadrul organizațiilor locale? Oare a uitat el, asemenea autorului articolului despre organizație din „Svoboda”, cum trecerea la o presa locală largă (incepând din 1898) a fost însoțită de o intensificare deosebită a economismului și a „metodelor primitive de muncă”? Dar chiar dacă ar fi posibilă organizarea cât de cât satisfăcătoare a unei „prese locale largi” (și noi am arătat mai sus că această organizare este imposibilă, cu excepția unor cazuri cu totul speciale), nici atunci organele locale n'ar putea „să adune și să organizeze” toate forțele revoluționarilor pentru un atac general împotriva absolutismului, pentru conducerea luptei unite. Nu uitați că aici e vorba numai despre însemnătatea ziarului ca mijloc de „adunare”, de organizare, și am putea să-i răspundem lui Nadejdin, care apara fără înțelegere, chiar cu întrebarea ironica pusă de el: „am primit noi cumva de undeva, ca moștenire, vreo 200.000 de forțe organizatoare revoluționare”? Apoi, „pregătirea pentru demonstrații” nu poate fi *opusă* planului „luptei” chiar și numai pentru motivul că acest plan prevede ca unul din *scopuri*, organizarea de demonstrații cât mai largi, or, e vorba de alegerea unui *mijloc* practic. Aici Nadejdin iar s'a încercat să scape din vedere că „pregătirea” demonstrațiilor trebuie să se producă până acum, în marea majoritate a cazurilor, în chip cu totul spontan; o poate face numai o armată de-a „aduna și organiza”, pe când noi tocmai ca nu știm să adunăm și să organizăm „Munca printre șomeri”. Aceeași confuzie, deoarece și aici stă la temelie una din operațiunile de luptă ale unei armate mobilizate, dar nu un plan de mobilizare a armatei. Cât de mult suferim și Nadejdin și în cazul de față raul prinut de fărâmițare a noastră, de faptul că nu avem cele „200.000 de forțe”, se vede din următoarele. Mulți (printre care și Nadejdin) au

reproșat „Iscreii” că e săracă în informații despre șomaj și că corespondențele despre cele mai obișnuite fenomene din viața satului au un caracter întâmplător. Reproșul este întemeiat, dar „Iscrea” e aici „vinovată fără vină”. Noi căutăm să „întindem un fir” și prin sate, dar acolo aproape că nu găsești niciater zidar, și deaceia *trebuie* încurajat orice comunică chiar și fapte obișnuite, — în speranța că aceasta va înmulți numărul colaboratorilor pe acești tărâm și ne va ajuta pe toți sa alegem, în sfârșit, și fapte cu adevarat izbitoare. Dar există atât de puțin material pentru învâțatura, încât dacă nu l generalizăm pe întreaga Rusie n'aveam deloc pe ce invita. Iară înodială că un om care posedă măcar cu aproximație aceleași aptitudini agitatorice și aceeași cunoaștere a traiului golănimii pe care le are Nadejdin, ar putea aduce mișcării servicii de neprețuit prin agitația sa printre șomeri, — dar acest om și-ar înmormanta talentul dacă nu s'ar îngriji să informeze pe toți tovarășii din Rusia despre fiecare pas al muncii sale spre a servi de învațatură și, de exemplu pentru oamenii care, în masa lor, nu se pricep încă cum sa se apuce de această muncă nouă.

Despre însemnătatea unirii, despre necesitatea „de a aduna și a organiza” vorbește astăzi absolut toată lumea, dar în majoritatea cazurilor nu există nicio idee precisă în ce privește chestiunea cu ce sa începem și cum sa dăcem această muncă de unire. Toată lumea va fi de acord, desigur, ca dacă „un m” eferite ecreur, — raionale, să zicem — d'ntr'un oraș oarecare, este nevoie în acest scop de *instituții comune*, adică nu numai de denumirea comună de „unione” ci de o muncă, ntr'adevar *comună*, de un schimb de materiale, de experiență și forțe, de o repartizare a funcțiilor nu numai pe raioane, ci pe specialitățile întregii activități orășenești. Or cine va fi de acord ca un aparat conspirativ sau nu va fi rentabil (ea sa ntrebuințăm un termen comercial) dacă va dispune numai de „mijloacele” (atât materiale cât și umane, bănești etc.) pe care li le poate oferi un singur raion, ca pe acest tărâm îngust nu se poate de fașura talentul unui specialist. Dar același lucru e valabil și în ceea ce privește unirea organizațiilor lor dintr'un oraș sau altul, deoarece și un tărâm cum este o localitate oarecare se dovedește și s'a dovedit a fi, în istoria mișcării noastre social-democrate, prea îngust am dovedit o amanunții mai sus atât prin

exemplul agitației politice, cât și prin acela al muncii organizatorice. Trebuie, trebuie neapărat și înainte de toate să lărgim acest tărâm, să creăm o legătură de fapt între orașe printr'o muncă *comună regulată*, căci lărămițarea are un efect apăsător asupra oamenilor, care „stau ca într'o groapă” (dupa expresia autorului unei scrisori adresate „Iscreii”), fara a ști ce se întâmplă în lume, dela cine să învețe, cum sa dobândească experiență, cum sa satisfacă dorința de activitate largă. Și eu cont.nu sa susțin ca această legătură de fapt putem să începem și o creăm numai cu ajutorul unui ziar central, ca unic lor permanent, pe întreaga Rusie, care să adune rezultatele celor mai diverse genuri de activitate și care să imboldiască astfel oamenii sa meargă neîncrețit înainte pe toate drumurile numeroase ce duc la revoluție, așa cum toate drumurile duc la Roma. Dacă nu vrem numai în vorbe unirea, atunci trebuie ca fiecare cerc local sa repartizeze imediat, să zicem, un sferl din forțele sale muncii active pentru opera comună, și ziarul li va arata d'ntr'odată conturul general, proporțiile și caracterul acestei opere”, li va arăta care anume lacune se resimt mai puternic în toată activitatea comună pe întreaga Rusie, li va arata unde nu există agitație, unde sunt slabe legăturile, care roluri d'n marele mecanism general ar putea fi reparate sau înlocuite cu altele mai bune de către cercul respectiv. Un cerc care încă n'a lucrat, ci care caută abia de lucru, ar putea sa înceapă acum nu ca un meseriaș într'un mic atelier izolat — care nu cunoaște nici dezvoltarea „industriei” naște de el, nici starea generală a producțiilor industriale de producție d'n ramura respectivă —, ci ca participant al unei întreprinderi largi care oglindește întreaga luptă revoluționară generală împotriva absolutismului. Și cu cât mai desăvârșită ar fi ezelarea lăcare, rotile, cu cât mai mare ar fi numărul activiștilor de lucru folosii în munca comună, cu atât mai deasă ar deveni rețeaua noastră și cu atât mai puțină perturbare ar provoca în rândurile noastre căderile inevitabile.

Clar și numai funcția difuzării ziarului (dacă acesta ar merita numele de ziar, adică ar apărea regulat, și nu odată

* Cu rezerva: dacă cercul local simpatizează cu linia ziarului și consideră că este în interesul cauzei să devină colaborator — i alegă și se prin necesitate nu numai e asigurarea zărilor ci și generalizarea și creșterea evoluționară valid p'ntru „Poluce Leis”. În re revoluționară care pe ecreur muncă și nu, scul de a democraticismu, care nu deșapă, l'empia de pară parca cea mai activă și vie această rezervă este delu sine folosiasă.

pe lună, cum apar revistele voluminoase, ci de vreo patru ori pe lună) ar începe să creeze o legatură de fapt. Acum legăturile dintre orașe pentru nevoile muncii revoluționare constituie o mare raritate și, în orice caz, o excepție. În schimb atunci aceste legături ar deveni o regulă și ar asigura, bine înțeles, nu numai difuzarea ziarului, ci și (ceea ce este mult mai important) schimbul de experiență, de materiale, de forțe și de mijloace. Amploarea muncii revoluționare ar deveni dintr'odată considerabil mai largă, iar sarcinile dintr-o localitate ar încuraja mereu spre noi perfecțiuni, ar destăpina dorința de a folosi experiența gata dobândită a tovarășului care activează la alt capăt al țării. Munca locală ar deveni mult mai bogată și mai variată ca conținut demersurile politice și economice, adunate din Rusia în treagă, ar da hrana intelectuală muncitorilor de toate profesiunile și de toate gradele de dezvoltare, ar da material și prilej pentru convorbiri și lecturi cu privire la cele mai variate probleme, probleme ridicate deasemenea și de auzul presei legale, și de discuțiile din societate, și de „timidele comunicate ale guvernului. Orice izbucnire, orice demonstrație ar fi apreciate și discutate sub toate aspectele în toate colțurile Rusiei, trezind dorința de a nu rămâne în urmă, de a face mai bine ca alții (noi, socialiștii, nu respingem deloc orice întrecere în general, orice „concuranță“), de a pregăti în mod conștient ceea ce s'a produs prin oarecum spontan, de a profita de împrejurările prădărie din localitatea respectivă sau din momentul respectiv pentru a modifica planul de atac etc. În același timp această activitate a muncii locale n-ar duce la acea încordare maximă, suferimă a furorilor forțelor și la punerea în joc a tuturor oamenilor, pe care o constatăm astăzi adesea cu prilejul fiecărei demonstrații sau la scoaterea fiecărui număr de ziar local pe de o parte, poliției îi este mult mai greu să descopere „trădăciunile“, din moment ce nu știe în ce localitate trebuie să se caute, pe de altă parte, munca comună regulată și ar învața pe oameni să coordoneze forța atacului, respectiv cu starea corespunzătoare a forțelor din cutare detașament al armatei comune (astăzi nu se gândește aproape nimeni, niciodată, la o astfel de coordonare, pentru că în noul caz din zece acele atacuri se produc în mod spontan) și ar înlesni „transportarea“ din altă localitate nu numai a literaturii, ci și a forțelor revoluționare.

Acum aceste forțe se sleiesc, în majoritatea cazurilor, într-o muncă locală îngustă, pe când atunci ar apărea posibilitatea și ar exista totdeauna prilejul de a deplasa pe un agitator sau pe un organizator cât de cât capabil dintr-o parte a țării într'alta. Începând cu o scurtă călătorie pentru treburi de partid pe socoteala partidului, oamenii s'ar obișnui să fie întreținuți în întregime de partid, să devină revoluționari de profesie, să se formeze ca adeverați conducători politici.

Și dacă am reuși într'adevăr să facem ca toate comiteele, grupările și cercurile locale, sau marea lor majoritate, să se apuce în mod activ de munca comună, am putea în viitorul cel mai apropiat să organizăm scoaterea unui ziar săptămânal care să fie difuzat regulat în zece de mii de exemplare în toată Rusia. Acest ziar ar deveni o parte dintr-o unor foarte uriașe care ar preface fiecare scântec de lapei de clasă și a revoltei poporului într'un incendiu general. În jurul acestei munci, care în sine este încă foarte inocentă și nu tocmai vastă, dar regulată și comună în sensul deplin al cuvântului, s'ar aduna și s'ar instrui sistematic o armată permanentă de luptători încercați. Pe șosea a acestei construcții organizatorice comune s'ar urca și s'ar evidenția curând din mijlocul revoluționarilor noștri je-tabovoi social-democrați, iar din mijlocul muncitorilor noștri „bebelușii“, care ar păși în fruntea armatei mobilizate și ar ridica întru-gal popor la război cu rușii, și cu blestemul care apăsă asupra Rusiei.

Iată la ce trebuie să visăm!

„Trebuie să visăm!“ Am scris aceste cuvinte și m'am speriat. Mi s'a părut că m'am aflu la „congresul de unificare“ și că în fața mea șed redactorii și colaboratorii revistei „Rabocce Delo“. Și iată că se ridică tovarășul Martanov și mi se adresează amenințător: „Dar dă-mi voie să vă pun o întrebare: mai are încă o relație la tonometru dreptul să viseze fără consultarea prealabilă „comitetelor partidului?“ Iar după dînsul se ridică tovarășul Cricevski și (adâncindu-l filozofic pe tovarășul Martanov, care l'a adâncit deja demult pe tovarășul Plehanov) continuă pe un ton și mai amenințător: „Eu merg mai departe. Eu întreb: are

oare în general un marxist dreptul să viseze, dacă nu uită că, după Marx, omienirea își pune întotdeauna sarcini realizabile și că tactica este un proces de creștere a sarcinilor care cresc odată cu partidul ?”.

Nu mai la gândul acestor întrebări amenințătoare mă trec fiori reci, și mă gândesc unde aş putea să mă ascund! Am să încerc să mă ascund îndărătul lui Pisarev.

„Sunt discordanțe și discordanțe — scria Pisarev în legătura cu problema discordanței dintre vis și realitate — Visul nicu poate s'o ia înaintea mersului firesc al evenimentelor sau poate s'o ia razna într'o parte, într'o direcție pe care nimeni n'are mers firesc al evenimentelor nu poate s'o urmeze vreodată. În primul caz visul nu pricinuește niciun rău, el poate chiar să stimuleze și să intensifice energia omului muncitor... Asemenea visuri n'au nimic de natura să deformeze sau să paralizaze puterea de muncă. Ba chiar dimpotrivă. Dacă omul ar fi cu totul lipsit de capacitatea de a visa în felul acesta, dacă el n'ar putea din când în când s'o ia înainte și să contempleze în închipuire sa imaginea încheată și, desăvârșită a operei care abia începe să se înfiripe sub mâinile sale, atunci nu-mi pot închipui deloc ce mobil l-ar putea determina să întreprindă și să ducă la capăt lucrări vaste și istovitoare pe terămul artei, al științei și al vieții practice. Discordanța dintre vis și realitate nu pricinuește niciun rău dacă persoana care visează crede serios în visul său, dacă, scrutând atent viața, compară constatările sale cu închipuirile sale și în general lucrează conștient la realizarea visului său. Când între vis și viață există un oarecare punct de contact, atunci totul e în ordine.”

Din păcate, asemenea visări sunt prea puține în mișcarea noastră. Și cei mai viroși de aceasta sunt reprezentanții criticii legale și ai „codicului” nelegal, care se fâlesc cu luciditatea lor, cu „apropierea” lor de „ceea ce este concret”.

c) CE TIP DE ORGANIZAȚIE NE TREBUE?

Din cele spuse până acum, cititorul poate să vadă că „tactica-plan” a noastră constă în negarea *chemării* imediate la un asalt, în cerința de a organiza „o asediere în toată regula a fortăreței inamice”, sau, cu alte cuvinte, în

cerința de a depune toate eforturile pentru a aduna, a organiza și a mobiliza o armată permanentă. Când am ridiculizat revista „Rabooce Delo” pentru saritura ei dela economism la urlete despre asalt (care au răsunat în *Aprilie* 1901 în nr. 6 din „Listoc «Raboocevo Dela»”), ea s'a n'pusut, bine înțelese, asupra noastră, acuzându-ne de „doctrinarism”, de neînțelegere a datoriei revoluționare, de apel la prudența etc. Nu ne au mirat, firește, deloc aceste acuzații în gura unor oameni lipsiți de orice principiu și care cred că se pot achita cu prea înțeleapta lor „tactică proces”, după cum nu ne a mirat nici faptul că aceste acuzații au fost repetate de Nadejdin, care are în general un d'spreț suveran pentru principii programatice și tactice slabe.

Să spunem că istoria nu se repetă. Dar Nadejdin se străduiește din răspuțeri s'o repete, și-l copiaza cu răvnă pe Teacev, atacând „culturalismul revoluționar”, strigând că „clopotul cel mare da alarma”, tipând despre „un punct de vedere” deosebit „al ajunului revoluției” etc. El uită, pe semne, cunoscuta maxima că, dacă originalul unui eveniment istoric este o tragedie, apoi copia lui nu-i decât o farsă. ⁹⁹ Încercarea de a pune mâna pe putere — încercare pregătită prin cele propădărate de Teacev și care se realizează prin teroarea ca mijloc „de înfricoșare”, și care în trădare ar înfricoșea „a fost marea”, în timp ce teroarea ca mijloc „de excitație”, preconizată de m'atul Teacev, este pur și simplu ridicolă și, deosebit de ridicolă atunci, când e completată cu ideea organizării celor „cabneti”.

„Dacă «Isara» — scrie Nadejdin — ar parasi sfera literaturii noastre, ea ar vedea că acelea (fenomene ca seri-soarea unui muncitor, publicată în „Isara” nr. 7, etc.) conștiințele noastre care arată că în foarte scurt timp va începe «asaltul»; și a vorbi acum (sic!) despre o organizație de care fire să se întindă dela un ziar pe întreaga Rusie, înșușind na a rodii idei de cabinet și a face muncă de cabinet! Priviți ce confuzie nemăpomenită pe de o parte, teroarea ca mijloc de excitație și „organizarea celor mișcări” alături de parerea că „e mult mai la îndemână” a se aduna „în jurul unei munci mai concrete”, cum ar fi ziarul local.

Ar pe de alta parte, afirmația că a vorbi „acum” despre o organizație pe întreaga Rusie înseamnă și răstăcit de de cabinet, adică, vorbind mai de-a dreptul și mai simplu, „acum” e prea târziu! Dar pentru „organizarea largă” a

Lupta te silea să înveți, să citești literatura ilegală a tuturor curentelor, să te ocupi foarte serios cu problemele narocnicismului legal. Social-democrații formați în această luptă intrau în mișcarea muncitorească ca la uita „o singură clipă” nici de teoria marxismului, care i luminase cu razele sale scilicet, nici de sarcina doborîrii absolutismului. Intențierea partidului, în primăvara anului 1898, a fost cea mai de seamă și în același timp cea din urmă acțiune a social-democraților din această perioadă.

A treia perioadă se pregătește, după cum am văzut, în anul 1897 și ia definitiv locul perioadei a doua în anul 18/8 (1898-9). Aceasta este o perioadă de confuzie, de destrămare, de oscilări. În timpul adolescenței i se schimbă omului vocea. Și social-democrației din această perioadă a început să i se schimbe vocea, a început să sune fals — pe de o parte în operele d-lor Struve și Procopovici, Bulgacov și Berdeacov, pe de altă parte la V. I. — și la R. M., la B. Cricevșci și Martînov. Dar numai conducătorii erau dezbinăți și mergeau înapoi; mișcarea însăși continua să crească și să facă pași uriași înainte. Lupta proletară cuprindea noi straturi de muncitori și se răspândea în toată Rusia, influențând în același timp indirect și asupra înviorării spiritului democratic în rândurile studenției și ale altor straturi ale populației. Dar conștiința conducătorilor a capitulat în fața amplexelor, și a forței avântului spontan; printre social-democrați pre-cumpănesea acum o altă generație, generația militanților care se formaseră aproape numai pe baza literaturii marxiste „legale”, iar această literatură era cu atât mai insuficientă cu cât spontaneitatea masei cerea dela ei o conștiință mai adâncă. Conducătorii nu numai că rămăneau în urma a tot din punct de vedere teoretic („doctrinate de critică”), ci și din punct de vedere practic („metode primitive”), dar încercau să-și apere starea de înapoiere prin tot felul de argumente emfatiche. Social-democratismul era coborât la nivelul trade-unionismului și de către brentaniști în literatura legală și de către codiști în cea ilegală. A început să fie înfaptit programul „Credo”-ului, mai ales atunci când „metodele primitive” ale social-democraților au provocat o înviorare a curentelor revoluționare nesocial-democate.

Și dacă cititorul îmi va reproșa că m'am ocupat prea amănunțit de o „Rabooce Delo” oarecare, îi voi răspunde: „Rabooce Delo” a căpătat o însemnătate „istorică” pentru că

a ogindit in chipul cel mai plastic, este cel care, in toate
perioade *. Nu conceventul R. M., ci cel care, in toate
si Mantănoș și cei de o seamă cu ei, care, in toate
chipul cel mai potrivit conștient și oscilante, inel
face concesii și „critici”, și „economismu”
mului. Nu disprețul suveran pentru puterea
adorator oarecare al „absolutului”, ci
ac astu per oala, c totuși nu ne putem
cu o totala nesimțire față de
se la un nivel înalt al
trădărea lor socială și
o erie revoluționară, unitară și
maș diluat „în voie” cu
și „lozinea „luptei de clasă”
ad v lare tot mai largă, b
dă pștire, pentru că, vezi bine, l
in mod indisolubil de cea poli
chemare la crearea unei o
nară, și justu că un fel d
joc copiere e de a fer

"Als prima der
schlägt man den Ciel
Rabocco Delo" e so

Anexă 122

INCERCAREA UNEI FUZIUNARI A „ISCREI”
ȘI A LUI „RABOCÉE DELO”

Ne mai rămâne să descriem tactica pe care „Iscrea” a adoptat-o și o aplicat-o în mod consecvent în relațiile sale organizatorice cu „Rabocée Delo”. Această tactică a fost exprimată în întregime chiar în num 1 al „Iscrei”, în articolul „Seiziunea din Uniunea social-democraților ruși din străinătate” *. Dela început ne-am situat pe punctul de vedere că *adevărată* „Uniunea social-democraților ruși din străinătate”, care fusese recunoscută, la primul congres al partidului nostru, ca reprezentant al partidului în străinătate, s’a scindat în două organizații; — ca problema reprezentării partidului rămâne de căutat, fiind soluționată doar în mod provizoriu și condiționat prin faptul că la congresul internațional dela Paris au fost aleși, din partea Rusiei, doi membri în Biroul internațional social-democrat permanent, și anume câte unul din partea fiecărei rați uni a „Uniunii” scindate. Noi am declarat că în fond „Rabocée Delo” nu are dreptate, din punct de vedere principal ne am pronunțat categoric în favoarea grupului „Eliberarea muncii”, dar în același timp am refuzat să ne ocupăm de amanunțele seiziunii și am reamintit moștele „Uniunii” în domeniul muncii pur practice **.

Poziția noastră era deci într-o anumită măsură o poziție de expectativă. Făcăm o concesie parerii dominante la majoritatea social-democraților ruși, că și adversarii cei mai hotărâți ai economismului ar putea să lucreze mână în mână cu „Uniunea”, deoarece „Uniunea” se declarase în repetate

rânduri de acord în principiu cu grupul „Eliberarea muncii”, fără să pretindă, chipurile, a avea o organizare proprie în problemele fundamenteale ale mișcării muncii. Într-o scrisoare, adoptată de noi la conferința noastră dintr-o rațiune, în care, aproape conștient cu epurări primare, am declarat „Iscrei” (Decembrie 1901), în mod clar „Iscrea” s’au despartit de cauzele formite ale mișcării, pe măsura și s’au adresat la o țesătură din străinătate a organizației „Iscrei”, 2 organizații revoluționare „Social-Democrate” și 3 „Uniuni”, oferindu-le o anumită reprezentanță în vederea unei amplexări. Prin metoda organizată de delimitare a lui de acord; a treia a respins propunerea, și atunci când la congresul de la Paris, dintr-o rațiune, un orator a relatat aceste fapte, unul din membrii „Iscrei”, „Un’unii” a declarat că refuzul de a se uni cu „Iscrea” se bazează pe faptul că „Uniunea” nu s’ar putea uni cu „Iscrea” grupului de inițiatori. Socot că e de datoria mea să prezint această explicație, dar în ce mă privește, eu nu pot decât o consider nesatisfăcătoare: dat fiind că la congresul de la Paris celelalte două organizații erau dispuse să înceapă tratative, ea ar fi putut să li se adreseze și prin alți membri ai „Iscrei” în mod direct.

În primăvara anului 1901 atât „Zemle” (nr. 1, din Aprilie) cât și „Iscrea” (nr. 4, din Mai) s’au putut deschide împotriva revistei „Rabocée Delo”. „Iscrea” a scris în special „Cotitura istorică” a „Rabocée Delo”, care în numărul său din Aprilie, adică dintr-o rațiune, în primăvară, adoptase o atitudine de neînclinare de înclinare către teroare și către îndemnul. Cu toate acestea polemică, „Uniunea” și-a declarat că nu va relua tratativelor. În vederea unei fuziuni, „Iscrea” prin intermediul unui nou congres de reprezentanți, a avut loc o conferință pentru a se reprezenta o conferință organizații menționate, care ar putea să se desfășoare pe baza unei „Înțelegeri principale”. „Iscrea” a publicat o broșură „Dată congresului” și Liga în broșura „Documente ale congresului”. Într-o scrisoare, „Iscrea” a publicat o broșură „Dată congresului” și Liga în broșura „Documente ale congresului”.

Conținutul acestei înțelegeri principale (care a rezultat din conferința din Moscova) este următorul: „Iscrea” a totată claritatea că am cerut, ca o condiție indispensabilă,

* Vezi V. I. Lenin, Opere, vol. 4, Editura pentru literatură politică 1953, pag. 255-256. — Nota Trad.

** Aprecierile această a seiziunii se baza nu numai pe cunoașterea literaturii, ci și pe datele necunoscute de membri ai organizației noastre, care fuseseră în străinătate și s’au adresat acolo.

* Vezi volumul de față, pag. 1-2. — Nota Trad.

face mai complexă influența însăși). S'a confirmat odată mai mult justetea observației lui Parvus că e greu să-l prindzi pe oportunism cu o formulă oarecare: el va subscrive cu ușurință la orice formulă și o va renege cu aceeași ușurință, deoarece oportunismul constă tocmai în lipsa oricăror principii care de cât precizie și statornicie. Astăzi oportunismul resping orice încercare de a introduce oportunismul, resping orice înguslime și promit solemn „că nu vor uita niciun moment de răsturnarea absolutismului”, că vor face „agitație nu numai pe terenul luptei de zi cu zi a muncii salariale împotriva capitalului” etc. etc. Măine însă ei își schimbă limbajul și revin la cele vechi, apărând spontaneitatea, mersul progresiv a luptei mărunte de zi cu zi, formularea unor revendicări care să promita rezultate palpabile etc. Continuând să susțină acum că în articolele din nr. 10 „„Uniunea” nu a văzut și nu vede niciun fel de abatere eretică dela principiile generale ale proiectului conferinței” („Două congrese”, pag. 26), „„Uniunea” nu face prin aceasta decât să dezvăluie totala sa incapacitate sau nedorință de a înțelege esența divergențelor.

După apariția articolelor din nr. 10 al lui „Rabocce Delo”, nu ne-a mai rămas decât să facem încercarea aceasta să angajăm o discuție generală pentru a vedea dacă în treaga „„Uniune” este de acord cu aceste articole și cu redacția sa. „„Uniunea” este foarte nemulțumită de noi din această cauză, acuzându-ne că am încercat să semănăm discordie în sânul „„Uniunii”, că ne-am amestecat în chestiuni care nu ne privesc etc. Aceste acuzații sunt vădit neîntemeiate, deoarece atunci când ai de-a-face cu o redacție eligibilă și care „e înloarece” la cea mai ușoară adiere a vântului, totul depinde tocmai de direcția vântului, și noi am definit această direcție în ședințe secrete, la care nu a asistat nimeni în afara de membrii organizațiilor care se adunaseră pentru a susține Amendamentele propuse în numele „„Uniunii” la rezoluțiile din lunie ne-au răpit ultima licărire de speranță în înțelegere. Aceste amendamente constituiau o marturie doveditoare a unei noi colituri spre economism și a solidarității majorității „„Uniunii” cu nr. 10 al lui „Rabocce Delo”. Din sfera formelor de manifestare a oportunismului era exclus „așa numitul economism” (sub pretextul „sensului neprecis” al acestor trei cuvinte, deși din această motivare rezultă doar necesitatea de a se defini mai exact esența acestei rătăcirii atât de răspândite); era exclus și „millerandismul

(deși B. Gricevski li luase apărarea în „Rabocce Delo” nr. 2 3, pag. 83—84, și într'un mod și mai deschis în „Vorwärts” *). Cu toate că rezoluțiile din lunie arătau clar sarcina social democrației: „a conduce toate manifestările luptei proletariului în potirva tuturor formelor opresiunii politice, economice și sociale”, ele nu lu se deci implicit o sistemă zero și o condamnare a tuturor așor manifestar. de luptă. „„Uniunea” mai adăuga aceste cuvinte: „a totul superflue”. „Lupta economică este în si multul putere a mișcării de masă” (în sine, aceste cuvinte sunt indiscutabile, dar atunci când există un „economism” îngust, nu e patea că ele sa nu dea loc la interpretări false). Mai mult, în rezoluțiile din lunie se introducea o „deviație” îngustare a „politicii” atât prin înfățișarea ei în „lor amoroșii” (nu se va uita felul de a stăturna aboliți. mul), cât și prin elogiarea cuvintelor: „lupta economică este în plecul cel mai larg utilizabil pentru antrenarea maselor în lupta politică activă”. Se înțelege că, văzând că se propun a se face amendamente, toți oratorii din partea noastră au renunțat la cuvânt unul după altul, considerând că este absolut inutil să continue discuțiile cu oameni care coteau din nou spre economism și care căutau să-și asigure libertatea o e la lor.

„Tocmai ceea ce „„Uniunea” considera că o condiție sine qua non ** a trăinicieii viitorului acord, anume că „Rabocce Delo” să-și pastreze fizionomia proprie și autonomia, tocmai acest lucru „Iskra” l-a considerat „deja în calea înțelegerii” („Două congrese”, pag. 25). Nu e tocmai așa! La autonomia lui „Rabocce Delo” nu a „contenținat” nimeni ***. Ideea că „Rabocce Delo” sa păstreze o fizionomie proprie am respins-o într'adevăr în mod categoric de la început, și se înțelege o „fizionomie proprie” în problemele principiale ale teoriei și tacticii. Rezoluțiile din lunie resping cu totul tocmai o asemenea fizionomie proprie, deoarece, rețeland, în practica aceasta „fizionomie proprie” a însemnat în tot deuna tot felul de oscilații și alinări, oscilații care te oscilari a confluzie, care domnește la noi și care este de le

* În „Vorwärts” s'a angajat în legătură cu aceasta o polemică între redacția lui actuală, Kaunsky și „Zaria”. Vom avea grijă să informăm pe cititori ruse asupra acestei polemici.

** — absolut necesară. — Nota Trad.

*** Bine înțeles, dacă nu sunt considerate că n'au îndreptat o autonomie conștientă redacțională în legătură cu înființarea unui cuștila superior comun a organizațiilor reviste, consiliul în privința cărora B. „Rabocce Delo” s'a declarat de acord în lunie.

rablă din punct de vedere partinic. În articolele din nr 10 și în „amendamente”, „Rabocce Delo” și-a arătat clar dorința de a păstra tocmai o asemenea fizionomie proprie; această dorință a dus în mod firesc și inevitabil la o rupătură și la o declarație de război. Dar noi am fost cu toții de acord să admitem o „fizionomie proprie” a revistei „Rabocce Delo” în sensul ca ea să se consacre unor anumite funcții publicistice. O repartitie justă a acestor funcții se impunea dela sine: 1. o revista științifică; 2. un ziar politic și 3. culegeri și broșuri de popularizare. Numai consimțind la această repartitie ar fi dovedit „Rabocce Delo” dorința sa sinceră de a termina în mod definitiv cu erorile împotriva cărora erau îndreptate rezoluțiile din Iunie; numai o asemenea repartitie ar fi înălțurat orice posibilitate de fricțiune și ar fi asigurat în fapt trănecia acordului, servind în același timp ca bază pentru un nou avânt și pentru noi succese ale mișcării noastre.

Astăzi niciun social-democrat rus nu se mai poate îndoi de faptul că ruptura definitivă dintre curentul revoluționar și cel oportunist nu a fost provocată de cauze „organizatorice”, ci tocmai de dorința oportuniștilor de a consolida fizionomia proprie a oportunismului și de a continua să semene confuzie în minți cu ajutorul raționamentelor unui Cricevski sau ale unui Martânov.

RECTIFICARE LA „CE-I DE FACUT?”

„Grupul de inițiatori” despre care vorbesc în broșura „Ce-i de făcut?”, pag. 141*, mă roagă să fac următoarea rectificare a modului cum am descris parte parea lui la încercarea de a împăca organizațiile social-democrate din străinătate. „Din cei trei membri ai acestui grup, numai unul a ieșit din «Unione», la sfârșitul anului 1900, iar ceilalți doi au ieșit din «Unione» în 1901, după ce s-au convins de imposibilitatea de a obține dela «Unione» consimțământul pentru o conferință cu organizația din străinătate a «Iserei» și cu «Organizația revoluționară Social-Democrată», — lucru pe care l propusese «Grupul de inițiatori». Administrația «Unioni» a respins la început această propunere, motivând refuzul sau de a participa la conferință prin «necompetența» persoanelor care alcătuiau «Grupul de inițiatori» care încerca medierea, și și-a exprimat dorința de a lua contact direct cu organizația din străinătate a «Iserei». Curând însă, administrația «Unioni» a anunțat «Grupul de inițiatori» că după apariția primului număr al «Iserei», în care era publicată notița asupra sesiunii din «Unione», și-a schimbat hotărârea și nu mai vrea să ia contact cu «Iserei». Cum se explică deci declarația făcută de un membru al administrației «Unioni», și anume că refuzul «Unioni» de a participa la conferință se datora în mod exclusiv faptului că nu era mulțumită de compoziția «Grupului de inițiatori»? Cei — drept, nu este de înțeles nici faptul că administrația «Unioni» a consimțit să participe la conferința din Iunie anul trecut: doar notița din primul număr r

al «Iscrei» a rămas în picioare, iar atitudinea «negativă» a «Iscrei» față de «Uniune» s'a vădit și mai lămpede în primul număr din «Zaria» și în numărul 4 din «Iscrea», care au apărut înainte de conferința din Iunie».

N. Lenin

„Iscrea” nr. 19 din 1 Aprilie 1907

Se tipărește după textul original
„Iscrea”

A D N O T Ă R I

1. Articolul lui Lenin „Cu ce să începem?”, publicat în „Iskra”, a fost editat de organizațiile social-democrate locale într-o revistă se, care a devenit societate de lectură din Sverdlovsk, și a fost distribuită în 5000 de exemplare, dând o idee despre starea de fapt în țară specială a broșurii a fost de asemenea răspândită la Sverdlovsk, Tver, Nijni-Novgorod și alte orașe din Rusia. — 1.

2. „Rabocoe Delo” („Cauza muncitorească”) — revistă a „ecoci. miștilor”, organ cu apariție neregulată al „Unirii social-democraților ruși din străinătate”. Revista a apărut la Geneva din Aprilie 1899 până în Februarie 1902 sub redacția lui B. N. Grecevschi, A. S. Marțanov și V. P. Ivanski în total a apărut 12 numere — 9 cărți.

Conceptiile „rabocedeltților” au fost criticate în cartea Lenin „Ce-i de făcut?” (vezi volumul de față, pag. 333—308 — Nota Trad.). — 2.

3. „Rabocoeia Măslî” („Gândirea muncitorească”) — ziar al „ecoci. miștilor”; a apărut din Octombrie 1897 până în Decembrie 1902. Au apărut în total 16 numere: numerele 3—11 și 16 — la Berlin, iar restul la Petersburg. A fost redactat de C. M. Tahtarov și de alții.

Lenin a criticat într-o serie de lucrări ale sale, mai ales în articole publicate în „Iskra” și în cartea „Ce-i de făcut?”, concepțiile ziarului „Rabocoeia Măslî” ca fiind o variantă rusă a oportunismului internațional. — 3.

4. „Iskra” („Scântea”) — primul ziar marxist ilegal pe întregul teritoriu al Rusiei, fondat în 1900 de Lenin. Crearea acestui organ de luptă al marxistilor revoluționari a constituit o victorie prin care s-a realizat o unitate principală din lăutul de lucru și lăutul de sarcini care stăteau atunci în fața partidului” (Stalin).

Intrucât, din cauza persecuțiilor polițienești, în Rusia era imposibil să se scoată un ziar revoluționar, Lenin, în timp ce când era deportat în Siberia, a elaborat în toate amănuntele planul publicării unui astfel de ziar în străinătate. După executarea planului de deportare, în Ianuarie 1900, Lenin a procedat imediat la îndeplinirea planului său.

Prima număr a „Iskerei” conștă din 11—24 Decembrie 1900 la Leipzig, numerele următoare au apărut la München, începând din luna Aprilie 1902 la Londra, și din primăvara anului 1903 la Geneva.

Din redacția „Iscrei” faceră parte: V. I. Lenin, G. V. Plehănov, I. O. Martov, P. B. Axelrod, A. N. Potresov și V. I. Zasulov. Secretara redacției a fost, din primăvara anului 1901, N. C. Crupskina. Lenin a fost de fapt redactorul responsabil și conducătorul „Iscrei”. El a publicat în „Iscrea” articole cu privire la toate problemele fundamentale ale construcției de partid și ale luptei de clasă a proletariatului din Rusia, a scris despre evenimentele mai importante din viața internațională.

Într-un număr de orașe din Rusia (Petersburg, Moscova etc.) s-au creat grupuri și comitete ale P.M.S.D.R. de orientare leninist, scrisă în Transcaucazia de le „Iscrei” erau susținute de „Brdzola” („Lupta”) — primul ziar „organizat ilegal al grupului leninist” scris al organizației social-democratice din Tiflis. Între membrilor și conducătorii organizațiilor leniniste din Transcaucazia a fost I. V. Sălin, împreună cu V. Z. Chekhovici, A. G. Tuluchdze și V. C. Curnatovski.

Organizațiile Iscrete au n șiere și I., desfășurau activitatea sub conducerea directă a revoluționarilor de profesie mai mari Lenin și Stalin (N. E. Bauman, I. V. Babușchin, S. I. Gusev, M. I. Galin și alții).

Din inițiativa lui Lenin și cu participarea lui directă, redacția „Iscrei” a elaborat un proiect de program al partidului, publicat în nr. 21 al „Iscrei” și a pregătit Congresul al II-lea al P.M.S.D.R., care a avut loc în Iulie—August 1903.

Până la convocarea congresului, majoritatea organizațiilor social-democrate locale din Rusia se alăturaseră „Iscrei”, aprobând tactica, programul și planul ei organizatorice, recunoscând-o drept organul lor conducător. Într-o rezoluție specială, congresul a relevat rolul excepțional al „Iscrei” în lupta pentru crearea partidului și a declarat-o Organ Central al P.M.S.D.R.

La Congresul al II-lea a fost aprobată compoziția redacției, din care faceau parte Lenin, Plehanov și Martov. În pușia hotărârii congresului partidului, Martov a refuzat să facă parte din redacție, și numerele 46—51 ale „Iscrei” au apărut sub redacția lui Lenin și Plehanov. Ulterior, Plehanov a trecut pe partea menșevismului și a cerut includerea tuturor vechilor redacțiilor menșevice, respingând congresul în compoziția redacției „Iscrei”. Lenin n'a putut să fie de acord cu acest lucru, și la 19 Iulie (brev. 1) N. C. Crupskina s-a retras din redacția „Iscrei” pentru a se alătura în C.C. al partidului, și pentru a lăsa de p. a. a. poz. în op. și în luptă menșevicii. Numărul 52 a apărut numai sub redacția lui Plehanov. La 13 (26) Noiembrie 1903, a avut loc un congres, ca fiind voiața congresului, a cooptat în compoziția redacției „Iscrei” pe foștii ei redactori menșevici. Începând cu nr. 52, menșevicii au transformat al „Iscrea” într-un organ al lor.

De atunci, în ea s-a se vorbesc în „partid de clasă” „Iscrea”, „Iscrea” leninist, bolșevic și de „noua Iscrea”, cea menșevică, oportunistă. „Cursul scurt de istorie a Partidului Comunist (bolșevic) al Uniunii Sovietice”, pag. 41 (vezi „Cursul scurt de istorie a Partidului Comunist (bolșevic) al Uniunii Sovietice”, ed. P.M.R. 1948, ediția a III-a, pag. 65. — *Nota Trad. j.* — 6.

5 Este vorba de turburările studențești și actiunile muncitorilor — meetinguri, demonstrații și greve — din Februarie și Martie 1901, care au cuprins numeroase orașe din Rusia: Petersburg, Moscova, Kiev, Harcov, Jaroslavl, Tomsk, Varșova, Bieloostok și altele. — 8.

6 Se are în vedere corespondența „Întâi Mai în Rusia”, publicată în nr. 5 (Iunie 1901) al „Iscrei”, la rubrica „Crâmpeia muncitorească” și scrisorile din Iași etc. și uz ne — 15.

7 Lenin se referă la „Introducere” a lui F. Engels la lucrarea lui K. Marx „Luptele de clasă în Franța (1848—1850)”, de a ura la publicarea acestei lucrări în 1845 de societatea comunistă germană, ar apoi interpretate de ei ca o renunțare la insurecția armată și în lupta de barricade.

Textul complet al „Introducerii” după manuscrisul lui F. Engels a fost publicat pentru prima dată în URSS (vezi K. Marx, Opere alese în două volume, vol. II, 1940, pag. 138—156 (vezi și K. Marx „Luptele de clasă în Franța (1848—1850)”, ed. P.M.R. 1948, pag. 7—36. — *Nota Trad. j.* — 17.

8 Lenin se referă la ciocnirea care a avut loc în Decembrie 1898 în re. poliție și muncitorii greșii de la birou Al. sc. l. în Petersburg. Sergenții de stradă (200 pedestri și 100 călări) au siliți pentru arestarea „insiguratorilor” grevei n'au putut, timp de câteva ore, să pătrundă în cazarma muncitorilor. Muncitorii bariadă au apărut de poliție cu lemne, cu sticle, au aruncat apă clocotită peste poliști. — 18.

9 E vorba de un atac al poliției (ariste și al cazacilor împotriva participanților la demonstrația din 4 (17) Martie 1901, care a avut loc în piața Cazan din Petersburg. La această demonstrație de protest împotriva încorporării în armată a studenților, a participat mii de studenți și muncitori. Pentru a împiedica pe demonstrații, guvernul (arist) a făcut uz de forța armată. Participanții la demonstrație au fost maltratați în mod bestial, câteva persoane au fost omorâte, mulți au fost schilodiți. Acest eveniment a fost relatat în mod amănunțit în „Iscrea” nr. 3 din Aprilie 1901. — 18.

10 Articolul lui Lenin „Prigonitii zemstvelor și Hanibul liberalismului” este consacrat criticii memoriei secrete al ministrului (arist) S. I. Witte „Absolutismul și zemstvele” și a prefeței la aceasta, scrisă de liberalul P. B. Struve; acest memoriu a fost publicat ilegal în străinătate.

Articolul lui Lenin a provocat serios divergențe în sânul redacției „Iscrei”. Plehanov și alți câțiva membri ai redacției s'au pronunțat împotriva acestui articol. Pe lăuna în jurul articolului „Prigonitii zemstvelor” au avut loc discuții între membrii redacției. Lenin a ac. redacției ziarului „Iscrea” a durat aproape o lună. Lenin a ac. redacției propuneri cu privire la modul de a se desfășura lăuna. Într-o anumită categorie s'au schimbat și al. lăuna și rezoluția al articolului, precum și orientarea acestuia. — 19.

- 11 „Zaria” („Zorile”) — revistă marxistă politică și științifică, a fost editată în anii 1901—1902 la Stuttgart de redacția z arului „Iskra”
- În „Zaria” au fost publicate următoarele articole ale lui Lenin „Note ocazionale”, „Prigonirii z emistvelor și Hanbaia liberalismului”, primele patru capitole din lucrarea „Problema agrară și critica lui Marx” (sub titlul „Domniile și problemele agrare”), „Cronica internă” și „Programul agrar al v ocației din revista „Zaria” numărul 1 — Aprilie 1901 (de fapt nr. 1 a apărut la 23 Martie stil nou), nr. 2 — 3 Decembrie 1901, nr. 4 — August 1902 — 24.
- 12 Catrov, M. N. — publicist reacționar Din 1881 a redactat ziarul „Moskovskie Vedomosti” („Analele Moscovei”) a fost un adversar învernal nu numai al mișcării revoluționare, ci și al oricărui progres social. Lenin l-a caracterizat ca fiind „câine de pază credincios al absolutismului” — 25.
- 13 „Molodoia Rossia” („Tânara Rusie”) — proclamație lansată de cercul revoluționar al lui P. G. Zarembovski în Iași. Proclamația a chemat la lupta revoluționară împotriva absolutismului și a formulat lozincă „republici sociale și democratice a Rusiei” sub forma unei uniuni federative a regiunilor — 26.
- 14 „Sovremennik” („Contemporanul”) — revista lunară științifică, politică și literară, fondată de A. S. Pușchin, a apărut la Petersburg între 1836 și 1866. Din 1847 revista a fost editată de N. A. Necrasov și I. I. Pansarev. La revistă au colaborat V. G. Bielschi, N. G. Cernășevski, N. A. Dobrolubov, N. V. Selgunov, M. E. Salticov-Șchedrin, M. A. Antonov și alții. Oglindind na zunițele democrației revoluționare, „Sovremennik” este cea mai progresistă revistă din acea vreme. În 1866 revista a fost interzisă de guvernul țarist. — 27.
- 15 „Russkoe Slovo” („Cuvântul Rus”) — revista lunară literară și politică, care a apărut la Petersburg din 1859 până în 1866, a ea au colaborat D. I. Pisarev și N. V. Selgunov. Revista a exercitat o mare influență asupra literaturii revoluționare din deceniul al 7-lea al secolului trecut. După „Sovremennik” aceasta a fost cea mai progresistă revistă din acea vreme. În 1866 a fost interzisă de guvernul țarist. — 27.
- 16 „Dem” („Ziua”) — gazetă săptămânală, a fost editată la Moscova din 1861 până în 1865 de către I. S. Acsacov. — 27.
- 17 Radiceo, A. N. (1749—1802) — scriitor și revoluționar rus. Prin celebra sa operă „O călătorie dela Petersburg la Moscova” a fost primul care s’a ridicat împotriva tiraniei feudale a Rusiei țariste. Pentru acest lucru, el a fost condamnat de împăratul Ecaterina a II-a la moarte, această pedeapsă fiind ulterior mutată cu deportarea pe zece ani în Siberia. Prin amnistie, a fost readus din deportare, dar fiind amenințat de noi persecuții din partea guvernului țarist, s’a sinucis. Lenin a considerat pe Radiceo drept unul dintre fruntașii progresiști de seamă ai poporului rus. — 28.
- 18 Araccevo, A. A. — om de stat reacționar din Rusia țaristă dela sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul celui al XIX-lea. A avut o mare influență asupra politicii externe și interne din perioada domniei lui Pavel I și Alexandru I. De numele lui Araccevo se leagă o epocă întregă a despotismului petruinenc, numită și a samavoliei (mătură simulă, brutală, tiratică, evism”) — 29.
- 19 Se are în vedere răscoala dece nbrăștilor — revolta nari din rândurile nobilimii care s’au ridicat împotriva absolutismului și a robăgiei. — 28.
- 20 Este vorba de participarea trupelor țarului rus Nicolae I la reprimarea mișcării revoluționare din Europa din 1848—1849, în special a revoluției dela 1849 din Ungaria. — 28.
- 21 Statele generale — instituție reprezentativă a stărilor sociale din Franța din perioada secolelor XIV—XVIII, alcătuită din deputați ai nobilimii, clerului și ai stării a treia; erau convocate de rege pentru rezolvarea problemelor administrative și financiare. Statele generale nu s’au întrunit timp de 175 de ani — din 1614 până în 1789. Convocate în 1789 de Ludovic al XVI-lea în scopul soluționării crizei financiare, s’au transformat prin tota rirea deputaților stării a treia, au fost decise Aduanarea Națională — 26.
- 22 Generalul Vannoschi, numit în 1901 ministru al învățământului public, pentru a potoli turburările studențești, își exprima prin fraze liberale „dragostea” față de intelectualii studenți și „grijă deosebită” pentru ei. Întreținând o serie de nesemnate relații în domeniul învățământului, Vannoschi a căutat să arde na suni represive în fața împotriva studenților revoluționari, arec tări, deportări, excluderi din universități etc. — 31.
- 23 „Pravoslavnaia Vestnik” („Măslăvă dreaptă”) — ziar oficial al guvernului, a fost editat la Petersburg între anii 1869—1917. — 37.
- 24 Aduanarea notabililor lui Ludovic al XVI-lea — întrunire a personalităților de vază din domeniul științei, literaturii și artei, convocată în 1787 și 1788 de rege Ludovic al XVI-lea, pentru soluționarea crizei financiare a țării. Vannoschi a refuzat să participe la adunare, fapt pentru care Ludovic al XVI-lea a fost nevoit să convoace Statele generale. — 29.
- 25 „Dictatura inimii” a fost denumit în mod ironic politica de securitate durată de cocolărele cu liberalii a demitarului țarist Loris Meli.

Capitolul XII (ultimul) a fost tipărit pentru prima oară în 1908, în culegerea „Tecușceia juzu” („Viața curentă”).
Primele nouă capitole fac parte din volumul de față, iar capitolele X, XI și XII, scrise în 1907, sunt cuprinse în volumul 13 al ediției a patra a Operei lui V. I. Lenin — 89.

88 „*Obrazovanie*” („Învățământul”) — revistă lunară literară, social-politică și de popularizare a științei, a apărut la Petersburg din 1892 până în 1900. În perioada 1902-1908 marxștii au colaborat la revistă — 89.

89 „*Russcoe Bogotstvo*” („Bogăția Rusiei”) — revistă lunară, a apărut la Petersburg din 1876 până la începutul anului 1918. De-a începutul ultimului deceniu al secolului trecut, revista a fost organul narodnicilor liberali. Îndreptărită de S. N. Golenișov și A. E. Albasovskii. Revista a propus în acțiunea cu guvernul țării și renunțarea la orice luptă împotriva împotriviri la a de centrală a luptă împotriva împotriviri marxștilor și a marxștilor ruși — 93.

90 „*Natcealo*” („Începutul”) — revistă lunară literară, științifică și politică a marxștilor legalți; a apărut la Petersburg în prima jumătate a anului 1899 sub redacția lui P. B. Struve, M. I. Tugan-Baranșev etc. În afara de „marxști legalți” în această revistă s-au publicat articolele G. V. Plehanov, V. I. Zasuliș și alții. În iunie 1899 revista a fost interzisă de guvernul țarist.

Lenin a publicat în această revistă câteva lucrări (vezi: Opere ed. a 4-a, vol. 4, pag. 51-58, 78-79 [vezi și V. I. Lenin Opere vol. 4, Editura pentru literatură politică, 1953, pag. 53-61, 80-89]).

Nota Trad. f.) și o parte din cel de al treilea capitol al cărții „*Devoluția capitalismului în Rusia*” (sub titlul „*Trecerea proprietății funciare la gospodăria bază și pe clasa la gospodăria capitalistă*”) (vezi: Opere ed. a 4-a, vol. 3, pag. 177-183) [vezi și V. I. Lenin Opere, vol. 3, ed. PMR 1951, pag. 169-177].

Lenin are în vedere articolul lui Bulgacov „Cu privire la problema revoluției capitaliste a agriculturii”, publicat în nr. 1-2, 3 ale revistei pe Ianuarie - Februarie și pe Martie 1899 — 93.

91 „*Izani*” („Viața”) — revistă lunară; a apărut la Petersburg din 1897 până în 1901, în 1902 a apărut la S. ramita de Din 1898 — revista a fost organul „marxștilor legalți”.

Lenin a publicat în această revistă articolele „*Revoluția*” de P. N. Golenișov în nr. 12 din Decembrie 1899, și două articole scurte: „*Capitolele I în agricultură*” (Despre cartea lui K. A. S. și despre art. „*Capitolele I în agricultură*”) în nr. 1, 2, Ianuarie și Februarie 1900 (vezi Opere, ed. a 4-a, vol. 4, pag. 142-147, 89-141) [vezi și V. I. Lenin Opere, vol. 4, Editura pentru literatură politică, 1953, pag. 143-148, 91-142. — *Nota Trad. f.*] — 94.

92 *Malthusianism* — teorie reacționară a economiei lui burleze englez Malthus (1766-1831), care susținea că înaintarea calamităților

șărilor sociale nu este cu putință decât prin reducerea artificială a creșterii populației, adică prin abținerea dela căsătorie și procreare — 99.

93 Vezi K. Marx. „*Capitalul*”, vol. III, 1936, pag. 581. — 103.

94 Vezi K. Marx. „*Capitalul*”, vol. III, 1936, pag. 657. — 103.

95 Vezi K. Marx. „*Capitalul*”, vol. III, 1936, pag. 651-656. — 104.

96 Vezi K. Marx. „*Capitalul*”, vol. III, 1936, pag. 656-657. — 104.

97 *Proprietate de clan* — proprietatea funciară gentilică, — 107.

98 Vezi K. Marx. „*Capitalul*”, vol. III, 1936, pag. 573. — 109.

99 Vezi K. Marx. „*Teoriile plusvalorii*”, vol. II, partea 2-a, 1936, pag. 57-58. — 112.

100 „*Sozialistische Monatshefte*” („*Revista socialiste*”) — revistă germană, unul principal al oportuniștilor din rândurile socialiste. A apărut la Berlin și a rămas până în prezent unul dintre organele oportuniștilor internaționali. În timpul războiului imperiului german (1914-1918) a avut poziții social-sovinismului. A apărut la Berlin din 1897 până în 1933. — 120.

101 „*Die Neue Zeit*” („*Timpuri Noi*”) — revistă social-democrată germană, a apărut la Stuttgart din 1883 până în 1924. Începând cu anul 1885 au fost publicate în „*Die Neue Zeit*” articolele ale lui F. Engels. F. Engels a devenit redactor al revistei și a criticat cu asprime pe oportuniștii care se aflau în conducerea ei. Începând cu a doua jumătate a secolului XIX, revistă a devenit un organ al XIX-lea, după mărirea lui în 1908, revistă a devenit un organ al conceptelor kautskiste, a putut să se opună la oportuniștii în timpul războiului imperial (1914-1918) revistă a avut o poziție centră de echilibru și a devenit un organ al miștilor. — 126.

102 *Legea excepțională împotriva socialiştilor* a fost introdusă în 1878 în Germania. Prin această lege au fost interzise toate organizațiile partidului social-democrat, organizațiile muncitorești de masă, presa muncitorească, s-a confiscat literatura socialistă, a început cenzura social-democrației. În 1890 legea a fost abrogată — 137.

103 „*Vorwärts*” („*Înainte*”) — organul central al social-democrației germane, ziarul a apărut din 1876 până în 1933. În timpul războiului a devenit un organ al oportuniștilor. Din a doua jumătate a ultimului deceniu al secolului XIX, ziarul a devenit un organ al conceptelor kautskiste, a putut să se opună la oportuniștii în timpul războiului imperial (1914-1918) ziarul a avut o poziție centră de echilibru și a devenit un organ al miștilor. — 136.

77 Lenin are în vedere cartea lui Nicolai-on (N. F. Danielson) "Studia asupra economiei noastre sociale de după reforma", editată la Petersburg în 1893. — 263.

78 „Russkije Vedomosti” („Analele Ruse”) — cotidian, editat în 1863 la Moscova de către profesorul liberal de la Universitatea din Moscova și ziarul exprima interesele mizeriei țărănești și ale burgheziei. Din 1905 a devenit organul cadetilor de dreapta; ca și celelalte ziare contrarevoluționare, a fost interzis după Revoluția din Octombrie 1917. — 264.

79 „Svobodnoe Slovo” („Cuvântul liber”) — editură care funcționa în străinătate (Anglia), făcând operele lui I. N. Tolstoi să scape de cenzura rusă, și broșurii lui Andrei Petișev și alți socialaștri de către guvernul țarist. Din 1899 până în 1905 editura a scos revista „Svobodnaja Mysl”, iar din 1901 până în 1905 — revista „Svobodnoe Slovo”. — 279.

80 „Inimă Rabocă” („Muncitorul din Sud”) — ziar social-democrat, editat în mod legal de un grup cu aceeași denumire din Iunie 1900 și până în Aprilie 1903, în total au apărut 2 numere. Ziarul era difuzat mai ales în organizațiile social-democrate din Sudul Rusiei.

Lenin încadra grupul „Inimă Rabocă” în categoria „grupurilor”, care, recunoscând în vorba „Iskra” drept organ central, urmăreau în fapt planurile lor deosebite și, dădând dovadă de instabilitate din punct de vedere principal. Grupul a funcționat până la Congresul al II-lea al P.M.S.D. Cea mai mare parte dintre conducătorii grupului au devenit ulterior mensevici. — 299.

81 Lenin citează în traducere proprie un pasaj din scrisoarea F. Lassalle către K. Marx din 24 Iunie 1852 (vezi Scrisori ale lui Ferdinand Lassalle către K. Marx și F. Engels, S. Petersburg, 1905, pag. 53). — 306.

82 Demonstrația din 6 (18) Decembrie 1876 a fost organizată de muncitori și studenți în semn de protest împotriva samovoliilor adresate lui G. V. Plehanov, care a luat parte la demonstrație, a ținut un discurs revoluționar. Demonstrația a fost înfrântă de poliție. Mulți dintre participanții la demonstrație au fost arestați și deportați, la deportarea sa la marea Siberia. — 308.

83 Culegerea „Proletarskaia borba” („Lupta proletară”) nr. 1 a fost editată de „Grupul social-democrat din Ural”; a fost tipărită în 1899 în tipografia grupului. Autorii acestei culegeri sunt, pe poziție, „economismului”, negau necesitatea creării unui partid politic independent al clasei muncitoare și susțineau că revoluția politică poate fi înfrântă prin grevă generală, fără organe zărești, pregătirea prealabilă a maselor, fără o direcție atentă. — 326.

84 „Biblioteca muncitorească social-democrată” — o serie de broșuri editate în mod ilegal în 1900-1901 la Viena și Petersburg. — 326.

85 Vezi K. Marx și F. Engels, „Manifestul Partidului Comunist”, 1939, pag. 37 (vezi și Marx-Engels „Manifestul Partidului Comunist”, Editura pentru literatură politică, 1954, ediția a IV-a, pag. 44-45. — Nota Trad.). — 327.

86 Este vorba de greva generală a studenților, organizată în urma anului 1901-1902. La greva au participat circa 30.000 de oameni. — 328.

87 Lenin se referă la afacerea Dreyfus — ofițer al marelui stat major francez, evreu, condamnat în 1894 de tribunal militar la moarte pentru că era vinovat de trădare, în urma unei acuzații de spionaj și înaltă trădare. Acest proces provocator a fost organizat de cercurile reacționare din Franța. Măcarștii au învinuit pe Dreyfus care s'a deslășăruit în țară a scos la iveală venă de la justiție și a fost eliberat din închisoare și din exil. În 1899 Dreyfus a fost grațiat și pus în libertate. Abia în 1906, la o nouă revizuire a procesului, a fost anulat Dreyfus a fost anulat. — 328.

88 Cartea „Ce-i de făcut? Problemele acute ale mișcării noastre” a fost scrisă de Lenin la sfârșitul anului 1901 — începutul anului 1902 în articolul „Cu ce să începem?”, publicat în „Iskra” nr. 4 (Mai 1901), Lenin a scris că articolul reprezintă o schiță de plan dezvoltată de noi mai amănunțit într-o broșură pe care o pregătim pentru tipar.

Lenin a început să lucreze intens la cartea în toamna lui 1901. În „Prefața la broșura «Documente ale mișcării noastre»”, scrisă în Noiembrie 1901, Lenin a scris că cartea este în curs de pregătire și va apărea peste puțin timp. În decembrie, în nr. 12 al „Iskrei”, Lenin a scris că broșura va apărea în următoarea pe care o va tipări în 1902 în context al broșurii „Ce-i de făcut?”. În februarie 1902 Lenin a scris o prefață la cartea „Începutul lui Marx către Ce-i de făcut?” a apărut la Petersburg, editată de D. I. Izrael, care a fost anunțat în „Iskra” nr. 18 din 6 Martie 1902.

Ideile leniniste formulate în „Începutul lui Marx către Ce-i de făcut?” au fost aparate și dezvoltate de Iovarașkin, S. I. Broșura „Pe scurt despre divergențele din partid”, scrisă de Iovarașkin, S. I. primăvara lui 1902 este o lucrare importantă în care „Ce-i de făcut?” (vezi I. V. Stalin, Opere, vol. I, pag. 130 [vezi și I. Stalin, Opere, vol. I, Editura pentru literatură politică, 1953, pag. 93-136. — Nota Trad.]). Apărând ca un leninist dezbătut în cartea „Ce-i de făcut?” de Iovarașkin, S. I. De asemenea și articolul Iovarașkin, S. I. „Borba Proletară” („Lupta proletară”), publicat în ziarul „Borba Proletară” („Lupta proletară”) nr. 1, August 1900 (vezi I. V. Stalin, Opere, vol. I, pag. 160-172 [vezi și I. Stalin, Opere, vol. I, pag. 160-172]).

93 *Socialismul de catedrală* — unul dintre curentele din economia politică burgheză, care a luat ființă în Germania în deceniile 1870-1880 și al nouălea al secolului al XIX-lea. Reprezentanții acestui curent propovăduiau de pe catedrele universitatilor, sub forma socialismului, un reformism burghez liberal. Socialiștii de catedrală afirmau că statul burghez ar fi, deasupra claselor, ca și cum să împacă clasele antagoniste și să introducă treptat „socialismul”, fără să atingă interesele capitaliștilor și pe cât posibil ținând seama de revendicările oamenilor muncii. În Rusia concepțiile socialiștilor de catedrală erau propovăduite de „marxiști legali”. — 344.

94 *Rezoluția dela Hanovra* — rezoluția în problema „Atacurilor împotriva concepțiilor fundamentale și tacticii partidului”, adoptată de congresul social-democrației germane care a avut loc în Hanovra între 27 Septembrie și 2 Octombrie (9-14 Octombrie) 1899. Discutarea acestei probleme la congres și adoptarea ei rezoluției specifice au fost determinate de faptul că oportuniștii, în frunte cu Bernstein, s'au pronunțat pentru revizuirea teoriei marxiste și au cerut revizuirea politicii și tacticii revoluționare a social-democrației. Rezoluția adoptată de congres a respins revendicările revizionistilor, dar în această rezoluție a lipsit criticarea și demascarea bernsteinismului. Pentru această rezoluție au votat și adepții ai lui Bernstein. — 345.

95 *Congresul dela Stuttgart al social-democrației germane*, care a avut loc între 21 și 26 Septembrie (3-8 Octombrie) 1898, a discutat pentru prima oară problema revizionismului din rândurile social-democrației germane. La congres s'a dat citire unei declarații a lui Bernstein, care n'a fost prezent la congres, declarație în care el și-a expus concepțiile oportuniste, exprimate de el mai înainte într-o serie de articole și pe care le apăsă. În rândurile adversarilor lui Bernstein la congres nu era unitate. Unii (Bebel, Kautsky și alții) s'au exprimat pentru lupta ideologică și pentru criticarea greșelilor lui Bernstein, dar s'au opus ca să se ia împotriva lui măsuri de ordin organizatoric. Alții — minoritatea —, în frunte cu R. Luxemburg, s'au pronunțat cu o hotărâre mai mare împotriva bernsteinismului. — 346.

96 *Starover* — pseudonimul lui A. N. Potievsov, membru al redacției „Iscrei”, ulterior menșevic. — 346.

97 *„Despre scriitorul care s'a înfumurat”* — titlul uneia din primele povestiri ale lui A. M. Gorchii. — 347.

98 Lenin se referă la culegerea „Materiale pentru caracterizarea dezvoltării noastre economice” editată întru cinstea de 2000 de exemplare, la o poezie legală, în Aprilie 1895. În culegere a fost publicat articolul lui V. I. Lenin (sub pseudonimul G. I. I. I.), „Contribuția economică al bernsteinismului și critica lui” (cartea lui Starover (Ogîndirea marxismului în literatura legală gheuză), îndreptat împotriva „marxiștilor legali”. (vezi Chislov)

ed. a 4-a, vol. 1, pag. 315-484 [vezi și V. I. Lenin, Opere vol. I ed. P.M.R. 1950, pag. 429-503 — *Nota Trad.*] — 348.

99 *Pr. Vestul și social-democrații din Rusia* a fost scris de Lenin în deportare în 1899. El a fost îndreptat împotriva „Credo” din 1898, care este al unui grup de oportuniști (S. N. Procopovici, F. D. Guscova și alții, deveniți mai târziu caduri). După ce a primit „Credo”-ul prin sora sa, A. I. Elizarova, Lenin a scris un protest vehement împotriva „Credo”-ului, demascând caracterul lui.

„Protestul” a fost discutat și adoptat în un an tale la o consfătuire a celor 17 marxiști deportați politici, convocată de Lenin în satul Frunze și a districților „Mimo” — Cămin, de deportați din Turuhansc și Orlov (gubernia Viatka) s'au alăturat la „Protest”.

„Protestul social-democraților din Rusia” a fost trimis de Lenin în străintătate grupului „Eliberarea muncii”. La începutul anului 1900 „Protestul” a fost reprodus de G. V. Plehanov în culegerea „Vademecum (îndreptat)”. — *Nota Trad.* pentru redacția revistei „Rabocce Delo”. — 350.

100 *„Bdloe”* — revistă istorică; a apărut din 1906 până în 1917 la Petersburg ca revistă lunară. În 1908 revistă a fost reluată ca „Minușev Godi” și a fost reluată de grupul „Rabocce Delo” în 1917 editarea revistei a reluată la Petrograd și a continuat până în 1926. — 350.

101 *„Vademecum pentru redacția revistei „Rabocce Delo”* — culegere de materiale și documente cu o prefață de Lenin, care demască concepțiile oportuniste ale „Unirii social-democraților ruși din străintătate” și ale redacției revistei „Unioni” — revistă „Rabocce Delo”. Culegere de materiale de G. V. Plehanov și editată de grupul „Eliberarea muncii”, la Geneva, în 1900. — 350.

102 *„Profession de foi”* („Profesiune de față”) — o lucrare voluntară care expunea concepțiile oportuniste ale Comitetului din Chișinău a fost redactată la sfârșitul anului 1899. Contribuții au avut voluntarii de la Moscova, Petrograd, Chișinău, Riga și altele. Lenin în numitorul. Critica acestui document a fost făcută de Lenin în articolul său „În legătură cu „Profession de foi”” [vezi Opere ed. a 4-a, vol. 4, pag. 263-273 [vezi și V. I. Lenin, Opere vol. 4, Editura pentru Literatură politică, 1953, pag. 261-273 — *Nota Trad.*]] — 350.

103 Vezi K. Marx, Opere alese în două volume, vol. II, 1940, pag. 11 [vezi și A. Marx și F. Engels, Opere alese în două volume vol. II ed. P.M.R. 1952, pag. 10. — *Nota Trad.*] — 355.

104 Lenin reproduce în traducere din limba germană, în 1900, F. Engels la lucrarea sa „Războiul civil în Franța” [vezi F. Engels, Opere alese în două volume, vol. II, 1940, pag. 112].

105 — V. I. Lenin, vol. 5.

[vezi și F. Engels, „Războiul lărănesc german”, ed PMR 1950, pag. 19—21 — *Nota Trad*]) — **358.**

107 „*Russkaja Starina*” — revistă istorică lunară; a apărut la Petersburg din 1870 până în 1918 — **362.**

108 „*S.-Peterburgskii Rabocu Listoc*” („Foia muncitorească din Petersburg”) — ziar ilegal, organ al „Uniunii de luptă pentru eliberarea clasei muncitoare” din Petersburg. Au apărut două numere nr 1 — în Februarie (datat cu Ianuarie) 1897 (lipărit în Rusia la muncitorii într-un tir, de 300—400 de exemplare) și nr 2 — în Septembrie 1897 la Geneva — **362.**

109 „*Rabocul Gazeta*” („Gazeta muncitorească”) — organ ilegal al grupului de social-democrați din Kiev. Au apărut două numere nr 1 — în August 1897 și nr 2 — în Decembrie (datat cu Noembrie) același an. Congresul I al PMSDR a considerat „*Rabocul Gazeta*” drept organ oficial al partidului. După congres însă, din cauză că tipografia a fost devastată de poliție, iar membrii Comitetului Central au fost arestați, gazeta nu a mai apărut — **362.**

110 „*Adunarea particulară*” menționată de Lenin a avut loc la Petersburg între 14 și 17 Februarie (26 Februarie și 1 Martie) 1897. La adunare au luat parte V. I. Lenin, A. A. Vanceev, G. M. Crjankovșci și alți membri ai „Uniunii de luptă pentru eliberarea clasei muncitoare” din Petersburg — „bătrâni” eliberați din închisoare pe 3 zile înainte de a fi trimiși în deportare în Siberia și „tineri” care au condus „Uniunea de luptă” după arestarea lui Lenin. — **364.**

111 „*Listoc «Rab inica»*” („Foia «Muncitorului»”) a fost editată la Geneva de „Uniunea social-democraților ruși din străinătate” din 1896 și până în 1899. Au apărut 10 numere. Numerele 1—8 din „*Listoc «Rab inica»*” au apărut sub redacția grupului „*Libertatea muncii*”. Din cauza că majoritatea membrilor „*Libertatea muncii*” spre „economism”, grupul „*Eliberarea muncii*” a refuzat ca publicarea acestora să nu apară sub redacția lui „*Numerele 1 și 2 din «Listoc «Rab inica»*” au fost publicate sub o redacție nouă, constituită de Uniune. — **364.**

112 „*Articolul lui V. I.*” — articolul lui V. P. Ivanșin — **365.**

113 I. V. pseudonimul lui V. P. Voronov, unul din ideologi național-sociali liberali din deceniile ale nouălea și al zecelea ale secolului al XIX-lea. Prin „*I. V. al social-democrației ruse*” Lenin înțelege pe reprezentanții curentului oportunism în social-democrația rusă — „economismii”. — **366.**

114 *Sindicatul hirsch-dunkeriste* au fost înlemecite în Germania în 1868 de burghezi liberali Hirsch și Dunker, care propovăduiau „armonia dintre interesele de clasă”, căutând să abată

pe muncitorii dela lupta revoluționară de clasă împotriva burgheziei, îmițau sarcinile mișcării „ndicac” la casetele de ajutor reciproc și la organizații culturale educative — **370.**

118 „*Nacaneune*” („În ajun”) — revistă cu orientare naționalistă a fost editată în limba rusă la Londra din Ianuarie 1899 până în Februarie 1902. Au apărut 37 de numere. Revista a grupat în jurul său reprezentanți ai diferitelor partide mici burgheze — **372.**

119 Sub pseudonimul N. Belov, G. V. Plehanov a publicat cunoscuta carte „*În jurul problemei dezvoltării conștiinței muncile asupra istoriei*”, editată în mod legal la Petersburg în 1899 — **378.**

117 E vorba de poezia satirică „*Imnul socialistului rus modern*”, publicată în „*Zaria*” nr 1 (Aprilie 90) sub semnătura „*Vasili Tupodolov*”. În această poezie erau ridiculizati „economismii” ca adaptarea lor la mișcarea spontană. Autorul poeziei era I. O. Marlov — **379.**

118 În ziarul „*Iskra*” nr. 7 (August 1901), în rubrica „*Cronica mișcării muncitorești și scrisorilor primite din fabrici și uzine*”, a fost publicată scrisoarea unui muncitor (esălor care dovedeau uriașă influență pe care o exercita „*Iskra*” leninistă asupra muncitorilor înaintați).

„Am arătat multor tovarăși «*Iskra*» și tot numărul s'a făcut fărâncă, dar mie scump” — scria autorul. „În el s'a vorbeste despre cauza noastră, despre cauza întregii Rusii, care nu poate fi evaluată nici în copeici, nici în ore; când citești ziarul, înțelegi dece jandarmilor și poliției le este frică de noi, muncitori, și de intelectuali pe care-i urmăim. Și, într'adevăr, el poi să inspire frică atât tarului, cât și patronilor, și tuturor, nu numai buzurărilor patronilor... Poporul muncitor poate acum să se aprindă ușor, totul mocnește jos, este nevoie numai de o scântie ca să izbucnească un incendiu. Vai, cât de just s'a spus că lin scântie va izbucni flacăra!.. Înainte fiecare grevă era un eveniment, dar acum oricine vede că o singură grevă nu înșenă nimic, acum trebuie să obținem libertatea, s'o cucerim cum e tul nostru. Acum toată lumea, bătrâni și tineri, cu loți ar dori să se citească, dar spre nenorocirea noastră nu există cărți. Dumnezeu trecută am adunat 11 oameni și le am citit «*Cu ce să începem?*» și am stat până noaptea târziu. Cât de just sunt spuse toate, cât de bine au fost înțelese toate... Vrem să scriem o scrisoare a acestei «*Iscre*» a d-voastră, ca ea nu numai să ne învețe cum să începem, dar și cum să trăim și să murim”. — **416.**

119 „*Rossia*” („*Rusia*”) — ziar liberal moderat; a apărut la Petersburg din 1899 până în 1902. — **418.**

120 „*S.-Peterburgskie Vedomosti*” („*Analele din Petersburg*”), ziar a apărut la Petersburg începând din 1728 ca o continuare a primului ziar rus „*Vedomosti*”, editat din 1703. Din 1728 și până în 1874 „*S.-Peterburgskie Vedomosti*” a fost editat de Ace

demia de științe, iar din 1875 de Ministerul învățământului public. Ziarul a apărut până la sfârșitul anului 1917 — **420**.

121 E vorba de „Grupul de muncitori în vederea luptei împotriva capitalului” — mic grup apropiat prin concepțiile sale de „economism”, organizat în primăvara anului 1899 la Petersburg. Grupul a tipărit la mimeograf manifestul „Programul nostru”, care nu a mai putut fi difuzat datorită faptului că membrii acestui grup au fost arestați — **426**.

122 N. N. — S. N. Procopovici, unul dintre „economisții” activi, ulterior cadet. — **432**.

123 Lenin se referă la activitatea sa revoluționară din Petersburg în anul 1893—1895. — **448**.

124 E vorba de broșura „Raportul asupra mișcării social-democrate ruse către Congresul socialist internațional dela Paris din 1900”. Raportul a fost prezentat congresului din înscăinarea „timpului social-democraților rasi din strainatate” de către redacția revistei „Rabocce Delo” și editat de Uniunea la Geneva în 1901 în broșură separată. În broșură a fost inclus deasemenea un raport al Bundului („Istoria mișcării muncitorești evreiești din Rusia și Polonia”). — **464**.

125 Aceasta nota a fost data de Lenin în scopuri conspirative. Faptele sunt menționate aici exact în ordinea în care au avut loc în realitate. — **476**.

126 E vorba de tratativele dintre „Uniunea de luptă pentru eliberarea clasei muncitoare” din Petersburg și Lenin, care a scris în a doua jumătate a anului 1897 amândouă broșurile menționate în text. — **477**.

127 E vorba de tratativele dintre Centrul Bundului și V. I. Lenin — **477**.

128 Vorbind despre „ultrastarea fapt” Lenin se referă la încrederea „Unii social-democraților rasi din strainatate” și a Bundului de a convoca în primăvara anului 1900 congresul al doilea al partidului „Membru comitetului” menționat de Lenin este I. I. Iliin, membru al comitetului social-democrat din Ecaterinoslav, care în Februarie 1900 a venit la Moscova pentru tratative cu V. I. Lenin. — **478**.

129 Lenin citează articolul lui D. I. Pisarev „Greșelile unei gândiri ucrainizate” (vezi D. I. Pisarev Opere alese în două volume, vol. II, 1935, pag. 124, 125). — **490**.

130 Lenin se referă la următorul pasaj din lucrarea lui K. Marx „Opisprezece Brumar al lui Ludovic Bonaparte” „Hegel remarcă undeva că toate marile evenimente și personalități ale istoriei universale se ivesc, ca să zicem așa, de două ori. A doua oară adăugă o dată în chip de tragedie, a doua oară în

chip de farsă” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. VIII, 1931, pag. 323 [vezi și K. Marx „Opisprezece Brumar al lui Ludovic Bonaparte”, ed. P.M.R. 1949, pag. 11. — Nota Trad.]). — **491**.

131 Ienicerii — infanterie în Turcia sultanilor, care se bucura de anumite privilegii și care a fost desființată în 1826, în ceea ce privea populația și erau cunoscuți prin cruzimea lor fără seamăn. Lenin denușește ienicerii polița țaristă — **495**.

132 Aceasta anexă a fost omisă de Lenin la recitarea lucrării „Ce i de făcut?” în eulogierea „în 12 ani” în 1907. — **500**.

133 În „Iskra” nr. 18 din 10 Martie 1902, la rubrica „Vină de partid”, a fost publicată nota „Polemica dintre «Zari» și redacția ziarului «Vorwärts»”, care făcea bilanțul acestei polemici. — **508**.

DATE DIN VIAȚA ȘI ACTIVITATEA
lui

V. L. LENIN

(Mai 1901 — Februarie 1902)

1901

- Mai înainte de 13 (26)* Lenin începe să lucreze la cartea „Ce-i de făcut?”
- Mar. 13—15 (26—28)* În nr. 4 al ziarului „Iskra” apare articolul r. Lenin „Cu ce să începem?”, în care el a cuprins un plan concret de construire a partidului revoluționar al clasei muncitoare, plan dezvoltat mai târziu în cartea „Ce-i de făcut?”
- Mai -Iunie* Lenin conduce organizarea transportării ziarului „Iskra” în Rusia
- Lenin duce tratative cu grupul iscrist dela Bacu cu privire la relipărirea „Iscrei” în tipografia ilegală locală, organizată, sub conducerea lui I. V. Stalin, de V. Z. Chekhov
- În scrisorile către agenții „Iscrei”, Lenin dă indicația să se tipărească în tipografia iscristă din Chișinău materiale din fiecare număr al „Iscrei” pe măsura apariției lor
- Iunie, înainte de 24 (începutul lui Iulie)* Lenin scrie articolul „Prigonitorii zemstvelor și Hanibali liberalismului”
- Iunie, 24 și 26 (Iulie, 7 și 9)* Lenin pune în fața membrilor redacției „Iscrei” problema elaborării unui proiect de program al partidului
- Iunie, 24—Iulie, 17 (Iulie, 7—30)* Cu prilejul discuțiilor în cadrul redacției „Iskrei” a articolului lui Lenin „Prigonitorii zemstvelor și Hanibali liberalismului”, Lenin dă indicații de liberare Lenin scrie un proiect de program al partidului, precum și poziția principială față de liberali.
- Iunie* În nr. 5 al „Iscrei” apare articolul lui Lenin „Un proiect de program al partidului revoluționar”

- Iunie—Septembrie* Lenin scrie articolul „Problema agrară și criticii lui Marx”, îndreptat împotriva revizionștilor, „criticii” ai teoriei marxiste asupra problemei agrare.
- Iulie* Intr-o scrisoare adresată unui iscris, Lenin protestează în mod categoric împotriva planului de a edita la Petersburg un organ rațional al organizației ruse a „Iscrei”, considerând acest plan o revenire la metodele primitive de muncă. În nr. 6 al „Iscrei” apare articolul lui Lenin „O mărturisire prețioasă”.
- Iulie, 31—August 12 (August, 13—25)* Lenin primește din Rusia prima broșură tipărită în tipografia ilegală dela Chișinău a „Iscrei” — „Femeia muncitoare” de N. C. Crupșcaia.
- August* În nr. 7 al „Iscrei” apare articolul lui Lenin „Învățămintele crizei”. Lenin trimite agenților din Rusia ai „Iscrei” proiectul unei organizații pe întreaga Rusie a „Iscrei”, proiect elaborat de el.
- Septembrie, 10 (23)* În nr. 8 al „Iscrei” apare articolul lui Lenin „Iobăgiștii la lucru”.
- Septembrie, 20 (Octombrie, 3)* Lenin participă la consfătuirea dela Zürich a reprezentanților organizațiilor din străinătate ale „Iscrei” și „Soțial-Democratului”. Consfătuirea însărcinează pe Lenin să ia cuvântul la congresul „de unificare” a organizațiilor din străinătate ale P.M.S.D.R.
- Septembrie, 21 (Octombrie, 4)* Lenin ia cuvântul la congresul „de unificare” a organizațiilor: „Iskra”, „Soțial-Democrat”, „Uniunea social-democraților ruși din străinătate”, Bundul și grupul „Borba”, demascând oportunismul conducătorilor Unioii.
- Septembrie, 22 (Octombrie, 5)* După ce s'a dat citire declarației cu privire la ruptura definitivă cu Uniunea, Lenin, împreună cu reprezentanții organizațiilor din străinătate ale „Iscrei” și ale „Soțial-Democratului”, părăsește congresul „de unificare”.
- Sfârșitul lui Septembrie—începutul lui Octombrie (Octombrie)* Lenin duce tratative cu un agent al „Iscrei” sosit din Rusia și dă indicații cu privire la crearea unei organizații pe întreaga Rusie a „Iscrei”. Lenin participă la organizarea „Ligii din străinătate a social-democrației revoluționare ruse”, ligă

- creată din inițiativa lui, și care a grupat pe adepții „Iscrei” și ai organizației „Soțial-Democrat”.
- Octombrie* În nr. 9 al „Iscrei” apar articolele lui Lenin „Lupta împotriva infometărilor”, „Răspuns Comitetului din S.-Petersburg” și „Treburile din străinătate”.
- Noembrie, înainte de 20 (Decembrie, înainte de 3)* În nr. 10 al „Iscrei” apare articolul lui Lenin „Un regulament draconic și o sentință draconică”.
- Noembrie, 20 (Decembrie, 3)* În nr. 11 al „Iscrei” apare articolul lui Lenin „Protestul poporului finlandez”.
- Decembrie, înainte de 5 (18)* În scrisoarea adresată organizațiilor iscriste din Rusia, Lenin anunță apariția în scurt timp a cărții „Ce-i de făcut?”.
- Decembrie, 5 (18)* Intr-o scrisoare adresată unui agent al „Iscrei”, Lenin se pronunță categoric împotriva folosirii tipografiei iscriste dela Chișinău pentru tipărirea unor publicații apropiate de „economism”.
- Decembrie, înainte de 6 (19)* În numele redacției „Iscrei”, Lenin adresează o scrisoare de felicitare lui G. V. Plehanov, cu prilejul celei de a 25-a aniversări a activității revoluționare a acestuia.
- Decembrie, 6 (19)* În nr. 12 al „Iscrei” apare articolul lui Lenin „De vorbă cu apărătorii economismului”.
- Între 6 și 10 (19 și 23) Decembrie* În nr. 2—3 al revistei „Zaria” apar articolele lui Lenin: „Prigonitorii zemstvelor și Hanibalii liberalismului”, primele patru capitole ale lucrării „Problema agrară și criticii lui Marx”, sub titlul „Domnii criticii” în problema agrară” (prima lucrare purtând semnătura N. Lenin), și „Cronica internă”.
- Decembrie, 20 (2 ianuarie 1902)* În nr. 13 al „Iscrei” apare articolul lui Lenin „Începutul demonstrațiilor”. În acelaș număr este semnalată apariția numărului 1 al ziarului „Brzola” („Lupta”) — ziar georgian ilegal de orientare leninist-iscristă, creat din inițiativa lui I. V. Stalin.
- Decembrie, 21 (3 ianuarie 1902)* Lenin primește primul exemplar al „Iscrei” nr. 10, tipărit în tipografia ilegală dela Chișinău a „Iscrei”.

1902

- Începutul lui Ianuarie (mijlocul lui Ianuarie)* Lenin scrie observații critice la primul proiect de program al Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia, întocmit de Plehanov.
- Ianuarie, 8 (21)* Lenin la cuvântul la consfătuirea dela München a redacției „Iscrei”, criticând primul proiect de program întocmit de Plehanov, și-și prezintă îndreptările și propunerile.
- Între 8 și 25 Ianuarie (21 Ianuarie și 7 Februarie)* Lenin întocmește un nou proiect de program al Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia.
- Ianuarie, 15 (28)* În nr. 15 al „Iscrei” apare articolul lui Lenin „Cu privire la bugetul de stat”.
- Sfârșitul lui Ianuarie (prima jumătate a lui Februarie)* În urma indicației lui Lenin, la congresul dela Samara al iscriștilor se întemeiază organizația pe întreaga Rusie a „Iscrei”.
- Februarie, 1 (14)* În nr. 16 al „Iscrei” apare articolul lui Lenin „Agitația politică și «punctul de vedere de clasă»”.
- Februarie* Lenin scrie prefața la cartea „Ce-i de făcut?”.
- Sfârșitul lui Februarie—prima jumătate a lui Martie (Martie)* Lenin scrie observații critice la al doilea proiect de program al P.M.S.D.R., întocmit de Plehanov.
- Martie, 5 (18)* Lenin scrie pentru conferința dela Bielostok „Raportul redacției «Iscrei» către consfătuirea (conferința) comitetelor P.M.S.D.R.”, precum și un proiect de rezoluție, la parte la consfătuirea redacției „Iscrei”, dă instrucțiuni delegatului „Iscrei” care pleacă la conferința dela Bielostok.
- Începutul lui Martie (mijlocul lui Martie)* La Stuttgart apare cartea „Ce-i de făcut? Probleme acute ale mișcării noastre”. În care Lenin a elaborat bazele ideologice ale partidului marxist.

CUPRINS

	Pag.
Prefață	VII—VIII
1901	
CU CE SA INCEPEM?	1—12
UN NOU MACEL	13—18
PRIGONITORII ZEMSTVELOR ȘI HANIBALII LIBERALISMULUI	19—66
I	24
II	30
III	35
IV	41
V	49
VI	59
O MARTURISIRE PREȚIOASĂ	67—74
INVĂȚAMINTELE CRIZEI	75—80
IOBAGIȚII LA LUCRU	81—86
CONGRESUL ZEMSTVELOR	87—88
PROBLEMA AGRARĂ ȘI „CRITICI LUI MARX”	89—207
I „Legen” fertilității descrescânde a solului	93
II Teoria rentei	105
III Mașinile în agricultură	115
IV Desființarea contradicției dintre oraș și sat. Probleme de amănunt ridicate de „critici”	131

V „Prosperarea micilor gospodării înaintate de astăzi”. Exemplul Baden-ului	145
VI Productivitatea micii gospodării și a celei mari. Un exemplu din Prusia Orientală	153
VII Ancheta din Baden cu privire la gospodăria țărănească	167
VIII Date generale ale statisticii agricole germane pe anii 1882 și 1895. Problema gospodăriilor mijlocii	179
IX Prelucrarea industrială a laptelui și a covăștilor agricole din Germania. Populația rurală din Germania după situația ei în gospodărie	191
CONGRESUL „DE UNIFICARE” AL ORGANIZAȚIILOR DIN STRĂINĂȚATE ALE P.M.S.D.R. 21—22 Septembrie (4—5 Octombrie) 1901	
1. CUVANTARE ROSTITA LA 21 SEPTEMBRIE (4 OCTOMBRIE). (Extras din procesul-verbal)	211
2. ÎNTREBARILE PUSE „UNIUNII SOCIAL-DEMOCRAȚIILOR RUȘI” LA CONGRESUL „DE UNIFICARE” 21 SEPTEMBRIE (4 OCTOMBRIE) 1901	216
LUPȚA ÎMPOTRIVA ÎNFOMETĂȚILOR	217—224
RĂSPUNS COMITETULUI DIN S.-PETERSBURG	225—226
TREBURILE DIN STRĂINĂȚATE	227—228
UN REGULAMENT DRACONIC ȘI O SENTINȚĂ DRACONICĂ	229—235
CRONICA INTERNA	237—286
I Foametea	239
II Atitudinea față de criză și față de foamete	260
III Al treilea element	267
IV Două cuvântări ale unor mareșali ai nobilimii	274
PREFAȚA LA BROȘURA „DOCUMENTELE CONGRESULUI „DE UNIFICARE”	287—290
PROTESTUL POPORULUI FINLANDEZ	291—295
DESPRE REVISTA „SVOBODA”	297—298
DE VORBA CU APĂRĂTORII ECONOMISMULUI	299—306

CU PRILEJUL CELEI DE A 25-a ANIVERSĂRI A ACTIVITĂȚII REVOLUȚIONARE A LUI G. V. PLEHANOV.	307
ÎNCEPUTUL DEMONSTRAȚIILOR	308—311
DESPRE SCRISOAREA „MUNCITORILOR DIN SUD”	312—313
ANARHISM ȘI SOCIALISM	314—317

1902

CU PRIVIRE LA BUGETUL DE STAT	318—323
AGITAȚIA POLITICĂ ȘI „PUNCTUL DE VEDERE DE CLASĂ”	324—330
RĂSPUNS „UNUI CITITOR”	331—332
CE-I DE FACUT? Problemele acute ale mișcării noastre	333—508

Prefață	335
-------------------	-----

I Dogmatism și „libertate de critică”

a) Ce înseamnă „libertate de critică”?	339
b) Noii apărători ai „libertății de critică”	342
c) Critica în Rusia	347
d) Engels despre însemnătatea luptei teoretice	353

II Spontaneitatea masei și conștiința social-democrației

a) Începutul avântului spontan	360
b) Ploconirea în fața spontaneității. „Rabocesia Măști”	363
c) „Grupul autoeliberării” și „Rabocesia Delo”	372

III Politica trade-unionistă și politica social-democrată

a) Agitația politică și îngustarea ei de către economiști	382
b) Povestea despre felul cum a adăncit Martanov pe Plehanov	392
c) Demascările politice și „cultivarea combativității revoluționare”	395
d) Ce are comun economismul cu terorismul?	400
e) Clasa muncitoare, luptător de avangardă pentru democrație	403

f) Încă odată „calomniatori”, încă odată „mistificatori”	419
IV Metodele primitive ale economiştilor şi organizaţia de revoluţionari	422
a) Ce sunt metodele primitive?	423
b) Metodele primitive şi economismul	427
c) Organizaţie de muncitori şi organizaţie de revoluţionari	433
d) Amploarea muncii organizatorice	449
e) Organizaţie „complotistă” şi „democratism”	455
f) Munca locală şi munca pe întreaga ţară	463
V „Planul” unui ziar politic pe întreaga Rusie	473
a) Cine s’a supărat pentru articolul „Cu ce să începem?”	474
b) Poate oare un ziar să fie un organizator colectiv?	479
c) Ce tip de organizaţie ne trebuie?	490
Încheiere	497
Anexă. Încercarea unei fuziuni a „Iscrei” şi a lui „Rabocce Delo”	500
Rectificare la „Ce-l de făcut?”	507
Adnotări	509—533
Date din viaţa şi activitatea lui V. I. Lenin	535—540

C L I S E E

Prima pagină a ziarului „Iskra” nr. 4, care cuprinde articolul lui V. I. Lenin „Cu ce să începem?”. — 1901	3
Coperta revistei „Zaria” nr. 2—3 din 1901, în care au fost publicate lucrările lui V. I. Lenin: „Prigonitorii zemstvelor şi Hanibalii liberalismului”, primele patru capitole din lucrarea „Problema agrară şi critica lui Marx” (sub titlul „D-nii criticii” în problema agrară”) şi „Cronica internă”	21
Coperta revistei „Obrazovanie” nr. 2 din 1906, în care au fost publicate capitolele V—IX din lucrarea lui V. I. Lenin: „Problema agrară şi critica lui Marx”	91
Prima pagină a manuscrisului lui V. I. Lenin „Despre revista „Svoboda”. — 1901	296—297
Prima pagină a manuscrisului lui V. I. Lenin „Anarhism şi socialism”. — 1901	315
Coperta cărţii lui V. I. Lenin „Ce-l de făcut?”. — 1902	334—335